

† Μ. ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΥ ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ

ΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΜΟΝΑΙ

ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΧΑΛΚΗΣ

Η ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ

(Ανατύπωσις ἐκ τοῦ «Ν. Πομπένος»)

ΚΑΙ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ο ΤΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΞΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΦΩΤΙΟΥ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1921

† Μ. ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΥ ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ

150
100
ΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΜΟΝΑΙ

ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΧΑΛΚΗΣ

—*—
Η ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ

(Ανατύπωσις ἐκ τοῦ «Ν. Ποιμένος»)

ΚΑΙ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ο ΤΟΠΙΟΣ ΤΗΣ ΕΞΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ
ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΦΩΤΙΟΥ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1921

ΤΩ ΑΕΙΜΝΗΣΤΩ ΜΕΓΑΛΩ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ,

ΙΩΑΚΕΙΜ ΤΩ Γ'.

ΤΩ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΕΙ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΠΡΑΓΜΟΝΙ

ΑΠΕΙΡΟΥ ΣΤΟΡΓΗΣ ΚΑΙ ΒΑΘΥΤΑΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΟΥ

ΕΛΑΧΙΣΤΟΝ ΔΕΙΓΜΑ

Τὸ ἀντίτιμον τοῦ παρόντος βιβλίου ἐκδιδομένου εἰς 500 μόνον ἀντίτυπα, ἐπαφιέμενον εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ λαμβάνοντος, προώρισται, μετὰ τὴν πληρωμὴν τῶν τυπωτικῶν ἐξόδων, διὰ τὴν Βιβλιοθήκην τῆς ἐν Χάλκῃ Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς.

«Εἰ δὲ θανόντων περ καταλήθοντ' ἐν αἶδαο,
αὐτὰρ ἐγὼ κάκειθι Ἰωακείμ μεμνήσομαι τοῦ Γ'»

Εἰς Σὲ πεφιλημένε καὶ λατρευτὲ Πάτερ καὶ Πατριάρχα ἀφιερωθῶ τὴν ἀπέριττον ταύτην μελέτην μου περὶ τῆς Ἱστορικῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν τῇ μυροβόλῳ νήσῳ τῆς Χάλκης, εἰς τὴν ὁποίαν, ὅτε δις ἠσθένησα πρὸς θάνατον με ἀπέστειλας στοργικῶς, ἵνα τὴν δεινῶς κλονισθεῖσαν ἀνακτήσω ὑγίαν μου. Δέξαι ὄθεν, δέομαι, εὐμενῶς ἀνθ' ὧν ὑπὲρ ἐμοῦ πεποίηκας, τὴν ἀφιέρωσιν ταύτην, ὡς ἐλάχιστον δεῖγμα τῆς ἀπέιρου πρὸς Σὲ εὐγνωμοσύνης καὶ υἱικῆς στοργῆς μου, Πατριάρχα Πολυφίλητε! «Εἰ ἐπιλήσομαί Σου τῆς τοῦ Θεοῦ μνήμης ἔξω πέσσιμι, καὶ εἰ μὴ μνησθῶ Σου, λήθης βυθοῖς ἀπορριφθεῖην, καὶ ἡ γλῶσσά μου τῷ λάρυγγί μου κολληθεῖν» χρέος γὰρ τοῦτο καὶ χρεῶν ἀπάντων ἐμοὶ καθέστηκε τιμιώτατον τοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ πανταχόσε κεκτῆσθαι τὸ Σὸν μνημόσυνον».

(Βίος Ταρασίου Πατριάρχου ὑπὸ Ἰγνατίου Διακόνου).

Ὁ Μ. Πρωτοσύγκελλος ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ «Νέου Ποιμένος»

Η
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΟΝΗ
ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ

ΕΝ ΧΑΛΚΗ

ΜΕΡΟΣ Α'

ΠΡΩΤΟΣ ΚΤΙΤΩΡ—ΠΡΩΤΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ

§ Ι.

Πρῶτος ὁ πατριάρχης Κωνστάντιος ὁ ἀπὸ Σιναίου εἰς τὴν «Κωνσταντινάδα» του ἀναφέρει, ὅτι κτίτωρ τῆς μονῆς ὑπῆρξεν ὁ Μέγας Πατριάρχης Φώτιος: πόθεν τὸ ἔμαθεν; ἐκ παραδόσεως, λέγει. Τὸν πατριάρχην Κωνστάντιον ἠκολούθησαν πάντες· ὅσοι ἔγραψαν περὶ τῆς μονῆς, ὁ Οἰκονόμος, ὁ Κουτλουμουσιανός, ὁ Γεδεών καὶ οἱ λοιποὶ, εἰς τὸν ἱερὸν Φώτιον ἀναφέροντες τὴν ἰδρυσιν αὐτῆς· τὴν μαρτυρίαν ταύτην υἰοθετήσασα καὶ ἡ Θεολογικὴ Σχολή, τὸν ἱερὸν Φώτιον ἀνέγραψεν ὡς προστάτην αὐτῆς, τελοῦσα τὴν μνήμην αὐτοῦ, ἐκτὸς τῆς ἑκτῆς Φε-

βρουαρίου, καὶ τὴν ἐπομένην τῆς ἑορτῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος, κατ' ἀρχαίαν μοναστηριακὴν τάξιν 1).

Κατ' ἐμὲ ὅμως ἡ μονὴ αὕτη τυγχάνει ἀρχαιότερα τοῦ ἱεροῦ Φωτίου· ἀλλὰ τὴν ἀρχαιότητα ταύτην μέχρι τίνος ἐποχῆς νὰ ἀναγάγωμεν; Εἰς τὸ ἀπὸ 809—826 χρονικὸν διάστημα ἰσχυρίζομαι κτισθεῖσαν ἢ ἀνακαινισθεῖσαν ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον ὑπὸ τοῦ κλεινοῦ αὐτῆς ἡγουμένου Ἰωάννου. Λέγω δὲ ἀνακαινισθεῖσαν, διότι εἰς τὴν βυζαντινὴν γλῶσσαν τὸ κτίζειν ἢ ἐπισκευάζειν ἢ ἀνακαινίζειν, κατήντησε ταυτοσημαντὸν καὶ πολὺ πιθανὸν ἢ μονὴ νὰ εἶναι ἀκόμη ἀρχαιότερα τοῦ 9^{ου} αἰῶνος, κτισθεῖσα ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς εὐσεβοῦς καὶ φιλοχρίστου Εἰρήνης μετὰ τὴν ἑβδόμην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ὅποτε κατεσιγάσθη ὁ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας σάλος τῶν εἰκονομάχων ἢ καὶ πρὸ τῆς εἰκονομαχίας, κτισθεῖσα ὑπὸ τινος τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, τῶν τόσῳ ἄλλως τε, προθύμων νὰ πλουτίσωσι τὴν προτεύουσαν, τὰ προάστεια καὶ αὐτὰς ἔτι τὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους μὲ μίαν, δύο ἢ περισσοτέρας πολλάκις μονὰς· ἀλλὰ τοῦτο, ἔλλειψαι μαρτυρίας, ἔστω ὡς ἀπλῆ μόνον ὑπόθεσις. Ἦδη δὲ

(1) Κωνσταντίου τοῦ Α' Κωνσταντινιάς ἐν Ἐνετίᾳ 1824 σελ. 166. Βυζαντίου Σκαρλάτου. Κωνσταντινούπολις τόμ. Β' σελ. 302. Β. Κουτλουμουσιανοῦ. Ὑπόμνημα Ἱστορικὸν περὶ τῆς κατὰ χάλκην Μονῆς τῆς θεοτόκου σελ. 11, Σ. Βουτηρᾶ. Λεξικὸν Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας εἰς τὴν λ. Κωνσταντινούπολις. Οἰκονόμου τὸ γνωστὸν ἰπ' ἄγραμμο. Σ. Βυζαντίου ἐνθ' ἀνωτέρω. Ἀκολουθία τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν καὶ ἰσαποστόλου Φωτίου ὑπὸ Κωνσταντίνου Μητροπολίτου Σταυρουπόλεως Τυπάλδου.

ἐξετάσωμεν τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους θέτομεν τὸ ἀπὸ τοῦ 809-826 χρονικὸν διάστημα ὡς τὴν περίοδον, καθ' ἣν ἐκτίσθη ἡ μονὴ ἡμῶν.

Ὡς μόνην βάσιν καὶ ἀφορμὴν τοῦ ἰσχυρισμοῦ ἡμῶν ἔχομεν τὰς ἐπιστολάς καὶ κατηχήσεις Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν πρώτην καὶ μοναδικὴν πηγὴν περὶ τῶν μονῶν τῆς Χάλκης καθ' ὅλην τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν. Εἶναι γνωστὴ ἡ ἱστορία τοῦ μεγάλου τοῦτου ὑπερασπιστοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας, ὅστις ἐξορισθεὶς πρότερον κατὰ τὸ ἔτος 796 εἰς Θεσσαλονίκην ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου ΣΤ' τοῦ Πορφυρογεννήτου, ὡς μὴ στέργων ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν μοιχικὸν αὐτοῦ γάμον μετὰ τῆς Κουβικουλαρίας Θεοδότης, ἐξωρίσθη καὶ δευτέραν φορὰν κατὰ τὸ ἔτος 809 εἰς τὴν νήσον τῆς Χαλκίτου 2) ὑπὸ τοῦ διαδεχθέντος τὴν Εἰρήνην τὸ 802 Νικηφόρου τοῦ ἀπὸ γενικῶν, ὡς μὴ στέργων καὶ πάλιν νὰ ἐλικικωνήσῃ ἐκκλησιαστικῶς πρὸς τὸν εὐνοούμενον τοῦ αὐτοκράτορος Οἰκονόμου τῆς Μ. Ἐκκλησίας Ἰωσήφ, τὸν τελέσαντα, παρὰ τὴν γνώμην τοῦ πατριάρχου Ταρσίου, τὸν παράνομον ἐκεῖνον γάμον. Ὁ Θεόδωρος ἐπὶ δύο ἔτη (809-811) διετέλεσεν ἐξόριστος ἐν Χάλκῃ, ἐν τινι μονῇ αὐτῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐκτὸς ἰκανῶν Ἐπιστολῶν καὶ τινων Κατηχήσεων συνέταξε καὶ πλεῖστα ἐπιγράμματα, τινὰ τῶν ὁποίων ἀναφέρονται εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ, κατοικίαν, κατ' αὐτὸν, λί ν εὐχάριστον.

«Ἐσχες με, κέλλα, τὸν ξένον παρ' ἐλπίδα.

»εὖρον δε ἐγὼ σε φιλτάτην παροικίαν

(2) Migne Τόμ. 99 σελ. 160 καὶ 269

»Βυζαντίς ἡ πόλις μὲ βάλλει κἀνθάδε.

»Λαθοῦσα τ' αὕτη προσπαθείας ἐξάγει.»³⁾

Καὶ ἡ μονὴ αὕτη ἡ χρησιμεύσασα ὡς τόπος ἐξορίας διὰ τὸν ἱερὸν Θεόδωρον, λέγω, ὅτι εἶναι ἡ Μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος, διὰ τὸν ἐξῆς λόγον:

Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, γράφων πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ἀντώνιον, μεταξὺ ἄλλων λέγει καὶ τὰ ἐξῆς: «Γινώσκειν δέ σε βουλόμεθα, ὅτι εἰς τῶν λαμπιήρων ἀπέπτη πρὸς Κύριον· οὗτος δὲ ὁ ἀγιώτατος μητροπολίτης Συνάδων· ἐπεὶ καὶ πρότερον οἱ κλεινοὶ ἀδελφοὶ καὶ πατέρες Ἀθνάσιος ὁ τοῦ Παυλοπειρίου καθηγερῶν καὶ Ἰωάννης ὁ τῆς Χαλκίτου καθηγητής.....⁴⁾ Τὸν Ἰωάννην δ' αὐτὸν ἐν ἄλλῃ ἐπιστολῇ τοῦ ἐπαινεῖ ὡς κτίσαντα διὰ πολλῶν κόπων καὶ ἰδρώτων ἐν Χάλκῃ μοναστήριον, τὸ ὁποῖον ὡς ἐκ τῆς τοποθεσίας του, ἦτο τὸ ὠραιότερον ὄλων τῶν περὶ νήσων «καὶ τῶν κυκλόθεν νήσων ὑπολάμπον τῆ τε θέσει τοῦ τόπου»⁵⁾ καὶ ὑπάρχει, ἀληθῶς, ἐπὶ τῆς

(3) Ἐπιστολαὶ 33, 24, 35, 36, 33, 39, 43, 48, 49, 51, 56 καὶ ἄλλαι πιθανῶς Migne τόμ. 99 σελ. 1017 καὶ ἐξῆς.

Κατήχησις ΙΓ' καὶ ἄλλαι ἴσως

Parva Catechesis Emmanuel Auvray. Ἐκτὸς τοῦ ἐπιγράμματος τούτου ὑπάρχουσιν ἔτι τρία ἐπιγράμματα Migne 99 σελ. 1804. Ἐν τῇ νήσῳ τῆς Χαλκίτου ἐκτὸς τοῦ Θεοδώρου ἐξωρίσθη καὶ ὁ μοναχὸς Θεόκτιστος Parva Catechesis σελ. 288.

(4) Migne 99 ἐπιστολὴ ση'. σελ. 1628.

(5) Cozza Luzzi epist. v' p. 6.

Les Moines de Constantinople par l' Abbe Marin σελ. 36 σημείωσις 1 καὶ 3. Εἰς τὸν Ἰωάννην τοῦτον ἔγραψεν ὁ Θεόδωρος, καὶ ἐξ ἑτέρας ἐπιστολάς ἀνεκδότους ἐν (Βλέπε Bibliotheca Coisliniana Parisiis M. D. C. C. X. V. σελ. 314, 317, 318, 319, 320.

Χάλκης τοποθεσία ὠραιότερα τῆς θέσεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας εὐρίσκεται ἡ μονὴ ἡμῶν; Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι καὶ αἱ τοποθεσίαι τῶν ἄγλων ἐν Χάλκῃ μονῶν, τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου εἶναι ὠραῖαι, εἶναι ἕκτατοι· ἀλλὰ δύναται καμμία ἐξ αὐτῶν νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος; Ὅχι ποτὲ δὲν θὰ λάβουν τὸ θάρρος νὰ διεκδικήσουν δι' ἑαυτὰς τοὺς λόγους τοῦ Στουδίτου, διότι οὐδεμία ἐξ αὐτῶν «ὑπολάμπει τῇ θέσει τοῦ τόπου τῶν κυκλόθεν νήσων».

ΔΕΥΤΕΡΑ ΟΝΟΜΑΣΙΑ

ΜΟΝΗ ΤΩΝ ΔΕΣΠΟΤΩΝ ἢ ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑ ΘΕΟΔΟΣΙΑ

§ 2.

Αἱ σκέψεις καὶ τὰ συμπεράσματά μου, σχετικῶς πρὸς τὴν πρώτην ἴδρυσιν τῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἴσως φανῶσι τολμηραί. Ἐν τούτοις δὲν θὰ διστάσω νὰ κάμω μίαν ἔτι ὑπόθεσιν, πολὺ, μὰ τὴν ἀλήθειαν, τολμηράν: νὰ βαπτίσω, δηλαδὴ, τὴν μονὴν ἡμῶν τῆς Χαλκίτου, ὀνομάζων αὐτὴν «Μονὴν τῶν Δεσποτῶν». Πρὶν ἢ ὅμως ἐκθέσω τοὺς λόγους, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζω τὴν ὑπόθεσίν μου, θεωρῶ ἀναγκαίαν μίαν ἱστορικὴν παρέκβασιν.

Ἐβασίλευε τότε ἐν Βυζαντίῳ ἀπὸ τοῦ ἔτους 813-820, Λέων ὁ Ἀρμένιος, ἀνατρέφας τὸν προκατόχον του

Μιχαήλ τὸν Ραγκαβέ. τὸν ἤδη μοναχὸν Ἀθανάσιον ἐν τῇ Πρώτῃ. Δὲν θὰ ἐκθέσω τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ ὡς αυτοκράτορος, οὔτε τοὺς νικηφόρους αὐτοῦ πολέμους κατὰ τῶν ἐξ Ἀνατολῶν καὶ δύσεως ἐχθρῶν, ἀλλ' οὔτε τοὺς σκληροὺς αὐτοῦ διωγμοὺς κατὰ τῶν προμάχων τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τῶν σεβομένων τὰς ἱερὰς εἰκόνας, καὶ μάλιστα κατὰ τοῦ ἀτρομήτου ὑπερασπιστοῦ αὐτῶν Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, τὸν ὁποῖον τὸ 814 καὶ πάλιν ἐξώρισε κατ' ἀρχὰς εἰς Μέτοπα καὶ Βόνητα, καὶ ἔπειτα εἰς Σμύρνην. Θ' ἀρκεσθῶ μόνον ν' ἀναφέρω, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἀντίπαλοι τοῦ θρησκευτικοῦ αὐτοῦ φρονήματος ἀνωμολόγουν τὰς ἐξόχους αὐτοῦ προσπαθείας διὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ, τὴν ἀπροσωπόληπτον ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης καὶ τὴν ἐντιμὸν διαχείρισιν τῶν οἰκονομικῶν τοῦ κράτους, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ ἐκθρονηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ πατριάρχης Νικηφόρος, ὁ πολλὰ ὑπὸ τοῦ Λέοντος πικρά ποτήρια ποισθεὶς, ὅτε ἤκουσε τὸν τραγικὸν αὐτοῦ θάνατον ὡμολόγησε παρησιᾶ τὰς μεγίστας ὑπὲρ τοῦ κράτους ὑπηρεσίας αὐτοῦ, εἰπὼν: «εἰ καὶ ἀλάστορα, ἀλλ' οὖν ἐπιμελητὴν τῶν κοινῶν ἢ πόλις ἀπώλεσεν». Ἄλλ' ὁ θερμοῦργος οὗτος αυτοκράτωρ ἐπέπρωτο νὰ πέσῃ θῦμα ἀνδρὸς φίλου καὶ συντέκνου του, τοῦ Μιχαήλ τοῦ Τραυλοῦ, ὅστις, ποθήσας τὴν βασιλείαν, ἐβουλεύθη νὰ ἀνατρέψῃ τὸν φίλον καὶ εὐεργέτην του! Φλύαρος καὶ ὑβριστὴς ὢν μεθ' ὅλην τὴν τραυλότητα τῆς γλώσσης του, ἐξετραχηλίζετο εἰς σφοδρὰς κατὰ τοῦ βασιλέως κατηγορίας, μὴ φειδόμενος τῆς τιμῆς οὐδ' αὐτῆς τῆς βασιλίσσης Θεοδοσίας, μετὰ τῆς ὁποίας, ἄλλως τε, ἂν πιστεύσωμεν τὰς κακὰς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γλώσσας, εὗρίσκετο καὶ εἰς λίαν τρυφερὰς σχέσεις. Ὁ βασιλεὺς κατ' ἀρχὰς παρέβλεπεν, ἀλλ'

ὅτε ἡ κακολογία τοῦ τραυλοῦ προσέλαβε συστηματικὸν χαρακτῆρα, καὶ τὸ χεῖριστον, ἀναφανδὸν πλέον συνώμνυε κατ' αὐτοῦ, ἔχασε τὴν ὑπομονὴν καὶ διέταξε τὴν σύλληψίν του, τὸ δ' ἐπὶ τούτῳ συνελθὼν ἀνώτατον δικαστήριον, δικάσαν αὐτὸν, κατεδίκασε παμπηφεῖ ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον,

Καὶ ἤδη ἄρχειται ἡ ἐξέλιξις τοῦ τραγικοῦ δράματος· τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα καὶ ὁ Τραυλὸς ὠδηγεῖτο ὑπὸ τῶν δημίων εἰς τὸ λουτρὸν τῶν ἀνακτόρων, ἵνα καῖ, ἠτοιμάζετο δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς νὰ παραστῇ εἰς τὸ θέαμα, ὅτε ἡ βασίλισσα Θεοδοσία λυσίκομος καὶ αἰσθημαίνουσα «ὡς ἔκ τινος βακχείας ἐξοιστρηθεῖσα», ἐξελθοῦσα τῶν αυτοκρατορικῶν θαλάμων, ἔσπευσεν εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης καὶ μὲ πύρινα δάκρυα ἐξώρικε τὸν αυτοκράτορα νὰ ἀναβάλλῃ τὴν τιμωρίαν διὰ τὴν ἱερότητα τῆς ἡμέρας—ἦτο παραμονὴ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως, καθ' ἣν ὁ αυτοκράτωρ ἔμελλε νὰ κοινωνήσῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων—. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐνέδωκεν, ἀλλ' «ὦ γύναι εἶπε, τὴν ἐμὴν ψυχὴν τῆς ἐκεῖθεν δίκης σήμερον ἀπήλλαξας καὶ τῆς ζωῆς με συντόμως ἴσως στερήσης, ἀλλ' οὐκ εἰς μακρὸν ἐπόψεσθε σύ τε καὶ τὰ τῆς ἐμῆς νηδύος βλαστήματα τὸ ἀποβησόμενον», καλέσας δὲ τὸν Παπίαν τοῦ παλατίου, τὸν ἀρχιφύλακα δηλ, διέταξε νὰ φυλάξῃ ἀσφαλῶς τὸν κατάδικον, ἀρκεσθεὶς νὰ κρατήσῃ αὐτὸς μόνον τὴν κλεῖδα τῶν σιδηροπέδων.

Ἄλλὰ τοῦτο ἐπέφερε καὶ τὴν καταστροφὴν του· οἱ συνωμόται τοῦ Τραυλοῦ, φοβηθέντες μὴ προδοθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ, ἂν μὴ ἐνήργουν ἐγκαίρως, ἀπεφάσισαν ἀμέσως τὴν ἰδίαν ἐσπέραν νὰ καταφύγωσιν εἰς εὐφυεῖς ἀλλ' ἀνόσιον στρατήγημα, τὸ ὁποῖον ἀτυχῶς καὶ ἐπέτυχεν.

Ἴδου τὴ συνέβη: Εἰς τὸν κομψὸν ἀνακτορικὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου τοῦ Φάρου ὁ αὐτοκράτωρ καθ' ἑκάστην σχεδὸν κατερχόμενος ἀπ' ὄρθρου βαθυτάτου, ἐτέρπετο νὰ προσεξάρχη τῶν ὕμνων διὰ φωνῆς εὐφωνοτάτης καὶ πολὺ γλυκείας· ὁ κλῆρος τῶν ἀνακτόρων, διανυκτερεύων ἐκτὸς αὐτῶν, περὶ τὴν 4ην ὥραν τῆς πρωΐας εἰσήρχετο ἀθρόος διὰ τῆς ἐλεφαντίνης πύλης τοῦτο ἐπωφελιθέντες οἱ συνωμόται, μετημφιέσθησαν εἰς κληρικούς, καὶ ἀποκρύψαντες ὑπὸ τὰ ράσα τὰς μαχαίρας των, εἰσέδυσαν ἀπαράτηρητοι μετὰ τοῦ λοιποῦ κλήρου εἰς τὸν ναὸν, »ἐν τινι τόπῳ σκοτεινῷ λοχήσαντες, προσδεχόμενοι τὸ σύνθημα».

Τὸ ψῦχος ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἦτο δριμύ, ὁ βορρᾶς ἔξω, μανιωδῶς πνέων, εἰσήρχετο συρίζων εἰς τοὺς εὐρεῖς διαδρόμους, ἐνῶ ὑπὸ τοὺς θόλους τοῦ ναοῦ ἐβασίλευε σκότος βαθύ, μόλις οκεδαζόμενον ὑπὸ τῆς λεπτῆς ἀνταυγείας τῶν λύχνων καὶ τῆς ὑποτρεμούσης φλογὸς τῶν κηρίων· ἡ ἀκολοιθία εἶχε ἀρχίσει καὶ ὁ οἶκος τοῦ Κυρίου ἀντήχει ἀπὸ ὕμνους κατανυκτικούς· ὁ ἐρασιτέχνης αὐτοκράτωρ, κατὰ τὴν συνήθειάν του, πλησίον τῶν χορῶν ἰστάμενος, ἤρξατο μετὰ πόθου ψάλλων τὴν προσφιλῆ του ᾠδὴν: «Τῷ Παντάνακτος ἐξεφαύλισαν πόθῳ...», ὅτε αἴφνης θόρυβος μέγας ἠγγέρθη μεταξὺ τοῦ ἐκκλησιασματος, κραυγὴ τρόμου ἀντήχησεν ὑπὸ τοὺς ἱεροὺς θόλους καὶ μάχαιραι ὑπὸ τὰ ράσα ἐξήστραψαν. Ὁ βασιλεὺς, ἐπωφελούμενος τοῦ σκότους, εἶχε καταφύγει ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ μετ' ὀλίγον εἰσώρμησαν οἱ ἱερόσυλοι διώκται του καὶ τότε φρικώδης πάλη διεξήχθη παρὰ τὸ θυσιαστήριον! Τὸ σκότος ἦτο πληρὲς, ὁ κλῆρος ἐντρομος ἔφυγεν ἐκ τοῦ ναοῦ, οἱ δὲ μεγιστάνες ἀνάνδρως

καὶ αὐτοὶ ἐτράπησαν εἰς ἐπαίσχυντον φυγὴν· μόνος ὑπελείφθη ὁ ἀτυχὴς αὐτοκράτωρ ἐναντίον ὀλοκλήρου σπείρας κακούργων. Ἐπὶ πολὺ ἠγωνίσθη διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν του· ἀπαυδήσας ἐπὶ τέλους ἤρπασε τὸν σταυρὸν τοῦ θησιαστηρίου, ἵνα ἀπομακρύνῃ τοὺς δολοφόνους, ἀλλ' ὁ ἀγὼν ἦτο ἄνισος. Τὸ αἶμα ἔρρεεν ἀφθόμως ἐκ τῶν πληγῶν του· ἐξηντλημένος πλέον, ἐζήτησεν ἔλεος ἀπὸ τοὺς δολοφόνους του διὰ τῆς φωνῆς ἐκείνης, ἣτις τοσάκις ἀντήχησεν εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ἀλλ' εἰς μάτην· τὸ ἐγκλημα ἀγνοεῖ τὸν οἶκτον! Εἰς ἐκ τῶν κακούργων «οὐχὶ ὄρκων, ἀλλὰ φόνου καιρὸς» ἀνακράξας, κατέφερε τοιαύτην πληγὴν, ὥστε μετὰ τοῦ σταυροῦ ἀπέκοψε καὶ τὸν βραχίονα τοῦ ἀτυχοῦς θύματος, ἐνῶ ταυτοχρόνως ἕτερος ἀπεχώριζεν ἀπὸ τοῦ σώματος τὴν κεφαλὴν. Καὶ ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον τοσάκις μυριάδες λαοῦ ἐλάτρευον, καθήμενον ἐπὶ τοῦ θρόνου του, ἔκειτο ἤδη ἐγκαταλελειμμένος ὑπὸ πάντων, οἰκτρὸν πτώμα καὶ ἄμορφος μᾶζα σαρκῶν! Ἄλλ' ὦ τῆς μεταπτώσεως τῶν πραγμάτων! ἐνῶ ἐντὸς τοῦ ναοῦ τόσον τραγικῶς ἔληγε τὸ ἀπαίσιον δρᾶμα τῆς βασιλοκτονίας, εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ ἱεροῦ παλατίου ὁ ἐτοιμοθάνατος τῆς χθὲς, φέρον εἰσέτι τὰ δεσμὰ εἰς τοὺς πόδας, ἀνεβιβάζετο ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου! καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν ἀνακτόρων, «ὥσπερ ἔρπετὰ εἰς καταδύσεις χωρήσαντα», γονυπετεῖς ἐπευφήμουν· εὐχόμενοι πολλὰ καὶ εὐτυχῆ τὰ ἔτη τοῦ νέου αὐτοκράτορος! (6)

(6) Μετὰ Θεοφάνην Ἐκδοσις Βόννης Βιβλ. 1 Κεφ. 19 καὶ Κεφαλ. 21 Ἰβλ. 2 Κεφ. 1.

Τὴν πρώτην, ἐνῶ ὁ ἄσρατος, ὁ κοῦφος καὶ εὐμετάβλητος λαὸς τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τὰς ἀτελευτήτους εὐφημίας συνώδευε τὸν νέον δεσπότην καὶ ἔνδοξον ἰσαπόστολον εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἵνα ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ εἰκονοκλάστου Πατριάρχου Θεοδοῦτου λάβῃ τὸ ἐπίσημον χρίσμα καὶ τὸ πολυπόθητον στέμμα τῆς κραταιᾶς βασιλείας, αὐτοκρατορικὸν πλοιάριον ἀνέσυρε τὴν ἄγκυραν του καὶ πλησίστιον ἤδη ἐξήρχετο τοῦ βασιλικοῦ λιμένος τοῦ Βουκολέοντος, ἀποφέρον τὴν ἀσύνητον αὐτοκράτειραν Θεοδοσίαν, τὴν μητέρα⁷⁾ τοῦ Λέοντος, τὰς δύο θυγατέρας καὶ τοὺς τέσσαρας υἱοὺς αὐτοῦ, οἰκτρῶς ἠκρωτηριασμένους, φέροντας ἐντὸς σάκκου αἵματοφύτου κατακρεουργημένον εἰς μυρία τεμάχια, τὸ σῶμα τοῦ ἀθλίου πατρὸς των!

Ἄλλὰ ποῦ ἄρά γε τὸ πλοιάριον ἀπεβίβασε τὰ ταλαίπωρα θύματα;

§ 3.

Ἐκ πρώτης ὄψεως αἱ πληροφορίαι τῶν χρονογράφων φαίνονται ἀντιφατικά.

Ὁ μὲν Γενέσιος λέγει: «εἶτα ἐμβalόντες τὸ τοῦ Λέοντος σῶμα ἐπὶ πλοίου καὶ τὴν σύμβιον σὺν τοῖς τέσ-

(7) Βίβλος Ἱστορικῆ Λαροθέου Μονεμβασίας Βενετίας ἔτος 1798 σελ. 325.

σαρσι τούτου παισί, Συμβατίῳ τῷ μετονομασθέντι Κωνσταντίνῳ, Βασιλείῳ καὶ Γρηγορίῳ ἅμα Θεοδοσίῳ **περὶ τὴν Πρώτην νῆσον περιώρισε**»⁸⁾ Τὰ αὐτὰ δὲ ἀναφέρουσι καὶ οἱ μετὰ τὸν Θεοφάνην γράψαντες. Ἄλλ' ὁ Ζωναρᾶς ὡς ἐξῆς διηγεῖται τὸ γεγονός: «ὁ δὲ Μιχαὴλ (ὁ νέος βασιλεὺς) τὴν τοῦ Λέοντος γαμετὴν καὶ τοὺς παῖδας τῶν βασιλείων καταγαγὼν, τὴν μὲν ἐν τῇ **μονῇ καθείρξε τῶν Δεσποτῶν** τοὺς δὲ εἰς τὴν **Πρώτην καλουμένην νῆσον** περιορίσας, ἅπαντας τῆς ἄρρενωπίας ἐστέρησε». Τὸ αὐτὸ ἀναφέρει καὶ Συμεὼν ὁ Μάγιστρος, προσθέτων, ὅτι τοὺς υἱοὺς τοῦ Λέοντος «ἐν τῇ νήσῳ Πρώτῃ ἀποκείραντες, μοναστὰς πεποιήκασιν» καὶ τέλος οἱ κατὰ προσταγὴν Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου γράψαντες ἀναφέρουν ὡς ἐξῆς: «ὁ Μιχαὴλ ἀπόμοιράν τινα ποιεῖται καὶ πρὸς ἀπόλαυσιν χορηγεῖσθαι πράττει τοῖς τοῦ Λέοντος παισὶν ἅμα τῇ τούτου μητρὶ τε καὶ γαμετῇ ἐκ τῶν ἐκκομισθέντων χρημάτων αὐτοῦ καὶ τινος τῶν ἑαυτοῦ παίδων πρὸς ὑπηρεσίαν αὐτοῖς ἐδωρήσατο τῇ μητρὶ μὲν καὶ γαμετῇ εἰς τὴν μονὴν τὴν οὕτω λεγομένην τῶν Δεσποτῶν ἐν ἀσφαλείᾳ ζῆν κελεύσας αὐθεντικῶς, τοὺς ἄρρενας δὲ τῶν παίδων ἐν τῇ Πρώτῃ νήσῳ⁹⁾.

Καὶ τώρα τίνες ἀληθεύουσι; Οἱ θέλοντες τὴν Θεοδοσίαν μόνην ἐξόριστον ἐν τῇ μονῇ τῶν Δεσποτῶν, ἢ οἱ

(8) Γενέσιος ἔκδοσις Βόννης σελ. 26. Μετὰ Θεοφάνην Βιβλ. Β. κεφ. α'. Ἐκδοσις Βόννης.

(9) Ζωναρᾶς Migne τόμ. 134 σελ. 1381 Συμεὼν Μάγιστρος κεφ. 14. Ἐκδοσις Βόννης καὶ Μετὰ Θεοφάνην Βιβλ. Β. κεφ. 7.

ὀρίζοντες ὡς τόπον ἐξορίας αὐτῆς τὴν νῆσον Πρώτην; Τὸ ἐπ' ἐμοὶ ἀμφοτέρω ἐχουσι δίκαιον. Πράγματι, τὸ αὐτοκρατορικὸν πλοίαριον, κατ' ἀνωτέραν ἐντολήν, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἀπεβίβασε τὴν Θεοδοσίαν μετὰ τῆς μητρὸς τοῦ Λέοντος, τῶν δύο θυγατέρων καὶ τῶν τεσσάρων υἱῶν τῆς εἰς τὴν νῆσον Πρώτην, ἐκεῖ, ὅπου ἀπὸ ἐπτὰ ἤδη ἐτῶν διετέλει ἐξοριστὸς φέρων τὸ ἔνδυμα τοῦ μοναχοῦ καὶ τὴν ὀνομασίαν Ἀθανάσιος, τὸ θυμὰ τοῦ συζύγου αὐτῆς, ὁ ἔκπτωτος αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ὁ Ραγκαβὲς μετὰ τῶν τέκνων αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖ, ἐπὶ τῆς ἀγόνου καὶ ξηρᾶς νήσου, διέμεινε περιορισμένη ἐπὶ τινα ἔτη, ἐπαρκοῦσα πρὸς ζω-ἀρκειαν ἐκ τῶν κτήσεων αὐτῆς, τὰς ὁποίας ὁ νέος ἄρχων προσεκλήρωσεν αὐτῇ. Ἄλλ' ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ σκληρὰ ἀτυχήματα κατέλαβον τὴν ἀτυχῆ μητέρα καὶ τέως αὐτοκράτειραν. Οἱ τρεῖς υἱοὶ αὐτῆς, ὁ Συμβάτιος ἢ Κωνσταντῖνος, ὁ Θεοδόσιος καὶ ὁ Γρηγόριος, δυστυχήσαντες περὶ τὴν ζωὴν, ὡς ἐκ τοῦ μωλωπισμοῦ αὐτῶν, ἐτάφησαν ὁ μὲν μετὰ τὸν ἕτερον παρὰ τὸν τάφον τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ἐπέζησε δὲ μετὰ τῶν δύο θυγατέρων τῆς μόνος ὁ υἱὸς αὐτῆς Βασίλειος περὶ τοῦ ὁποίου οἱ χρονογράφοι διηγοῦνται «ὅτι ἀφωνία συσχεθεὶς (μετὰ τὴν οἰκτρὰν ἐγχείρησιν)» ἐδέετο μὲν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ἐκεῖσε ἀναστηλωμένου, τὴν ἑαυτοῦ λυθῆναι φωνὴν καὶ τὴν γλῶσσαν τὸ εὔηχον ἀπολαβεῖν, ὅθεν καὶ εἰσηκούσθη· κατὰ γὰρ τὴν τῶν Φώτων πανήγυριν ὄρᾳ τὸν θεῖον ἐκείνον χαρακτῆρα, κατὰ τὸν ὄρθρον, τούτῳ διαλεγόμενον καὶ λέγοντα: «τὸν κηρὸν λαβὼν ἀνάγνωθι», ὁ δὲ ἀδιστάκτως ἀπελθὼν, ἀνέγνω λαμπρᾷ καὶ καθαρᾷ τῇ φωνῇ: «πάλιν Ἰησοῦς ὁ ἐμὸς» (λόγος Γ' τοῦ Θεολόγου εἰς τὰ Θεοφάνεια) καὶ ἔκτοτε

τὴν πατροπαράδοτον αὐτοῦ βδελυξάμενος αἴρεσιν (τὴν εἰκονομαχίαν δηλονότι) τὰς τῶν ἁγίων ιδέας (τὰς ἱερὰς εἰκόνας) ἐτίμα καὶ περιεπτύσσετο»¹⁰) Ἄλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν Θεοδοσίαν.

Τὰ παθήματα τῆς ἀτυχοῦς ἐξορίστου, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἔφθανον μέχρι τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος· καὶ ὁ Τραυλὸς, στερεωθεὶς πλέον ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἀφοῦ μάλιστα κατώρθωσε νὰ καταβάλλῃ τέλειον τὸν κατ' αὐτοῦ ἐπαναστατήσαντα τέως φίλον καὶ συνάδελφον αὐτοῦ τὸν φοβερὸν Θωμᾶν, ἀνεμνήσθη καὶ τῆς ἀπορφανωθείσης τῶν τέκτων αὐτῆς συντέκνου του καὶ θέλων νὰ βελτιώσῃ ὅπως οὖν τὴν τύχην αὐτῆς, «θέλων ἐν ἀσφαλείᾳ ζῆν αὐτὴν ἀθηντικῶς», κατὰ τὸν χρονογράφον, ἠυδόκησε νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτὴν ἀπὸ τὴν πετρῶδη καὶ ἀγρίαν νῆσον τῆς Πρώτης, χορηγήσας αὐτῇ «εἰς κατοικητήριον διαίτης» τὴν πολὺ καλλιτέραν μονὴν τῶν Δεσποτῶν· δηλαδὴ μετέφερεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς Πρώτης εἰς τὴν ὠραίαν καὶ μυροβόλον νῆσον τῆς Χαλκίτου, ἐγκαταστήσας αὐτὴν εἰς τὴν μονὴν ἡμῶν τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἀφ' οὗ πρότερον ἀπεδίωξε τοὺς ἐν αὐτῇ ἐνασκουμένους μοναχοὺς.

ΜΟΝΗ ΤΩΝ ΔΕΣΠΟΤΩΝ

§ 4.

Ἴσως πολλοὶ τῶν ἀναγνωστῶν μου ἀπορήσωσι πῶς μετὰ τόσης τόλμης ἐπεχείρησα νὰ ταυτίσω τὴν μονὴν τῶν Δεσποτῶν μετὰ τῆς ἐν Χάλκῃ μονῆς τῆς Ἁγίας

(10) Μετὰ Θεοφάνην ἐνθ' ἀνωτέρω χρονογραφία Λωροθέου Μονεμβρασίας σελ. 325. Ἐκθεσις Βενετίας ἐνθ' ἀνωτέρω.

Τριάδος, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ πιστεύω νὰ πεισθῶσι περὶ τούτου, ὅταν ἀκούσωσι τοὺς λόγους, οἱ ὅποιοι μὲ παρεκίνησαν νὰ φθάσω εἰς τὸ τολμηρὸν αὐτὸ συμπέρασμα.

Ἡ μονὴ τῶν Δεσποτῶν, ἅπαξ μόνον ἀναφερομένη ὑπὸ τῶν χρονογράφων κατὰ τὴν ἱστορηθεῖσαν περίστασιν εἶναι ἄγνωστος εἰς τοὺς πατριαγράφους· καὶ αὐτοὶ οἱ πολλοστοὶ μεταξὺ τῶν Βυζαντιολόγων Δουκάγγιος καὶ Γεδεῶν, ἀπλῶς ἀναφέρουσιν αὐτὴν χωρὶς ὅμως νὰ καθορίσωσι τὸ μέρος, ὅπου ἔκειτο. Μόνος ὁ διαπρηχῆς βυζαντιολόγος κ. Ξ. Σιδερίδης ἀπεπειράθη νὰ ταυτίσῃ αὐτὴν πρὸς τὴν ἐν Πετρίῳ μονὴν τῶν Μητροπολιτῶν, ἀλλ' ἀπέσχεν, ἐλλείπει, ὡς λέγει, μορτυρίας¹¹) Ἐν τούτοις ἐγὼ φρονῶ, ὅτι κάλλιστα δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν τὴν θέσιν αὐτῆς καὶ ἀκριβῶς ἐκεῖ ὅπου ἤδη ἔθηκα αὐτὴν. Τὰ γεγονότα τὰ ὅποια ἀνωτέρω περιέγραψα, ἔλαβον χώραν ἀπὸ τὰς παραμονὰς τοῦ ἔτους 821-825 ἀκριβῶς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔτος εὐρίσκομεν ἐπιστολὴν καὶ πάλιν Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, πρό τινος ἐπανελθόντος ἐκ τῆς τρίτης αὐτοῦ ἐξορίας, ἀπευθυνομένην εἰς τὴν Αὐγούσταν Θεοδοσίαν καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς Βασίλειον, καὶ ποῦ νομίζετε παρκαλῶ; ἀπλούστατα εἰς τὴν νῆσον τῆς Χαλκίτου.¹²)

Ὁ Στουδίτης ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ, ἀφοῦ ἐν ἀρχῇ συγχαίρει αὐτὴν καὶ τὸν υἱὸν τῆς ἐπὶ τῇ ἐπιστροφῇ αὐτῶν εἰς τὴν Ὀρθόδοξον πίστιν δηλοῖ, ὅτι δέχεται αὐτοὺς

(11) Περιοδικὸν Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου τόμ. ΑΒ' σελ. 121.

(12) Migne τόμ. 99 Βιβλ. Β'. Ἐπιστολὴ ΣΔ', σελ. 1620.

εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν. «Σέ τε, λέγει, τὴν κυρίαν Δέσποιναν, τὸν τε κύριον Δεσπότην, σὺν τοῖς λοιποῖς εὐκλεεσί κλάδοις (τὰς ἐπιζώσας θυγατέρας δηλαδή), καὶ εἰσδεδέγμεθα καὶ συνεισκρίνομεν τῷ μέρει τῆς Ὀρθοδοξίας· μᾶλλον δὲ τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἦκοντας ὑμᾶς πρὸς τὴν ταπεινώσιν ἡμῶν προσκυνουῦμεν ὑμῖν», ἀλλ' ὁ Θεόδωρος ἔχει καὶ παράπονα κατὰ τῆς βασιλίσης, διότι αὕτη συνετέλεσεν, ὡς ἐνόμιζεν, ἵνα οἱ μοναχοὶ διωχθῶσι τῆς μονῆς αὐτῶν, διὰ τοῦτο καὶ προστίθησιν: «ἐπειδὴ δὲ ἀπεδόθη ὑμῖν παρὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως (τοῦ Τραυλοῦ) ἡ νῆσος τῆς Χαλκίτου ὡς κατοικητήριον διαίτης, οὐ μικρῶς ἐλύπησεν, οὐχ ἡμᾶς μόνον ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν πατέρων, ὅτι ἀδελφότης ὅλη σὺν καθηγουμένῳ τῆς πάλαι οἰκείας μονῆς ἐξεώσθη καὶ νῦν ὧδε κάκεισε περιφέρεται». Ὑπαινισσόμενος δὲ τὰ ὅσα ἄλλοτε αἱ κακαὶ γλῶσσαι ὑπεψιθύριζον κατὰ τῆς βασιλίσης Θεοδοσίας σχετικῶς πρὸς τὸν σύντεκνον αὐτῆς καὶ ἤδη αὐτοκράτορα, ἐπάγεται: «καὶ ὥφθημεν ἀνοίγοντες γλώσσας ἐπὶ προτέραις δυσφημίαις· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ Θεοδοσία πρότερον ἔσπευσε νὰ ἀπολογηθῇ πρὸς τὸν ἱερὸν Θεόδωρον δικαιολογοῦσα τὴν ἐν Χάλκῃ διαμονὴν τῆς ὁ Θεόδωρος ἀπαντᾷ: «Ἐπειδὴ δὲ ἀπελογίσασθε διὰ τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν υἱοῦ Κλήμεντος τοῦ εὐλαβεστάτου ἡγουμένου, οὕτω καὶ οὕτως ὑπάρξαι τὴν ὑπόθεσιν ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας, ἀπελύθημεν τῆς λύπης. τοῦτο δὲ παρακαλοῦμεν, ὅσον ἐνδέχεται ἐκβιάσασθαι ὑμᾶς, θεραπεῦσαι τὸ ἄλγος τῶν ἐξιόντων». Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς δὲ ταύτης ἐρειδόμενος, μετὰ τόλμης ἐταύτισα τὴν μονὴν τῶν Δεσποτῶν μὲ τὴν μονὴν τῆς Χαλκίτου.

§ 5.

Ἄλλ' ἴσως μοῦ παρατηρήσῃ τις:

— Καὶ διατι νὰ μὴ παραδεχθῶμεν. ὅτι ἡ αὐτοκράτειρα Θεοδοσία διέμεινεν ἐν ἄλλῃ μονῇ ἐπὶ τῆς Χάλκης, ὡς λόγου χάριν ἐν τῇ μονῇ τῆς Παναγίας;

Ὅχι! θ' ἀπαντήσω· διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καί τινες αἰῶνας ἴσως βραδύτερον ἐν Χάλκῃ, φρονῶ, ὅτι ὑπῆρχε μία μόνη μονή, πιθανὸν νὰ ὑπῆρχον κελλῖα ἢ σκῆται ἢ ἡσυχαστήρια ἢ ἀπλῶς κατοικητήρια μοναχῶν, ἀλλὰ μονὴ τελεία ἐπαναλαμβάνω ὑπῆρχε μία καὶ μόνη: ἡ ὑπολάμπουσα τῇ θέσει τοῦ τόπου τῶν κυκλόθεν νήσων διότι Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, γράφων περὶ τοῦ καθηγουμένου Ἰωάννου, δὲν τὸν ὀνομάζει ἡγούμενον ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς μονῆς, τῆς Παναγίας, λ. χ., ἢ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἀλλὰ γενικῶς τῆς Χαλκίτου, τῆς μοναδικῆς δηλονότι καὶ γνωστῆς εἰς πάντας μονῆς τῆς νήσου ταύτης. Ἄλλὰ καὶ πάντοτε, ὡσάκις λαμβάνει ἀφορμὴν νὰ ὁμιλήσῃ περὶ μονῶν ἐν Χάλκῃ οὕτως ἐκφράζεται: μονὴ «Χαλκίτου.» (13) Ἐπειτα δὲ καὶ εἰς τὴν τελευταίαν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἀδελφότης ὄλη σὺν καθηγουμένῳ ἐξώσθη τῆς οἰκείας μονῆς, ἂν ὑπῆρχεν ἐπὶ τῶν νήσων καὶ ἄλλη μονὴ ἡδύνατο κάλλιστα καὶ ἡ ἀδελφότης καὶ ὁ καθηγούμενος, ἀντὶ νὰ περιπλανῶνται τῆδε κάκεισε, ἀπλούστατα νὰ μεταβῶσιν εἰς αὐτὴν καὶ νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν μοναχικὸν

αὐτῶν δίαυλον, καθὼς πολλάκις συμβαίνει, λίαν φυσικῶς, ἄλλως τε, εἰς τοιαύτας περιστάσεις.

Τεθέντος λοιπὸν, ὅτι ἡ Μονὴ ἡμῶν κατὰ τὸν Μεσαίωνα ὀνομάζετο μονὴ τῶν Δεσποτῶν ὑπολείπεται πρὸς ἐξέτασιν τὸ πότε προσέλαβε τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην; ὑποθέτω ὅτι τοῦτο ἐγένετο μόνον ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ ἐγκαταστάσεως τῆς Δεσποίνης Θεοδοσίας καὶ τοῦ Δεσπότης αὐτῆς Βασιλείου, ἀφ' ἧς ἐποχῆς δηλονότι ἡ Μονὴ αὕτη ἐχρησίμευσεν ὡς κατοικητήριον διαίτης τῶν Δεσποτῶν τούτων, διότι ἡ Θεοδοσία ἀποπτύσασα τὴν αἵρεσιν τῶν εἰκονομάχων ἀπέβη προσφιλῆς εἰς τοὺς φίλους τῶν εἰκόνων καὶ μάλιστα τοὺς μοναχοὺς, οἱ ὅποιοι, ὡς ἦτο ἐπόμενον, συνεχῶς ἐπεκοινῶνουν αὐτῇ εἴτε διὰ γραμμάτων ἢ καὶ ἐπισκεπτόμενοι αὐτήν· ἀλλὰ γράφοντες ποῦ ἀπέστειλλον τὰς ἐπιστολάς των; μέλλοντες νὰ ἐπισκεφθῶσιν αὐτήν ποῦ ἔλεγον ὅτι θὰ μεταβῶσιν; Εἰς τὴν Δέσποιαν, εἰς τὸν Δεσπότην, εἰς τὴν μονὴν τῶν Δεσποτῶν, εἰς τὴν μονὴν δηλονότι, ὅπου διέτριβον οἱ Δεσπότες. Ὅλιγον κατ' ὀλίγον, ὡς εἶνε φυσικόν, ἐπεκράτησεν ἵνα καὶ ἡ Μονὴ αὕτη ἢ ὁποία πρότερον ὀνομάζετο τοῦ Χαλκίτου ἐπονομασθῇ Μονὴ τῶν Δεσποτῶν ὀνομασίᾳ, ἣτις ἴσως καὶ δὲν διετηρήθη ἐπὶ πολὺ, ἀφοῦ, ὡς εἶπομεν, οὐδεὶς πλέον τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων ἐν οὐδεμίᾳ περιστάσει ποιεῖται μνεῖαν αὐτῆς.

(13) Migne Τόμ. 99 Βιβλ. Β'. Ἐπιστολὴ ΣΗ'. σελ. 1620 καὶ Κατηχήσεως ἐνθ' ἀνωτέρω,

ΜΕΡΟΣ Β.

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΤΙΤΩΡ Ἡ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΤΗΣ

ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ Ο ΙΕΡΟΣ ΦΩΤΙΟΣ

ΝΕΑ ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΑΥΤΗΣ

§ I.

Ἄλλ' ἀφοῦ ἐθεωρήσαμεν τὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδας ἀρχαιοτέραν τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, θ' ἀθετήσωμεν τὴν παράδοσιν τὴν θέλουσαν αὐτὴν καθίθρομα τοῦ μεγάλου τούτου πατριάρχου;

Ὅχι βεβαίως μὴ γένοιτο ποτὲ ν' ἀπαρνηθῶμεν τὴν τόσῳ προσφιλῆ καὶ ἱερὰν δι' ἡμᾶς παράδοσιν· εὐγνωμόνως δεχόμεθα καὶ αὐτὴν, τὸν ἱερὸν ὅμως Φώτιον θεωροῦμεν οὐχὶ ὡς ἰδρυτὴν, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ἀνακαινιστὴν καὶ διαρρυθμιστὴν τῆς μονῆς. Ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῆς ἰδρύσεως εἶχε διαρρεύσει σχεδὸν ὀλόκληρος αἰὼν· ὡς ἦτο φυσικὸν, ἡ μονή, πονηθεῖσα ὑπὸ τοῦ χρόνου, ἐρειπωθεῖσα πιθανῶς ὑπὸ σεισμῶν ἢ καὶ πυρίκαυστος γενομένη ἢ, ὅπερ καὶ πιθανότερον, καταστραφεῖσα ὑπὸ ἐπιδρομέων, ἔκτιτο εἰς τὰ ἐρείπια αὐτῆς, ἐκζητοῦσα τὸν νέον της κτίτορα, καὶ τοιοῦτος, χάριτι θεῆς, παρουσιάσθη ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης Φώτιος· ἀλλὰ πότε ὁ ἱερὸς πατριάρχης

ἔκτισεν αὐτὴν, δὲν δυνάμεθα ἀκριβῶς νὰ ὀρίσωμεν, ἐλλείψει πάσης σχετικῆς πληροφορίας πιθανώτατα ὅμως περὶ τὸ 862, κατὰ τὸ πέμπτον ἔτος τῆς πρώτης αὐτοῦ πατριαρχείας.

Ἐχθρὸς φοβερὸς κατὰ τὸ θέρος τοῦ 860 εἶχεν ἐπέσει κατὰ τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων, «ἔθνος ἀφανὲς ὡς λέγει ὁ ἱερὸς Φώτιος, ἔθνος ἀνήμερον, ἐν ἀνδραπόδοις ταιτόμενον..., ἔθνος πόρρω που τῆς ἡμῶν ἀπφικισμένον, βαρβαρικὸν, νομαδικὸν, τὸ θράσος ἔχον εἰς τὰ ὄπλα, οἱ Ρῶς» ὑπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν Ἀσκόλδον καὶ Δῆρ «οὕτως ἀθρόον, οὕτως ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ, ὡς κύμα θαλάσσης ἐξεχύθη τοῖς ὀρίοις ἡμῶν καὶ ὡς μονιὸς ἄγριος, οἰοεὶ χόρτον ἢ καλάμην ἢ λήϊον κατενεμήσατο τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν τῇ γῇ, μὴ φειδόμενον ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους» Οἱ ὡμοὶ οὗτοι ἐπιδρομεῖς, ἐπιβαίνοντες μονοξύλων, εἰσῆλθον εἰς τὸ Στενὸν καὶ ἐνδοθεν τοῦ ἱεροῦ φθάσαντες, ἐξετραπήσαν εἰς πᾶν εἶδος λεηλασίας καὶ καταστροφῆς ἀνὰ τὰ προάστεια τῆς πόλεως· ἐπιδραμόντες δὲ καὶ εἰς τὰς νήσους, κατέστρεψαν τὰ ἐν αὐταῖς ἱερὰ φροντιστήρια. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, λέγει καὶ ὁ σύγχρονος Νικήτας ὁ Παφλαγῶν, «τὸ μαιφονώτατον τῶν Σκυθῶν ἔθνος, οἱ λεγόμενοι Ρῶς, διὰ τοῦ Εὐξείνου Πόντου προσκεχωρηκότες τῶν Στενῶν καὶ πάντα μὲν χωρία, πάντα δὲ μοναστήρια διηρπακότες, ἔτι δὴ καὶ τῶν τοῦ Βυζαντίου περιουσιῶν κατέδραμον νησιῶν, σκευὴ μὲν πάντα ληϊζόμενοι καὶ χρήματα, ἀνθρώπους δὲ ἀλόντας πάντας ἀποκτείναντες πρὸς οἷς καὶ τῶν τοῦ πατριάρχου (Ἰγνατίου) μοναστηρίων βαρβαρικῶ καταδραμόντες ὀρμήματι καὶ θυμῷ, πᾶσαν μὲν τὴν εὐρεθεῖσαν κτῆσιν ἀφείλοντο, εἴκοσι δὲ καὶ δύο τῶν γνησιωτέρων αὐτοῦ κεκρατηκότες οἰκετῶν, ἐφ' ἐνὶ

τροχανῆρι πλοίου, τοὺς πάντας ἀξίναις κατεμέλισαν¹⁴) πιθανώτατα τότε καὶ ἡ μενὴ ἡμῶν (ἡ διὰ τόσων κόπων ἰδρώτων ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ἰωάννου ἀνεγερθεῖσα) ὑπὸ τῶν ἀγρίων ἐπιδρομῶν λειλατηθεῖσα, ἔπαθε τελείαν ἐρήμωσιν καὶ καταστροφῆν.

§ 2.

Ἐν τῇ δεινῇ ἐκείνῃ περιστάσει, ἐν τῷ μέσῳ τῆς κοινῆς ἀγωνίας καὶ ἀπελπισίας, ἐτελειουργήθη τι τὸ ἐκπληκτικὸν καὶ θαυμάσιον· ὅ,τι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ πράξωσι τὰ στρατεύματα καὶ οἱ στόλοι τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ ἐπετέλεσε μόνῃ ἡ εὐλάβεια καὶ ἡ ἀπεριόριστος πρὸς τὸ θεῖον πεποιθήσις, ἡ πεποιθήσις ἐκείνη, ἣτις, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, «καὶ ὅρη μεθιστάνειν δύναται» ἐνὸς καὶ μόνου ἀνθρώπου· ὁ πατριάρχης Φώτιος, ἀφοῦ πρότερον διὰ λόγου θαυμασίου συνεκίνησεν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ τὰ πλήθη τῶν πιστῶν καὶ ἀνεπτέρωσε διὰ τῆς πίστεως τὸ καταπεπτωκὸς φρόνημα αὐτῶν, ἔπειτα, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, ἦλθεν εἰς τὸν ἐν Βλαχέρναις ναὸν τῆς Ὑπερμάχου ὁσαστηγοῦ ὑπὸ τὴν σκέλην καὶ προστασίαν τῆς ὁποίας ἀπ' αὐτῆς τῆς κτίσεώς της ἦν ἀνατεθειμένη ἡ Θεοφρούρητος πόλις, καὶ λαβὼν τὸ ἱερὸν τῆς Θεοτόκου Μαφόριον, λιτανείας ἐπὶ τῶν τειχῶν ἐποιήσατο· καὶ, ἀφοῦ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας προσηύξατο εἰς τὸν Θεὸν, ἐβύβησε τὸ ἱερὸν

κειμήλιον ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ «εὐθύς, νηνεμίας οὔσης, ἀνέμων ἐπιφοραὶ καὶ τῆς θαλάσσης ἠρεμούσης κυμάτων ἐπαναστάσεις ἀλλεπάλληλοι ἐγεγόνησαν· καὶ τὰ τῶν ἀθέων Ρῶς πλοῖα κατεάγησαν, ὀλίγων ἐκπεφευγόντων τοῦ κινδύνου... Καὶ μετ' οὐ πολὺ πάλιν τὴν βασιλεύουσαν πρέβεια αὐτῶν κατελάμβανε τοῦ θείου βαπτίσματος ἐν μετοχῇ γενέσθαι λιτανεύουσα»· καὶ οὕτως ἔληξεν ἡ τῶν Ρῶς ἐπιδρομὴ διαρκέσασα περὶ τὸ ἔτος· μετὰ ταῦτα ὁ πατριάρχης Φώτιος ὄχι μόνον τοὺς καταπλήκτους Ρῶς ἐβάπτισε καὶ ἐπίσκοπον δι' αὐτοὺς προεχείρισεν, ὄχι μόνον τοὺς Βουλγάρους ἐξεχριστιάνισε, βαπτίσας τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Βόγοριν, καὶ τοὺς Σέρβους καὶ βλάχους εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν προσεῖλκυσεν, ἀλλὰ καὶ λόγους ἐπ' ἐκκλησίας ἐξεφώνει καὶ ἐπιστολὰς θαυμασίας πρὸς διαφόρους ἐπέστελλε καὶ τὰς μονὰς καὶ τοὺς ναοὺς, τοὺς ὑπὸ τῶν Ρῶς καταστραφεῖσας ἀνίδρυσεν, ὡς λ. χ. τὸ ἐν τῇ νήσῳ Πλάτη εὐκτίριον τῆς Θεοτόκου, καθιερώσας αὐτὸ ἐκ νέου. Τότε ἀναντιρρήτως καὶ τὴν μονὴν ἡμῶν τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὴν αὐτὴν ὑποστᾶσαν συμφορὰν, ἀνήγειρεν ἀπὸ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς καὶ εἰς νέον κάλλος καὶ δόξαν ἐξύψωσεν, ἐπονομάσας μάλιστα αὐτὴν «Σιῶν καὶ «Νέαν Σιῶν», ὡς γλυκύτατα ἀνέγραψεν εἰς τὸ ἔξοχον πρὸς τὴν μονὴν ἐπίγραμμα ὁ αἰίδιμος Κωνσταντῖνος ὁ Μ. Οἰκονόμος:

«Χαῖρέ μοι, ἀνθεμόεσσα Πρεποντίδος ἄφθιτε κούρη,
Χαλκίτις νῆσος, πᾶσιν αἰδομένη!
Ἡ καλὴν στεφάνην περὶ κρήδεμν' ἐστεφάνωσαι
τὴν δὲ μονὴν ἱερὰν τῆς Μεγάλης Τριάδος.
Φώτιος ἦν ὁ Πρῶτος Πατριάρχης κείνος ὁ θεῖος
δείματο καὶ ἔ Νένν ἐξονόμηνε Σιῶν.»

(14) Σ. Ἀριστάρχου «Φωτίου λόγοι καὶ ὁμιλίαι» ἐν Κων]πόλει. 1900 ὁμιλίαι 52. Μigne τόμ. 105 σελ. 516.

Καὶ δὲν ἠρξάσθη εἰς τοῦτο μόνον, ἀλλ' ὡς λέγουσιν, ἐκόσμησεν αὐτὴν καὶ διὰ βιβλιοθήκης¹⁵). Ἀλλὰ περὶ ταύτης ἀργότερον.

§ 3.

Εἶπομεν πρὸ ὀλίγου, ὅτι ὁ ἱερός Φώτιος εἰς νέον κάλλος καὶ δόξαν ἐξύψωσε τὴν μονὴν καὶ νομίζομεν, ὅτι δὲν εἶπομεν ὑπερβολὴν, διότι τὸ νέον οἰκοδόμημα ἦν πράγματι θαυμάσιον, ἀντάξιον καὶ τῆς ἀπαραμίλλου θέσεως, ἐφ' ἧς ἀνηγέρθη, ἀλλὰ καὶ τῆς φιλοκαλίας καὶ μεγαλοπρεπείας τοῦ μεγάλου καὶ ἐνδόξου ἐκείνου πατριάρχου. Θεοδοσίος ὁ Ζυγομαλάς, Πρωτονοτάριος τῆς Μ. Ἐκκλησίας, τῇ 10 Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1576, ἐπισκεφθεὶς τὴν νῆσον Χάλκην, ἰδοὺ τί γράφει εἰς τὸ «Ὀδοιορικόν» του, τὸ ὁποῖον ἀπέστειλεν εἰς τὸν τέως πρωθιερέα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Γερμανικῆς πρεσβείας Στέφανον τὸν *Gertach*: «Ἀπάραντες ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως τῇ 5 Ὀκτωβρίου μηνὸς τοῦ ἑπτακισχιλιοστοῦ ὀγδοηκοστοῦ πέμπτου ἔτους ἀπὸ τῆς κόσμου συστάσεως,

(15) Σ. Ἀριστάρχου ἐνθ' ἀνωτέρω. Τόμ. Α. σελ. λγ, τομ. Β'. σελ. 28 καὶ 29.

Λέοντος Γραμματικοῦ ἐκδοσις Βόννης σελ. 240 Μετὰ Θεοφάνη Βόννης σελ. 196 καὶ Κεδρινὸς τομ. Β. σελ. 173.

Ὁ Père Marin ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Les Moines de Constantinople» σελ. 402 λέγει ὅτι ἡ Μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος εἶχε βιβλιοθήκην περίφημον καὶ παραπέμπει Cardthausen Griesch paleog, 410 Mansi XIII, 191

μεσοῦσης τῆς ἡμέρας, περὶ δαίλην εἰς Χάλκην τὴν νῆσον κατήχθημεν, τὴν καταντικρὸν κειμένην τῆς πόλεως, ὅπου τῶν ἀνέμων ἐπιπροσθιούντων τῇ ἡμετέρᾳ ὁδῷ, ἡμέρας ἐμείναμεν τρεῖς· ὡς δὲ φιλεῖ γενέσθαι τὴν νῆσον περιπατοῦντες καὶ τὰ καθέκαστα ἀναθεωροῦντες, ἀνήλθομεν εἰς τὸ μοναστήριον τὸ ἐκεῖ, τὸ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὅπου καὶ ἐξενίσθημεν παρὰ τῶν ὁσίων ἐνασκουμένων ἐν τῇ τοιαύτῃ μονῇ, ἐν ἣ ἡ μοναχοὶ ὑπῆρχον εἴκοσι καὶ βιβλιοθήκη ἐστίν, ἔχουσα βιβλία ὡσεὶ τριακόσια, θεολογικὰ τὰ πλείω, ἃ συνῆξεν ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Μητροφάνης, ὅς καὶ τὴν μονὴν ἀνήγειρε καὶ εἰς ὁ νῦν ὄραται ἀπεκατέστησε, τοῦ χρόνου ποιήσαντος αὐτὴν ἔρημον καὶ ἐξηφανισμένην, εἰ καὶ ἦν πρότερον θαυμασία ὡς τινα σημεῖα καὶ θεμέλιοι φαίνονται¹⁶).

Δοθέντος, λοιπὸν, ὅτι ὁ ἱερός Φώτιος ὑπῆρξεν ὁ ἰδρυτὴς ἢ ἀνακαινιστὴς τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος, νὰ υποθέσωμεν, ὅτι ἐν αὐτῇ ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης διήλθε τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ πολυπαθοῦς βίου του; νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ μονὴ αὕτη ἐχρησίμευσεν ὡς τόπος τῆς δευτέρας ἐξορίας του καὶ ἐν αὐτῇ ἀφῆκε τὴν ὑστάτην αὐτοῦ πρὸς τὸν Πλάστην πνοήν; καὶ ὅτι ἐδῶ, ὅπου σήμερον ἐγείρεται μεγαλοπρεπῶς τὸ ἱερὸν τῆς Θεολογίας τέμενος ἀναπαύεται ἡ κόνις τοῦ ἀκραιφνοῦς τούτου θεολόγου τοῦ μεγάλου τούτου προμάχου τῆς Ὀρθοδοδοξίας;

Ἐδῶ βεβαίως ἐπὶ τοῦ ἡμέρου καὶ γαληνοῦ λόφου

(16) Legrand: Notice Biographique sur Jean et Theodosios Zygomalas Paris 1889 Vita Euthymii Berlin 1888 Κεφ. II

τὸν ὁποῖον διὰ τόσης στοργῆς περιέβαλλε, θὰ ἔζη τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ βίου του, ἐν τῷ μέσῳ τῶν προσφιλῶν βιβλίων του καὶ ἐν τῇ ἀναστροφῇ τῶν φίλων του μοναχῶν, ἂν μὴ ἡ ἀχαριστία τοῦ αυτοκράτορος Λέοντος, ἡ πρόωρος φιλοδοξία τοῦ δεκαεξαετοῦς βασιλόπαιδος Στεφάνου, ὁ στυγηρὸς φθόνος τῶν ἐπισκόπων ἐχθρῶν του καί, ἐπὶ πλέον, ἡ ἀθλιότης τοῦ ἀποτροπαίου παραδυναστού Στυλιανοῦ τοῦ Ζαούτζη ἔφθανον, συναδελφωθέντα πάντα μέχρι τόσης σκληρότητος, ὥστε, ὄχι μόνον ἀτίμως καὶ ἀδόξως νὰ καταρρίψωσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ τετιμημένου θρόνου του, ἀλλὰ καὶ ὡς τόπον ἐξορίας του νὰ ἐκλέξουν τὸν χεῖριστον διὰ πάντα μὲν ἄνθρωπον, πολὺ δὲ περισσότερον διὰ γέροντα, ἄγοντα πλέον τὸ ἐνενηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Ἄλλ' ἐὰν ἡ μονὴ ἡμῶν δὲν εἶχε τὸ εὐτύχημα νὰ περιθάλψῃ τὸν ἔνδοξον αὐτῆς ἰδρυτὴν καὶ νὰ γλυκάνῃ τὰ τελευταία πικρὰ ἔτη τοῦ βίου του, ἀλλ' οὐδὲ ν' ἀποθησαυρίσῃ τὴν ἱερὰν κόνιν του, ἥτις Κύριος οἶδεν εἰς ποίαν γωνίαν τῆς Μερδοσαγάρης ἢ τῆς μονῆς τοῦ Μανουὴλ ἀναπαύεται, ἐν τούτοις παρηγορεῖται διότι αἱ τελευταῖαι σκέψεις του δι' αὐτὴν ὑπῆρξαν καὶ ἀποθνήσκων δὲν ἐγκατέλειπεν αὐτὴν ὀρφανὴν καὶ ἔρημον προστασίας καὶ ἀντιλήψεως.

Τὸν βασιλόπαιδα Στέφανόν (886-893) διεδέχθη ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἰὸ Ἀντώνιος (893-896) καὶ μετ' αὐτὸν ἀνῆλθεν ἐπ' αὐτοῦ ὁ κατὰ πνεῦμα υἱὸς τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, ὁ εὐγνώμων αὐτοῦ μαθητὴς καὶ ἐπιστήθιος φίλος, ἀλλὰ καὶ συγγενὴς αὐτοῦ, ὁ ἐν ἀγίοις πατριάρχης Νικόλαος ὁ Μυστικὸς σοφὸς ἀνὴρ καὶ τὴν ἀρετὴν διαβόητος. Ἄν καὶ βαθὺς πέπλος σιγῆς καλύπτῃ

τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ μεγάλου πατριάρχου, ἂν καὶ αὐτὸς φαίνεται σιγήσας καὶ συντρίψας τὸν κάλαμον ὁ συντετριμμένος, ἐν τούτοις γινώσκοντες τὸν χαρακτῆρα τοῦ νέου πατριάρχου, δὲν διστάζομεν νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι τὸ πᾶν θὰ ἔπραξεν, ἵνα ἀνακουφίσῃ τὰς πλήρεις ὀδύνης ἡμέρας τοῦ γηραιοῦ προκατόχου του καὶ ἂν δὲν ἠδυνήθη ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὸν ἐκ τῆς σκληρᾶς ἐξορίας του, ἀφεύκτως ὁμως θὰ κατέστησεν ἀνετωτέραν τὴν φυλακὴν του καὶ οὐδεμίαν θὰ παρέλιπεν εὐκαιρίαν ἵνα ὅσον τὸ δυνατόν συχνότερον ἐπισκέπτηται καὶ ἐπικοινωνῇ μετ' αὐτοῦ. Ἄλλὰ κατὰ τὰς συχνὰς ἐκεῖνας ἐπισκέψεις, ἦτο δυνατόν νὰ φαντασθῶμεν, ὅτι ὁ μελλοθάνατος πατριάρχης, ἀτενίζων πρὸς τὴν ἀπέναντι αὐτοῦ προσφιλῆ μονὴν του τῆς Ἁγίας Τριάδος, δὲν θὰ ὠμίλει συνεχῶς περὶ αὐτῆς καὶ δὲν θὰ ἐνεπιστεύετο αὐτὴν εἰς τὴν ὑψηλὴν προστασίαν καὶ πρὸθυμον ἀντίληψιν τοῦ θεοῦ αὐτοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου του; Μάλιστα ἀναμφιβόλως αἱ τελευταῖαι σκέψεις του ἦσαν διὰ τὴν μονὴν του, διότι βλέπομεν ὅτι, ὅτε μετ' ὀλίγον, τῇ 6 Φεβρουαρίου τοῦ 897 ἔτους ὁ ἱερὸς Φώτιος πλήρης ἡμερῶν, ἐν πάσῃ ἀγιότητι, μεθίστατο ἐκ τῶν τῆδε πρὸς τὰ οὐράνια, ὁ πατριάρχης Νικόλαος, ἀφοῦ τὸ ἅγιον αὐτοῦ σκῆνος ἀνεκόμισεν εἰς Βασιλεύουσαν καὶ ἔθαψεν ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς εὐλαβείας καὶ συγκινήσεως ἐν τῇ ἐν Μερδοσαγάρῃ μονῇ τῆς Ἐρημίας ἢ Ἡρεμίας ὡς πρῶτον αὐτοῦ μέλημα ἔσχε νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς μονῆς τοῦ μεγάλου νεκροῦ, ἀποκαταστήσας αὐτὴν ἀμέσως πατριαρχικὴν σταυροπηγιακὴν, καθὼς πληροφοροῦμεθα τοῦτο ἐκ τοῦ σιγιλλιώδους γράμματος τοῦ πατριάρχου Γαβριὴλ, τὸ ὁποῖον οὕτως κατὰ τὸ ἔτος 1781 ἀπέλυσεν ὑπὲρ τῆς αὐτῆς μονῆς καὶ ἔκτοτε ἡ μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος

ἐπὶ αἰῶνας ὅλους καὶ ἔτι σήμερον ἀπολαμβάνει τῆς ὑψίστης ταύτης τιμῆς ἀπὸ μέρους τῆς Μ. Ἐκκλησίας διατελοῦσα σταυροπήγιον αὐτῆς(17).

§ 4.

Μαρτυρία πολύτιμος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς μονῆς ἡμῶν.

Ὁ παρακολουθῶν τὴν μελέτην μου ἀναγνώστης θὰ παρατήρησεν ἤδη, ὅτι, μεθ' ὅσα καὶ ἂν εἴπομεν περὶ τῆς μονῆς ἡμῶν, περιορισθῆμεν μόνον εἰς ὑποθέσεις καὶ κρίσεις ἰδίας καὶ μαρτυρίας ἢ πολὺ ἀφεστώσας τῆς ἐποχῆς ταύτης ἢ γενικῶς εἰς μονὴν τινα ἐν Χάλκῃ ἀναφερομένης, οὐδεμίαν ὁμως ρητὴν μαρτυρίαν παρουσιάσαμεν, δηλοῦσαν ἐπακριβῶς καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ὄνομα τῆς μονῆς ὡς αὕτη ἔχει σήμερον. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ὁ πολὺς βυζαντιολόγος *G. Schlumberger* ἐν τῇ «*Sigillographie*» αὐτοῦ δημοσιεύει σφραγιδα, φέρουσαν τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

[† ΛΕΩ] ΝΤΗ [ΗΓ] ΟΥΜ (ένου) ΜΟΝΗC
Τ' (ῆς) ΛΓ' (ας) ΤΡΙΑΔ. (ος)

καὶ τὴν ὁποίαν ἀποδίδει εἰς Λεοντά τινα ἡγούμενον τῆς μονῆς ἡμῶν, ἀκμάσαντα ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ἡρωϊκοῦ

(17) Βλέπε πορφόρημα παρόντος βιβλίου «ὁ τόπος τῆς ἐξορίας καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἱ. Φωτίου»

αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Τσιμισκῆ, τὸν ὁποῖον καὶ ἡμεῖς ἀπεδέχθημεν ὡς τοιοῦτον, ἀποβλέποντες εἰς τὸ κῦρος τοῦ σοφοῦ Γολάτου ἐν τούτοις ἠσθανόμεθα πάντοτε ἐνδόμυχον λύπην, μὴ εὐτυχῆσαντες, καὶ κατ' αὐτὰς ἔτι τὰς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Φιλολογιῶ Συλλόγῳ διαλέξεις μας, νὰ παρουσιάσωμεν ρητὴν καὶ ἐνδιαφέρουσαν μαρτυρίαν περὶ τῆς μονῆς. Ἄλλ' ὅ,τι δὲν ἠδυνήθημεν νὰ πράξωμεν τότε ἐνώπιον τῆς ἐκλεκτῆς ἐκείνης ὁμηγύρεως τῶν φιλιστόρων ἐταίρων, εἴμεθα σήμερον εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ παρουσιάσωμεν εἰς πάντας ἐκείνους ὅσοι αἰσθάνονται ἀγάπην καὶ εὐχαρίστησιν διὰ τοιαύτας μελέτας, στρεφομένας περὶ τὴν πάτριον ἡμῶν ἱστορίαν καὶ ἀναμνησκούσας ἡμέρας ἀρχαίας εὐκλείας καὶ λαμπηδόνος.

§ 5.

Ἐχων πάντοτε ὑπ' ὄψιν μου, ὅτι τὸ ζητούμενον ἄλωτον καὶ ὅτι ἐκφεύγει μόνον τ' ἀμελούμενον, ἐπεδόθην μετ' ἐπιμονῆς εἰς τὴν ἐξέτασιν ἀρχαίων χειρογράφων ἀποκειμένων ἢ εἰς συλλόγους ἢ εἰς ἰδιωτικὸς οἴκους ἢ καὶ εἰς βιβλιοθήκας ἐθνικῶν σχολῶν, καὶ εὐτυχῶς αἱ προσπάθειαι μου ἐστέφθησαν, ἐπὶ τέλος, ὑπὸ ἐπιτυχίας.

Ἐν τῷ θησαυροφυλακίῳ τῆς Μεγάλῃς τοῦ Γένους Σχολῆς εὗρον χειρόγραφον εὐαγγέλιον λειτουργικὸν μεμβράνινον (0,33+0,23), περιέχον φύλλα 264 ὅπερ πρότερον παρατήρησε καὶ περιέγραψε μάλιστα λεπτομερῶς ὁ ἀείμνηστος Ἀθ. Π. Κεραμεύς. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο, ἐσταχωμένον, ἔχει πινακίδας ξυλίνας μετὰ βελούδου πε-

ρικεκαλυμμένες. Τὸ κείμενον δίστηλον, ἐκ γραμμῶν 24·αἱ ἐπιγραφαὶ χρυσαί, τὰ ἀρχετὰ κεφαλαιώδη στοιχεῖα ἔγκοσμα καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον χρυσαῖ· ἡ δὲ τοῦ κειμένου ψαλτικὴ σηματοφωνία κοκκίνη· ἐν τῷ κώδικι τούτῳ ὑπάρχουσι πέντε κοσμήματα: τέσσαρα πιοειδῆ (φ. 3α, 41α, 74α, 108α) ἐν ταινοειδῆς (φ. 182α) καὶ τέσσαρες ὀλοσέλιδοι εἰκόνες, παριστῶσαι ἐπὶ ἐδάφους χρυσοῦ τοὺς Εὐαγγελιστὰς ὑπὸ ἀψίδας καθημένους, ἔχοντας δὲ ἀπέναντι γραφεῖα μετ' ἀναλογίων καὶ γράφοντας ἢ ἀναγινώσκοντας (φ. 2 β 48 β 73 β 107 β). Σημειώσεως ἔτι ἄξια δύο ἀρχικά Ε μεγάλου σχήματος πολυχρωμάτιστα, τὸ μὲν παριστῶν ἐν μικρογραφίᾳ τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην (φ. 3α), τὸ δ' ἕτερον ἐγκλειῖον εἰκονισμάτιον τοῦ Ματθαίου προτείνοντος τὴν δεξιὰν καὶ εὐλογοῦντος (φ. 49α). Μεταξὺ τῶν φ. 182—247 εὐρίσκεται τὸ μηνολόγιον, μεθ' ὃ «εὐαγγέλιον ἀναγινωσκόμενον εἰς διαφόρους μνήμας» (φ. 248 β), «εὐαγγέλιον λεγόμενον εἰς τὴν ἐλαίαν τῆ ἑορτῆ τῶν Βαίτων» (φ. 250 β), «εὐαγγέλια ἐωθινὰ τὰ ἕνδεκα» (φ. 252 β—262α) μετὰ τὸ 11 ὃ καλλιγράφος ἔγραψε τὸ: «† Χ(ριστ)ῷ Ἄνακτι δόξα καὶ κράτος πρέπει».

Αὐτόθι, ἐν τῷ φύλλῳ 262, ἀναγινώσκομεν τὰ ἐξῆς: «Ἐτει 1063 ἐγράφη τὸ σημεῖαμα τοῦτο: «* * * Μη(νι) Μαρ(τι)ῷ ἰνδ(ικτιῶνος) ἁ. ἔτ(ους) Ἐφοα: Προσηνέχθη τὸ τοιοῦτον Εὐαγγέλιον εἰς τὴν [Ἀγίαν] Τριάδα [μο(ν)ήν] τῆς Χάλκης παρ' Αἰ | κατερίνης βασιλίσης | τῆς Κομνηνῆς τῆς με | τ' ὀνομασθεῖσης ἐν τῷ | ἀγγελικῷ σχήματι, Ἐέ | νης μοναχῆς καὶ εὐ | χεσθε ὑπὲρ αὐτῆς διὰ τὸν κ(ύρι)ον, ἐν τε τῇ ἐωθινῇ ἀκο | λουθία καὶ τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ.»

Φαντάζεται πλέον ἕκαστος ὁπόσῃν χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν ἔδοκίμασα, ὅτε ἀνέγνων τὰ ἀνωτέρω ἦτο ἢ

πρώτη φορά, καθ' ἣν ἔβλεπον νὰ γίνηται ρητῶς λόγος περὶ τῆς προσφιλοῦς μοι μονῆς καὶ μάλιστα εἰς ἔργον αὐθεντικόν, ἀνάγον τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ εἰς τὸ τέλος τοῦ δεκάτου αἰῶνος, ἐποχὴν ἀπέχουσαν τοῦ θανάτου τοῦ ἱεροῦ Φωτίου μόνον 166 ἔτη!

Ἄλλὰ τὸ χειρόγραφον τοῦτο, φαίνεται, ὅτι ὑπέστη περιπετείας. Γραφὲν κατὰ τὸν 10ον ἢ ἀρχὰς τοῦ 11ου αἰῶνος, ἂν ὄχι ὑπ' αὐτῆς ταύτης τῆς Αὐτοκρατείας, ἀλλ. ἐξάπαντος ὑπό τινος τῶν βασιλικῶν καλλιγράφων, ἐξεσημειωμένον εἰς τὴν ἰδιαίτην λατρείαν τῆς ἀνάσσης ὑφ' ἧς δωρηθὲν τῇ μονῇ ἡμῶν, διετέλει κτήμα αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 1063, ἔτους τῆς ἀφιερώσεώς του, μέχρι τοῦ 1517, ὅποτε ἄγνωστον ὑπὸ τίνος, ἀφαιρεθὲν ἢ καὶ ἀγορασθὲν, ἐφαίεθον (sic) κατὰ τι σημεῖωμα τοῦ χειρογράφου, εἰς τὴν μητρόπολιν βεβαίως. — ἀλλὰ ποίαν; τῆς Χαλκηδόνος; ἀγνοῶ· ἀλλ' ὁποῦδήποτε καὶ ἂν ἐφέρθη καὶ ὑπὸ οἰουδήτινος ἐγένετο ἢ μεταφορὰ τὸ χειρόγραφον φαίνεται, ὅτι δὲν εὐρίσκετο εἰς καλὴν κατάστασιν ὡς κρίνομεν ἐκ τῆς ἐξῆς σημειώσεως, τῆς ὑπαρχούσης ἐπὶ τῆς ὀπισθίας σελ. τοῦ 262 φύλλου: «† εἰς τὸ ἀφίξ ἐπιμεληθεῖς (sic) ὁ παρὼν Μαστρογεώργ(ης) διὰ ἐξόδου καὶ συνδρομῆς τὸ παρὸν Εὐγγέλιον, ἐν μηνί Ἰουν(ίῳ) (sic) κατ' καὶ εὐχεσθαι (sic) αὐτὸν διὰ τὸν κν». Εἰς τὴν μητρόπολιν τὸ χειρόγραφον εὐρίσκετο μέχρι τοῦ 1694, ἴσως καὶ πολὺ βραδύτερον, ἐξ αὐτῆς δὲ, ἄγνωστον πότε περιῆλθεν εἰς κατοχὴν τῆς φιλογενοῦς οικογενείας τῶν Μουρούζιδων, ὃ δὲ ἀλήστου μνήμης Παναγιώτης Κωνσταντίνου Μουρούζης τὸ 1806 μετὰ τῶν ἄλλων βιβλίων ἀφιέρωσαν εἰς τὴν Μ. τοῦ Γένους Σχολῆν, ὡς δείκνυται ἐξ ἄλλης σημειώσεως τοῦ κώδικος τῆς βιβλιοθήκης αὐτῆς,

τῆς ἐξῆς: «Τῇ ἡ Νοεμβρίου ἀφιέρωσαν ὁ ἐκ λαμπρότατος μπεϊζᾶδὲ Παναγιωτάκης Κωνσταντίνου βοεβόδα Μουρούζης τόδε Εὐαγγέλιον χειρόγραφον ἐν μεμβράναις ἀρχαῖον γραφὲν ἐν ἔτει 1063 καὶ προσενεχθὲν τῇ κατὰ Χάλκην μονῇ τῆς Ἀγίας Τριάδος παρ' Αἰκατερίνης βασιλίσσης τῆς Κομνηνῆς, τῆς μετονομασθείσης διὰ τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος Ξένης μοναχῆς, ὡς ὁράται ἐν τῷ τέλει τοῦ βιβλίου» (φ. 3 β. 18)

Ἄλλὰ τίς αὕτη ἡ Αἰκατερίνη;

Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

§ 6.

Πιστεύω νὰ τύχω τῆς συγγνώμης τοῦ ἐπιεικοῦς ἀναγνώστου μου, ἂν παρεκβατικῶς ὁμιλήσω περὶ τῆς ἐστεμμένης ταύτης καλογραΐας, τῆς δωρησάσης εἰς τὴν μονὴν ἡμῶν τὸ πολύτιμον τοῦτο εὐαγγέλιον, ἐν τῶν ὀλίγων ἀριστουργημάτων, ἅτινα ἠδυνήθησαν νὰ διαφύγῃσι τὴν ὀργὴν τοῦ πανδαμάτορος χρόνου.

(18) G. Schlumberger Sigilliographie de l'Empire Byzantin σελ. 140. Δύο κατάλογοι ἑλληνικῶν Κωδίκων ἐν Κων]πόλει τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς καὶ τοῦ Ζωγραφεῖου ὑπὸ Α. Π. Κεραμέως ἐν Σόφια. Τυπογραφεῖον τῆς Κυβερνήσεως 1909.

Ἡ Αἰκατερίνη ἦτο θυγάτηρ τοῦ πολεμικοῦ καὶ ἀδυσωπήτου ἐκείνου Μεγάλου Βασιλέως τῶν Βουλγάρων Σαμουήλ, κατὰ τοῦ ὁποῦ ἐπὶ τεσσαράκοντα ὅλα ἔτη Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος εἶχε κηρύξει ἀδιάκοπον καὶ ἀμείλικτον πόλεμον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἡρωικοῦ πατρός της (τῇ 15ῃ Σεπτεμβρίου 1014), περιελθοῦσα, μετὰ καὶ ἄλλων Βουλγαρίδων πριγκιπισσῶν, εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐνδόξου νικητοῦ, ἀφοῦ ἐκόσμησε τὴν θριαμβευτικὴν αὐτοῦ εἴσοδον εἰς τε τὰς κλεινὰς Ἀθήνας καὶ τὴν θεοφύλακτον πόλιν, παρέμεινεν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἔνθα καὶ ἔτυχεν ἀνατροφῆς, ἀνταξίας τῆς βασιλικῆς αὐτῆς καταγωγῆς, ἀναδειχθεῖσα σὺν τῷ χρόνῳ τελεία βυζαντινὴ πριγκήπισσα καὶ ἐλκύσασα διὰ τε τ' ἄλλα αὐτῆς προσόντα, ἄλλὰ κυρίως διὰ τὴν σεμνότητα καὶ τὴν εὐλάβειαν καὶ τὴν ταπεινῶσιν, τὴν ἰδιαιτέραν συμπάθειαν τοῦ πολεμοχαροῦς αυτοκράτορος.

Καθ' ἣν ὁμως ἐποχὴν ἡ σεμνὴ κόρη διήγεν ἐν τῷ ἱερῷ παλατίῳ, διέτριβον ἐπίσης ἐν αὐτῷ, ἀπολαύοντες τῆς συμπαθείας τοῦ ἀνακτος, καὶ δύο ὠραῖοι καὶ εὐσταλεῖς νεανίσκοι, ὁ Ἰωάννης καὶ Ἰσαάκιος οἱ Κομνηνοί. Τέκνα τοῦ γενναίου στρατηγοῦ καὶ δομestίκου τῆς Ἀνατολῆς Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, ὅστις ἠνδραγάθησε πολεμῶν κατὰ τοῦ ἀποστάτου Βάρδα τοῦ Σκληροῦ, παρεδόθησαν ὑπὸ τοῦ πρῶτως ἀποθανόντος πατρός των εἰς τὸν αὐτοκράτορα Βασίλειον, ὅστις οὐδὲν παρέλειψε διὰ τὴν τελείαν ἀνατροφὴν καὶ μόρφωσιν αὐτῶν· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐνεπιστεύθη αὐτοὺς εἰς τὴν φροντίδα τοῦ ἡγουμένου τῆς περιλαλήτου μονῆς τοῦ Στουδίου «δουοῖν ἕνεκα, τὸ μὲν ἵνα καὶ πρὸς ἀρετὴν ἀπαλείφωιντο τῇ μιμήσει τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν (τῶν ἐναρέτων μοναχῶν τῆς μονῆς), τὸ δὲ ἵνα εὐχερῶς ἐξιέναι τῆς πόλεως πρὸς θήραν τε ἀπιέναι καὶ τοῖς ὄπλοις

γυμνάζεσθαι¹⁹) τῆς μονῆς, ὡς γνωστὸν, κειμένης ὀλίγα βήματα μακρὰν τῆς ἔξω τῶν τειχῶν καταλλήλου δι' ἀσκήσεις πεδιάδος «Τὸ φιλοπάτιον»· ἀκολούθως δέ, παραλαβὼν εἰς τὰ ἀνάκτορα, κατέταξεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν τιμητικὴν ἀκολουθίαν του, ἀποτελουμένην ἀπὸ τοὺς εὐγενεστέρους καὶ εὐθαλεστέρους βλαστοὺς τῆς βυζαντινῆς ἀριστοκρατίας· καὶ ὅταν ἔφθασαν εἰς ἡλικίαν γάμου, τὸν μὲν Ἰωάννην συνέζευξε μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀλεξίου Χάρωνος, Ἄννης τῆς Δαλασσηνῆς, τῆς ὑπερόχου ἐκείνης γυναικὸς, χάρις εἰς τὴν σύνεσιν, φιλοδοξίαν καὶ διπλωματικὴν ἰκανότητα τῆς ὁποίας ὁ υἱὸς αὐτῆς Ἀλέξιος ἀνεδείχθη αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου καὶ ἀρχηγέτης τῆς ἐνδόξου δυναστείας τῶν Κομνηνῶν, ἧτις ἐπὶ ἓνα αἰῶνα διὰ κλέους ἀφθίτου περιέβαλλε τὸν θρόνον τοῦ γηραιοῦ Βυζαντίου. τὸν δὲ Ἰσαάκιον ἐνύμφευσε μετὰ τῆς σεμνῆς καὶ ἀπερίττου Αἰκατερίνης, ἧτις, λαμβάνουσα σύζυγον τὸν ὠραῖον νεανίσκον, οὐδέποτε ἠδύνατο νὰ φαντασθῆ ὅτι θὰ ἀνήρχετό ποτε μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον ἐκείνου, ὅστις συνέτριψεν εἰς μυρία θρύμματα τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως πατρὸς τῆς· ἀλλ' ἡ θεία Πρόνοια τὸ ἠθέλησε.

Μετὰ τὴν αἰγλήσσαν καὶ μακροτάτην βασιλείαν Βασιλείου τοῦ Β' (976 - 1025) καθ' ἣν «οἱ ἀετοὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ ἵπταντο νικηφόροι ἀπὸ τῶν ὄχθων τοῦ Δουνάβεως πρὸς τὸν Εὐφράτην καὶ ἀπὸ τῶν ὀρέων τοῦ Ἀραράτ μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Ἰταλίας». ἐπηκολούθησε σειρά βασιλέων, ἀναξίων διαδόχων τόσον ἐνδόξου

κατόχου: Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Βασιλείου Κωνσταντῖνος ὁ Η' (1026-1028), Ρωμανὸς ὁ Ἀργυρὸς (1028-1034), γαμβρὸς τοῦ Κωνσταντίνου ἐπὶ τῆ θυγατρὶ Ζωῆ τῆ περιβοήτῳ, Μιχαὴλ ὁ Παφλαγῶν, ὁ δεῦτερος σύζυγος τῆς Ζωῆς; (1034 - 1041), Μιχαὴλ ὁ Καλαφάτης, θετὸς υἱὸς τῆς Ζωῆς; (1041 - 1042), Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος, τρίτος σύζυγος τῆς Ζωῆς (1042 - 1054) Θεοδώρα, ἡ ἀδελφὴ τῆς Ζωῆς (1054 - 1056) καὶ, τέλος, Μιχαὴλ ὁ Στρατιωτικὸς (1056 - 1057), πάντες ἀδρανεῖς καὶ ἀσθενεῖς τὸν τε χαρακτῆρα καὶ τὸν νοῦν, ἀνίκανοι καὶ φαῦλοι, οὐδὲν ἢ ἐλάχιστα ὑπὲρ τοῦ κράτους διέπραξαν. Ἄλλ' οἱ μεγάλοι στρατηγοί, ἀπαυδήσαντες πλέον νὰ κυβερνῶνται ὑπὸ τοιούτων ἀναξίων βασιλέων, καὶ μάλιστα τοῦ κρονολήρου γέροντος Μιχαήλ. ἀπεφάσισαν νὰ καθαιρέσωσιν αὐτὸν καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἀναδείξωσι βασιλέα ἄνδρα εὐγενῆ καὶ γενναῖον δυνάμενον νὰ περισώσῃ τὸ πανταχόθεν πολεμούμενον κράτος, καὶ τοιοῦτον ἔκριναν Ἰσαάκιον τὸν Κομνηνὸν, τὸν σύζυγον τῆς ἡμετέρας Αἰκατερίνης, στρατηγὸν ἀνδρείον καὶ δραστήριον, ἐμπειρότατον εἰς πάσας τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, εὐθὺν ἀγγίλουν, προσιτὸν, ἐχθρὸν τῆς κολακείας καὶ θέλοντα νὰ ὑποχρεοῖ μᾶλλον διὰ τῶν ἔργων ἢ διὰ τῶν λόγων μὴ ἀπληλαγμένον ὁμῶς καὶ στρατιωτικῆς τραχύτητος. Ὁ Ἰσαάκιος «τὴν βασιλείαν ἀνίζωσάμενος, δόξαν δὲ παρῆσχηκῶς ἀνδρείας καὶ πείραν πολεμικῆς γενναιότητος— ὡς λέγει ὁ χρονογράφος— αὐτίκα τῷ βασιλικῷ νομίματι σπαθηφόρος διαχαράττεται καὶ τὴν γυναῖκα Αὐγούστην ἀναγορεῖ σεβαστήν».

Δὲν θὰ ἐκταθῶ, περιγράφων τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰσαακίου· ὑπῆρξεν ἄλλως τε βραχυχρόνιος—μόλις διήρκεσε

(19) Νικηφόρου Βρυεννίου Ἱστορία Βιβλ. 1. Κεφ. 1. 15.

δύο ἔτη καὶ τρεῖς μῆνας — ἀλλὰ τὰ ὀλίγα τούτα ἔτη ἀποτελοῦν μίαν τῶν λαμπροτέρων σελίδων τῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντίου. Ἀτυχῶς ἀσθενήσας σοβαρῶς ἀναγορεύει διάδοχόν του τὸν συνίστορα καὶ συναγωνιστὴν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον τὸν Δουκά, αὐτὸς προτιμήσας ν' ἀνταλλάξῃ τὴν πορφύραν διὰ τοῦ «μοναχικοῦ ράκου» καὶ τὴν ἐπίγειον βασιλείαν διὰ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. «Ὁ δὲ Κομνηνὸς—λέγει ὁ Ἰωάννης Κουροπαλάτης Σουλῆτις— ράκη μοναχικὰ περιβαλλόμενος, τὴν τοῦ Στουδίου καταλαμβάνει μονὴν (τὸν ναὸν τῆς ὁποίας μετὰ τῆς Αἰκατερίνης ἀνήγειρε μεγαλοπρεπῆ εἰς ὕψος καὶ κάλλος), πᾶσαν ὑπακοὴν πρὸς ἰὸν ἐν τῇ μονῇ ἡγεμονεύοντα ἐπιδεικνύμενο: ὡς καὶ θυρωρὸς γενέσθαι καὶ ταῖς ἄλλαις ὑπηρετήσαι διακονίαις, διὰ πολλὴν ἐπιείκειαν καὶ μετριοφροσύνην καταδεξάμενος!»

Καὶ ἡ Λύγούστα Αἰκατερίνη πῶς ἔστρεψε τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην μετατόπισιν; ὅποια παράπονα, ἄρα γε θὰ ἀπηύθυνε πρὸς τὸν ἀσθενῆ τῆς σύζυγον; πόσους στεναγμοὺς, πόσα δάκρυα θὰ ἔχυσε; πῶς θὰ ἠνείχετο, αὐτὴ ἔκπτωτος, νὰ βλέπῃ τὴν μέτριον χθὲς πρὸ αὐτῆς μετὰ ταπεινώσεως κύπτουσαν Εὐδοκίαν τὴν Μακρεμβολίτισσαν νὰ κάθηται σήμερον ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς καὶ ν' ἀπολαύῃ τὴν λατρείαν τῶν ὑπηκόων καὶ θαυμασιῶν τῆς; Ἡ ἁγία γυνὴ! Τίποτε ἐξ ὄλων αὐτῶν δὲν διέπραξε: τούναντίον μάλιστα τίς θὰ τὸ πιστεύσῃ; αὐτὴ ἐνίσχυσε τὸν σύζυγον εἰς τὰ εὐλαβῆ του σχέδια καὶ οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν ἵνα οὗτος προτιμήσῃ, ἀντὶ τῆς κοσμικῆς τύρβης τὴν γαλήνην καὶ ἡρεμίαν τῆς μονῆς: «τῆς Ἀγούστας Αἰκατερίνης—λέγει ὁ αὐτὸς χρονογράφος—πολλὰ συμβαλλομένης αὐτῷ πρὸς τὸ προκείμενον, καὶ τῇ τῆς ἐπιγείου βουσι-

λείας ἀποβολῇ τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀπόλαυσιν ἐπαγγελιομένης αὐτῷ». Καὶ δὲν ἠρκέσθη εἰς τοῦτο μόνον ἀλλὰ παραλαβοῦσα τὸ μόνον τέκνον αὐτῆς τὴν προσφιλῆ τῆς Μαρίαν, ἀπεσύρθη εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Μυρελαίου (παρὰ τὸ σημερινὸν Ἄκ Σερραῖ) καὶ ἐκεῖ ἐνεδύθη τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα καὶ ἀντὶ Αἰκατερίνης μοναχῆ Ξένη μετονομασθεῖσα διήλθε μετὰ τῆς θυγατρὸς τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς τῆς «πᾶσαν ἄσκησιν μοναδικὴν μετερχομένη καὶ λέγουσα πρὸς τοὺς ἀποροῦντας διὰ τὴν τοιαύτην ἀπόφασίν τῆς «μηδὲν νέον ἐπ' αὐτῇ γεγενῆσθαι, βασιλείας βασιλείαν ἀνιαλλαξιμένη».

Ἐπιζήσασα ἡ τέως αὐτοκράτειρα καὶ ἤδη μοναχῆ Ξένη τοῦ συζύγου αὐτῆς, διήλθεν ἐν τῇ μονῇ, ὡς πρότερον ἐν τοῖς ἀνακτόροις, τὸν βίον τῆς ὡς ἥσυχον ρυθμὸν ἀφοφητεῖ διὰ μέσου τῶν ἀνθέων καὶ τῶν καλαμώνων κυλιόμενον: ἡ προσευχὴ, ἡ μελέτη τῶν Γραφῶν καὶ ἡ ἀγαθοεργία ὑπῆρξαν ἡ μόνη ἐνασχόλησις αὐτῆς: ἀλλ' ἡ ἀγαθοεργία τῆς κυρίως ἐξεδηλοῦτο κατὰ τὴν ἐλέτειον ἡμέραν τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου αὐτῆς, καθ' ἣν, τελοῦσα ἐν τῇ μονῇ τοῦ Στουδίου, ὅπου ἐκεῖνος ὑπνωτε τὸν ἔσχατον ὕπνον, τὰ ἐτήσια αὐτοῦ μνημόσυνα, συνεχάλει καὶ τοὺς μοναχοὺς τῶν ἄλλων μονῶν, παρέθετε τράπεζαν κοινὴν καὶ παρεῖχεν εἰς πάντας ἀξιόλογον χρηματικὸν ποσὸν: λέγεται μάλιστα, ὅτι τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς ζωῆς τῆς, προαισθανομένη τὸν θάνατον, προσέταξεν: ἵνα διπλᾶ δοθῶσι τὰ κατ' ἔτος διδόμενα καὶ ὅτε ὁ ἡγούμενος, διαπορῶν, ἐπλησίασεν αὐτὴν ἡσύχως, ἵνα μάθῃ τὸν λόγον τοῦ διπλασιασμοῦ, «διότι, ἀπήντησεν ἐκεῖνη, ὦ τιμώτατε, οὐκ οἶδα εἰ καὶ κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος ὑμῖν συνέσομαι, τοῦ

Θεοῦ τὰ καθ' ἡμᾶς ἴσως ἄλλως, καὶ ὡς ἑαυτῷ βουλευτὸν, οἰκονομήσοντος· ὃ δὴ καὶ γέγονε». 20)

Ἄλλὰ ποῖον ὑπῆρξε τὸ ἔτος τοῦ θανάτου αὐτῆς; Ἀκριβῶς δὲν γινώσκουμεν, ὡς ἀγνοοῦμεν ἐπίσης καὶ τόσας ἄλλας λεπτομερείας τοῦ βίου τῆς· γινώσκουμεν μόνον, ὅτι ἐξῆ κατὰ τὸ ἔτος 1063, ὁπότε ἐδωρήσατο εἰς τὴν μονὴν ἡμῶν τῆς Ἁγίας Τριῦδος, τελοῦσαν πιθανώτατα ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῆς, τὸ πολύτιμον Εὐαγγέλιον, «ἵνα οἱ μοναχοὶ εὐχωνται ὑπὲρ αὐτῆς διὰ τὸν Κύριον ἐν τε τῇ ἐωθινῇ ἀκολουθίᾳ καὶ τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ», κατὰ τὴν ιδιόγραφον ἀφιέρωσίν τῆς. Γινώσκουμεν ἐπίσης, ὅτι ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου αὐτῆς ἐξήτησεν ὡς χάριν παρὰ τοῦ ἡγουμένου τοῦ Στουδίου, ἵνα ταφῇ ἐκεῖ, παρὰ τὸν τάφον τοῦ συζύγου αὐτῆς, μὲ τὴν ἰδιαιτέραν παράκλησιν νὰ μὴ φέρῃ ὁ τάφος τῆς οὐδὲν στόλισμα, δι' οὗ θὰ διεκρίνετο τῶν τάφων τῶν ἀπλῶν μοναχῶν· ἀλλὰ καὶ δι' ὅσα γινώσκουμεν καὶ δι' ὅτι ἀγνοοῦμεν περὶ αὐτῆς, εἶναι ἀναντιρρήτως ἀξία νὰ καθέξῃ θέσιν ἐξέχουσαν μεταξὺ ἐκείνων, ὅσαι ἔφερον τὸ στέμμα τῆς, διότι, ὡς λέγει ὁ Γάλλος ἱστορικὸς *Lebeau* «*cette princensse mérite sans doute un rang éminent entre celles qui ont porté la couronne par ce que l'on dit d'elle, et peut être plus encore parce que l'on n'en dit pas*». 21)

(20) Ἰωάννης Σκυλίτσης. Ἐκδοσις Βόννης σελ. 641 καὶ 642
Γεώργιος Κεδρηνός καὶ Ἰωάννης Σκυλίτσης σελ. 648, 649, 650.

(21) *Histoire du Bas-Empire* par *Le beau* τόμ. XIV σελ. 422, καὶ 431.

Εἴτρωμεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ μονὴ τῆς Ἁγίας Τριῦδος πιθανώτατα νὰ ἐτέλει ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰσαακίου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Αἰκατερίνης, καὶ πιστεύομεν, ὅτι εἶπομεν ἀλήθειαν· διατινόμεθα μάλιστα, ὅτι ἡ μονὴ ἡμῶν ἀπὸ πολλοῦ ἐτέλει ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἱεροῦ παλατίου, ἀποβᾶσα, ὡς ἐκ τῆς ἐξόχου καὶ ἀπαραμίλλου θέσεως αὐτῆς, ἔσριλὸν ἐνδιαίτημα ἢ μᾶλλον θερινὸν ἐκπαιδευτήριον διὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς πρίγκηπας καὶ τὰ τέκνα τῆς ὑψηλῆς τοῦ Βυζαντίου ἀριστοκρατίας· ἴσως θὰ δυσπιστήσωσιν εἰς τοὺς ἰσχυρισμούς μας καὶ μετὰ εἰρωνικοῦ μειδιάματος θὰ μᾶς ἀναγνώσωσιν ὅσοι, φύσει δύσπιστοι, ζητοῦσιν ἐκάστοτε μαρτυρίας καὶ ἀποδείξεις ἐπισήμους· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, γράφοντες ἱστορίαν, ὡς ἀρχὴν ἡμῶν ἐξ ἀρχῆς ἐθέμεθα: «τὸ μηδὲν ἀμάρτυρον ἀεῖδειν» καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ ὅθεν περιστάσει ἔχομεν ὑπ' ὄψιν μαρτυρίαν μεταγενεστέραν μὲν, ἀλλ' οὐδόλως ἀπόβλητον.

Ὁ περὶ τὰ τέλη τοῦ 17ου αἰῶνος ἡγούμενος τῆς μονῆς Λιονύσιος, γράφων πρὸς «τὸν μέγαν καὶ περιφανῆ ἐκλαμπρότατον καὶ συνετώτατον ἄρχοντα καὶ ἡγεμόνα καὶ πρῶτον τῶν προκαθεζομένων μεγιστάνων, τὸν μέγιστον Κνιέζην καὶ σεβαστοκράτορα Βεζύρην τῆς κραταιᾶς καὶ ὑπερκειμένης βασιλείας τῆς Μοσχοβίας καὶ καθολικὸν ἐπίτροπον, τὸν κατὰ πάντα πρωτεύοντα», λέγει μεταξὺ ἄλλων ἀοχέτων πρὸς τὸ θέμα ἡμῶν, καὶ τὰ ἐξῆς: «Γνωστὸν δὲ ἔστω τῷ κράτει τῆς εὐσεβείας σου, ὅτι τὸ σεβάσιμον ἡμῶν καὶ ἱερὸν μοναστήριον ὑπῆρχε πρότερον **Στοιῦδιον σοφίας καὶ μαθημάτων**. οὐ μόνον μοναζόντων, ἀλλὰ

καὶ βασιλέων καὶ ἀρχόντων» 22) καὶ ταῦτα, βεβαίως, ἔγραψεν ὁ ἡγούμενος οὐχὶ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἢ ἐκ παραδόσεως ἔχων, ἢ ἀναγνούς εἰς κώδικας ἀρχαίους τῆς μονῆς ἢ εἰς πηγὰς ἀγνώστους πλέον εἰς ἡμᾶς. Ἐν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ μονὴ ἡμῶν, ὡς ἤδη ἀπεδείξαμεν, ἐκαλεῖτό ποτε μονὴ τῶν Δεσποτῶν, ἐνθυμηθῶμεν δὲ ὅτι ὡς οἱ βασιλεῖς πρότερον, οὕτω καὶ τὰ τέκνα καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν ἔπειτα ἐκαλοῦντο τιμητικῶς Δεσπόται, δὲν βλέπομεν μὰ τὴν ἀλήθειαν, οὐδὲν τὸ παράδοξον, ἂν παραδεχθῶμεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ θαυμασίου καὶ ποιητικοῦ τούτου λόφου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου σήμερον ἐγείρεται μεγαλοπρεπὴς ἡ Θεολογικὴ Σχολή, ἡ «τροφὸς αὐτῆ τῶν καθ' ἡμᾶς Δεσποτῶν» ὑπῆρχε κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν ἰδιαίτερα ἐαρινὴ σχολή, ἀνώτερόν τι φροντιστήριον ἢ, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ ἡγουμένου, Στούδιον σοφίας καὶ μαθημάτων διὰ τοὺς Δεσπότας καὶ τὰ τέκνα τῶν Δεσποτῶν, καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ τῶν μεγιστάνων τῆς αὐλῆς.

Γινώσκομεν ἄλλως τε ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ βασιλευσούσῃ ἡ μονὴ τοῦ Στουδίου, λόγου χάριν ἐχρησίμευεν ὡς σχολὴ καὶ ἐν αὐτῇ Βασιλεὺς ὁ Βουλγαροκτόνος ἐξεπαίδευσεν, ὡς εἶδομεν, τὰ τέκνα Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, τὸν Ἰωάννην καὶ Ἰσαάκιον.

§ 8.

Ἐφεξῆς μέχρι τῆς Ἀλώσεως στερούμεθα πληροφο-

(22) Διάφορα ἑλληνικὰ γράμματα ἐκ τοῦ ἐν Πετροπόλει Μουσείου τῆς Α. Ε. τοῦ Κυρίου Nicolas Likkatchioff ἐκδιδόμενα ὑπὸ Α. Π. Κεραμέως ἐν Πετροπόλει 1907.

ριῶν περὶ τῆς μονῆς ἡμῶν γινώσκομεν μόνον, ὅτι εἰς τὰ δύο χρυσόβουλλα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ 1146 καὶ 1158 ἀπέλυσεν ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς «τοῖς τε κατ' αὐτὴν τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων διακειμένοις εὐαγεστάτοις μοναστηρίοις καὶ . . . τοῖς ἐν ταῖς νήσοις τῇ Ὁξείᾳ, τῇ Πρώτῃ, τῇ Πλατεῖᾳ, τῇ Πριγκήπῳ, τῇ Ἀντιγόνοῦ» 23) μνημονεύει ρητῶς καὶ τῆς Χάλκης, εἰς τὴν μονὴν ἡμῶν ἐξάπαντος ἀναφερόμενος, ἀφοῦ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐν Χάλκῃ (ἐκτὸς ἴσως τῆς μικρᾶς μονῆς τοῦ ὁσίου Ἀκεψιμᾶ καὶ ὀλίγων σκητῶν ἢ κελλίων ἢ ἡσυχαστηρίων) ὑπῆρχε μία καὶ μόνη μονή, ἡ ἡμετέρα, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι ἡ ἑτέρα μεγάλη μονὴ τῆς Παναγίας ἐκτίσθη ἐπὶ ἄλλης μεταγενεστέρως δυναστείας, τῆς τῶν Παλαιολόγων.

Ἐπίσης δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποφανθῶμεν μετὰ θετικότητος, ἂν, εἴκοσιν ἔτη βραδύτερον, ὅτε μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ τοῦ Τυράννου συνέβη ἐξέγερσις κατὰ τῶν Λατίνων, «αἱ δὲ νῆες αὐτῶν, ἀναχθεῖσαι τῶν τῆς πόλεως λιμένων, τὸ λείπον μὲν τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ταῖς νήσοις διεβίβασαν τῇ Πριγκήπῳ καὶ τῇ Πρώτῃ καὶ «τοῖς περὶ αὐτάς», τὴν δ' ἐπιούσαν τιὰ τῶν αὐταῖς ἱερῶν φροντιστηρίων πυρπολήσασαι «ἐξῆρον ἐκείθεν καὶ ὅπου κατήγοντο, πολλὰ τοῖς ἐκεῖ Ρωμαίοις ἐποίησαν ἀπαΐσια» 24), ἂν, λέγω τότε καὶ ἡ μονὴ ἡμῶν ὑπέκυψεν εἰς τὴν μανίαν τῶν ἐξωργισθέντων Λατίνων, ὡς ἐπίσης ἀγνοοῦμεν ὁποῖα ὑπῆρξεν ἡ τύχη αὐτῆς, ὅτε μετὰ

(23) Migne Τόμ. 133 σελ. 728.

(24) Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη Σάββα τόμ. ιζ', σελ. 321

τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν σταυροφόρων, ἠγέρθη μέγας διωγμὸς κατὰ τῶν Ὀρθοδόξων, καὶ δὴ τῶν μοναχῶν, «ὅτε καὶ καθείργνυντο μοναχοὶ καὶ ἱερεῖς ἐδεσμοῦντο καὶ ναὸς ἅπας ἐκέκλειστο». Ἀφοῦ μάλιστα κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ μοναχοῦ Μεσαρέτου (382 Κώδηξ τῆς βιβλιοθήκης τῶν Ἰβήρων) οἱ κατὰ τὴν Προποντίδα καὶ τὸν τοῦ Ἁγίου Αὐξεντίου βουνὸν μοναχοὶ ἐπρωτοστάτου ἐν τῷ ἱερῷ κατὰ τῶν Λατίνων ἀγῶνι, μετὰ περισσῆς τόλμης συζητήσαντες πρὸς τὸν Λεγαῖτον τοῦ Πάπα Ἰνοκεντίου τοῦ Γ' Βενέδικτον καὶ τὸν Λατίνον Πατριάρχην Θωμᾶν τὸν Μοροζίνην, καὶ δι' ἐπιχειρημάτων ἀκαταμάχητων ἀποδείξαντες σφαλερὰς τὰς δοξασίας ἐκείνων²⁵).

Ἄλλ' ἐὰν τότε τὸ μοναστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος ἠδυνήθη νὰ διαφύγη τὸν ὄλεθρον, «ἀτυχῶς βραδύτερον τῷ 1453 ὑπέκυψε τέλος ἐν τὰς σκληρὰς συνεισπείας τοῦ πολέμου, «ἐρείπιον γεγονὸς καὶ παντάπασιν ἐκλελοιπὸς καὶ ἐν καταστάσει δεινῇ ἐξεταζόμενον, μόλις τῶν θεμέθλων τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ ναοῦ ἐναπολειφθέντων καὶ τούτων κατεδαφισμένων ὄρωμένων» ὡς διαλαμβάνει τὸ ἤδη μνημονευθὲν σιγιλλιῶδες γράμμα τοῦ Πατριάρχου Γαβριήλ.

Ἐκτοτε ἐπὶ 87 ὅλα ἔτη ἡ μονὴ ἐνεῖτο εἰς ἐρείπια ἦτο νεκρά καὶ ἀνέμενε τὸν ἀναστήσοντα αὐτὴν περὶ οὐθὰ πραγματοποιῶμεν εἰς τὸ τρίτον μέρος τῆς μελέτης ἡμῶν.

(25) Ἄνωνυμος Σύνοψις Χρονικὴ ἐν τῇ Μεσαιωνικῇ βιβλιοθήκῃ Σάθθα τόμ. ζ. σελ. 464, Γεώργιος Ἀκροπολίτης Ἐκδοσις Βόννης σελ. 32. père Pargoire Mont Saint Auxence σελ. 103.

ΜΕΡΟΣ Γ'.

ΜΗΤΡΟΦΑΝΗΣ

Ο ΝΕΟΣ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΤΗΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ

ΝΕΑ ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΑΥΤΗΣ

«Ὡς δ' ἐμόγησε χρόνῳ, πατριάρχης καίνισεν ἄλλος, καὶ μὴν ἔσοπτρον εἰς κλήσιν Μητροφάνης».

§ I.

Ἡ φήμη τῆς παλαιάτου μονῆς ἀφ' ἐνός, καὶ ἡ ἀπαράμιλλος τοποθεσία αὐτῆς ἀφ' ἐτέρου, παρώρμησαν νεαρὸν κληρικὸν ἐκ Βυζαντίου, τὸν ἱερέα Μητροφάνην τὸν μετὰ ταῦτα πατριάρχην Μητροφάνην τὸν Γ', ἵνα ἀναστήσῃ αὐτὴν καὶ ἀποκαταστήσῃ εἰς τὴν προτέραν αἴγλην καὶ περιωπὴν. Τὸ ἐγχείρημα ἦτο δυσχερὲς, ἀλλὰ καὶ ὁ ζῆλος αὐτοῦ ἀπεριόριστος, δι' ὃ καὶ μετ' ὀλίγον ἀνελλίστως ὄλωσεν, ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ καὶ θαυμασίου τούτου χώρου ἀνυψοῦτο καὶ πάλιν νέα μονή, τὴν ὁποίαν διὰ

τὸ κάλλος καὶ τὸ περίοπτον αὐτῆς ἐπωνόμασεν **Ἐσόπτρον**. Ἄλλὰ τίς οὗτος ὁ Μητροφάνης; ὁποῖος τις ὑπῆρξεν ὡς ἠγούμενος τῆς μονῆς καὶ πῶς ἔπειτα ἔδρασεν ὡς πατριάρχῃ;

Ἄτυχῶς, ἐλάχιστα περὶ αὐτοῦ γινώσκομεν καὶ τὰ ἐλάχιστα αὐτὰ λαμβάνομεν ἐκ μιᾶς καὶ μόνῃς πηγῆς, κατ' ἐμὲ θολερᾶς καὶ ἡ μοναδικῆ αὐτῆ πηγῆ εἶνε τὸ κατὰ τὸ 1570 συνταχθὲν — ἐπὶ τῇ βάσει προηγουμένων ὁμοίων — καὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Δωροθέου Μονεμβασίας ἐκδοθὲν κατὰ τὸ ἔτος 1631 **Χρονιόν**· ἀλλ' ὅστισδήποτε καὶ ἂν ὑπῆρξεν ὁ συντάκτης καὶ συμπληρωτὴς αὐτοῦ, εἴτε ὁ Δωρόθεος, εἴτε Δαμασκηνὸς ὁ Στουδίτης, εἴτε Μανουὴλ ὁ Μαλαξὸς, εἴτε Ἱερόθεος ὁ Μονεμβασίας, οὗτος, ἔχων πιθανῶς προσωπικοὺς λόγους κατὰ τοῦ συγχρόνου αὐτοῦ Μητροφάνους, διάκειται πρὸς αὐτὸν δυσμενέστατα μετὰ «πολλῆς ἐμπαθείας» ἐκθέτων πάντα τὰ ἀφορῶντα αὐτόν: οὕτω τὸν θέλει υἱὸν Βουλγάρου κεραμιδοποιοῦ ἀπὸ τὰ Κάνενα· καὶ ὡς νὰ μὴ ἦρκει τό, κατ' αὐτόν, αἴσχος τοῦτο τὸν θέλει καὶ Βυύλγαρον αἰρετικὸν, Βογόμιλον· ἐπὶ πλέον, μὴ ἀρκεσθεῖς εἰς τὸν πατέρα μόνον, θεωρεῖ καλὸν νὰ μνημονεύσῃ καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν θέλει δουλεύτριαν τοῦ Σκουταρᾶ πρὶν ἢ νυμφευθῆ τὸν πατέρα τοῦ Μητροφάνους. Ἐκ τοῦ Βουλγάρου,

Ὁ Καισάριος Δαπόντε ἐν τῇ ἀριθμητικῇ τῶν ὀνομασιῶν ναῶν καὶ μονῶν τῆς Παναγίας ὀνομάζει τὴν μονὴν Περίβλεπτον.

Καὶ εἰς τὴν Χάλκην τὸ νησί Τριάδος τῆς Ἁγίας

εἶν' ἓνα μοναστήριον ἄξιον θεωρίας

καὶ λέγεται Περίβλεπτος γιὰ τὴν τοποθεσίαν

γύρω γιγύρω βλέπεται ὅλο μὲ εὐκολία

λοιπὸν, αἰρετικοῦ καὶ τῆς δουλευτρίας λέγει, ὅτι ἐγεννήθη, ἐκτὸς ἄλλων θηλέων, καὶ ὁ Μιχάλης. ἀλλ' ἀκούσωμεν αὐτὸν τοῦτον τὸν χρονογράφον διηγούμενον τὰ μετέπειτα: οὗτος Μιχάλης, ἔγινε καλόγηρος καὶ μετωνομάσθη Μητροφάνης καὶ ἠθέλησε νὰ γίνῃ διάκονος καὶ Ἱερεμίας ὁ πατριάρχῃς ποσῶς δὲν ἠθέλεε νὰ τὸν ἴδῃ, μήτε νὰ τὸν δεχθῆ διὰ ὑποδιάκονον, καὶ αὐτὸς ὡς εἶδε τὸν κύρ Ἱερεμίαν ἐναντίον του ἐλάλησε τίς ἦν ἡ αἰτία, ὅπου δὲν μὲ χειροτονεῖς; καὶ τότε ἐλάλησαν πολλοὶ κατ' αὐτοῦ πολλὰ ἄπρεπα· καὶ τότε ὑπῆγεν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, εἰς τὴν Λαύραν, καὶ οἱ πατέρες ὑπῆγον ἔξω καὶ τὸν ἐχειροτόνησαν διὰ καλόγηρον τοῦ μοναστηρίου, παρὰ λόγους καὶ παρὰ κανόνας, καὶ ἔκαμάν το διὰ νὰ τὸν ἔχουν εἰς τὴν ζῆτείαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁδηγόν.

«Καὶ ὁ Μητροφάνης ὡσὰν ἐχειροτονήθη διάκονος καὶ ἱερεὺς εὐγῆκε ἀπὸ τὸ μοναστήρι καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Πόλιν καὶ βάλλει τὸν πατέρα του εἰς ἐκείνους τοὺς Τούρκους, ὅπου εἶχε φίλους διὰ τὰ κεραμίδια ὅπου τοὺς ἐπούλειε καὶ παρακαλοῦν τὸν κύρ Ἱερεμίαν τὸν πατριάρχη νὰ τὸν συγχωρήσῃ καὶ νὰ τοῦ δώσῃ τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν ἐκκλησίαν καὶ στανικῶς ὁ κύρ Ἱερεμίας ἔδωσε τὴν Χώραν (Χσκιοῖ) καὶ ἐλειτούργει, πλὴν ἀφόρησε ὁποῖος τὸν συμφορέσῃ (!) καὶ οὕτως ἔκαμε μόνος χρόνους πολλοὺς ὅπου δὲν τὸν συμφορένον, ἕως οὗ ἀπέθανε ὁ Ἱερεμίας».

§ 2.

Καὶ ὅμως ὁ ἐμπαθὴς χρονογράφος διαστρέφει τὴν ἀλήθειαν, διότι καθ' ὄν χρόνον οὗτος θέλει τὸν Μητρο-

φάνην ἐν Χάσκιοι, ὑπὸ τὴν πρωτάκουστον καὶ ἀπίστευτον ἀπαγόρευσιν νὰ λειτουργῇ μόνος, ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ παντὸς ἱερέως, τολμήσαντος νὰ συλλειτουργήσῃ μετ' αὐτοῦ, ἐγὼ εὐρίσκω αὐτόν ἐν τῇ νήσῳ Χάλκη ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ὁ Μητροφάνης δὲν ἦτο βεβαίως τοιοῦτος, ὅποιον θέλει νὰ τὸν παραστήσῃ ὁ χρονογράφος του, δὲν ἦτο ποσῶς τυχαῖος κληρικός. Γεννηθεὶς ἐν Χάσκιοι κατὰ τὸ 1517, ἐξ οἰκογενείας ἐντίμου καὶ λίαν εὐπόρου, ἔτυχεν ἐπιμεμελημένης ἀνατροφῆς, Αἰσθανόμενος δὲ ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας κλίσιν πρὸς τὸν μοναχικὸν βίον, μετέβη εἰς Ἅγιον Ὅρος καὶ ἐμόνασεν ἐν τῇ μονῇ τῆς Λαύρας, ὅπου καὶ ἐνέκυψεν εἰς τὴν μελέτην τῆς πλουσίας βιβλιοθήκης αὐτῆς, καταρτισθεὶς τελείως περὶ τε τὴν ἔσω καὶ ἔξω παιδείαν· ἀποσταλεὶς μετὰ τινα ἔτη ὑπὸ τῆς μονῆς του εἰς Βασιλεύουσαν πρὸς συλλογὴν ἐλεημοσυνῶν ὑπὲρ αὐτῆς, πορέμεινεν εἰς αὐτὴν, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου προϊστάμενος τῆς γενεθλίου χώρας αὐτοῦ καὶ μετ' ὀλιγοχρόνιον διαμονὴν ἐν αὐτῇ τὸ 1540 ἦλθεν εἰς Χάλκην, ὅποτε καὶ ἀνέλαβε τὸ ὅσον ἐπίμοχθον ἀλλὰ καὶ τόσον τιμητικὸν ἔργον τῆς ἐκ βάρων ἀνακαινίσεως τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς μονῆς καὶ τοῦ πλουτισμοῦ αὐτῆς διὰ χειρογράφων ἀπαραιτήτων εἰς τὰς λειτουργικὰς χρεῖας τῶν μοναχῶν αὐτῆς· ἀλλὰ πόθεν ἔλαβον τὴν πολύτιμον ταύτην μαρτυρίαν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς μονῆς ἡμῶν; Ἴδου τί ἀναγινώσκω εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 60 χειρόγραφον μηνιαῖον τοῦ Ἀπριλίου τῆς αὐτῆς Μονῆς: «ἡ παροῦσα βίβλος ἐγράφη πόνῳ καὶ δεξιότητι Σωφρονίου διακόνου, ἀναλώμασι δὲ κυροῦ Μητροφάνους ἱερομονάχου καὶ πνευματικοῦ Ἡγουμένου τῆς ἁγίας ἱερᾶς μονῆς τῆς ἁγίας Τριάδος· ἐπὶ ἔτος ζμη' ἰνδ. ιγ'» καὶ εὐθὺς ἀμέσως

Ἡ βίβλος αὕτη τῆς ἁγίας Τριάδος
τῆς κειμένης ἀντικρὺ τοῦ Αὔξεντιου
ἐν τῇ νήσῳ Χαλκῆς τε μονῆς ἐσόπτρου.

Τὰς αὐτὰς δὲ σημειώσεις εὐρίσκομεν καὶ ἐν ἄλλῳ χειρογράφῳ, τῷ 62 μηνιαίῳ Μαΐου καὶ ἡ μαρτυρία αὕτη ἐπαναλαμβάνομένη, εἶναι πολύτιμος τόσον διὰ τὸν ἡμέτερον Μητροφάνην, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς μονῆς ἡμῶν, διότι πρώτην ἤδη φοράν, ἐπὶ τῇ βράσει αὐτῆς, δυνάμεθα ὀριστικῶς νὰ καθορίσωμεν τὴν ἐποχὴν καὶ τὸ ἔτος ἀκριβῶς τῆς νέας αὐτῆς ἀνακαινίσεως, ὅπερ ἐστὶ τὸ σωτήριον ἔτος 1540.

Τὴν μαρτυρίαν δὲ ταύτην ἔρχεται νὰ ἐπιβεβαιώσῃ αὐθεντικῶς καὶ ἐτέρα ἐπίσημος μαρτυρία τοῦ πατριάρχου Γαβριήλ, ὅστις ἐν τῷ προμνησθέντι σιγιλλιώδει αὐτοῦ γράμματι ὑπὲρ τῆς μονῆς ἀναφέρει; ὅτι: «ὁ αἰδίδιμος καὶ ἀείμνηστος πατριάρχης κύρ Μητροφάνης ἔτι ἐν τῷ τῶν ἱερομονάχων καταλόγῳ καὶ ἐπαγγέλματι διατελῶν, πεπληρωμένος δὲ ὦν θείου ζήλου, ἀνήγειρε καὶ ἀνωκοδόμησε καὶ κατὰ τὸ ἐγγωροῦν εὐπρεπῆ τὴν μονὴν ἀνεδείξατο.

§ 3.

Ἐπὶ πέντε ὅλα ἔτη ἡγουμενεύσας ὁ Μητροφάνης τῆς προσφιλοῦς μονῆς του, ἐπροθυμοποιήθη καὶ εὐπρεπῆ νὰ ἀναδείξῃ αὐτὴν καὶ περὶ τοὺς εἰκοσι μοναχοὺς νὰ συνοικήσῃ ἐν αὐτῇ καὶ διὰ πολλῶν θαυμασιῶν ἀναθημάτων νὰ κοσμήσῃ τὸν ναὸν αὐτῆς· τὸν ἔνθεον δὲ ζῆλον αὐτοῦ καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς αὐτοῦ ἐκτιμήσας ὁ τὸν οἰκου-

μενικὸν θρόνον κατέχων τότε Διονύσιος ὁ Β'. προσκαλεῖ αὐτὸν ἐν τῇ πατριαρχικῇ αὐλῇ καὶ μετ' ὀλίγον ἀναδεικνύει αὐτὸν πρωτόθρονον μητροπολίτην Καισαρείας τὸ 1545 ἄγοντα τὸ 43 ἔτος τῆς ἡλικίας του· καὶ μετὰ ἓν ἔτος, τὸ 1546, ἀποστέλλει εἰς Κέρκυραν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βενετίαν πρὸς διευθέτησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῆς ἐκεῖ ἑλληνικῆς παροικίας, ταρασσομένης ἐφ' ὄλον ἑνναετὲς διάστημα, ἕνεκα τοῦ ἐφημερίου Νικολάου τοῦ Τριζέντου, καὶ πρὸς ἐξομάλυνσιν καὶ νομιμότητα τῶν μελλόντων συνοικεσίων· ἀλλὰ πολὺ πιθανὸν τὸ ταξείδιον τοῦτο ν' ἀπέβλεπε καὶ εἰς ἄλλον ὑψηλότερον σκοπὸν. Ἐξηγούμεθα:

Ἐν τῇ Δύσει κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχεν ἐκραγεῖ φοβερὰ θρησκευτικὴ θύελλα συνεπεία τῆς ἀπὸ τοῦ 1483 ὑπὸ τοῦ Μαρτίνου Λουθήρου κηρυχθείσης μεταρρυθμίσεως τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἀπήχησις ἐν τῇ Ἀνατολῇ τῆς μεγάλης ταύτης θρησκευτικῆς ἀναστατώσεως ἦτο ἐπόμενον νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἡμετέρων καὶ πιθανῶς πρὸς ἐξακριβωσιν τῶν συμβαινόντων, ὁ πατριάρχης Διονύσιος ἀπέστειλεν εἰς τὴν Δύσιν τὸν ἡμέτερον Μητροφάνην, διακρινόμενον μεταξὺ τῶν συναδέλφων του διὰ τὴν ἔξοχον αὐτοῦ παιδείαν καὶ τὰ λοιπὰ προσόντα του. Ὁ Μητροφάνης παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ ὡς διερμηνεῖα τὸν τότε νοτάριον τῆς Μ. Ἐκκλησίας Ἰωάννην τὸν Ζυγομαλᾶν, «διὰ τὸ εἰδέσθαι οὐχ' ἦττον τὴν τῶν Λατίνων ἢ τῶν Ἑλλήνων παιδείαν καὶ διάλεκτον» (26), ἐπεσκέφθη τὴν Ἀγ-

(26) ὁ Legrand ἐν Notice Biographique λέγει ὅτι ὁ Μητροφάνης ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν τὸ 1546 καὶ ὄχι τὸ 1549, ὡς θέλει ὁ Ἰωάννης Βελοῦδης (Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξος Ἀποικία ἐν Βενετίᾳ

κῶνα καὶ Βενετίαν, καὶ μετὰ τὴν διευθέτησιν τῶν ἐκεῖ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, μετέβη εἰς Ρώμην, ἐξάπαντος κατὰ τὰς δοθείσας αὐτῷ πατριαρχικὰς ὁδηγίας. Μολονότι πρὸ ἐνὸς ἔτους, τὸ 1545, εἶχεν ἀποθάνει ὁ Λούθηρος, ἐν τούτοις ἡ Εὐρώπη ὅλη διετέλει ἀνάστατος ἐκ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ὁ δὲ πάππας Παῦλος ὁ Γ' (1534-1549) κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἶχε κηρύξει τὴν ἑναρξιν τῆς μεγάλης ἐν Τριδέντη Οἰκουμενικῆς τῶν Λατίνων συνόδου. Ὁ Μητροφάνης,

σελ. 61.) ἀφοῦ τὸ κατὰ τοῦ Μητροφάνους καταδικαστικὸν ἔγγρα-
φον, περὶ τοῦ ὁποῦ κατωτέρω, φέρει ἡμερομ. 1547.

Turco-graecia σελ. 288-289. Περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Μητροφάνους βλέπε Διάφορα Ἑλληνικὰ Γράμματα Nicolas Likkatchoff σελ. 7 ἐνθα ἐν ὑποσημειώσει πολλὰ τὰ παράδοξα λέγονται ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Κεραμέως περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ Μητροφάνους. Σχετικὰ πρὸς τὸ ταξείδιον τοῦ Μητροφάνους; Βλέπε Δωροθέου Βιβλίον Χρονικῶν ἐνθ' ἀνωτέρω, I. Βελοῦδου Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξος ἀποικία ἐν Βενετίᾳ ἔκδοσις I ἐν Βενετίᾳ 1843 σελ. 65-67.

Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας τόμ. I. σελ. 216-219 A. Π. Κεραμέως, Schelstrate, Acta Orientalis Ecclesiae contra Lutheri haeresim Romae 1739 σελ. 243-236.

Γερλαχίου Ἡμερολόγιον (Türchischen Tagebuch) σελ. 59. Καθ' ὃν χρόνον ὁ Γερλάχιος διέμενε ἐν Κωνσταντινουπόλει συντάξε μετὰ τῆς μεγαλυτέρας ἀκριβείας Ἡμερολόγιον εἰς τὸ ὁποῖον κατεχώρησε πλῆθος πολυτίμων πληροφοριῶν σχετικῶν μὲ τὰ πρόσωπα τὰ ὁποῖα ἀνεοτρέφετο καὶ τὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα ἤρχοντο εἰς γνῶσιν του.

Ὁ Γερλάχιος συνώδευσε ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς chapelain τὸν Δαυῖδ Augnad πρεσβευτὴν τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας καὶ διέμεινε ἐν αὐτῇ ἕξ ἔτη περίπου, ἀπὸ τοῦ 1573 Ἰουνίου 1578.

ιεράρχης ἄνευ προλήψεων, ἀνεξίθρησκος, ἀλλὰ καὶ ἐνθερ-
μος ὁπαδὸς τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐπεκοινώνησε
πρὸς τὸν Ρωμαῖον ποντίφηκα, κύριος οἶδε τί ὑποσχόμενον
αὐτῷ ὑπὲρ τῶν δεινοπαθούτων ὁμογενῶν του.

Ἄτυχῶς στεροῦμεθα πιστῶν μαρτυριῶν, ὅπως ἐπα-
κριβῶς κρίνωμεν τὴν διαγωγὴν αὐτοῦ· ἀλλὰ τὸ γεγονὸς,
ὅτι ὀρθόδοξος Μητροπολίτης ἐπεσκέφθη τὸν πάπαν τῆς Ρώ-
μης, αὐτὸ καὶ μόνον ἤρξατο νὰ ἐγείρῃ ἐν Κωνσταντινουπό-
λει θύελλαν ἀγανακτήσεως κατ' αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀποστείλαν-
τος αὐτὸν Πατριάρχου· ὁ αὐτὸς χρονογράφος Δωρόθεως ὡς
ἐξῆς γράφει τὰ γενόμενα τότε: «Καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸν πάπαν
καὶ ἔκαμεν εἴ τι ὁ Θεὸς δὲν ἤθελε καὶ ἔστειξέ τον καὶ ἐμνη-
μόνεσέ τον καὶ εἶπε πῶς ὁ Διονύσιος ὁ πατριάρχης τὸν
ἔστειλε καὶ εἶνε εἰς αὐτὸ ποῦ ὁμολογεῖ ὁ πάπας καὶ στέργει
το καὶ ὁ πατριάρχης, καὶ ἔδωσέ τον ὁ πατριάρχης εὐεργεσί-
ας καὶ γραφᾶς καὶ ἦλθε ὀπίσω καὶ ἔμαθάν το οἱ Ρωμαῖοι
καὶ εἶχάν τον ὡς διάβολον».

§ 4.

Θὰ ἀπεμακρυνόμην πολὺ τοῦ ζητήματός μου καὶ θὰ
ἐπλάτυνα ἔτι μᾶλλον τὴν καὶ ἤδη ἱκανῶς ἐπεκταθεῖσαν
ἱστορικὴν ταύτην μελέτην μου, ἂν ἤθελον λεπτομερῶς νὰ
ἐκθέσω τὴν μετὰ τὴν Ἄλωσιν ἀλλεπάλληλον ἀναβίβασιν καὶ
καταβίβασιν τῶν οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν, τὰς ἐξουσίας
καὶ ἀνακλήσεις αὐτῶν, τὰ σφοδρὰ κύματα καὶ τὰς καταγί-
δας, τὰς ἐξεγειρομένας ἐκάστοτε κατὰ τῆς πνευματικῆς ὁλ-
κάδος τοῦ Χριστοῦ, οὐ μόνον ἐξ ἀλλοτριῶν καὶ ἀλλοδόξων,
ἀλλ' ἐξ οἰκείων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ ψευδοαδελφῶν,
καὶ τὰ ἐπακολουθοῦντα δεινὰ διὰ τὸ γένος καὶ τὴν Ἐκκλη-

σίαν· διὰ τοῦτο καὶ περιορίζομαι ἀπλῶς εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν
συμβάντων, ὡς εὐρίσκομεν εἰς τὸν γνωστὸν χρονογράφον:
«Καὶ ἐσυνάχθησαν, λέγει, οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ ἐγένετο Σύνο-
δος νὰ καθήρῃ τὸν Διονύσιον καὶ ὁ κύριος Διονύσιος εἶπε,
ὅτι ἐγὼ δὲν τὸν ἔστειλα εἰς τὸν πάπαν καὶ τότε ἦ τεχνηέν-
τως τὸ ἔκαμαν, ἢ ἀληθῶς ἦτον ἐκάθηραν τὸν Μητροφά-
νην καὶ ἔδωκάν τον τὴν Παροναξίαν ἐξαρχικῶς εἰς ἀνά-
παυσιν»· καὶ οὕτως ἐπέπλευσεν ὁ πατριάρχης, κατεκλύ-
σθη δὲ ὑπὸ τοῦ σάλου τῆς κληρικῆς καὶ λαϊκῆς κατὰ τοῦ
πατριάρχου ἀντιδράσεως μόνος ὁ ἡμέτερος Μητροφάνης.

Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Τυβίγγης φυλάσσεται ἔγ-
γραφον τῆς ἐποχῆς ταύτης, εἶδος ἀμοιβαίου συμβολαίου
μεταξὺ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν πρὸς κοινὴν δρᾶσιν κατὰ τοῦ
πατριάρχου Διονυσίου καὶ τοῦ εἰς τὴν Ἑσπερίαν ὑπ' αὐτοῦ
ἀποσταλέντος ἐξάρχου αὐτοῦ μητροπολίτου Μητροφάνους.
Ἐν τῷ ἐν λόγῳ ἐγγράφῳ, τὸ ὁποῖον γινώσκουμεν χά-
ρις εἰς τὸν κ. Β. Μυστακίδην, ἀφοῦ ἀπαριθμοῦνται τὰ δῆ-
θεν ἐγκλήματα τοῦ πατριάρχου, «τὸ δὲ μέγιστον, γρά-
φουσι, πάντων τῶν ἀνομιμάτων καὶ ἀσεβειῶν, ὅτι παμ-
μύαρόν τινα καὶ ἀνόσιον Μητροπολίτην Καισαρείας—
ὁ παμμύαρος καὶ ἀνόσιος αὐτὸς μητροπολίτης ὑπ' αὐτῶν
τούτων, μετ' ὀλίγα ἔτη ἀνυψώθη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ οἰκου-
μενικοῦ θρόνου! — Καισαρείας δῆθεν κεχειροτονηκῶς, εἰς
τὰ Ἑσπέρια μέρη τοῖς λατίνοις λεγᾶτον αὐτοῦ καὶ ἐπί-
τροπον ἐξαπέστειλε, γράμμασιν αὐτὸν καὶ ἱεροῖς λειψά-
νοις καὶ ἄλλαις δωρήμασι καθοπλίσας μεγάλοις· ὅς γε
δὴ ἐκεῖσε γεγονῶς καὶ ταῖς λατινικαῖς ὑποκύψας ἐγγρά-
φος τε καὶ ἀγράφως αἰρέσεσι καὶ ὡς εἰς ἐξ αὐτῶν γε-
νόμενος, παντοίαν ἄδειαν εἰληφῶς λειτουργίας καὶ χει-

ροτονίας ἐν τε τῇ Βενετία καὶ τῇ Ἀγκῶνι καὶ ἀλλαχού ἐκτετέλεκε· καὶ μέχρι Ρώμης παραγενόμενος, τῷ ἀνοσίφ καὶ αἰρεσιάρχη καὶ Πάπῃ τῶν λατίτων ἤνωται καὶ τὴν καθολικὴν τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησίαν, ὡς λεγᾶτος δῆθεν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ἤνωσεν αὐτοῖς, ὡς εἶχε πάντως ὑπ' αὐτοῦ τὴν ἀνάθεσιν, ὑποσχεθεὶς ὅτι μάλιστα καὶ τὰς ἀνατολικὰς καὶ πατριαρχικὰς Ἐκκλησίας ὀρθοδόξους οὐσας ἐνώσει ταχέως» καὶ ἐφεξῆς ἐξακολουθεῖ τὸ κομβολόγιον τῶν τοῦ Μητροφάνους ἀνομημάτων καὶ παρανομιῶν, ἐφ' ᾧ καὶ λέγουσιν «ζήλω θεῖω κινήθεντες ἡμεῖς οἱ κάτωθεν ὑπογράψαι οἰκειοχείρως ὀφείλοντες, ἀρχιερεῖς τε καὶ κληρικοὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱεροαγίας τοῦ Χριστοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ πάντα φόβον καὶ προσπάθειαν ἀνθρωπίνην ἀποσεισάμενοι ἐν Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν, τοῖς τιμιωτάτοις καὶ εὐγενεστάτοις ἄρχουσι τοῖς πρὸς διόρθωσιν σπουδάσαι προθυμοποιουμένοις, ἰδοὺ παρέχομεν διοριζόμενοι ἵνα σὺν αὐτοῖς ἀγωνισώμεθα ὑπὲρ τῆς βοήθειας τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἡμῶν καὶ κατάλυσιν τῶν παρανομιῶν²⁷⁾» κτλ., καὶ τὸ παραδοξότερον, ὅτι ὁ **Τόμος**

οὗτος ὑπεγράφη ὑπὸ τριῶν μόνον ἀρχιερέων, τοῦ Χριστιανουπόλεως, τοῦ Ἄργους καὶ Ναυπλίου, ἄνευ τοῦ κυρίου ὀνόματος αὐτῶν, καὶ τρίτου τοῦ ἐν ἀρχιερεῦσι Μητροφάνους (βεβαίως οὐχὶ τοῦ ἡμετέρου), ἐν ᾧ παρελαύνοσι τὰ ὀνόματα δώδεκα ἀνωτέρων κληρικῶν ὀφφικιάλων τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς καὶ δεκατριῶν ἐτέρων, τῶν εὐγενεστάτων καὶ τιμιωτάτων ἀρχόντων. Καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ὡς βλέπομεν, **δρῶσιν οἱ ἀνώτεροι πατριαρχικοὶ ὑπάλληλοι**, τῶν ὁποίων τὸ θράσος καὶ ἡ ἀτασθαλία εἶχε φθάσει κατὰ τὴν περίοδον ταύτην εἰς τὸ κατακόρυφον, καὶ μόνον μετὰ τινα ἔτη ὁ πατριάρχης Ἰωάσαφ ὁ Μεγαλοπρεπῆς ἠδυνήθη νὰ ταπεινώσῃ τὴν ἐπηρεμένην οὐτῶν ὀφρὺν καὶ καταρρίψῃ τὴν ἄτακτον καὶ αὐθαίρετον ἰσχὺν αὐτῶν.

Ὁ Καισαρείας Μητροφάνης, ἐπὶ διετίαν διατελέσας ὑπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἐπιτίμιον, ἀπηλλάγη τῷ 1551 ὅποτε ἀνέλαβε πάλιν τὴν ἐπιστασίαν τῆς προσφιλοῦς μονῆς του· «καὶ ἔπειτα ἐσυγχώρησεν αὐτὸν ὁ κύρ Διονύσιος καὶ ἦτο εἰς τὴν πόλιν καὶ εἶχε **μοναστήριον εἰς τὸν Χάλκιν τὴν Ἀγίαν Τριάδα**», λέγει ὁ αὐτὸς χρονογράφος.

§ 3.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Μητροπολίτης διετέλει τὸ δεύτερον ἡγούμενος τῆς μονῆς ἡμῶν, εἰς τὴν ἀπέναντι νῆσον τῆς Προγκήπου ἦλθε διὰ τρεῖς μῆνας καὶ μία ἄλλη ἔξοχος προσωπικότης, ὁ πρέσβυς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Φερδινάνδου, Αὐγέριος Γισλένιος Βισβέκ, φεύγων τὴν μαστίζουσαν κατὰ τὸ ἔτος 1562 τὴν πρωτεύουσαν πανόλην.

(27) Codex Tybingensis M. 637 fol 28-31 Legrand ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 10-12, 86 91, Β. Μυστακίδου «Σελίδες Πατριαρχικῆς Ἰστορίας» ἐν Κωνσταντινουπόλει 1890 σελ. 9-20, 24-33 καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια τόμ. 10 σελ. 182. Ἐπίσης πηγαὶ περὶ Μητροφάνους Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια τόμ. 14 σελ. 283 καὶ τόμ. 10 σελ. 180. Σάθα Σχεδιάσμα περὶ Ἱερουσίου τοῦ Β. πατριαρχικοὶ πίνακες Μ. Γεδεῶν σελ. 510. Πατριαρχικὴ Ἱστορία Μαλαξοῦ σελ. 173 περὶ Διονυσίου τοῦ Β'. Μαυροκορδάτου Βιβλιοθήκης παράρτημα τόμ. 15 σελ. 10 ὑποσημείωσις. Ἐπιστολὴ Μητροφάνους πρὸς Διονύσιον τὸν Πατριάρχην ἐκ Βενετίας TurcoGraecia 826.

Εἰς τὴν τετάρτην αὐτοῦ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν κόμητα *D'Argenson* διηγεῖται μίαν ἐπίσκεψίν του πρὸς τὸν ἐπίσημον ἐρημίτην τῆς Χάλκης, «ἐνῶ διέτριβον, λέγει, εἰς τὴν νήσον Πρίγκηπον, ἐγνώρισα τὸν μητροπολίτην Μητροφάνην ἡγούμενον κοινοβίου τῆς πλησιοχώρου νήσου Χάλκης, ἄνδρα ἐλευθέριον καὶ ἐλλόγιμον (*Viro humano et non indocto*), ὑπερεπιθυμῶντα τὴν ἔνωσιν τῆς λατινικῆς καὶ Γραικικῆς Ἐκκλησίας· ἐπιθυμία λέγει, πάντη ξένη εἰς τὸ ἐπίλοιπον ἔθνος, τὸ ἀποστρεφόμενον τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἡμετέρας λατρείας ὡς ἀνοσίους καὶ ἀσεβεῖς, "Ἐκαστος ἀγαπᾷ τὰ ἔθιμά του.» 28) Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης μου, ὁ Μητροφάνης, μεθ' ὅσα καὶ ἂν ὑπέστη, ἐξηκολούθει νὰ τρέφῃ τὴν χιμαιρώδη ἐλπίδα περὶ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, ἦτις, δι' αὐτὸν, φαίνεται, ὅτι εἶχε πλέον καταστήσει ψύχωσης· ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο δὲν θὰ ρίψωμεν λίθον ἀναθήματος κατὰ τῆς μνήμης του, ἀφοῦ ἦτο πεποιθήσις του, ἀφοῦ ἐξ ἀγνῆς συνειδήσεως καὶ χάριν τοῦ ταλαιπωρουμένου ἔθνους του ἐπόθει αὐτὴν· ἔπειτα δὲν ἦτο ὁ μόνος μεταξὺ τῶν λογίων τῆς ἐποχῆς του, ὅστις ἔτρεφε τὸν πόθον τοῦτον τῆς ἐνώσεως, θεωρῶν αὐτὴν ὡς τὴν μόνην ἄγκυραν σωτηρίας δι' αὐτὴν.

Ἄν ἐγνώριζον, ὅτι δὲν καταχρῶμαι τῆς ὑπομονῆς τῶν ἀναγνωστῶν μου, θ' ἀνέφερον ἓνα καὶ μόνον ὑπέροχον Ἑλληνα, τιμήσαντα ἑαυτὸν καὶ τὸ ἔθνος του καθ' ὅλην

(28) *Lettres du Baron de Busbec* Paris. M. C. C. XLVIII τόμ. Β'. ἐπιστολὴ 4 σελ. 281 Πανδώρα τόμ. 18 σελ. 10. Βλέπε καὶ ἐπιστολὴν Ἀντωνίου Ἐπάρχου πρὸς Διονύσιον τὸν Πατριάρχην ἐνθα ὁμιλεῖ καὶ περὶ Μητροφάνους. Πανδώρα τόμ. 18 σελ. 78.

τὴν Εὐρώπην, τὸν περιφανῆ ἐκ Κερκύρας Ἀντώνιον τὸν Ἐπαρχον, ἄνδρα διαβόητον ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ, ὅστις εἰς δύο θαυμασίας αὐτοῦ ἐπιστολάς πρὸς τὸν ἐν τῇ ἐν Ρατισβόνη Συνόδῳ λεγαῖτον τοῦ Πάπα καρδηγάλιον Γάσπαρη, Κονταρηνὸν, τὸν μετέπειτα Πάπα, καὶ τὸν πολὺν Φίλιππον Μελάγθωνα, συμβουλεύει: «... μὴ πάνυ φιλονεικῶς ἐπίστασθαι καὶ λογομαχεῖν, ἀλλὰ μετριώτερον ἑκατέρους συγκαταβαίνοντας, εὐσεβῶς συντίθεσθαι, ἐνθα μάλιστα Θεὸς ἢ πίστις μὴ εἶναι τὸ κινδυνευόμενον, μηδ' ὁ τῆς ἀληθείας λόγος μηδὲν βλαπτόμενος φαίνοιντο...» Ἄλλὰ παραπέμπω τὸν θέλοντα νὰ ἐντροφήσῃ εἰς τὰ δύο ταῦτα ἀριστουργήματα εἰς τὸν πέμπτον τόμον τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας», σελ. 36· ἀρκοῦμαι μόνον νὰ ἀναφέρω, ὅτι ὁ ἡμέτερος Μητροφάνης, σχετισθεὶς ἐν Βενετίᾳ στενῶς μετὰ τοῦ Ἐπάρχου, θὰ ἐνισχύθῃ ἐπὶ μᾶλλον εἰς τὰ φιλελεύθερα καὶ ἀνεξίθρησκα φρονήματά του ἐν τῇ ἀναστροφῇ τοῦ μεγάλου ἐκείνου πατριώτου καὶ ἀκραιφνοῦς ὀρθοδόξου ἀνδρός.

Ὁ Καισαρείας Μητροφάνης ἐπὶ δεκατέσσαρα ἐν ὄλφ ἔτη διατελέσας τὸ δεύτερον ἡγούμενος τῆς μονῆς ἡμῶν, ἀπεπεράτωσε τὸ κτίριον αὐτῆς συνώκισεν ἐν αὐτῇ περὶ τοὺς εἴκοσι μοναχοὺς, ἐκόσμησε τὸν ναὸν αὐτῆς καὶ δι' ἄλλων ἀναθημάτων, ἀλλὰ καὶ διὰ εἰκόνων ὡραίων καὶ ἀρχαιοπρεπῶν, αἱ ὁποῖαι καὶ μέχρι σήμερον στολιζοῦσιν αὐτὸν, ἐλύουσαι τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν εὐλάβειαν τῶν πιστῶν. Σκαρλάτος ὁ Βυζάντιος ἀναφέρει εἰς τὴν «Κωνσταντινούπολιν» του, ὅτι ὁ Μητροφάνης, κτίσας τὸν ναὸν, ἐκόσμησεν αὐτὸν δ' αἱ εἰκόνων, αἵτινες φέρουσι τὸ ὄνομα Ἰωσήφ πατριάρχου τοῦ Α' πάντως, λέγει, πατριαρχεύοντος τὸ πρῶτον περὶ τὸ 1262 καὶ τὸ δεύτερον περὶ τὸ 1278. ἀλλ' ἐν τούτῳ σφάλλεται ὁ σοφὸς συγγραφεὺς· καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ὁ Μητροφάνης ἀφιέρωσεν εἰς τὴν μονὴν τὰς εἰκόνας ταύτας, ἀλλ' αὐταὶ δὲν φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ πατριάρχου Ἰωσήφ, ἀλλ' Ἰωάσαφ Β' τοῦ μεγαλοπρεποῦς

(1555—1565), προκατόχου τοῦ Μητροφάνου, ὡς κάλλιστα ἀνέγνων ὀπισθεν μιᾶς τῶν εἰκόνων τούτων, τῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου, φυλασσομένης σήμερον ἐν τῷ ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ ναοῦ μικρῷ παρεκκλησίῳ τοῦ ἁγίου Γερμανοῦ.

Ἄλλ' ὁ Μητροφάνης, λίαν σοβαρὸς καὶ πνεύματος λίαν καλλιεργημένου, δὲν ἠρκέσθη εἰς ταῦτα μόνον ἐπραξε καὶ κατ' ἀνώτερον, τοῦθ' ὅπερ τὰ μέγιστα τιμῆ καὶ περιποιεῖ ἄφθιτον δόξαν εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ. ὠνειροπόλησε δηλονότι νὰ προικίσῃ τὴν μονὴν του καὶ διὰ βιβλιοθήκης μεγάλης καὶ σοβαρᾶς, καί, ὡς θὰ ἴδωμεν, τὸ ἐπέτυχε πληρέστατα. Ὁ Μητροφάνης, ἐν τούτοις, δὲν ἦτο ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, τῶν ὁποίων ὀλόκληρος ἡ ζωὴ ἠδύνατο νὰ διαρρεύσῃ ἐντὸς τῶν τειχῶν τοίχων μονῆς, ἐν μέσῳ τῶν μοναχῶν καὶ χειρογράφων του· ἡ προσωπικὴ του ἀξία, ἡ μεγάλη παιδεία του ἀφ' ἑνὸς καὶ τὰ ἰσχυρὰ μέσα ἀφ' ἑτέρου, τὰ ὁποῖα διέθετε διὰ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ παντοδυνάμου ἐν τοῖς τότε χρόνοις Μιχαὴλ τοῦ Καντακουζηνοῦ, συνετέλεσαν, ὥστε μετὰ τὴν καθάρσιν τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ, αὐτὸς νὰ ἀνυψωθῇ ἐπὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1565 καὶ νὰ κοσμήσῃ αὐτὸν ἐπὶ ὀλόκληρον ἑπταετίαν μέχρι τῆς 4 Μαΐου 1572.

Ἐλλείψει αὐθεντικῶν πληροφοριῶν, ἀδυνατοῦμεν ἐν πάτῃ ἀκριβεῖα νὰ καθορίσωμεν τὴν δρασίν τοῦ πατριάρχου Μητροφάνου τοῦ Γ' ἀτυχῶς, ἕνεκα τῶν καιρικῶν περιστάσεων, τῶν πατριαρχικῶν κωδίκων καὶ τῶν πλείστων ἐπισήμων μαρτυριῶν ἀπολεσθέντων ἢ παρανόλωμα τοῦ πυρὸς γενομένων, ὡς λέγει ὁ ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἐπισταμένως μελετήσας τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ

Γένους, ὁ ἀκαταπόνητος μεσαιωνοδίφης κ. Μ. Γεδεών, ἀγλῶς καὶ σκοτία ἐπικάθηται ἐπὶ τῶν σελίδων τῆς μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ἱστορίας καὶ οὐκ ὀλίγη ἀοριστία καὶ ἀσάφεια ἐπικρατεῖ ἐν αὐτῇ. διὰ τοῦτο λίαν ἀτελῶς γινώσκομεν οὐχὶ μόνον δευτερεύοντα καὶ μικροτέρας σημασίας συμβάντα, ἀλλὰ καὶ γεγονότα ἐπίσημα, οὐσιωδῶς ἐπιδράσαντα ἐπὶ τῆς τύχης τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἔθνους ἡμῶν.

Καὶ κατ' ἀνάγκην ὡς βάσιν τῶν κρίσεων ἡμῶν, περὶ τῶν προσώπων ἢ πραγμάτων τῶν χρόνων ἐκείνων, ἔλλείψει πιστῶν ἱστορικῶν συγγραφῶν, ἔχομεν χρονογραφίας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐμπαθεῖς καὶ ἀκριτοὺς· ἐντεῦθεν μεγίστη ἐγένετο καὶ ἡ παραμόρφωσις τῆς ἀληθείας εἴτε ἐν τῇ βιογραφίᾳ, εἴτε καὶ εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ χαρακτήρος καὶ τῶν πράξεων προσώπων, ἅτινα ἢ διὰ τὸ ὑψηλὸν αὐτῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀξιώματά των ἢ διὰ τὴν ὑπέροχον κοινωνικὴν θέσιν των μεγάλως ἔδρασαν τότε· δὲν πρέπει ν' ἀπορῶμεν, ὅτι ἄνδρες ἄξιοι πάσης τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης, μετὰ ἐθελοθυσίας ἐργασθέντες καὶ χάριν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος πονοῦντες καὶ ποθοῦντες, ἢ ὅλως ἀγνοοῦνται ἢ ἕνεκεν ἀγνωμόνων καὶ ἐμπαθῶν κριτῶν, μετὰ τῶν χειροτέρων κηλίδων χρωματίζονται καὶ λύκοι βαρύτεροι καὶ ὄφειων ἐπιβουλότεροι λογίζονται, καὶ ὡς ἐπίβουλοι τοῦ Γένους καὶ ἀλάστορες μέχρι σήμερον χαρακτηρίζονται. Ἐνῶ, τὸναντίον, ἄλλοι, ἂν καὶ τὰ κοινὰ πράγματα καὶ τὸ σκάφος τῆς Ἐκκλησίας κατὰ σκοπέλων καὶ ὑφάλων ὠδήγησαν καὶ εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου περιήγαγον, ἐν τούτοις, ἐπειδὴ ἔτυχον τῆς συμπαθείας καὶ τῶν κολακειῶν συγχρόνων ὑπερφιάλων χρονογράφων, ἠτύχησαν νὰ κατέχωσιν ἐν τῇ συν-

ειδήσει τῶν πολλῶν θεῖσιν ἀνθρώπων ρεκτῶν καὶ μεγαλεπιοῦτων, καὶ ἐμφορουμένων πάσης ἀρετῆς καὶ πάσης φιλογενείας. Αὐτὸ τοῦτο συνέβη καὶ διὰ τὸν πατριάρχην Μητροφάνην, ὅστις οὐδ' ἔτι χάριν ἠδυνήθη νὰ εὔρη παρὰ τῷ ἀμειλίκῳ ἐπικριτῇ τῆς πατριαρχείας του, τῷ χρονογράφῳ Δωροθέῳ· παραθέτω αὐτὰς τὰς λέξεις του: «ἔγεινε γοῦν πατριάρχης ὁ ρηθεὶς κύρ Μητροφάνης, ὅτι εἶχε συμφωνίαν μὲ τοὺς κληρικούς καὶ μὲ τὸν Μιχαὴλ τὸν Καντακουζηνὸν νὰ εἶναι πάντοτε εἰς τὸ θέλημά τους· καὶ εἰς τὸν καιρὸν του ἐρόμαξε παντελῶς τὸ Πατριαρχεῖον, καὶ φανερὰ ἦσαν τὰ σιμωνιακὰ καὶ ἐγένοντο ἄνθρωποι δαίμονες ἀρχιερεῖς, διότι ὄριζον οἱ κληρικοὶ καὶ ὁ Καντακουζηνὸς Μιχαὴλ καὶ ὁ Μητροφάνης, καὶ ἦτο πᾶσα παρανομία καὶ ἀκαταστασία καὶ ἄνθρωπος νὰ φάγη ψωμὶ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον δὲν ἦτον, μόνον ἔρημον ἔμενε, ὅτι ὁ Μητροφάνης πέραν εἰς τὴν Ἁγίαν Παρασκευὴν ἐκαθέζετο». Ἄλλ' ἡμῖς, ἀπαθῶς μελετῶντες τὰ κατ' αὐτὸν καὶ ἐλλείπει αὐθεντικῶν μαρτυριῶν, ἐπιμελῶς ἀνερευνῶντες τὰς τῆδε κάκεισε ἐσκορπισμένας εἰδήσεις περὶ αὐτοῦ, εὐρίσκουμεν, ὅτι ἡ πατριαρχία τοῦ Μητροφάνους ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὰς σεμνωτέρας καὶ τὰς μᾶλλον ἀξιαγάστους, καὶ χωρὶς νὰ ἀναφέρω τὰς ἀξιεπαίνοους αὐτοῦ ἐργασίας διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς παιδείας καὶ τὰς πλήρεις ζήλου προσπαθείας αὐτοῦ πρὸς βελτίωσιν τῶν οἰκονομικῶν τοῦ πατριαρχείου, χάριν τῶν ὁποίων καὶ περιοδείας ἀπὸ τὴν Μολδαυίαν, Μακεδονίαν καὶ Πελοπόννησον ἐπεχείρησε 29), θὰ ἀρκεσθῶ εἰς μίαν μόνην πρᾶξιν

29) Ἐκκλησ. Ἀλήθεια τόμ. Δ', σελ. 254, 400, 534. Μ. Γεδεών Ἐκκλησία Ὁρθόδοξος, σελ. 61.

του, ἥτις ὑπεραρκεῖ ν' ἀπαθανάτιση καὶ δοξάσῃ τὸ καὶ πράγματι ἐνδοξον ὄνομα αὐτοῦ.

§ 7.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ μεγαλόνησος Κρήτη κατείγετο ἔτι ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ τῶν Ὁρθοδόξων, εἴτε ἔχοντες πραγματικὰς ἀφορμὰς κατὰ τῶν ἐντῆ νήσῳ Ἑβραίων, εἴτε ἐξ ἀντιπαθείας, διέβαλλον πρὸς τοὺς κρατοῦντας, πολλαχῶς ἐνοχλοῦντες καὶ ζημιοῦντες αὐτοὺς ἢ καὶ ἐχειροδίκουν, ἐπιτιθέμενοι κατ' αὐτῶν μετὰ πολλῆς ὀργῆς καὶ μεγίστου θράσους καὶ παντοιοτρόπως ἐκα-

Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου τόμ. 17, σελ. 52 καὶ Παράρτημα 17 τόμ. σελ. 21 καὶ χειρόγραφον Βιβλιοθήκης τῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος Χάλκης ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναγινώσκουμεν τὰ ἐξῆς: «Ἡ Εὐαγγελικὴ αὕτη Βίβλος ἀφιέρωται τῇ Σεβασμιωτάτῃ καὶ Βασιλικῇ Μονῇ τῆς Ἁγίας Τριάδος τῇ ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ παρὰ τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κυροῦ Ἰωάσαφ τοῦ Ἀργυροπούλου ψυχικῆς ἔνεκεν σωτηρίας αὐτοῦ κατὰ τὸ ΖΟΗ ἔτος καὶ σὺν ἄλλοις ἐταμιώθη τῇ Βιβλιοθήκῃ εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ 1569 ὅτε πρὸς τὴν Δύσιν καὶ Πελοπόννησον παρεγένετο».

Παραδόξως δὲ ὁ Σ. Λάμπρος ἀναγράφων τὴν σημείωσιν ταύτην ἐν τῷ Ν. Ἑλληνομνήμονι τόμ. 10 τεύχ. 3 σελ. 355 σημειοῖ «ἦτο δὲ Πατριάρχης τὸ 1569 ὁ πολὺς Ἰερεμίας ὁ Β', ἐνῶ κάλλιστα γινώσκουμεν ὅτι ἀπὸ τοῦ 1565–1572 ἦτο ὁ Μητροφάνης. Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀφιέρωσως ἀποδείκνυται ὅτι ὁ Μητροφάνης ἐπεχείρησε τὴν περιοδείαν οὐχ ἔτι 1570 ἀλλὰ τὸ 1569.

(Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια τόμ. Δ' σελ. 401 ἢ 901).

κοποῦν, οὗτοι ἀννήχθησαν προσκλαιόμενοι εἰς τὸν πατριάρχην Μητροφάνην, ὅστις ἐξαπέστειλε πρὸς τοὺς ἐν Κρήτῃ Χριστιανοὺς τὴν κάτωθι ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν, χαρακτηριζομένην ὡς ἐν τῶν ἐντιμωτέρων μνημείων τῆς ἐθνικῆς μαρτυρίας: «Μητροφάνης ἐλέφθεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Ν. Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης. Ἐπειδὴ οἱ ἐν πάσῃ τῇ νήσῳ Κρήτῃ εὐρισκόμενοι Ἑβραῖοι ἀνέφερον τῇ ἡμῶν Μετριότητι καὶ κατεβόησαν μετὰ δακρύων πολλῶν, ὅτι τινὲς τῶν ἐκείσε Χριστιανῶν ποτὲ μὲν ἀδίκως καὶ συκοφαντικῶς παραδιδούσιν αὐτοὺς εἰς τοὺς ἐνδοξοτάτους ἄρχοντας καὶ αὐθέντας τῆς νήσου ταύτης, καὶ διαβολαῖς ἀδίκους καὶ παραλόγοις ζημιοῦσι καὶ ἐνοχλοῦσιν αὐτοὺς, ποτὲ δὲ δι' ἑαυτῶν ἐπιτίθενται τούτοις ὀρμῇ καὶ ἀτάκτῳ αὐθαδίας μεστῇ καὶ πᾶσι τρόποις κακοποιεῖν αὐτοὺς παρα ὄγως σπουδάζουσι, μισθὸν ἔχειν παρὰ τῷ πάντων Θεῷ ἐκ τούτου νομίζοντες· τούτου χάριν ἡ Μετριότης ἡμῶν, γράφουσα ἀποφαίνεται ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι, ἵνα ὅσοι τῶν Χριστιανῶν τὰ τοιαῦτα ποιοῦσιν καὶ συκοφαντίας ἀδίκους ρίπτουσι κατ' αὐτῶν ἐπὶ ζημίᾳ καὶ ἀπωλείᾳ αὐτῶν ἀδίκῳ τε καὶ παραλόγῳ, ὅσοι τε μὴ ἀρκοῦμενοι τῇ κλίσει τῶν ἐνδοξοτάτων αὐθεντῶν καὶ ἐν τῇ ἐνδίκῳ θεωρίᾳ αὐτῶν ὀρμῶσιν αὐθαδῶς καὶ ἀνυποστόλως καὶ χεῖρας αἴρουσι κατ' αὐτῶν, οἱ τοιοῦτοι ὑπάρχωσιν ἀφωρισμένοι ἀπὸ Θεοῦ παντοκράτορος καὶ κατηραμένοι καὶ ἀσυγχώρητοι καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτοι. Ἦ γὰρ ἀδικία καὶ συκοφαντία, καθ' οὗ ἂνπραχθεῖν καὶ τελεσθεῖν, ἀδικία ἐστὶ· καὶ οὐκ ἔστι ποτὲ τὸν ἀδικοῦντα εἶναι ἀνεύθυνον ἐκ τοῦ προφασίζεσθαι ὅτι ἑτεροδόξον ἀδικοῦσι, καὶ οὐκ εὐσεβῆ, ἐπεὶ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰη-

σοὺς Χριστὸς ἐν Εὐαγγελίοις, «μυθῆνα, ἦψί, διαδείσῃτε μὴδὲ συκοφαντήσῃτε», μὴ διαχωρίζων πάντως, μὴδὲ χώραν διδοὺς τοῖς εὐσεβέσιν ἀδικεῖν τοὺς ἄλοτριόφρονας· οὕτως οὖν γράφοντες διορθώσεως τυχεῖν τὰ τοιαῦτα βουλόμεθα. ἐφ' ᾧ καὶ τὸ παρὸν ἀπελύσαμεν γράμμα, ὅπερ ἐν πάσῃ τῇ νήσῳ πρῶρησίᾳ ἀναγνωσθήτω καὶ δηλωθήτω. Ἐν ἔτει 7076».

Τοιοῦτον ἔγγραφον, πλήρες ἀνεξιθρησκείας, φαινὸν ἀπαύγασμα ἀληθοῦς εὐαγγελικῆς ἀνεκτικότητος, τιμᾷ τὴν Ἐκκλησίαν εἰς ἣν ἀνήκει, καὶ περιβάλλει διὰ φωτιστεφάνου δόξης τὴν κεφαλὴν ἐκείνου, ὅστις ὑπηγόρευσε καὶ ὑπέγραψεν αὐτὸ, εἰς ἐποχὴν μάλιστα, καθ' ἣν ἡ ἀνεξιθρησκεία καὶ ἡ χριστιανικὴ ἀνεκτικότης εἶχον καταντήσει ἄγνωστα, ὁ δὲ πάπας τῆς Ρώμης Πῖος ὁ Ε' (1566—1572), ὁ διακρινόμενος διὰ τὴν ἀγνότητά τοῦ βίου του, ἀλλ' ἀδιάλλακτος πολέμιος τῶν Διαμαρτυρομένων, ἐξέδιδε τὴν βουλλὰν του, *in cerna Domini*, δι' ἧς, ἀνυψῶν τὴν ἐν Ρώμῃ ἱερὰν ἐξέτασιν, διέτασεν αὐστηροτάτας τιμωρίας κατ' αὐτῶν. «Τοιαῦτα μαθήματα ἀνοχῆς ἀπὸ τῆς δυστυχοῦς Συνόδου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, λέγει καὶ ὁ Γάλλος *Vilemain*, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν ὅλως καινοφανῆ εἰς τὴν Εὐρώπην».

Τῆς μεταρρυθμιστικῆς τάσεως τοῦ ρηξικελεύθου πατριάρχου Μητροφάνους τρανὸν μαρτύριον ὑπάρχει καὶ ἕτερα ἐπ' αὐτοῦ συνοδικὴ ἀπόφασις, καθ' ἣν «ἐπιτρέπεται τὸ συνάπτειν νομίμῳ γάμῳ ἄνδρα μετὰ γυναικὸς ὑφ' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀναδόχου βαπτισθέντας. (30)

(30) Ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς Κρήτας.
Πανδώρα τόμ. 4 σελ. 168.

Θὰ ἦτο δὲ εὐχῆς ἔργον καὶ τὰ μέγιστα λυσιτελὲς διὰ τὴν εὐκοσμίαν καὶ τάξιν ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς τελεταῖς ἂν καὶ πάλιν σήμερον εφημερῶζετο ἕτερα ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου, ἣν κατὰ τὸ ἔτος 1568. ἀπέλυσε πρὸς τοὺς ἱερεῖς τῆς ἐν Καραμανίᾳ (Ὑψωμαθείοις) ἱερᾶς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, στασιάζοντας πρὸς ἀλλήλους καὶ διαπληκτιζομένους περὶ πρωτείων καὶ ὀφικίων. Δι' ὃ λέγει: «Θεσπίζομεν, ἵνα οἱ εἰρημένον ἱερεῖς τοῦ μεγάλου μου Κωνσταντίνου καὶ μόνον ἢ νῖκα προσάξαι μέλλουσι τῷ θεῷ δεήσεις καὶ τὴν ἀνάμακτον θυσίαν ἐκτελέσαι, οἱ ἔχοντες ὀφίδια ὧσιν ὡς μὴ ἔχοντες, ὥστε, προπορεύεσθαι τοὺς γέροντας ἱερεῖς καὶ προτιμᾶσθαι τῶν νεωτέρων, καίτοι γε ἔχόντων ὀφίδια ἐκκλησιαστικὰ καὶ μηδεμίαν ἔχειν πρὸς ἀλλήλους διενόχλησιν, ἵνα καθαρώτερον τὰς εὐχὰς προσάγωσιν ὑπὲρ τοῦ ἀκροωμένου ἐκεῖσε λαοῦ. Ἐτι δὲ διορίζομεν, ἵ τε κατὰ τύχην εὐρεθῆ τις τῶν ἀπ' ἄλλης ἐνορίας ἱερέων κατὰ τὴν ἀξίαν μείζων ἐκείνων καὶ βουλευθῆ συμφορέσαι ἢ συλλειτουργῆσαι αὐτοῖς, ἵνα ἔχη παρ' αὐτῶν τὴν πρέπουσαν τοῖς κληρικοῖς τιμὴν καὶ προπορεύηται καὶ προτιμῆται πάντων τούτων ἐν τε τῷ βήματι καὶ ἐν ταῖς εἰσόδοις καὶ ἐκφωνήσεσιν».

Ὁ Πατριάρχης Μητροφάνης ἐξέτεινε τὴν εὐεργετικὴν αὐτοῦ δρασίαν καὶ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Σάββα, τὸ ἄλλο τοῦτο παλλὰ-

Ἱστορικὸν Δοκίμιον τῆς καταστάσεως τῶν Ἑλλήνων κατὰ μετάφρασιν Σ. Γ. Βελίγη ἐν Ἀθήναις 1856 σελ. 44 Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου παράρτημα 20-22 τόμ. σσε. 98,

διον τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ἑλληνισμοῦ ἔκειτο διὰ μυριοστὴν φορὰν ἠρειπιωμένος καὶ ἔρημος. Ὁ ἡμέτερος Μητροφάνης κατὰ τὸ ἔτος 1568 μεσιτεύσας παρὰ τῷ Σουλτάνῳ Σελίμ τῷ Β'. ἐπέτυχεν νὰ ἀνακαινίσῃ αὐτὸν παρασχῶν ὑψίστην εὐεργεσίαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου. Ἄλλ' εἶπον ἤδη ὅτι θὰ ἀρκεσθῶ εἰς μίαν προῆξιν τοῦ κλεινοῦ πατριάρχου καὶ ἐγὼ κινδυνεύω νὰ γράψω ἰδιαιτέραν περὶ αὐτοῦ καὶ τῶν συνοδικῶν αὐτοῦ ἀποφάσεων πραγματείαν, δι' ὃ καὶ ἐπανέρομαι εἰς τὴν ἱστορίαν μου.

Ὁ Πατριάρχης Μητροφάνης μὴ δυνάμενος νὰ ἀγεχθῆ τὰς ὁσημέραι μεγαλειτέρας ἀπαιτήσεις τοῦ Καντακουζηνοῦ, καθ' ἑκάστην πράγματα παρέχοντος αὐτῷ, ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους τῆ 4 Μαΐου 1572 ἐκουσίως νὰ παραιτηθῆ τοῦ θρόνου του καὶ ἐλθὼν κατοικήσῃ εἰς τὴν γενέτειραν χώραν αὐτοῦ Χάσκιοι, ἀπολαμβάνων τῆς ἀγάπης τῶν ἡμετέρων καὶ τῆς ἐκτιμῆσεως τῶν ξένων. Οὐδεμίαν δὲ εὐκαιρίαν παρέλειπεν, ἵνα ἐπισκέπηται τὴν πνευματικὴν θυγατέρα αὐτοῦ, τὴν ἐν Χάλκῃ μονὴν του, διαρροθυμίζων τὰ κατ' αὐτὴν καὶ πλουτίζων βιβλιοθήκην της (31)

(31) Ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 95 Αὐτόθι ἀναφέρονται καὶ ἄλλαι ἐγκύκλιοι πράξεις τοῦ Π. Μητροφάνης. Ἐπίσης ἐν παραρτήματι 17 τόμ. σελ. 10 καὶ 105. Ἐπίσης βλέπε Γράμματα τοῦ Μητροφάνους Α. Π. Κεραμέως περὶ τῶν ἐπισκόπων Διανλείας. Επίσης Α. Π. Κεραμέως ἡ ἐν τῇ νήσῳ Σαζουπόλεως Ἱερὰ Βασιλικὴ Μονὴ τοῦ τιμίου Προδρόμου. Κανονικαὶ διατάξεις τόμ. Β'. σελ. 380.

Ἐτερον σιγίλιον ἐκδοθὲν ὑπὸ Α. Π. Σεραμέως ἐν Α. Γ. Καμπούρογλου Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν Β. σελ. 224-229. Ἐπίσης γράμμα τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς ἐν Θεσπίνῃ μονῆς Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας. Περιοδικὸν Κρουμπάχερ Ἰαννουάριος 1898. Μ. Γεδεῶν Πατριαρχικοὶ Πίνακες. Μουσεῖον Δεκαπενθήμερον.

Καὶ παρέμεινε μὲν ὁ Μητροφάνης ἐν Χάσκοι καὶ ἐν Χρυσουπόλει ἀργότερον, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου, ἵνα μὴ ἐγγὺς τοῦ Πατριαρχείου δυαμένων πράγματα παρέχη αὐτῷ, ἀλλ' ὁ πατριάρχης καὶ πάλιν ἠθέλησε νὰ ἀπομακρύνῃ αὐτὸν καθ' ὀλοκληρίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δι' ὃ καὶ ἐνήργησε νὰ ἐξορισθῇ εἰς Ἅγιον Ὅρος, ὡς δείκνυται καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς ἐγγράφου ληφθέντος ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀχμέτ Ρεφήκ δημοσιευθέντος συλλογῆς ἐν Κων]πόλει 1333 (1917) «Ἡ ζωὴ ἐν Κων]πόλει κατὰ τὸν 10 αἰῶνα τῆς Ἑγείρας, σελ. 70-71 ἀρ. 9, πάνυ προφρόνως ἠχαρηγηθείσης ὑπὸ τοῦ ἐριτίμου φίλου καὶ ἀρίστου Βυζαντινολόγου κ. Ξενῶφ. Σιδερίδου.

«Ἐντολὴ πρὸς τὸν ἱεροδικαστὴν ἹΧρυσουπόλεως (Οὐσκιουτὰρ κατηπινέ). Ὁ ἐν τῇ Θεοφρουρήτῳ Κ]Πόλει ὑπάρχων πατριάρχης τῶν ἀπίστων (Κεφερε) Ἱερεμίας ὑπέβαλεν εἰς τὸν αὐτοκροτορικὸν Μου θρόνον ἀναφορὰν, ὅτι ἐπειδὴ ὁ πρῶν χρηματίσας ἐν Κ]Πόλει πατριάρχης καὶ διὰ διατάγματος ἀπομακρυνθεὶς ὀνόματι Μητροφάνης μοναχὸς (ραγήπ), κατοικῶν ἐν Χρυσουπόλει, δὲν παύει νὰ διεγείρῃ εἰς σκάνδαλα καὶ ταραχὰς τοὺς μητροπολίτας καὶ τοὺς

(Ἐπιθεώρησις ἐκδιδομένη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τόμ. α'. τεῦχος θ'. ι' σελ. 407). Ὁ Πατριάρχης Μητροφάνης ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου τὸ δεύτερον τῇ 29 Νοεμβρίου τοῦ 1579, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τῇ 9ῃ Αὐγούστου τοῦ 1580 ἀπεβίωσεν ὑπερῆξικοντούτης. «Διὰ βραχέων γράφω σοι— γράφει Θεοφάνης τις ἱερομόναχος Turcogr. σελ. 335) πρὸς τὸν Μητροπολίτην Ἰωαννίνων— ὅτι ἔμναρῖσθη ὁ παναγιώτατος Πατριάρχης κύριος Μητροφάνης τῇ Θῆ τοῦ παρόντος μηνὸς Αὐγούστου ἡμέρᾳ γ' ὥρᾳ α'.»

ἐπισκόπους καὶ τοὺς ἱερεῖς (κεσισλερῆ), καὶ ἐμποδίζει τὴν πληρωμὴν τοῦ χαρατζίου τοῦ πληρωτέου εἰς τὸ δημόσιον (μυρί), ὡς καὶ τῶν φόρων, διὰ νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ τοῦ εἰρημένου ἢ πατριαρχείᾳ (πατρικλικ), καὶ ἐπειδὴ οἱ ἀπολυόμενοι πατριάρχαι εἴθισται κατὰ τὰ ἀρχαῖα μάταια αὐτῶν ἔθιμα νὰ ἔχωσι κατοικίαν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ὁρους, δέον ὅπως καὶ ὁ εἰρημένος σταλῇ εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος, δηλοῦται ὅτι **Διατάσσω** νὰ σταλῇ ὁ ρηθεὶς μοναχὸς Μητροφάνης κατὰ τὰ ἀρχαῖα μάταια αὐτῶν ἔθιμα εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος· **ὀρίζω** φθάνοντας τοῦ διατάγματος, νὰ ἐμφανισθῇ ὁ εἰρημένος, ὅπουδῆποτε καὶ ἂν ἦναι ἄνευ ἀναβολῆς τινὸς, καὶ σπεύσῃ παρὰ τῷ τσαρυσίῳ μου, σταλῇ εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ κατοικήσῃ εἰς ὃ μέρος ἔχουσι τὴν κατοικίαν οἱ ἀπολυόμενοι τοῦ πατριαρχικοῦ ἀξιώματος κατὰ τὰ ἀρχαῖα μάταια αὐτῶν ἔθιμα. Γράψας ἄγγελον ἐὰν κάμη πείσμα ἢ ἀντίστασιν. (ἐδόθη τῷ ἀνθρώπῳ (=ὑπηρέτῃ) τοῦ Σεῖτὰν ὀγλοῦ). Τῇ 16 Ζηλιτζῆ 981.)»
(= 8 Ἀπριλίου 1574.)

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΦΑΝΟΥΣ

§ 8.

Στέφανος ὁ Γκέρολαχ, ἱερεὺς τῆς ἐν Κων]πόλει γερμανικῆς ἐκκλησίας (1572-1578), γνωρίσας τὸν γηραιὸν πα-

τριαρχὴν καὶ πολλάκις φιλοξενηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ μονῇ τῆς Χάλκης, ἐπανειλημμένως ἐν τῷ ἡμερολογίῳ αὐτοῦ «*Turkisch s Tagebuch*» ἐν σελ. 30, 59, 233, 247, 276, 278, 308, 342, 446 καὶ 459 εὐφήμως μνημονεύει αὐτοῦ, ἀποκαλῶν σοφώτατον πάντων τῶν Ἑλλήνων καὶ χαρκτηριζῶν αὐτὸν ὡς φιλόανθρωπον καὶ σοβαρὸν «*Vires humanissimus simulque gravis*» καὶ φίλον τῶν Διαμαστυρομένων καὶ περὶ τὴν ἔνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως σπουδάζοντα. Οὐχ ἄπαξ δὲ πλέκει τὸ ἐγκώμιον τῆς ὥραιας τοῦ Πατριαρχοῦ βιβλιοθήκης, περὶ ἧς ποιεῖται λόγον καὶ εἰς δύο ἐπιστολάς του πρὸς τὸν ἀκραφνῆ φιλέλληνα Μαρτίνον Κρούσιον, τεμάχια τῶν ὁποίων κατεχώρησεν οὗτος εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθεῖσαν *Turcograecia*.

«Ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ, γράφει ὁ Γκέρλαχ, ἔχει ὁ γέρον πατριαρχῆς Μητροφάνης— εἰς τὸν ὁποῖον παρουσιάσθη καὶ μετ' ἐπέδρα φιλικώτατα— ὥραιαν βιβλιοθήκην, ἐκ τῶν βιβλίων τῆς ὁποίας ἀντέγραψα μερικὰς εἰδήσεις. Δὲν εἶχον πολὺν καιρὸν διὰ νὰ τὴν ἐξετάσω ἐπισταμένως, παραδόξως ὁμως εὗρον μεγάλην βιβλιοθήκην Φωτίου τοῦ πατριαρχοῦ (ἐννοεῖ τὴν Μυριόβιβλον) βιβλίον εἰς τέταρτον ἐνὶ πολλὰ ἱστορία θὰ εὐρίσκονται. Ἐλπίζω μετ' ὀλίγον νὰ πλεύσω καὶ αὐτὴς ἐκεῖσε, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχουν χρήματα. Καὶ πράγματι ὁ Γκέρλαχ καὶ πάλιν μετέβη εἰς Χάλκην καθὼς γράφει εἰς τὴν ἀπὸ 29 Δεκεμβρίου 1577 ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν Κρούσιον «Σήμερον μετέβην παρὰ τὸν Μητροφάνει, ἀνδρὶ ἐξηκοντούτῃ πολλῶν πραγμάτων ἐμπειροφ καὶ σοφῷ — *virum sexagenarium plurimarum rerum peritum et doctum*, — ὅστις σχολιάζει ἐν τινι προση-

σειῶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ λεγομένῳ ἁγία Παρασκευῇ (Χόσκιῳ) ὅπου κέκτηται εὐρύτατα οἰκήματα. Ἀποσταλέντα δὲ ὑπὸ τοῦ γενναιοδώρου κυρίου μου (τοῦ πρεσβευτοῦ) χάριν διορθώσεως βιβλίων, ὑπεδέξατο προσηγῶς. Παρέσχε μοι τὰ μέσα νὰ πλεύσω μετ' αὐτοῦ εἰς Χάλκην, δυσανασχετῶν διότι βιβλία τινὰ τοῦ ἐκλάπησαν, ὡς τὰ «Παράλληλα» τοῦ Διαμασκηνοῦ καὶ τὸ «Χρονικὸν» τοῦ Μανασσῆ.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Μαρτίνος Κρούσιος, γράφων ἑλληνιστὶ τῷ σοφῷ πατριαρχῇ Μητροφάνει, δὲν εὐρίσκει λέξεις ἵνα ἐπαινέσῃ τὴν σοφίαν αὐτοῦ «Μαθὼν, λέγει, ἐκ τοῦ Γερλαχίου, οἷος εἶ, κύριε, δηλαδὴ ὡς οὐ δοκεῖν ἄριστος ἄλλ' εἶναι θελεῖς βαθεῖαν ἄλωκα διὰ φρονῶν καρπούμενος, ἐξ ἧς τὰ κεδὸνὰ βλαστάνει νοήματα» καὶ συνιστᾷ αὐτῷ θεριῶς, τὸν διάδοχον τοῦ Γερλαχίου ἐν Κωνσταντινουπόλει, Σολομῶντα τὸν Σιωπικόν. Γινώσκων δὲ ὁ Κρούσιος τὴν φιλογένειαν τοῦ γηραιοῦ πατριαρχοῦ καὶ τὴν στοργὴν αὐτοῦ διὰ τὰς χειρογράφους δέλτους ἐπάγεται τὰ ἑξῆς: «Ὡς τῷ πόθου μεθ' οὗ ἐγὼ οἶδῶ τὰ παλαιὰ τῶν χριστιανῶν Ἑλλήνων κλέη, ἐξ ὧν ἂν δύνωμαι ἱστοριῶν, τοὺς εἴτε ἐκκλησια, εἴτε πολιτεία διατρέψαντας τῶν ἀνδρῶν. Οὕτω τε φιλῶ τὰ χειρὶ γράφοντα ἑλληνικὰ, μάλιστα τὰ ποικίλως (εἴτε σπειρηδόν, εἴτε πλινθηδόν, εἴτε πυργηδόν) γεγραμμένα, ὥστε καὶ σελίδα μίαν ἂν, ἢ ἐπιστολὴν, ἢ ἂν ὑμεῖς ἀπορρίψαιτε, περιποιησαίμην λαβὼν» καὶ κλείει τὴν ἐπιστολὴν διὰ τῶν ἑξῆς: «Εἰ δὲ μὴ βαρὺ γράμματος ἂν βραχέος ἐν ἰκνουμέ-

νω καιρῷ μέτοχον ποιήσεως, ὄφρα ἔχω παρὰ σεῖο τι μνημόσυνον διὰ παντός». (32)

Ἄλλ' ἐκεῖνο ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν ἀναφαίρετον δόξαν τοῦ πατριάρχου Μητροφάνους εἶναι ἡ Βιβλιοθήκη αὐτοῦ. Ὡς εἶπομεν ὁ Μητροφάνης εὐθύς ἀμέσως ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀνακαινίσεως τῆς Μονῆς ὡς πρῶτιστον αὐτοῦ μέλημα ἔσχε τὸν στολισμὸν αὐτῆς διὰ πλουσιωτέρας ὅσον τὸ δυνατόν Βιβλιοθήκης, καὶ ἀφοῦ κατ' ἀρχὰς ὡς ἱερομόναχος ἔθηκε τὰς πρώτας βάσεις αὐτῆς, ἐφιλοτιμήθη ἀργότερον, γενόμενος Πατριάρχης, διὰ πολλῆς δαπάνης νὰ πλουτίσῃ αὐτήν.

§ 9.

Εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. X χειρόγραφον τῆς ἱερᾶς Μονῆς ἀναγινώσκομεν τὴν ἐξῆς σημείωσιν: «ἡ θειοτάτη καὶ περικαλλῆς αὕτη Εὐαγγελικὴ βίβλος ἀφιερῶται παρὰ τοῦ Παναγιωτάτου καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυροῦ Μητροφάνους ἐν τῇ σεβασμίᾳ καὶ Βασιλικῇ μονῇ τῆς ἁγίας Τριάδος τῆς ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ τοῦ Ἑσόπτρου, ἣν δαπάνῃ ἐκτίησατο ἵνα καὶ αὕτη εἴη προσανατεθειμένη τῇ Βιβλιοθήκῃ καὶ ταῖς τῆς μονῆς χρεῖαις, σὺν ἄλλοις πολλοῖς καὶ θαυμαστοῖς ἀναθήμασιν, εἰς αἰώνιον μνήμην αὐτοῦ τοῦ τυχεῖν οὐρανῶν βασιλείαν χάριν τοῦ Θεανθρώπου Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν. Ἀπεθησαυρίσθη ἐν ἔτει ζπ' Δεκέμβριον Ἰνδ. ε'». Κατήρτισε δὲ καὶ ἰδιαίτερον

(32) Turcograecia Βιβλ. VII σελ. 476 καὶ σελ. 512.

κατάλογον τῶν τριακοσίων αὐτῶν χειρογράφων, ἐπιγράφας ἰδιοχείρως ἐπὶ ἐνὸς ἑκάστου τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

«Ἡβίβλος αὕτη πέφυκε τῆς παντουργοῦ Τριάδος, τῆς ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ τε μονῆς τῆς τοῦ Ἑσόπτρου.

Καὶ εἴτις βουληθῆ ποτε αὐτὴν ἀποστερῆσαι
κεχωρισμένος ἔσεται Τριάδος τῆς Ἁγίας
ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ γε καὶ τῷ ἔλευσομένῳ.

Οἱ πατέρες μέμνησθε τοῦ Μητροφάνους». Τὸν ἰδιόχειρον δὲ τοῦτον κατάλογον ἀντιγράψας διὰ τοῦ Θεοδοσίου Ζυγομαλά ὁ προμνησθεὶς Στέφανος Gerlach, ἀπέστειλεν εἰς τὸν καθηγητὴν τοῦ ἐν Τυβίγγῃ Πανεπιστημίου, τὸν μέγαν φιλέλληνα Μαρτίνον τὸν Κρούσιον, ὅστις ἀφιέρωσεν αὐτὸν μετὰ καὶ ἄλλων χειρογράφων εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ αὐτοῦ Πανεπιστημίου, φέροντα τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν: «ἐν ἔτει ζπ' (1576) μηνὶ Ἰανουαρίῳ Ἰνδ. ιε' ἐγένετο ὁ παρὼν κατάλογος καὶ ἡ καταγραφὴ τῶν σεπτῶν βιβλίων τῆς θειοτάτης Βιβλιοθήκης τῆς σεβασμιωτάτης καὶ Βασιλικῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος τῆς ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ, ἃ δὴ πάντα ἅγια βιβλία συνῆξε καὶ συνήρῳσεν ὁ Παναγιώτατος καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κύριος Μητροφάνης ὁ κτήτωρ καὶ τῇ ἱερᾷ Βιβλιοθήκῃ αὐτῆς ἐναπεθησαυρίσατο».

Τὸν κατάλογον τοῦτον ἐκ τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Τυβίγγης ἀντιγράψας ὁ ἐκ τῶν ἡμετέρων Βυζαντινολόγων δοκιμώτατος καὶ κάλλιστος φίλος ἡμῶν κ. Β. Μυστακίδης, ἀπέστειλεν εἰς τὸν ἀείμνηστον *Emile Legrande*, ὅστις καὶ περιέλαβεν αὐτὸν εἰς τὸ κατὰ τὸ ἔτος 1889 ἐκδοθὲν βιβλίον αὐτοῦ «*Notice biographique sur Jean et Théo-*

dose Zygomalas»(33) καὶ ἐξ αὐτοῦ, χάρις τῷ Σεβασμιωτάτῳ ἀγίῳ Σελευκείας κ. Γ. Στρινοπούλῳ, ἀπὸ 4 ἐτῶν ἠϋτύχησε καὶ ἡ Βιβλιοθήκη τῆς παλαιφάτου ταύτης μονῆς νὰ ἔχη ἀντίγραφον! τοῦ ἀρχαίου καὶ ἐπισήμου καταλόγου τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς, πρὸ πολλοῦ, ὡς μὴ ὄφελεν, ἀπολεσθέντος.

§ 10.

Καὶ τὰ ὑπερτριακόσια χειρόγραφα τοῦ Πατριάρχου Μητροφάνους τί ἀπέγιναν; Διὰ νῆ ἀπαντήσω εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην, ἔπρεπε νὰ μελετήσω τὸν ἀρχικὸν κατάλογον καὶ τοῦτον νὰ παραβάλω πρὸς τὸν κατάλογον τῶν καὶ μέχρι σήμερον σωζομένων χειρογράφων τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, καὶ τὸ ἔπραξα εὐχαρίστως, ἂν καὶ τὸ ἔργον ἀτυχῶς δὲν ἦτο τόσον εὐχερές. Καὶ τὸ συμπέρασμα; ὅπωςδήποτε παρήγορον ἂν καὶ ἡσύλησις τῆς Βιβλιοθήκης ἤρχισεν ἤδη ζῶντος τοῦ Μητροφάνους, οὗτος, ὡς εἶδομεν, ἐδυσανασχέτει διὰ τὴν κλοπὴν τῶν «Παραλλήλων τοῦ Δαμασκηνοῦ» καὶ τοῦ «Χρονικῶ» τοῦ Μανασσῆ, καὶ αὐτὸς δὲ εὐχαρίστως προσέφερε τινα ἐκ τῶν βιβλίων του εἰς τοὺς πρέσβεις τῆς Γερμανίας *Busbek* καὶ *Wyss*(34) ἂν δὲ καὶ κατόπιν, κατὰ διαφοροὺς ἐποχὰς, πολλὰ ἀπεμπολήθησαν, ἐν τούτοις ἱκανὰ ἔτι περιεσώθησεν. Ὁ κατάλογος τοῦ Μητροφάνους περιλαμβάνει ὀνομαστικῶς μόνον περὶ τὰ 170 βιβλία, «εἰσὶ δὲ, λέγει τέλος καὶ ἄλλα ἐξαίρετα καὶ ὠραιότατα κείμενα, οἷς ἀκολούθως ἔπονται καὶ αἱ τούτων ἐξηγήσεις»· ἀλλ' ἀτυχῶς οὐχ ἔπονται αἱ ἐξηγήσεις αὐταί, ὥστε ἀγνοοῦμεν τέλειον τὸ περιεχόμενον τῶν ὑπολειπομένων 130 βιβλίων.

(Ἐπεται συνέχεια)

(33) *Legrand* ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 143 καὶ ὁ *Ducange* εἶχεν ἀντίγραφον τοῦ καταλόγου προερχόμενον ἐκ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Στρασβούργῳ σοφοῦ *ulric obrecht*

(34) Πατριάρχου Κωνσταντινίου Κωνσταντινιάς σελ. 255.

Ὁ σημερινὸς κατάλογος τῶν σωζομένων χειρογράφων τῆς Μονῆς περιέχει ἐν ὅλῳ 147 χειρόγραφα, ἐκ τῶν ὁποίων 58 μεμβράνινα καὶ τὰ λοιπὰ χαρτῶα, ἐκ τῶν ὁποίων πάλιν 37 βομβύκινα, τὰ 106 ἐποχῆς τοῦ Ι'-ΙΣΤ' αἰῶνος, τὰ δὲ λοιπὰ ἐποχῆς ἀδηλώτου, τὰ πλεῖστα ὅμως ἐκ κλησιατικῆς καὶ λειτουργικῆς ὕλης. Ἐκ τῶν 147 χειρογράφων πάλιν 40 μόνον φέρουσι τὴν ἔμμετρον τοῦ Μητροφάνους· ἀφιέρωσιν μετὰ τῆς ἰδιοχείρου αὐτοῦ ὑπογραφῆς, ἐκτὸς τριῶν, ἐχόντων ὑπογραφὴν Εὐθυμίου· 17, ἂν καὶ μὴ ἔχοντα τὴν γνωστὴν σημείωσιν, ἐν τούτοις περιλαμβάνονται ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Μητροφάνους, καὶ 11 ἕτερα, παρόμοια τῶν ὁποίων φρονῶ, ὅτι συνήντησα ἐν τῷ ἀρχικῷ καταλόγῳ. Ἐν ὅλῳ, λοιπὸν, 68 χειρόγραφα περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν ἐκ τῶν ὑπερτριακοσίων.

Ἄλλὰ τόσα μόνον; ὄχι. ὑποθέτω, ὅτι τὰ περισωθέντα εἶναι περισσότερα καὶ ὅτι λεπτομερεστέρα ἐξακριβῶσις θὰ βεβαιώσῃ τὴν ὑπόθεσίν μου, διότι πολὺ πιθανὸν πολλὰ χειρόγραφα, κεχωρισμένως ἀναφερόμενα ἐν τῷ ἀρχικῷ καταλόγῳ, βραδύτερον νὰ ἐσταχῶθησαν εἰς ἓν μόνον χειρόγρατον, καὶ ἄλλα, ἀναφερόμενα μόνον εἰς τὸν νεώτερον, νὰ ὑπάρχωσι καὶ μετὰ τῶν χειρογράφων ἐκείνων, τὰ ὅποια δὲν ἀναφέρονται ρητῶς εἰς τὸν ἀρχαῖον ἢ ἀναφέρονται μὲν, ἀλλὰ μετὰ τινων παραλλαγῶν, ἀφοῦ μάλιστα ἔχομεν ἱκανὰ χειρόγραφα, τῶν ὁποίων ἐλλείπει εἴτε ἡ ἀρχὴ εἴτε τὸ τέλος, τὰ ὅποια ὅμως πολὺ πιθανὸν νὰ ἔφερον εἰς τὰς πρώτας ἢ τελευταίας αὐτῶν σελίδας τὴν γνωστὴν ἔμμετρον σημείωσιν.

Συμπεραίνων ὅθεν, δύναμαι νὰ ἀποφανθῶ μετὰ τινος βεβαιότητος, ὅτι, ἂν ὄχι τὰ πλεῖστα, ἐξάπαντος ὅμως

τὰ ἡμίση τῶν πρώτων χειρογράφων τῆς μονῆς περιεσώθησαν πρὸς τιμὴν καὶ ἔπαινον τῶν πατέρων τῆς μονῆς, οἵτινες ἐν μέσῳ τόσων δυσχερειῶν κατὰ τοὺς στυγεροὺς ἐκείνους καιροὺς, μετὰ τόσας πυρκαϊὰς, σεισμοὺς, δηώσεις, ἐπιδρομὰς καὶ ποικίλας ἐπιρροὰς ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, κατώρθωσαν νὰ διαφυλάξωσιν ἔστω καὶ τὰ ἡμίση, τὰ ὁποῖα εὐτυχῶς δὲν εἶναι καὶ τὰ χειρότερα, καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ ἐφιλοτιμήθησαν νὰ ἀναπληρώσωσι, κατὰ τὸ δυνατὸν, τ' ἀπολεσθέντα, ὥστε νὰ ἔχωμεν σήμερον οὐκ ὀλίγα χειρόγραφα ἐν τῇ μονῇ, μὴ περιλαμβανόμενα εἰς τὸν κατάλογον τοῦ πατριάρχου Μητροφάνους.

§ III.

Καὶ τὰ κλαπέντα ἢ ἀπεμτοληθέντα χειρόγραφα τῆς μονῆς τί ἀπέγειναν ἄρά γε; (35) Ἡθέλησα καὶ τοῦτο νὰ ἐξακριβώσω. Ἐφυλλομέτησα οὐκ ὀλίγους καταλόγους τῶν διαφόρων βιβλιοθηκῶν μονῶν, πατρισρχείων, πανεπιστημίων, ὅσους εἶχον προχείρους, καὶ δὲν μετενόησα, διότι

(35) Οἱ ἔρασταὶ τῶν χειρογράφων κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, ὡς λέγει ὁ Τιραβίσκης, ὁμοίᾳζον πρὸς τοὺς δεισιδαίμονος ἐκείνους οἵτινες θεωροῦσ. τὴν κλοπὴν τῶν ἱερῶν λειψάνων οὐχὶ ὡς κλοπὴν, ἀλλ' ὡς εὐσεβῆ καὶ θεάρεστον. Κατὰ τὸν Legrand ἔνθ' ἀνωτέρω σελ. 205 πολλὰ χειρόγραφα τοῦ Μητροφάνους ἠγοράσθησαν ὑπὸ τοῦ Thomas Roe πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγίας παρὰ τῇ Πύλῃ καὶ προσεφέρθησαν ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν Βόλδεϊν Βιβλιοθήκην τῆς Ὁξφόρδης ὅπου καὶ σήμερον εἰρὶσκονται φέροντα τὸ ὄνομα τοῦ δωρητοῦ.

εὔρον ἱκανὰ χειρόγραφα, κοσμοῦντα σήμερον ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν βιβλιοθήκην· οὕτως ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Bodlein τῆς Ὁξφόρδης εὔρον τὰ ἐξῆς χειρόγραφα, δωρηθέντα αὐτῇ κατὰ τὸ 1628 ὑπὸ τοῦ τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας Θωμᾶ Roe, φέροντα πάντα τὴν γνωστὴν σημείωσιν τοῦ Μητροφάνους.

1) Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 7, Ἐρμηνεῖα Εὐθυμίου τοῦ Ζιγαβηνοῦ εἰς τοὺς Ψαλμοὺς.

2) Τὸ ὑπ' ἀριθμ. 12, Ἱστορία Λαονίκου τοῦ Χαλκοκονδύλη.

3) Τὸ ὑπ' ἀριθ. 14, Συμεὼν *Seth* κτλ.

4) Τὸ ἀριθμ. 18, Μανουὴλ τοῦ Φιλῆ.

5) Τὸ ὑπ' ἀριθμ. 22, Νικῆτα νοῦ Ἀκομινάτου.

6) Τὸ ὑπ' ἀριθμ. 23, Βίος τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου.

7) Τὸ ὑπ' ἀριθμ. 28, *Volume de mélange*.

Εὔρον ἐπίσης εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς τὰ ἐξῆς, φέροντα ἐπίσης τὴν σημείωσιν τοῦ Μητροφάνους.

8) Τὸ ὑπ' ἀριθμ. 29, Τυπικὸν, ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου μέχρι τέλους Αὐγούστου, καὶ ἀπὸ τῆς Κυριαγῆς τοῦ Τελάνου καὶ Φορτσαίου μέχρι τῶν Ἁγίων Πάντων.

9) Τὸ ὑπ' ἀριθ. 50, Μηνιαῖον Φεβρουαρίου καὶ Μαρτίου.

10) Τὸ ὑπ' ἀριθμ. 60, Μηνιαῖον Φεβρουαρίου καὶ Μαρτίου.

11) Τὸ ὑπ' ἀριθμ. 73, Μηνιαῖον τοῦ Αὐγούστου.

Γ!
 Ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετοχίου τοῦ Παναγίου τάφου.

12) Τὸ ὑπ' ἀριθμ. 244 μεμβράνινον χειρόγραφον τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, περιέχον λόγους διαφόρων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς γνωστῆς ἐπιγραφῆς.

Δ!
 13) Ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ἐπίσης ὑπάρχει ὑπ' ἀριθμ. 244 τεῦχος μεμβράνινον τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος, φέρον τὴν γνωστὴν τοῦ Μητροφάνους σημείωσιν

Ε!
 14) Ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς τὸ περίπυστον χειρόγραφον τῆς Αὐτοκρατείας Αἰκατερίνης.

ΣΥ
 15) Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 98 χειρόγραφον τῆς ἐν Μόσχᾳ Συνοδικῆς βιβλιοθήκης (τμήμα τῶν ἐλληνικῶν χειρογράφων τῆς ἐν Κρεμλίῳ Βιβλιοθήκης ἐν σελ. 52 σελ. 207 ὑπάρχει χειρόγραφον Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ κατὰ Βαριλάμ καὶ Ἀκινδύνου ἔχον τὴν ἐξῆς σημείωσιν. «Ἡ παροῦσα Βίβλος γέγραπται παρ' ἐμοῦ Ἰλαρίonos ἱερομονάχου τοῦ Γραδεινίου, ἐν τῇ τῆς ὑπερουσίου τριάδος τῆς ἐν Χάλκῃ Μονῆς κατὰ τὸ ἀχζ'. τὸ σωτήριον Νοεμβρίου κα'. γέγραπται δι' ἡμερῶν λβ'.»

Ζ!
 16) Ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου ὑπάρχει Κῶδιξ χάρτινος ὑπ' ἀριθμ. 1361 (0,20 X 0,210) ἀκέφαλος καὶ ἀτελής. **Χρονογραφία συγχρονιστικὴ τῆς ἑλληνικῆς ρωμαϊκῆς καὶ ἰουδαϊκῆς ἱστορίας.** Ὁ Κῶδιξ οὗτος ἀνήκειν εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Μονῆς καθὼς δεικνύται ἐκ τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς κειμένης ἐπὶ τῆς τελευταίας πινακίδος ἐσωτερικῶς: αὕτη ἢ βίβλος πέφυκεν, τῆς παντουργοῦ τριάδος, καὶ ὅστις βουλιθῆ (οὕτω) ποτε, ταύτην ἀποξενό-

σει (οὕτω) κεχωρισμένος ἔσεσθε (οὕτω) τῆς δεξιᾶς μερίδος» ἢ συνήθης ἐπιγραφή τῶν χειρογράφων μας.

Ἐπὶ δὲ τῆς πρώτης, πινακίδος ἐσωτερικῶς φέρονται τάδε: «ἡ μὲν χεὶρ γράφει... τὴν βήβλον (οὕτω) ταύτην σαπίσεται ν... καὶ γέναι (οὕτω) ὡς κόνις, ἡ δὲ βήβλος (οὕτω) αὕτη ἔστιν (οὕτω) εἰς ἀπεράντους αἰῶνας— 1765 σεπτεμβρίου 10, ὁ Ἰγνάτιος τοῦ Σάββα Σαράφ. (Σαράφογλου). ὁ Ἰγνάτιος οὗτος Ἀδριανουπολίτης τὴν πατρίδα ἦν λόγιος ἱεροδιάκονος· συνεπῶς δὲν εἶναι ὅτ' ἀνωτέρω καλλιτεχνήσας.

§ 13.

σ. 221
 Ὁ Ἀββᾶς Δομίνικος Σεστίνης κατὰ τὸ 1778 ἐπισκεφθεὶς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Μονῆς ἡμῶν ὡς ἐξῆς ἐκτίθησι τὰς ἐντυπώσεις του:

«Μετά τινος ἡμέρας ἐπανῆλθον εἰς Χάλκην ἵνα ἴδω τὰ ἐν τῇ Μονῇ τῆς Ἁγίας Τριάδος χειρόγραφα, παραλαβὼν μετ' ἐμοῦ τὸν Διδάσκαλον (*Didiscalo*) τὸν συνήθη μου σύντροφον. Εὐθύς ὡς ἀπεβιβάσθην ἀνήλθον εἰς τὴν Μοῆν καὶ εὐτυχῶς δὲν μου παρενέβαλον δυσκολίας διὰ νὰ ἴδω τὴν βιβλιοθήκην. Εἰς αὐτὴν εἰσέρχονται διὰ μιᾶς πολὺ μικρᾶς θύρας εὐρισκομένης ἐν τῷ δωματίῳ ἱερῶν τινῶν. Εἶδον ἐκεῖ φύρδην μίγδην ἐπὶ πολλῶν τραπέζων ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἐκ μεμβράνης χειρόγραφα, τινὰ τῶν ὁποίων εἶνε κάλλιστα γεγραμμένα καὶ καλῶς διατηρημένα, ἐνῶ ἕτερα τυγχάνουσιν ἄνευ ἀρχῆς καὶ τέλους· πάντα εἰσὶν ἔργα τῶν ἁγίων Πατέρων, ὡς τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου, τοῦ Ἀγίου Βασιλείου, τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου καὶ πλείστων ἄλλων

Lettres de M^r l'abbé Dominique Sestini. t. III. Paris. 1789. σ. 221-3.

Διδασκάλων. Μοί εἶπον ὅτι ἡ Βιβλιοθήκη αὕτη ἦτο τοῦ Πατριάρχου ἐκείνου... ὅστις καταδιωχθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐν Φλωρεντία Συνόδου ἐξωρίσθη ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησεν. Ἐπρεπε νὰ ἔχω πολλὰς ἡμέρας εἰς τὴν διάθεσίν μου διὰ νὰ ἐξετάσω καλῶς πάντα ταῦτα τὰ χειρόγραφα καὶ ὄχι ἡμίσειαν μόνον ὥραν κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἴδω εἰμὴ μόνον τὰ ἀκόλουθα μεμβράνινα εἰς *folio* καὶ καλῶς διατηρημένα:

«Σύμταγμα καταστοιχείων τῶν ἐνπεριελημμένων ἀπασῶν ὑποθέσεων τοῖς ἱεροῖς καὶ θείοις κανοσι πονεθέντα ἅμα καὶ τῷ ελοχίῳ ἐν ἱερομονάχοις ματθαῖω...» «ἔργον τοῦ ἐπισκόπου Ἀθανασίου τῆς Ἀλεξανδρείας».

Ἡσύχιον πρεσβὸν Ἰεροσολύμων σιγηρόντων. Δόδεκα Προφητῶν καὶ εσαιοῦ, καὶ τοῦ Δανιὴλ, τοῦ ἱερεμίου καὶ τοῦ ἔξεκιήλ.» Ἐκαμεριον τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἔργον συντεθὲν παρὰ Θεοδώρου»

«Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν γρηγορίου ἐπισκόπου Νυζιανζίνου τὸν θεολόγον ἀπολογητῆς τῆς εἰς ποντιφύγῃς ενθῆκων. **Π**ράξεις τῶν Ἀποστόλων».

Ἐτερον χειρόγραφον ἔχει ὡς τίτλον: *icon* τῆς Διαθήκης ἁγίου γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Εἰς τὸ τέλος βλέπει τις ταύτας τὰς λέξεις: Κληδόσιος πρεσβύτερος τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τῶν *Epiconium* (;) (τῶν ἱκονιέων ἄρα γε;)

Μεταξὺ τῶν χειρογράφων τούτων ὑπῆρχον πλεῖστα καιάσιχα καὶ λειτουργικὰ βιβλία, τινὰ τῶν ὁποίων ἦσαν κεκαλυμμένα ὑπὸ βελούδου βαθέως ἐρυθροῦ καὶ τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου πατριάρχου ὑπάρχει ἐπίσης εἰς Ὅμηρος τὸν ὁποῖον δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξε-

τάσω καλῶς διότι ἠναγκάσθη νὰ ἐξέλθω τοῦ δωματίου διὰ νὰ μὴ ἀνησυχῶ ^{προσπολῶ} τὸν παπὰν εἰς τὸν ὁποῖον ἀνῆκε καὶ ὅστις ἐπρόκειτο νὰ μεταβῆ εἰς τὴν ἐκκλησίαν».

Ὁ δὲ *Abbé Sevin* πρότερον κατὰ τὸ 1728 ἐπισκεφθεὶς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπεσκέφθη καὶ τὰς Μονὰς τῆς Χάλκης, ὡς καὶ τὴν ἡμετέραν Μονήν. «καὶ οἱ ἡγούμενοι, ὡς λέγει ὁ ἐκδότης του (*), δὲν τῷ παρέσχον ποσῶς δυσκολίας· εἶχε τὸ εὐτύχημα νὰ ἐκθάψῃ ἐκ τῶν μονῶν τούτων μερικὰ τεμάχια τοῦ ἁγίου Χρυσοστόμου, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀνέκδοτα· αἱ ἐπισκέψεις του αὐταὶ τῷ προσεπόρισαν ἐπιτοὺς λόγους τοῦ αὐτοῦ πατρὸς κατὰ τῶν Ἰουδαίων τὰ χειρόγραφα τῶν λόγων τούτων εἶναι πολὺ σπάνια, καθὼς καὶ τὰ τοῦ Θεοδώρητου ὅταν εἶνε ὀπωσδήποτε παλαιὰ, καὶ ὅμως ἐξ αὐτῶν περιήλθον εἰς χεῖρας του πέντε μεγάλοι τόμοι, πάντες ἀρχαιότατοι. Ἐν τῇ αὐτῇ ἐπίσης μονῇ εὔρε τὸ ρωμαντικὸν βιβλίον τοῦ Ἰωάσαφ καὶ ἐρμηνεῖαν εἰς τὸν ἅγιον Λουκᾶν, ἔργον τοῦ Τίτου, ὡς νομίζει, ἐπισκόπου Βόστρων. Ἀμφότερα τὰ χειρόγραφα ταῦτα φαίνονται ἔργα τοῦ δεκάτου αἰῶνος, τὸ πρῶτον μάλιστα εἶνε πλήρες μικρογραφῶν (*miniatures*) τῶν πλείστων κάλλιστα διατηρουμένων.

Ἡ Συλλογὴ ἀναμφιβόλως θὰ ἦτο ἀφθονωτέρα ἂν οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν παραδεδομένοι σήμερον εἰς τὴν πλέον παχυλὴν ἄγνοιαν. Τὰ χειρόγραφα τῶν εἶναι συνήθως κεκλεισμένα εἰς τὸ μᾶλλον ἀκατάλληλον δωμάτιον, ὅπερ εἶναι καὶ τὸ ὀλιγώτερον συχναζόμενον τῆς μονῆς, οὐδεὶς

(*) Lettres sur Constantinople de M. L'Abbé Sevin σ. 32

προϊρέεται νὰ τὰ ἀναγνώσῃ καὶ μένουσιν οὕτω λεία τῶν ἐντόμων καὶ τῆς κόνεως! Εἰς μίαν μονὴν τῶν Πριγκηποννήσων (πιθανῶς τὴν ἡμετέραν) τῷ ἐπέδειξαν περὶ τὰ διακόσια χειρόγραφα καὶ μεταξὺ τόσων πολλῶν χειρογράφων δὲν τῷ ἀπέβη δυνατόν νὰ ἀθροίσῃ τριάκοντα φύλλα τὰ ὁποῖα νὰ εἶναι ὁλόκληρα». Φρονῶ, ὅτι ὁ πατὴρ *Sevin* εἶναι πολὺ αὐστηρὸς διότι μεθ' ὅλην τὴν φθορὰν, τὴν ὁποῖαν ἀληθῶς ὑπέστησαν τὰ χειρόγραφα τόσον τῆς ἡμετέρας Μονῆς, ὅσον καὶ τῆς Παναγίας, ἐν τούτοις τὰ περισσότερα διατηρήθησαν ἐν καλλίστῃ καταστάσει καὶ σήμερον εἶναι ἀποτελοῦσι τὸν κόσμον καὶ ἐγκαύχημα τῶν βιβλιοθηκῶν αὐτῶν.

Τὰς αὐτὰς κρίσεις περὶ τῶν χειρογράφων τῆς Μονῆς μας ἐκφέρει καὶ ὁ Σουηδὸς περιηγητὴς *Jakob Jonas Bjornstahls*(**) ὅστις κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1777 ἐπεσκέφθη τὴν Μονὴν μας. «Τὴν ἐπομένην, λέγει, μετὰ μεσημβρίαν μετέβην εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος. Εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ἐκκλησίας κρέμανται δύο κώδωνες καὶ δὴ εἰς ἓν δένδρον κυπαρίσσου. Ἐπεθεώρησα καὶ τὰ χειρόγραφα εἶνε εἰς ἓν ἑλεεινὸν δωμάτιον σκεπασμένον μὲ σκόνην, φαγωμένα ἀπὸ σκόληκας καὶ ποντικούς καὶ πολὺ κατεστραμμένα ἐπίσης ἀπὸ τὴν ὑγρασίαν· μοῦ ἐφάνη ὅτι ἀπὸ ἐνὸς αἰῶνος οὐδεὶς τὰ ἔχει ἐγγίσει, τόσον σκοτισμένα ἦσαν. Τὰ χειρόγραφα ταῦτα εἶναι ἐν συνόλῳ ἑλληνικὰ διακόσια περίπου τὸν ἀριθμὸν συμπεριλαμβανομένων τῶν ἐδῶ εὐ-

(**) Ἐκτος τόμος τῶν ἐπιστολῶν τοῦ μεταφρασθεῖσων εἰς τὴν Γερμανικὴν ὑπὸ τοῦ Christian Besmirich groskeid ἐν Λειψία 1783

ρισκομένων καὶ ἐν Βενετία ἐκτυπωθέντων βιβλίων, τὰ ὁποῖα εἶνε ἐκκλησιαστικά καὶ Συναξάρια· δὲν εὐρίσκονται εἰς καμμίαν ἀπολύτως· τάξιν τὸ ἓνα κεῖται ἐπὶ τοῦ ἄλλου καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὰ ἐρευνήσῃ κανεὶς ἄνευ ἀηδίας· δὲν ὑπάρχει καὶ κανεὶς κατάλογος αὐτῶν. Μεταξὺ ἄλλων εἶδον καὶ μεγάλους τόμους, οἱ ὁποῖοι περιέχουν τὰς ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου καὶ ἄλλων θρησκευτικῶν πατέρων· ἐπίσης ὑπάρχουν καὶ τὰ εὐαγγέλια καὶ αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου. εἰς ἓνα τόμον, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπάρχει ἡ Καινὴ Διαθήκη: Εὖρον ἐπίσης τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Ἰωάννου ὡραῖα γεγραμμένην. Ἐπιστολὰς ὁμοῦς τοῦ Ἰωάννου δὲν εὖρον ἐκεῖ, οὔτε καὶ τὰς ἄλλας καθολικὰς ἐπιστολὰς. Προσέτι εὐρέθη καὶ χειρόγραφον τοῦ Ὁμήρου, εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος ἦτο τὸ χειρόγραφον ἐσοχισμένον καὶ τῆδε κακεῖσε ἦσαν προσγεγραμμένα μὲ κόκκινην μελάνην σχόλια».

Εὐτυχῶς, ἐκτὸς τῶν μνημονευθέντων ἤδη 147 χειρογράφων, ἡ μονὴ κατέχει καὶ ἕτερα 305, ἀποθησαυρισθέντα ἐν αὐτῇ μετὰ τὴν σύστασιν τῆς ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς· καθ' ἃ ἐκ παραδόσεως ἔχει ὁ κ. Μ. Γεδεῶν, ὁ Πατριάρχης Γερμανὸς ὁ Δ', ἰδρυτῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, μετέφερεν εἰς αὐτὴν τὴν ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Βιβλιοθήκῃ ἀφιερωθεῖσαν βιβλιοθήκην τοῦ ἡγέμονος τῆς Βλαχίας Νικολάου Μαυροκορδάτου(36). Ὡστε σήμερον ἐν τῇ Θεολ. Σχολῇ ἀποθησαυρίζονται ἐν ὄλῳ 452 χειρό-

(36) Μ. Γεδεῶν «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια» τόμ. Δ', σελ. 55

γραφα ποικίλης ὕλης, κυρίως ὁμως λειτουργικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς.

§ 13.

Ἐκτὸς τῶν χειρογράφων, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸν κόσμον καὶ τὸ ἀγλάϊσμα τῆς μονῆς, οὐδὲν ἄλλο ἐκ τῶν ἰσῶν ἀναθημάτων τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου Μητροφάνους περιεσώθη ἐν τῇ μονῇ αὐτοῦ, ἐκτὸς 4 ἢ 5 εἰκόνων καὶ ἑνὸς ἀντιμνησίου. Ὡς καὶ πρότερον εἶπομεν, Σκαρλάτος ὁ Βυζάντιος ἀναφέρει τὰς εἰκόνας εἰς τὸν Πατριάρχην Ἰωσήφ (1262) ἀλλ' ὡς ἡμεῖς ἀνέγνωμεν, ἀναφέρονται εἰς τὸν Πατριάρχην Ἰωάσαφ τὸν Μεγαλοπρεπῆ (1555), προκάτοχον τοῦ ἡμετέρου Μητροφάνους, ὅστις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διετέλει ἡγούμενος τῆς μονῆς. Τὸ δὲ ἀντιμῆνσιον ἐπὶ λινοῦ λευκοῦ ὑφάσματος διὰ χαλκοτύπου πλακὸς φέρει διὰ γραμμάτων κεφαλαιωδῶν τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν: «†Θυσιαστήριον θεῖον καὶ ἱερὸν τοῦ τελεῖσθαι δι' αὐτοῦ τὰς θείας καὶ ἱερὰς λειτουργίας ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας Κυρίου. Καθιερωθὲν καὶ καθαγιασθὲν παρὰ τῆς χάριτος τοῦ Παναγίου καὶ Ζωορχικοῦ Πνεύματος, ἐνθρονισθὲν δὲ παρὰ τοῦ παναγιωτάτου δεσπότη τοῦ ἡμῶν τοῦ Οἴκου. Πατριάρχου κυρίου Μητροφάνους ἐν ἔτει ζπ' ἰνδ. ιε'» (37)

(37) Βλέπε Ἐκκλησ. Ἀλήθειαν ἔτος ΛΗ'. τόμ. ΛΖ'. ἀριθ. 2 σελ. 12 ἐμὴν σημείωσιν «ὀλίγαι λέξεις περὶ Ἀντιμνησίων».

Τοῦ Πατριάρχου Μητροφάνους γνωρίζομεν καὶ μίαν ἄλλην πράξιν, τὴν τελευταίαν ὑπὲρ τῆς μονῆς του. Ὁ αἰόδιμος, θέλων νὰ προφυλάξῃ τὸ προσφιλὲς αὐτοῦ τέκνον ἀπὸ πάσης ἐξωτερικῆς ἐπηρείας, ἀνέθετο ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἐπικυρώσας τὰ προαιώνια αὐτῆς δίκαια· «εἶτα, λέγει τὸ γνωστὸν Σιγγιλιον τοῦ Πατριάρχου Γαβριὴλ, ὁ αἰόδιμος καὶ ἀείμνηστος Πατριάρχης Μητροφάνης τῆς ἀρχαιοτάτης σταυροπηγιακῆς ἀξίας τῆς ἐπιδαψιλευθείσης τῷ μοναστηρίῳ παρὰ τοῦ Πατριάρχου Νικολάου ἀνανεῶσαι αὐτὴν οὐκ ὤκνησεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ διὰ πατριαρχικοῦ συνοδικοῦ σιγγιλιώδους γράμματος, ἐγκεχαραγμένου ἐν ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἑπτακισχιλιοστῶ ἑβδομηκοστῶ ἑβδόμῳ (1569), ὅπερ παλαιγενὲς σιγγιλιῶδες γράμμα ἐκείνου τοῦ ἀειμνήστου, ὑπογεγραμμένον καὶ παρὰ τοῦ τότε αἰοδίμου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Σιλβέστρου, παρευρεθέντος καθ' ὃν καιρὸν ἐξεδόθη, ὡς ἔοικε, κατὰ τὴν βασιλεύουσαν, σωζόμενον ἐπιφανίσθη ἤδη τῇ ἡμῶν μετριότητι».

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ Μητροφάνους.

ΜΕΡΟΣ Δ'.

Η ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΜΗΤΡΟΦΑΝΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ

ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΣΑΜΟΥΗΛ ΤΟΥ ΚΩΦΟΥ

§ I.

Εἴκοσι τέσσαρα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μητροφάνους ὁ Πατριάρχης Ραφαὴλ ἐξέδωκε τὸ 1604 ὑπὲρ τῆς μονῆς ἡμῶν τὸ κάτωθι γράμμα, ὅπερ εἶνε πολύτιμον ὄχι μόνον διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν μονῶν τῆς Παναγίας καὶ ἁγίας Τριάδος, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὴν τὴν νεοσύστατον ἐπικοιότητα Χάλκης.

Ραφαὴλ ἐλέω Θεοῦ κ.τ.λ.

«Τῆς ἡμῶν Μετριότητος σωματικῶς εἰς νῆσον ^{Ἰν}Χάλκην ἀπελθούσης προσκυνήσεως χάριν τῶν ἐν αὐτῇ εὐρισκομένων σεβασμίων καὶ πατριαρχικῶν δύο σταυροπηγίων τῆς ἁγίας Τριάδος καὶ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου Μαρίας, καὶ συνοδικῶς προκαθημένης συνεδριαζόντων Αὐτῇ καὶ τῶν παρατυχόντων τιμιωτάτων καὶ λογιωτάτων

κληρικῶν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ χρησίμων ἀρχόντων, παραστάντες οἱ ὀσιώτατοι καθηγούμενοι τῶν αὐτῶν θείων μοναστηρίων, ὅτε ἱερομόναχος Ἰωὴλ καὶ ὁ ἐν ἱερομονάχοις κύρ Φιλότης μετὰ τῆς λοιπῆς αὐτῶν συνοδείας, ἐζήτησαν τοπικὴν ἔρευναν καὶ ἐξέτασιν γενέσθαι περὶ τῆς διαφορᾶς καὶ ~~ἀν~~ἐξέσεως τῶν ὁρίων τῶν μοναστηρίων αὐτῶν ὡς ἂν τῆς ἀληθείας φανείσης ^{καὶ ὁμοίως} καὶ διαλυθῇ τὸ μεταξὺ σκάνδαλον καὶ ἡ μνησικακία, καὶ καθαρῶς καὶ ἀπαθῶς ὑμνῶσι τὸ Θεὸν ἐν αὐτοῖς καὶ δοξολογῶσι. Καὶ ἡ Μετριότης ἡμῶν τὴν αἴτησιν αὐτῶν ὡς εὐλογον ἀποδεξαμένην παρέγένετο κατὰ τόπον καὶ ἀφορισμὸν μετὰ ὁμοφορίου καὶ ἐπιτραχιλίου ἐξεφώνησε εἰς τὸ μαρτυρηθῆναι τὴν ἀλήθειαν. Καὶ δὴ προσελθόντες, ὅτε εὐλαβέστατος ἐν αὐτῇ τῇ νήσῳ χώρας παπᾶ κύρ Νικόλαος, ὁ υἱὸς τοῦ ποτε παπᾶ ^{Μουσι,} ~~Ααζα~~ ^ἡ καὶ ἄλλοι τῶν χρησίμων γερόντων, ἐμαρτύρησαν παρόντων καὶ ἐκατέρων τῶν μερῶν, ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς πατριαρχείας τοῦ κύρ Μητροφάνους, ἡγουμενεύοντος τότε ἐν τῇ ^ἡ Μονῇ Παναγίας τοῦ ἐλεήμονος ^ἡ Κυρίλλου, τοῦ χρηματίσαντος μετὰ ταῦτα Νικαίας Μητροπολίτου, ἀπεδείχθη καὶ ἀπεφάνθη οὕτως: Τὰ μὲν ἱερά καὶ καταθέσια τῆς σεβασμίας Μονῆς τῆς ἁγίας Τριάδος, ἵνα φαίνονται καὶ ὧσιν ὑποκείμενα αὐτῇ ἀπὸ τῆς ἔνδον θαλάσσης πέτρας (38), ἧτις ὑπάρχει ἀναμέσον τοῦ μύλου αὐτῆς

(38) Ἀρχμ. Γερμανοῦ Γρηγοῦ. Ἡ ἐν ἁλκῇ Θεολογικῇ Σχολῇ σελ. 2. ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Θεολ. Σχολῆς ἢ μᾶλλον ἐν τῷ θησαυροφυλακίῳ αὐτῆς φυλάσσονται τὰ πρωτότυπα ἐκ μεμβράνης πατριαρχικὰ σιγγίλια ὑπὲρ τῆς Μονῆς ἡμῶν τὰ ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους Γρηγοῦ ἐν τῇ ἄνω μνημονευομένη Βιβλιοθήκῃ κατὰ κεχωρημένα.

καὶ τοῦ ταρσανᾶ τῆς Παναγίας, πλησίον τοῦ ^{Καραπαῖ} (Καραπαῖ, ἀνερχόμενα τὰ ἴσα τῆς συκῆς, τοῦ χάνδακος καὶ τοῦ πρίνου, εἰς τὴν δημοσίαν ὁδὸν τῆς Παναγίας ἔγγιστα πρὸς τοῦ μνήματος τῆς Μοσχοῦς. Τὰ δὲ τῆς θείας Μονῆς τῆς Παναγίας μου ὑπάρχουσιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς πέτρας καὶ ἔξω πρὸς τὰ μέρη τοῦ ταρσανᾶ αὐτῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἀνεκείθεν αὐτῆς τόπων ἰδίων. Τῆς ἀληθείας ἀνεμφανέσης τοιοῦτοτρόπως ὡς μαρτυρηθείσης καὶ ἀποδειχθείσης, ἡ Μετριότης ἡμῶν γράφουσα ἀποφαίνεται ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι καὶ διορίζεται ἵνα κατὰ τὴν αὐτὴν μαρτυρίαν τῆς τότε διανομῆς καὶ ἀποφάσεως, ἔχη ἐκάστη Μονὴ τοὺς ἰδίους αὐτῆς τόπους καὶ φυλάτῃ τὰ σύνορα αὐτῆς καὶ τὰ ὄρια καὶ μὴ τολμῶσιν οἱ ἐν αὐτοῖς τοῖς μοναστηρίοις ἡγούμενοι, οἱ τὴν νῦν καὶ οἱ μετὰ ταῦτα, καὶ οἱ λοιποὶ συμμονάζοντες αὐτοῖς ἔξω τῶν ὁρίων αὐτῶν καταπατεῖν καὶ ἰδιοποιεῖσθαι, ἐν βάρει ἀργίας καὶ ἀφορισμοῦ ἀλύτου τοῦ ἀπὸ Θεοῦ. Ἐὰν δὲ ὄνῃν καθηγούμενος τῆς Παναγίας παπᾶ Φιλόθεος ἢ καὶ ἄλλος τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου, ἱερομόναχος καὶ μοναχὸς, βουλευθῆ ἀνατρέψαι τὴν παροῦσαν εὐλογον ἀπόφασιν καὶ ἀγωγὴν τινα περὶ τούτου ποιῆσαι ὅψέ ποτε, ἀργὸς ἔστω πάσης ἱεροπραξίας καὶ ἀφορισμένος ^{ἀπὸ} Θεοῦ καὶ ἀσυγχώρητος. Ὅθεν καὶ εἰς διηγεσίῃ τὴν ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ ^ἡ παρὰ τῆς ἡμῶν Μετριότητος πατριαρχικὸν σιγγιλιῶδες γράμμα καὶ ἐπεδόθη τῇ διαληφθείσῃ Θεῖᾳ Μονῇ Ἀγίας Τριάδος.

Ἰνδικτεῶνος γ'. ζριγ' = 1604.

ἐν ἑκτῇ ζριγ' - Ὀκτωβρίου - ἰνδ. γ'.

Νομ. Συμφ. 2.17-218^a

§ 2.

Ἡ Μονὴ ἡμῶν καθ' ὅλον τὸν 17 αἰῶνα διήλθη καὶ πάλιν ἡμέρας δυστυχίας καὶ ταλαιπωρείας, καὶ παρ' ὀλίγον νὰ περιέλθῃ εἰς τελείαν ἐρήμωσιν καθὼς μανθάνομεν ἐκ τῆς ἐξῆς ἐπιστολῆς, τὴν ὁποίαν ὁ Ἡγούμενος αὐτῆς Διονύσιος ἀπέστειλεν πρὸς τὸν Μέγα Κνιέζην τῆς Μοσχοβίας.

«Τῷ μεγάλῳ καὶ περιφανεῖ καὶ ἐκλαμπροτάτῳ καὶ συνετωτῷ ἄρχοντι καὶ ἡγεμόνι τῶν ἡγεμόνων, καὶ πρώτῳ τῶν προκαθεζομένων μεγιστάνων, μεγίστῳ κνιέζῃ καὶ σεβαστοκράτορι βεζύρη τῆς κραταιᾶς καὶ ὑπερκειμένης ὀρθοδοξοτάτης βασιλείας Μοσχοβίας καὶ καθολικῆς ἐπιτρόφῳ κυρίῳ κυρίῳ τῷ κατὰ πάντα πρωτεύοντι, οἱ ταπεινοὶ δοῦλοι καὶ εὐχέται αὐτῆς ἱερομόναχοι τε καὶ μοναχοὶ οἱ τὴν ἱερὰν οἰκοῦντες μονὴν τῆς παναγίας καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος τῆς ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ δουλικὴν καὶ ἐδαφιαίαν μετὰ νοίαν καὶ προσκύνησιν ὀλοψύχως κομίζομεν, δεόμενοι τῆς μακαρίας καὶ ζωοποιουῦ καὶ ἀδαιρέτου Τριάδος τοῦ ἐνὸς τῇ φύσει μόνου Θεοῦ, ἵνα στερεοῖ καὶ διαφυλλάτῃ τὴν ὑψηλότητάτης, ἄνοσον, εὐθυμον, ὑγιᾶ, εὐτυχῆ, καὶ μακρόβιον καὶ πάσης ἐναντίας ἀνώτερον ἀμήν:

Γνωστὸν ἔστω τῷ κράτει τῆς θεοσεβείας σου αὐθέντα μέγα κνέζῃ καὶ ἐπέτροπε τῆς θεοσώστου βασιλείας Μοσχοβίας, κύριε — ὅτι τὸ σεβασμιον ἡμῶν καὶ ἱερὸν τοῦ μοναστηρίου, ὅπερ κεῖται πλησίον Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν γῆν πλησιάζουσιν ἐν τινὶ νήσῳ ὀνομαζομένη Χάλκῃ, ἀφ' ἧς καὶ ἡ Χαλκηδὼν τὴν ἐπωνυ-

μίαν ἐκτίσατο, ἀπεχὸν δὲ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως κατὰ εὖρος ὡς μίλια δεκαπέντε, ὑπῆρχε δὲ πρότερον στοῦδιον σοφίας καὶ μαθημάτων, οὐ μόνον μοναζόντων, ἀλλὰ καὶ βασιλέων καὶ ἀρχόντων. Ἐν δὲ τοῖς καιροῖς ἐν οἷς ἐπολεμεῖτο ἡ Κωνσταντινούπολις, Θεοῦ παραχωρήσει, ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν κατηδαφίσθη καὶ ἠρωμάθη ὑπ' αὐτῶν, ὕστερον δὲ ἐν τοῖς καιροῖς τῆς ἐπικρατείας Σουλτάν Σουλεϊμάνη ἀνεκαινίσθη παρὰ Μητροφάνους πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ πάλιν παρὰ Ἱερεμίου ἐκαλωπίσθη καὶ εἶναι καὶ λέγεται πατριαρχικὸν σταυροπήγιον μέχρι τῆς σήμερον..... πλὴν αἱ τοῦ καιροῦ ἀνωμαλῖαι καὶ τὰ ἀπειρα βάρη τῶν ἐπικρατούντων Ἀγαρηνῶν μάλιστα τὰ νῦν νέα φορτία καὶ κεφαλοχαράτσια καὶ ἡ νέα βοήθεια ἅτινα ἐρρίφθησαν εἰς τὰ πτωχὰ μοναστήρια, ἐκλόνισαν ἡμᾶς καὶ ἐβύθισαν ψυχικῶς τε καὶ σωματικῶς καὶ ἐχρεώθημεν ὑπὲρ τιμὴν τῶν τῆς μονῆς πραγμάτων, καὶ πολλοὶ τῶν πατέρων ἔφυγον, καὶ οἱ ἐναπολειφθέντες οὐ μόνον τῆς ἐφημέρου τροφῆς ὑστερούμεθα ἀλλὰ καὶ πάνδεινα φυλακὰς τε καὶ μάλιστα ὑποφέρομεν καθεκάστην ἐπικαλούμενοι τὸν θάνατον ὡς εὐργέτην. Ὅθεν τὰ τοσαῦτα πάνδεινα θεωροῦντις τινες τῶν φρονίμων συνεβούλευσον ἡμᾶς ὅπως καταφύγωμεν εἰς τὴν μεγάλην σκέπην τῆς θεοφυλάκτου ὑμῶν βασιλείας καὶ αἰτήσωμεν ἔλεος σωτηρίας. Ὅθεν καὶ μὴ ἔχοντες ἄλλην μετὰ Θεοῦ ἐλπίδα, συνεφωνήσαμεν ἅπαντες ἐλλεξάμενοι τὸν πανοσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις καὶ ἀρχιμανδρίτην νέον, τὸν ἀγαπητὸν ἡμῶν ἀδελφὸν κύριον πα — μετὰ τῆς συνοδίας αὐτοῦ — ἱερομονάχῳ, τῷ κελάρῃ καὶ ἀγίῳ μοναχῷ — καὶ ἱεροδιάκονι — καὶ ἐλέμψαμεν αὐτοὺς ἐν τῷ ἐλέει τῆς βασιλείας ὑμῶν, ἀφηροῦντες αὐτῇ καὶ ὅλον τὸ ἱερὸν ἡμῶν τοῦτο καὶ σεβάσιμον μοναστήριον τῆς παναγίας Τριάδος

τῆς τοῦ Ἑσόπτρου, διὰ μέσου τῶν ἐπιφερόντων τὸ παρὸν ἡμῶν ἀδελφῶν. — διὸ παρακαλοῦμεν προσκονητῶς καὶ γονυπειτῶς, ὅπως δέξησθε αὐτοὺς ἰλέως καὶ εὐμενῶς καὶ εὐπροαιρέτως, καὶ συνδράμητε καὶ βοηθήησθε ἐν λόγῳ, καὶ ἐλεημοσύνη εὐπροαιρέτῳ καὶ παραστήσητε αὐτοὺς ἐνώπιον τῶν θειοτάτων βασιλέων, καὶ ὅση ἐστὶ τῆς χριστομιμήτου σου ψυχῆς φιλαδελφία καὶ ἔλεος, συνδράμητε τὰς πρὸς βοήθειαν καὶ σύστασιν τοῦ πτωχοῦ μοναστηρίου συντείνοντα καὶ τοῖς θεοστέτοις ἄναξιν εἰς οἶκτον φυλανθρωπίας παρακινοῦντες. Τὴν γὰρ ἀξίαν τῶν ἐλεούντων Δαβὶδ ὁ προφητικώτατος κηρύττει μεγαλοφώνως λέγων· «δίκαιος ἀνὴρ ὁ οἰκτιρῶν καὶ κηρῶν,» καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τοὺς καλῶς τὰ πρόσκαιρα οἰκονομοῦντας ἀπειροπλασίους τὰς ἀμοιβὰς ἐν τῷ μέλλοντι ὑπισχνεῖται· «εὐ δοῦλε ἀγαθὲ, φησί, καὶ πιστὲ ἐπὶ ὀλίγα εἶ πιστὸς ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω». Ταῦτα τῇ θεοσεβεστάτῃ σου ψυχῇ πρεσβεύομεν, ὅπως καὶ τὸ παρὸν διασώσητε σεβάσιμον μοναστήριον, καὶ τὰς ἐνταῦθα κινδινεύουσας ψυχὰς τῶν ἱκετῶν σας ἐλευθερώσητε διὰ σωτηρίαν τῆν ψυχῆς σας καὶ μνημόσυνον τῶν μακαρίων γονέων σας· Γράψατε δὲ καὶ τὰ τίμιά σας ὀνόματα ἵνα μνημονεύονται διὰ παντός, καὶ ἀξιώσατε διὰ χρυσοβούλλου καὶ βασιλικοῦ ὑμῶν γράμματος, ταχύτερον ἐλθεῖν πρὸς ἡμᾶς, ὅπως καὶ ἡμεῖς τῶν δεινῶν ἐλευθερωθέντες τύχωμεν ἀνέσεως καὶ χρεωστικῶς πρὸς Θεὸν τὰς δεήσεις ὑπὲρ ὑγείας καὶ σωτηρίας ὑμῶν ἀναφέρωμεν μέχρι παντός αἰῶνος. Αὐτὸς δὲ ὁ τρισυπόστατος κύριος καὶ μόνος Θεὸς ἀληθινὸς ἀνταμείψοι ὑμῖν τὰς ἀμοιβὰς μυροπλασίους καὶ μετὰ

βαρυτάτου γήρωσ και πολλῶν νικῶν και τροπαίων, ἀξιῶσαι ὑμᾶς και τῆσ οὐρανίου αὐτοῦ βασιλείασ μετὰ πάντων τῶν δικαίων ἀγίων ἀμήν:— Ἐν μηνὶ Φεβρουαρίῳ, αχρηα+.

Ὁ καθηγούμενος τῆσ ἱερῶσ πατριαρχικῆσ μονῆσ τῆσ παναγίας Τριάδοσ τῆσ ἐν τῇ Χάλκῃ τῆσ τοῦ Ἑσώπτρου, Διονύσιοσ ἱερομόναχοσ και οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοὶ και εὐχέται αὐτῆσ: +

Τὰ ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ἐπιστολῇ ἀναφερόμενα συνέβησαν πράγματι, ὅτε ὁ Μ. Βεζίρησ Κιουπρουλῆ Μουσταφᾶσ, θέλων κατὰ τὸ 1690 νὰ ἐπιστρατεύσῃ κατὰ τῆσ Γερμανίας, διέταξε φόρουσ βαρυτάτουσ καθ' ὅλον τὸ κράτοσ και ὡσ ἐκ τούτου ἐπιφορτίσασ χαράτσια και εἰσ τοὺσ μοναχοὺσ, ὡσ ἀναφέρει Ἀθανάσιοσ ὁ Ὑψηλάντισ εἰσ τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν.(39)

(39) Διάφορα Ἑλληνικὰ Γράμματα ἐκ τοῦ ἐν Πετροῦπόλει μουσείου τῆσ Α. Ε. τοῦ Κυρίου Nicolas Likhatcheff ἐκδιδόμενα μετὰ παραρτήματοσ και προλόγου ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέωσ Ἐν Πετροῦπόλει Ἐκ τοῦ τυπογραφείου Β. Κιρσβαουμ 1907.

4 1691, Μηνὶ Φεβρουαρίῳ.

(Μονόφυλλοσ τουρκικὸσ χάρτησ, χονδρὸσ και λεῖοσ, μήκοσ 0,44. Ὅπισθεν ἔχει τὸ ἔξῃσ. «† Τῷ μέγα σεβαστοκράτορι βεζῆρ και καθολικῷ τῆσ βασιλείασ ἐπιτρόπῳ. [προσκηρυτῶσ ἐν] χειρωσθῆ». Ἄνωθεν τοῦ μεμμένου τοῦ γράμματοσ ὑπάρχει σφραγίσ ἔντυποσ διὰ μελάνησ, διαμέτροσ 0,40, ἧσ τὸ μέσον κατέχει παράστασισ εἰκόνοσ τῆσ Ἀγίας Τριάδοσ, τὸ δὲ πῆριξ. ἡ ἐπιγραφή:† ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ Π (ατ) ΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΣΤ] (αυ ΡΩΜΗΓΙΑΚΗΣ ΜΟΝΗΣ

Ἡαῖτησισ τοῦ ἡγουμένου τῆσ Μονῆσ ἡμῶν δὲν ἀπέβῃ εἰσ μάτην. Ὁ εὐσεβὶσ ἀυτοκράτωρ τῶν Ρώσδων Πέτροσ ὁ Μέγασ, ἐξέδωκεν ὑπὲρ τῆσ Μονῆσ χρυσόβουλλον διατάττον τὴν ἀπόδοσιν ἐτησίασ ποσότητοσ, ἧτισ και τακτικῶσ μέχρισ ἐσχάτωσ ἀπεστέλλετο. Ἡ ἐτησία αὐτῆ ποσότησ συνίστατο εἰσ ρούβλια ἀργυρᾶ πεντήκοντα. Χάριν τῆσ ἱστορίας τῆσ Μονῆσ δημοσιεύομεν δύο ἐπιστολάσ τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Δ' και Ἰωακείμ τοῦ Β' σχετικῶσ πρὸσ τὴν ἐν λόγῳ δωρεάν.

Πρὸσ τὸν πρέσβυν Βουτένιεφ(*)

Περὶ ὧν ἐγράψαμεν βασιλικῶν ἐλεῶν τοῦ ἐν Χάλκῃ Ἱεροῦ μοναστηρίου τῆσ Ἀγίας Τριάδοσ τῶν δεδομένων παρὰ τῆσ θεοσυντηρηῆτοσ ρωσικῆσ αὐτοκρατορίας, δυνάμεθα νὰ παρᾶσχωμεν τῇ ἐξοχότητί τῆσ τὰσ ἀκολούθουσ πληροφορίασ, ὅτι ἐπὶ τῆσ πρεσβείασ τοῦ ἐξοχωτάτου κῦρ Στρογανῶφ ἦν πρῶτοσ Σεκρετάριοσ ὁ κῦρ Τασκῶφ και ἀσθενήσασ, ἀπῆλθεν ἐπισκεφθῆσόμενοσ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τούτῳ, ὅστισ και ἀνέγνω τὸ ἐπὶ τοῦ ἀειμνήστου αὐτοκράτοροσ μεγάλου Πέτροσ, χρυσόβουλλον, διατάττον τὴν ἀπόδοσιν ἐτησίασ ποσότητοσ, ἧτισ και παραμελουμένη, εἰσ τὸ νὰ λαμβάνηται ἐγκαίρωσ, ἐδόθη διὰ μιᾶσ χρόνων δεκαοκτὼ συνεργείᾳ τοῦ μνησθέντοσ Σεκρετάρου κατὰ τὸ

(τῇ) СЛАТΟΥРГОУ ТРΙΑДОС ЕННЕСΩ ХАЛКΗ. Τὸ πρῶτον τοῦ κειμένου στοιχεῖον, τὸ Т, πολὺ μέγα, περικεκοσμημένον δι' ἀνθέων και φέρον ἄνωθεν Βασιλικὸν μετὰ σταυροῦ στέμμα).

(*) Πατριαρχ. Κῶδιξ 21 σελ. 261.

1817 ἢ 18 σωτήριον ἔτος, ὅτε ἐπετρόπευε τοῦ ἱεροῦ μομοστηρίου ὁ κύριος Γεώργιος Σαματᾶς. Ταῦτα ἐνδεχόμενον νὰ ἐνθυμηται καὶ ἡ ἐξοχότης της, ὡς σεκρετάρως ἡνικαῦτα ὑπάρχουσα, καὶ ἀπερχομένη εἰς Χάλκην πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ἀσθενοῦτος καὶ δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι ἀπὸ τῶν ἐκτεθεισῶν πληροφοριῶν θέλει εὐαρεστηθῆ φιλοκόλως, οὐ μόνον εἰς τὸ νὰ προμηθεύσῃ τὰ τέως ἀπλήρωτα βασιλικά ἐλέη, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νὰ ἀνανεωθῆ τὸ παλαιὸν αὐτοκρατορικὸν χρυσόβουλλον, τὸ ὁποῖον ἐγένετο πυρκαυστον εἰς τὴν προσυμβᾶσαν πυρκαϊὰν τοῦ μοναστηρίου τούτου καὶ ἔξει ἀντάξιον τὴν ἀνίδοσιν παρὰ τοῦ δικαιοδότη Θεοῦ καὶ τὰ ἔτη της εἶχεν ὅ,τι πλεῖστα καὶ σωτηριωδέστατα.

Τῆς αὐτῆς ἐξοχότητος διάπυρος πρὸς θεὸν εὐχέτης

† Κωνσταντινουπόλεως Ἰερριμανός

Τῆ 2 Μαρτίου 1843. ἐκ τῶν Πατρισρχείων.

Τῷ Νοβικῶϊ περὶ τοῦ ἐτνοσίου τῆς ἐν Χάλκῃ Μονῆς τῆς Ἀγίας Τριάδος.

Ἐξοχώτατε!

Μεταξὺ τῶν ἱερῶν σκηνωμάτων τῶν ἠλεημένων δι' ἐτησίου βοηθείας παρὰ τῆς θεοσυντηρήτου Ρωσικῆς Αὐτοκρατορίας ὑπάρχει καὶ τὸ ἐν Χάλκῃ κείμενον ἱερὸν Μοναστήριον τῆς Ἀγίας Τριάδος, ἐπιλεγόμενον Κάτοπτρον ὅπου πρὸ τινῶν χρόνων προνοία τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας συνέστη καὶ συντηρεῖται μέχρι τοῦ νῦν Θεολο-

γικὴ Σχολῆ ἀνατεθειμένη τῇ ἀμέσῳ κηδεμονίᾳ αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ τὸ βασιλικὸν τοῦτο ἔλεος συνιστάμενον εἰς ρούβλια ἀργυρᾶ πεντήκοντα ἐτησίως μὴ ζητηθὲν ὑπάρχει πρὸ δεκαετίας ἄληπτον, ἔγνωμεν, προκειμένων ἤδη πολλῶν ἀναγκῶν τῷ ἱερῷ τούτῳ σκηνώματι, διενθῆναι τόδε τὸ πατρικὸν ἡμῶν γράμμα πρὸς τὴν περιοπούδαστον ἡμῖν αὐτῆς ἐξοχότητα, ἣν καὶ ἀξιούμεν πατρικῶς, ὅπως εὐρεστηθῆ, ἵνα διαβιάσῃ ὅπου δεῖ τὴν ἀπὸ μέρους τῆς ἐκκλησίας ἐξαίτησιν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος δεκαετοῦς βασιλικοῦ ἐλέους πρὸς τὸ ρηθὲν ἐν Χάλκῃ Ἱερὸν Μοναστήριον τῆς Ἀγίας Τριάδος, ὁμοῦ δὲ καὶ τὰς ἐγκαρδίους εὐχὰς τῆς Κοινῆς ταύτης πνευματικῆς Μητρὸς, καὶ τὰς ἀδιαλείπτους αὐτῆς πρὸς Κύριον ἐκτενεῖς δεήσεις ὑπὲρ τε πῆς Αὐτοκρατορικῆς αὐτοῦ Μεγαλειότητος τοῦ φιλοχρίστου καὶ θεοστέπτου Ἀνακτος καὶ πάσης τῆς θεοσυντηρήτου βασιλικῆς οἰκογενείας. Εἶεν δὲ τὰ ἔξοχα αὐτῆς ἔτη θεόθεν ὅ,τι πλεῖστα ὑγιεινὰ πανεύθυμα καὶ πανευφρόσυνα.

αωξγ Μαΐου ι'.

Τῆς λίαν περισπουδάστου ἡμῖν περιφανοῦς αὐτῆς ἐξοχότητος διάπυρος πρὸς θεὸν εὐχέτης

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωακείμ. (*)

(*) Κῶδιξ 35, σελ. 197 Βλέπε καὶ Κῶδ. 28 σελ. 320 καὶ Κῶδ. 26 σελ. 183 καὶ 32 σελ. 296 καὶ 366 καὶ βιβλίον χορηγιῶν Θεολ. Σχολῆς. Τὰ πενήκοντα ταῦτα ρούβλια τοῦ αὐτοκράτορος ἀργότερον ἀνεβιβάσθησαν εἰς 62 1)2. Ἡ δὲ Ρωσικὴ Κυβέρνησις ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Σολῆς μέχρι τοῦ πανευρωπαϊκοῦ πολέμου ἀπέστειλε 2000 ρούβλια.

Ἄλλα καὶ οἱ ἡγεμόνες τῆς Μολδοβλαχίας προσήρχοντο ἑκάστοτε ἄρωγοὶ εἰς τὴν πολλαχῶς δοκιμασθεῖσαν Μοσὴν ἡμῶν ὀρίσαντες δι' ἡγεμονικοῦ χρυσοβούλλου ὅπως κατ' ἔτος παρέχεται χρηματικὴ χορηγία ἐκ τοῦ αὐθεντικοῦ Τζάρας, καθὼς πληροφορούμεθα ἐκ τοῦ ἐξῆς γραμματος τοῦ Πατριάρχου Χρυσάνθου πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Μολδοβλαχίας Ἰωάννην Στούρτζαν.

Εὐσεβέστατε, ὑψηλότατε καὶ ἐκλαμπρότατε αὐθέντα καὶ ἡγεμὼν πάσης Μολδοβλαχίας μεγαλοπρεπέστατε, υἱέ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῖν λίαν ἀγαπητὲ καὶ περιπόθητε, κύριε κύριε Ἰωάννη Στούρτζα Βοεβόδα, τὴν μεγαλοπρεπεστάτην αὐτῆς ὑψηλότητα ψυχῆς ἐκ μέσης εὐχόμενοι, καὶ πατρικῶς ἀσπαζόμενοι, ἡδιστα προσαγορεύομεν ἢ τῶν ἱερῶν καταγωγίων προστασία, καὶ περὶ τῆς συστάσεως αὐτῶν μέριμνα, ἔργον ἀπαραίτητον οὕσα τῶν τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐμπειστευμένων ἀρχῆν, ἠνάγκασε καὶ τὴν ὑμῶν μετριότητα, νὰ ἀναλάβωμεν τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ ἱεροῦ σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου τῆς ζωαρχικῆς τριάδος, τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Χάλκη πλησίον τῆς Κων)πόλεως κειμένου, ὅπερ ἀνέκαθεν γεραρὸν ὑπάρχει καὶ καλῶς διοικούμενον, ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων ἀνωμαλίας, καὶ τῆς καταχρήσεως τῶν παρεισφρησάντων, πρὸ πέντε χρόνων τῶν πλείστων αὐτοῦ πυρποληθέντων μερῶν, κατήντησε σχεδὸν εἰς ἐρήμωσιν· διευθετοῦντες λοιπὸν τὰ περὶ αὐτὸ καὶ τὰ σωζόμενα αὐτοῦ δίκαια ἀκριβέστερον ἀνερευνῶντες, εὗρομεν καὶ χρυσόβουλλον ἡγεμονικὸν χορηγίας ἐτησίου ἐκ τῆς θεοσώστου αὐθεντικῆς αὐτῆς τζάρας παρεχομένον, ὅπερ ἐν τῇ προκαταρκτικῇ τῆς ἐποχῆ ἀνανεωθὲν μετὰ προσθήκης ἐπεδόθη τῷ ἱερῷ μοναστηρίῳ, τοῦτο ὡς

ἔλην εὐάφορμον ὑπολαβόντες τοῦ ἐξαιρέτου περὶ τὰ θεῖα σκηνώματα ζήλου τῆς μεγαλοπρεπεστάτης αὐτῆς ὑψηλότητος, καὶ τῆς μεγαλοπρεποῦς ἀγαθοεργίας τῆς ἐνεχειρίσαμεν τῷ κομιστῇ τῆς παρούσης ἄρχοντι καμινάρῳ κυρίῳ Κωνσταντίνῳ, διευθυνομένῳ εἰς τὰ αὐτόθι, ὅπως ἐμφάνισῃ τῇ μεγαλοπρεπεστάτῃ αὐτῆς ὑψηλότητι, ἧς τὸν ἀξιάγαστον ζῆλον βάσιν ποιούμενοι, δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι πρὸς τὰς προκαταρκτικὰς ἀμιλλωμένη ἡγεμονικὰς φιλοτιμίας, διαπράξεται καὶ τὴν ἀνανέωσιν ὡς ἔθος τοῦ χρυσοβούλλου, καὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν διδουλευμένων ἐτησίων πρὸς τὸν ρηθέντα ἄρχοντα καμινάρῳ ἐπίτροπον ἐπὶ τῇ παραλαβῇ παρ' ἡμῶν διοριζόμενον ἕνεκα δὲ τῆς γενναίας αὐτῆς μεγαλοπρεποῦς περὶ τὸ θεῖον αὐτὸ σκηνῶμα κηδεμονίας καὶ φιλοτιμίας ἔξομεν ἡμᾶς ὑποχρέους καὶ διαπρυσίους τῆς ἀγαθοεργίας τῆς ἐπαινέτας καὶ κήρυκας ἔξει δὲ ἐν αὐτῷ αἰώνιον τὸ μνημόσυνον μετὰ πάσης τῆς πανεκλάμπρου αὐτῆς οἰκογενείας, ἀπολήψεται δὲ τὸν μισθὸν θεόθεν ἀπειροπλάσιον, ἐντείνουσα καὶ κατευοδουμένη ἐν ἀκλονήτῳ διαμονῇ καὶ στερεώσει ἀδιασειστώ ἐπὶ τοῦ πανεκλάμπρου ἡγεμονικοῦ θρόνου τῆς μέχρι γήρωσ βαθυτάτου καὶ πίονος. Ταῦτα πατρικῶς ἐπὶ τοσοῦτον, τὰ δὲ πανέκλαμπρα αὐτῆς ἔτη εἶεν θεόθεν ὅ,τι πλείστα, πανευδαιμονέστατα καὶ πανευκλεέστατα, (*) ἀρκη' ἀπριλ. ζ'.

διάπυρος ἐν Χριστῷ εὐχέτης

Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ

(*) Πατριάρχ. Κῶδιξ 15 σ. 283.

Ἡ κακοδαιμονία τῆς Μονῆς ἐξηκολούθησε καθ' ὄ-
λον τὸν 18ον αἰῶνα «πολλαῖς περιέπεσε καταπτώσει
καὶ πολλοὶς ὠμίλησε δυστυχήμασι καιρικοῖς».

Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία τὸ πᾶν ἐπραττεν ἐκάστοτε
ἵνα περιώσῃ τὰ εὐαγῆ αὐτῆς καθιδρύματα, αὐτὴ στέ-
νουσα ὑπὸ τὸν φόρτον τῶν ἀνηκέστων χρεῶν των. Ἐν
τῷ κώδικι τῶν ἐξόδων ΥΟΓ' κατὰ τὸ ἔτος 1766 εὗρί-
σκω ἐν τῇ 73ῃ σελίδι ἀναγραφόμενα τὰ ἐξῆς: «ἐνὶ χασε-
κῇ ἐλθόντι ἐκ μέρους τοῦ μπισταντζῆ μπασῆ καὶ δώσαν
τι ἄδειαν ἀνοιχθῆναι τὸ μοναστηριον τῆς Ἁγίας Τρι-
άδος τόσα γρόσια...» ἐπίσης «ἐνὶ χασεκῇ ἐλθόντι μὲ τε-
σκερὲν καὶ ζητοῦντι τὸν καλόγηρον τῆς ἁγίας Τριάδος
γρόσια 16, 60 ἄσπρα.» «ἐτέρω χασεκῇ διὰ τὴν ζήτησιν
τοῦ αὐτοῦ γρόσια 8 καὶ 30 ἄσπρα, καὶ τῷ καλογήρῳ
τῆς ἁγίας Τριάδος ἵνα μὴ μηδὲν κακὸν εἴπη περὶ τοῦ μο-
ναστηρίου ἔχον σχέδιν μὲ τὸν θάνατον τοῦ Γεωργίου
Σταυράκη.»

Ἐπίσης ἐν τῷ αὐτῷ Κώδικι κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔ-
τος ἀναγινώσκομεν «εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἐπαπειλουμένου
κρημνισμοῦ τῆς ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Ἁγ. Τριάδος
Ἐκκλησίας κατὰ τὴν νῆσον Χάλκην τῇ 5 Αὐγ. 1767
ἐπληρώθησαν διὰ χειρὸς τῶν μεταξάδων γρ. 165.» Ἐὰν
δὲ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ γρόσιον τότε εἶχεν ἀξίαν 3
φράγκων καὶ πλέον τὸ ποσὸν ἦν ἀρκετὰ σεβαστὸν διὰ τὴν
ἐποχὴν ἐκείνην.

ΜΕΡΟΣ Ε΄.

Ο ΕΚ ΧΑΛΚΗΣ

ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ ΣΑΜΟΥΗΛ Ο ΚΩΦΟΣ

ΝΕΟΣ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΤΗΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ

§ I.

Μετ' ὀλίγα ἔτη τῷ 1772 ἡ θεία Πρόνοια ἀνέδειξε
νέον κτήτορα καὶ εὐεργέτην τῆς Μονῆς τὸν ἐκ Χάλκης Σα-
μουὴλ τὸν Κωφὸν «ἄνδρα φιλόκαλον, πλήρη θείου ζήλου
καὶ προθυμίας ἀξιαγάστου» κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πα-
τριάρχου Γαβριήλ. Ὁ θερμοσργὸς καὶ ζηλωτὴς οὗτος ἀνὴρ,
εὐρὼν τὴν Μονὴν ἐτοιμόρροπον, ἐπροθυμοποιήθη νὰ ἀνα-
καινίσῃ αὐτήν· «ἔχων δὲ συνεπικούρους εἰς τὴν προθυμίαν
αὐτοῦ καὶ τινες φιλοθέους χριστιανοὺς ἤρξατο ἀνακαινίζων
αὐτὴν καὶ ἀνεγείρων τὰ σεσαθρωμένα τείχη καὶ τὸν περι-
βολὸν ἅπαντα τοῦ ἱεροῦ ναοῦ, ἡμέραν δὲ παρ' ἡμέραν τὸν
ζῆλον ἐπεκτεινόμενος καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω τοῦ ἔργου ζεοῦση
προθυμία χωρῶν καὶ τὸν ἐν αὐτῇ ἱερὸν ναὸν κατεκόσμησε

περικαλλῆ τε καὶ ἀξιοθέατον ἀνεδείξατο εὐτρεπίσας αὐτὸν κατὰ τὸ ἐγγωροῦν πάταις ταῖς ἀναγκαίαις εὐπρεπείαις καὶ ὠραῖσμάσι, κελλῖα τε καὶ οἰκίσκους, οἰκοδομήματα οὐκ εὐκαταφρόνητα καὶ ἀναστήματα ἄλλα ἐν αὐτῇ ἐποιήσατο; ὅσα καὶ ἰδεῖν ἔξῃσσι τῷ βουλομένῳ κοὶ ἐκ τούτων θαυμάσαι τὴν προθυμίαν καὶ τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἐπιστάσιαν καὶ ἐπιμέλειαν, ἣν ἀνεδείξατο ἐν αὐτῇ, ναὶ μὴν καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα, πρὸς δὲ καὶ τὸ ἅποιον εἰς τὸ ἀποκαταστήσαι τοιοῦτο περικαλλές καὶ λαμπρὸν τὸ ἱερόν τοῦτο τοῦ Χριστοῦ ὁροῦριον.

Ταῦτα δὲ πάντα διαπραξάμενος καὶ ἔτι ἐπεκτεινόμενος πλείονα ποιῆσαι καὶ οὐκ ἀπαυδῶν, οὐδ' ἀποναρκῶν, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἀγωνιζόμενος, πολλοὺς ἠνάγκασεν ἐπαρκέσαι τῷ ἱερῷ τούτῳ μοναστηρίῳ ὄρωντας τὸν τοῦ ἀνδρὸς ζῆλον καὶ τὸ θεοφιλές τοῦτο ἔργον καὶ κατόρθωμα.»

Τοιοῦτος ἔπαινος, ἀπορρέων ἐκ τῆς πατριαρχικῆς γραφίδος, εἶναι τὸ μεγαλείτερον ἐγκώμιον διὰ τὸν θαυμάσιον αὐτὸν ἄνδρα, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἀδιαρρήκτως συνεδέθη μετὰ τῆς μονῆς καὶ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα θὰ εὐλογῆται καὶ ἐν εὐφημίαις θὰ ὑμνῆται ὑπὸ τῶν τροφίμων αὐτῆς.

Ὁ Σαμουὴλ μὴ ἀρκεσθεῖς εἰς ὅσα ἔπραξεν ὑπὲρ τῆς μονῆς, ἠθέλησε νὰ ἀσφαλίσῃ εἰς τὸ διηνεκές αὐτὴν ἀπὸ πάσης ἐκκλησιαστικῆς ἢ κοσμικῆς ἐπιρροῆς, δι' ὃ «καὶ προσελθὼν, λέγει ὁ αὐτὸς πατριάρχης, τῇ ἡμῶν μετριότητι καὶ φέρων ἀνέθετο χερσὶν ἡμετέραις τὸ πρεσβυγενές ἐκεῖνο σιγίλλιδες γράμμα, δεηθεῖς ἡμῖν ἀνακαινίσει αὐτὸ καὶ οἶον εἰπεῖν ἀναζωῶσαι τὴν σταυροπηγιακὴν ἀξίαν καὶ χάριν τοῦ εἰρημένου μοναστηρίου διὰ νεωτέρου ἡμετέρου πατρι-

αρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ σιγίλλιδες γράμματος, ὅπως ἐπ' ἀσφαλεῖ ἀγκύρα τῇ ἐκκλησιαστικῇ μεγαλειότητι ἐστηριγμένον, διαμένῃ ἀνενόχλητον καὶ πάσης ἐνδεχομένης ἐπηρείας ἀνώτερον καὶ ἠξιοκείμενον τῶν γεραρῶν προνομίων τῶν ἐπιδαψιλευομένων ἐπ' αὐτῷ τῶν σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων τοῦ οἴκουμ. θρόνου.»

Ὁ πατριάρχης μετὰ πολλῆς εὐμενείας ἀποδεξάμενος τὴναῖτησιν τοῦ ἡγουμένου Σαμουὴλ, ἀπέλυσεν ἐν ἔτει σωτηρίῳ χιλιοστῷ ἑπτακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ πρώτῳ κατὰ μῆνα Ἰουνιον ἐπινεμέσεως ἰδ' πολιτιμότατον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς μονῆς σιγίλλιον (40) διὰ τοῦ ὁποίου καθόριζεν ὅπως τὸ ἱερόν καὶ σεβασμιον μοναστήριον τοῦτο εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον, ἕως ὅτου ὁ ἥλιος τὸν ἴδιον περιτρέχει κύκλον, εἴη καὶ λέγηται καὶ παρὰ πάντων γνωρίζηται πατριαρχικὸν σταυροπήγιον, ἀσύδοτον, ἀδούλωτον καὶ ἀκαταπάτητον καὶ πάσης δουλαγωγίας ἀνώτερον, μηδενὶ ἑτέρῳ ὑποκείμενον εἰμὴ τῷ ἀποστολικῷ πατριαρχικῷ καὶ οἰκουμενικῷ θρόνῳ καὶ ὑπ' αὐτοῦ διοικούμενον καὶ κυβερνώμενον, ἀνενόχλητον καὶ ἀνεπηρέαστον καὶ μηδενὶ μηδὲν ὀφείλον παρέχειν καὶ ὑποτελεῖν παντάπασι, ἀλλὰ πάσης ἐπηρείας καὶ ἐνοχλήσεως καὶ χρηματικῆς ἀπαιτήσεως ὑπέρτερον ὑπάρχον καὶ

(40) Ἐν Εὐαγγελίῳ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τυπωθέντι Ἐνετίκῃσι 1748 παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ εὑρεθαι ἐν τῇ προμετωπίδι ἡ ἐξῆς σημείωσις. «1779 Αὐγ. 12 ἐνθήμεσις, Ἄνὸ καινίσει τὸ μοναστήρι ἀπὸ τὸ Βόριο μέδος ὁ ἅγιος καθηγούμενος Πατὴρ κὺρ σαμουὴλ Χαλκήοτης καὶ ἔστο εἰς ἐνθήμεσις τὸν μεταγενεστέρον Παρθένιος ἔρομόναχος λογοθέτης μύκον καὶ ἐφημέριος τῆς παντουργοῦ Τριάδος γράφου» Βλέπε καὶ γνωστὸν Σιγίλλιον Πηχου Γαβριήλ.

παρ' οὐδενὸς ἐξουσιαζόμενον, εἴτε παρ' ἀρχιερατικοῦ, εἴτε παρ' ἀρχονεικοῦ ἢ πολιτικοῦ προσώπου... ὅστις δὲ καὶ ὁποῖοι τῶν ἀπάντων, εἴτε ἐκ τοῦ ἀρχιερατικοῦ κατολόγου εἴτε ἐκ τοῦ πολιτικοῦ συστήματος τολμήσῃ ἀνατρέψαι καὶ διασεῖσαι τι τῶν ἐν τῷ παρόντι ἐκτεθειμένων καὶ ζητήσῃ καταθραῦσαι τὴν συντονίαν τῆς σταυροπηγιακῆς ἀξίας καὶ χάριτος... ὁ τοιοῦτος ὡς ἀλαζὼν καὶ κακότροπος ὑπεύθυνος ἔσεται παλαιμναιοτάταις ἀραῖς». κτλ.

§ 2.

Ἴσως ἡ τόση πολυλογία καὶ αἱ ἐπαναλήψεις καὶ αἱ ἀραὶ καὶ τὰ ἐπιτίμια μᾶς φαίνονται ὑπερβολικὰ καὶ ἀπροσδιόνυσα, ἀλλὰ τότε, ὅποτε οὐ μόνον μοναὶ, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληροι μητροπόλεις ἀπέβαινον ἔρμαιον τοῦ δεῖνος ἀρχιερέως, ἔχοντος ὑψηλὴν προστασίαν, ἢ τοῦ δεῖνος παρὰ τοῖς κληρικοῖς ἰσχύοντος ἄρχοντος ἢ ὀφφικιάλου ἢ παραδυναστεύοντος, ὅλα εἶχον τὸν λόγον καὶ τὴν σημασίαν τῶν.

Ὁ Σαμουὴλ πολλαχῶς ἔτι θὰ εὐηργέτει τὴν μονὴν, ἂν μὴ μισόκαλοι ἄνθρωποι ἐξηγείροντο κατ' αὐτοῦ, οἵτινες καὶ ἐνήργησαν τὴν ἔξωσιν αὐτοῦ ἐκ τῆς μονῆς· ὁ γηραιὸς ἡγούμενος κατόκει εἰς τὴν ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ πάτριον αὐ-

* Σχολικὰ Γυμνάσματα μαθητῶν Θεολ. Σχολῆς, τομ. Β'.

(41) Βιβλίον Ἰσμων Μονῆς Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κρημνοῦ, ἀπσκέιμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Φαναρίῳ Ἁγιοταφτικοῦ Μετοχίου.

Ὁ Σαμουὴλ ἀπεβίωσεν ἐν Χάλκῃ κατὰ τὸ 1812, προσβληθεὶς ὑπὸ τῆς λυμαιομένης τότε τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὰ προάστεια πανώλους, καὶ μόνον μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ οἱ ἐν τῇ μονῇ ἀντίπαλοι αὐτοῦ καὶ οἱ ἔξωθεν πολέμοι του κατενόησαν τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς μονῆς εὐεργετικὴν αὐτοῦ δρᾶσιν, δι' ὃ καὶ ἀνιστήλωσαν εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς μονῆς, εἰς τὴν μᾶλλον περιόπτου θέσιν, τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, κάτωθι τῆς ὁποίας βραδύτερον τῇ ἐμπνεύσει τοῦ καλλικελάδου ποιητοῦ τῆς Χάλκης, Ἡλία Τανταλίδου ὁ ἐκ τῶν μαθητῶν τῆς Θεολ. Σχολῆς Γρηγόριος Γῶγος κατὰ τὸ 1849 ἐπέγραψε τὸ ἀκόλουθον ἐπίγραμμα :

Εἰκὼν εἰμι Σαμουήλου, τάχθην δὲ πλωρεῖν
τήνδε Μονὴν Τριάδος, τῆς ὅδε φρουρὸς ἔην
σιγὴν αὐθις κελεύω, ἀκὴν ἔσο, μηδὲ θηραύλει
Μουσῶν ἐν μεγάρῳ καὶ Θεοῦ ἐν τεμένει·
εἰ δὲ Σαμουὴλ ἦν ὑπόκωφος, μὴ σε παρείπη,
εἰκὼν γὰρ κλύω, πειθομένη γραφίδι.*

Ἄλλὰ καὶ ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ ἔπειτα, ἢ ἐν τῇ μονῇ ἐγκαθιδρυθεῖσα τιμῆς ἕνεκεν ἀνήρτησεν εἰς τὸ Μέγα Συνοδικὸν αὐτῆς, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἰδρυτῶν καὶ προστατῶν αὐτῆς, πατριαρχῶν, ἱεραρχῶν, ἡγεμόνων, διευθυντῶν καὶ καθηγητῶν, καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ζηλωτοῦ ἡγουμένου, σοβαρὰν τοῦ οἰκίαν, πικρὸν ποιήριον ἀχαριστίας ποτισθεὶς παρ' ἐκείνων, τοὺς ὁποίους τόσον εἶχεν εὐεργετήσῃ· ἀλλὰ τοιαύτη πάντοτε ὑπῆρξεν ἡ τύχη τῶν εὐεργετικῶν ἀνθρώπων. Τότε φαίνεται ὁ Σαμουὴλ ἐνεγράφη μέλος τῆς Ἁγιοταφτικῆς Ἀδελφότητος, δανείσας γενναῖον χρηματικὸν ποσὸν ὑπὲρ τῆς ἐν Χάλκῃ ἀγιοταφτικῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κρημνοῦ.

καὶ ἐπιβλητικὴν καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξεικονίζεται ἔχων πρόσωπον ἰλαρὸν, μακρὰν καὶ λευκὴν γενειάδα καὶ Σύνοψιν διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς κρατῶν. Δικαίως δὲ ἡ σχολὴ εὐγνωμονεῖ αὐτῷ, ἀφοῦ καὶ αὐτὴ ἐπὶ 70 ὅλα ἔτη ἀπολαύει τῶν εὐεργετημάτων αὐτοῦ, διότι, ἐκτὸς τῶν τόσων καλλιτεχνικῶν καὶ ἱεροπρεπῶν εἰκόνων, τῶν ἀργυρῶν σκευῶν, τῶν ἀργυρωμάτων τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ Παναγίας τῆς Πανσιλύπης, τῶν ἁγίων λειψάνων, αὐτοῦ ἔργον εἶναι καὶ αἱ δύο δεξαμεναὶ, ἡ πρὸς νότον τῆς ἐκκλησίας καὶ ἡ μεγαλειτέρα ἔξω εἰς τὸν περίβολον τῆς σχολῆς παρὰ τὰς κυπαρίσσους, ἀπὸ τὸ ζωηρὸν καὶ διαυγέστατον ὕδωρ τῆς ὁποίας ἐποτίσθησαν καὶ ποτίζονται γενεαὶ ὄλαι μοναχῶν, μαθητῶν καὶ διδασκάλων(42).

ΜΕΡΟΣ ΣΤ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1839

§ I.

Ἄλλ' ἡ μονὴ ἡμῶν, τὸ προσφιλὲς τοῦτο τέκνον τοῦ πατριάρχου Φωτίου, τοῦ σωτῆρος τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ

(42) Εἰς τὸν Σαμουὴλ ὀφείλεται καὶ ἡ πρόσκτησις ἀξιολόγου κτήματος κατὰ τὸ Κουρί, τὸ ὁποῖον ὅμως, ὡς μὴ ὄφελε, ἐπωλήθη τιμῇ οὐχὶ ἀναλόγῃ ὑπὸ τῶν ἐνεργησάντων τὴν αὐτοῦ ἔξωσιν ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου, λέγει εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του ὁ Πατριάρχης Γερμανὸς· (Ἡμερολ. Χρόνος 1869 σελ. 76). Ἐκ τῶν αὐτῶν Ἀπομνημονευμάτων φαίνεται ὅτι κατὰ τοῦ ρέκτου τούτου ἡγουμένου ἐξηγέρθησαν ἄνθρωποι μισόκαλοι, οἵτινες ἐνήργησαν τὴν ἐκ τοῦ μοναστηρίου ἔξωσιν αὐτοῦ.

τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ὑποστάσεως, προώριστο ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας ν' ἀποβῆ ἡ φωτεινὴ ἐστία, ἐξ ἧς ἐξεπυρσώθη ὁ σπινθὴρ τῆς ἐλευθερίας ὀλοκλήρου τοῦ ὑποδούλου Γένους. Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐθνικῆς νεκρασιαστάσεως τοῦ 1821, «ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ τοῦ Χριστοῦ φρουρίῳ», ὑπὸ πτελέας κελαρυσούσας καὶ θαλερὰς, συναθροιζόμενα τὰ εὐγενῆ καὶ φιλελεύθερα τῆς πατρίδος τέκνα οἱ μεγαλόψυχοι καὶ ἐνθουσιώδεις ἐκείνοι πατριῶται, οἱ φίλοι ἐταιρισταί, ὡς ἐν τῷ ἱερῷ ἄλσει, ὅπου τὸ πάλαι ὁ νομοθέτης τῶν Ρωμαίων συνδιητάτο τῇ θεᾷ Ἥγερείᾳ, συνεσκέπτοντο περὶ τοῦ μεγάλου ἀγῶνος καὶ συνεζήτουν περιπαθῶς περὶ τῆς συνδρομῆς, ἣν ἡ πατρίς ἐκάστου ἠδύνατο νὰ συνεισφέρει εἰς τὸν ἀγῶνα.

Καὶ ὁ μὲν Ἐμμ. Ἀντωνιάδης ἐκ Κρήτης περιέγραφε τὴν φιλοπατρίαν τῶν Κρητῶν, τὸ ἀνένδοτον καὶ τὴν καρτερίαν τῶν Σφακιανῶν καὶ τὸ ὀρεινὸν καὶ δυσπρόσιτον πολλῶν τῆς νήσου μερῶν, ὁ δ' ἐκ Ζακύνθου ἐπίσκοπος Ἐδέσσης ἐξύμνει τὸ φιλοπόλεμον καὶ γενναῖον τῶν ἰδίων συμπατριωτῶν· ὁ Πλέσσης ἐβεβαίον, ὅτι προμαχῶν καὶ ἀκρόπολις τῆς παλαιούσης Ἑλλάδος ἔμελλε νὰ ἀναδειχθῆ ἡ Ἥπειρος, ὁ ἡγούμενος τῆς Ἁγίας Τριάδος, πιθανῶς ὁ Δαμασκηνὸς, ἐξιστόρει τὸν περισκεπτικὸν μὲν, ἀλλ' ἀκαταγώνιστον χαρακτῆρα τῶν Πελοποννησίων, ὡς Πελοποννησιος καὶ αὐτός· ὁ Χῖος τὴν καταγωγὴν Στέφανος Κανέλλος, ὁ πολυμαθέστατος οὗτος τῶν συντακτῶν τοῦ «Λογίου Ἐρμού», ὁ πολλὰ ἔτη καταναλώσας ἐν τῇ Ἐσπερίᾳ χάριν σπουδῆς καὶ μετ' ἐπιστασίας μελετήσας τὰ τῶν πολιτευμάτων αὐτῆς, ἀναπολῶν ὅλως ἐνθους τὴν δόξαν τῶν προγόνων, ἀνέφλεγε τὸ πῦρ τοῦ πατριωτισμοῦ εἰς τὰς καρδίας τῶν περιεστώτων καὶ ἐξέθετεν ἐκ προκαταβολῆς γνώμας περὶ τῆς κυβερνήσεως τῆς ἐλεύθερας Ἑλλάδος· ὁ ἐκ Μακεδονίας Δραγούμης, ἀνηλεεῖς τῶν κρατούντων ἐχθρὸς καὶ ἀκαταμαχίτους τοῦ Σταυροῦ στρατιώτας, ἔλεγε τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἄλλοι ἄλλα ἀξιῶντες, ἐτέλουν

ἕκαστος φόρον σπουδῆς φλογεῶς, πρὸς τὴν ἀπελευθέρω-
σιν τῆς πατρίδος. Ἐπέστερον δὲ τὰς μακρὰς μὲν, ἀλλ' ἀ-
θορύβους καὶ ἀνεπιπλάστους καὶ ἀπλοῖκας συζητήσεις. οὐ-
χὶ πάταγος λέξεων ἢ λουιδρωῶν συρφετός, ἀλλὰ φθόγ-
γοι τῆς εὐκελάδου τοῦ Κανέλλου κιθάρας καὶ ὁ προσφι-
λῆς αὐτοῦ θούρειος «τί καρτερεῖτε;»

Μίαν τοιαύτην ἱερὰν μυσταγωγίαν τῆς ἐλευθερίας
μᾶς διεφύλαξεν αὐτόπτης μάρτυς, ὁ τὰ ἀνωτέρω ἐξιστο-
ρῶν Ν. Δραγούμης. «Τὴν νῆσον Χάλκην, λέγει, ἐδημιούρ-
γησε, φαίνεται, ἡ φύσις πρὸς βίον θεωρητικὸν καὶ ἐπι-
τήδειον εἰς μελέτην γενναίων σχεδίων. Τὸ θέρος τοῦ 1820,
μειράκιον ἔτι ὄν, παρευρέθη μετὰ τοῦ ἑμοῦ πατρὸς εἰς ὁ-
μήγουριν ἑταιριστῶν, συγκροτηθεῖσαν ἐν τῷ μοναστηρίῳ
τῆς Ἀγίας Τριάδος, καθ' ἣν συνεζητήθησαν τὰ περὶ τῆς
ἐνάρξεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος. Καὶ ἐπειδὴ ἐπεκροτήθη ἡ
γνώμη τῆς ἐξαναστάσεως ἐντὸς τῆς πρωτευούσης, οἱ ἔχον-
τες οἰκογενεῖς ἠτοιμάζοντο νὰ ἀνορύξουν ὑλόγεια, ὅπως
κρύψωσιν αὐτὰς ἐπὶ δύο-τρεις ἡμέρας. Τοιαύτην εἶχον τὴν
πεποίθησιν περὶ τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ κινήματος. Τὴν ὁμή-
γουριν διεδέχθη συμπόσιον ἀγάπης καὶ ἐλπίδος, καθ' ὃ πολ-
λαί ἐγένοντο προπόσεις ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ πλεῖστα ἐψά-
λησαν ἔσματα τοῦ Ρήγα καὶ τοῦ Κανέλλου. Ἀλλὰ καὶ
δερβίσης ἐλθὼν παρεκάθησεν εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἔπαι-
ξε νέϊ καὶ τὸ «Δεῦτε, παῖδες τῶν Ἑλλήνων» διεσάλπισε
φωνῇ γεγωνυῖα· ἦτο ἀράγε ὁ δερβίσης μετημφισμένος ἑ-
ταιριστῆς ἢ Τοῦρκος, ἀγνοῶν τί ἔλεγε; Πιθανὸν καὶ τὸ
πρῶτον καὶ τὸ δεῦτερον. Πολλάκις πρὸ τοῦ 1821 οἱ Ἕλλη-
νες ἀπόστολοι μετεμορφοῦντο χάριν τοῦ μεγάλου σκοποῦ,
ὁ δὲ Βαῦρων βεβαιοῖ, ὅτι ἐρωτήσαντός ποτε πρὸ τοῦ ἀγῶ-
νος Καδῆτινος ἄλλον Τοῦρκον τί ἔψαλλεν εὐθυμῶν ὁστρα-
τηγὸς Ἀνδρέας Λόντος, ὁ ἐρωτηθεὶς ἀπεκρίθη, ὅτι «ἔψαλ-
λεν ὕμνον εἰς τὴν νέαν Παναγίαν τῶν Ρωμαίων, τὴν ὁ-
ποῖαν ὀνομάζουσαν ἐλευθερίαν.»

Ἡ ἀπαράμιλλος τῆς μονῆς τοποθεσία εἴλκυσε τὴν
προσοχὴν τοῦ τότε βασιλεύοντος Σουλτάν Μαχμούτ, περὶ
τοῦ ὁποῖου λέγεται, ὅτι «ἐπισκεφθεὶς ποτε ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ
ἀγῶνος τὴν μονὴν τῆς Ἀγίας Τριάδος καὶ ἰδὼν ἐν τῷ
νάρθηκι εἰκόνα, ἐν ἣ παριστάνοντο οἱ κολαζόμενοι, ἐξέ-
φρασε τὴν ἀπορίαν, ὅτι μετὰ τούτων δὲν ἔβλεπε καὶ πα-
πάδες· ἀπεκρίθη δὲ τις αὐτῷ, ὅτι ὡς βρούτεροι τῶν ἄλλων
διὰ τὰς ἀμαρτίας, καταβαίνουσιν εἰς τὰ κάτω καὶ γίνον-
ται ἀφανεῖς· ὅτε δὲ ἐξακολουθῶν νὰ ἐξετάζῃ μετὰ περιερ-
γείας καὶ τὰς λοιπὰς τῆς εἰκόνης παραστάσεις, ὅπου τιμω-
ροῦνται ἰδιαίτερος οἱ ὑπερήφανοι, οἱ ἀκόλαστοι, οἱ λαί-
μαργοι καὶ οἱ τοιοῦτοι, ἔφθασεν εἰς τοὺς ἀποστάτας· «μετ'
αὐτῶν, λοιπὸν, εἶπε, θὰ τιμωρηθῇ καὶ ὁ Κακομιχάλης»
ἐννοῶν τὸν πρῶτον ἡγεμόνα τῆς Μολδαύτας Μιχαὴλ Σου-
τσον, τὸν ὁποῖον ὡς ἐπαναστατήσαντα τότε, οὕτω πως
παρωνόμασαν οἱ τοῦρκοι. Ἔδωκε δὲ ἀναχωρῶν καὶ ἀριθ-
μὸν τινα ὑπερπύρων πρὸς τινα τῶν ἱερέων, ἵνα μνημονεύῃ
αὐτοῦ(43).

§ 2. Ἄλλ' ἀτυχῶς ἡ Μονὴ ἡμῶν κατὰ τὸ διάστημα
τοῦτο εἶχε νέας περιπετείας, περιελθοῦσα εἰς παραλυσίαν
ὡς ἐκ τῆς μοχθηρίας τοῦ Παλαμναίου ἐκείνου καὶ μη-
δὲ μέτροι μνήμης ἀξίου ἀντάρτου. Τίς ὁμως ὁ Παλαμαῖ-
ος οὗτος ἀντάρτης ἀγνοοῦμεν. Τὸ πατριαρχικὸν γράμμα,
τὸ ἀναφέρον τοῦτο δὲν μᾶς δίδει περισσότερας ἐπεξηγή-

(43) Πανδώρα ἔνθα ἀνωτέρω. Α. Γούδα Βίοι Παράλληλοι
Τόμ. 6 σελ. 167.

σεις. Τὴν κακὴν κατάστασιν τῆς Μονῆς ἐπεδείνωσε καὶ ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1820 ἐπισυμβῶσα πυρκαϊά.(44) μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Γ. Ἀφεντούλη καὶ ἡ ἐξαναγκαστικὴ πληρωμὴ ὑπ' αὐτῆς 20,000 γροσίων εἰς τὸν Βασιλικὸν Ζαρπχανᾶ(45).

Κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην περίοδον, καθ' ἣν ἡ Μονὴ ἐκιδύνευσε νὰ ἀπολεσθῆ Σωτὴρ Αὐτῆς παρουσιάσθη ὁ Πατριάρχης Χρυσάνθος πληρώσας τὰ χρέη αὐτῆς διὰ τῆς ἐξαγορᾶς αὐτῆς. Τὸ ἔγγραφον τὸ συνταχθὲν τότε μεταξὺ τοῦ Πατριάρχου καὶ τοῦ Κοινοῦ δημοσιεύομεν ὡς ἔχον μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν Ἱστορίαν τῆς Μονῆς(46).

(44) Ὁ Ἀλέξανδρος Τιμόνης ἐν τῷ βιβλίῳ του Nouvelles promenades dans le Bosphore ἐκδοθὲν κανὰ τὸ 1844 λέγει τὰ ἐξῆς περὶ τῆς πυρκαϊᾶς « Η πυρκαϊά, ἣτις ἐξεργάγη ἐν αὐτῇ πρὸ εἴκοσι καὶ ἐνὸς ἔτους κατεβρόχθισε τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτῆς. Τὸ ὑπολειφθὲν διέφυγε τὴν μανίαν τῶν φλογῶν διὰ νὰ γίνῃ θλιβερὸν θῦμα τοῦ πανδαμάτορος χρόνου ».

(45) Τὸ χρέος τοῦ Ἀφεντούλη ἀνῆρχετο εἰς 196372, ἐξ αὐτῶν 16000 συναχθεῖσαι ἐπληρώθησαν εἰς τὸν Βασιλικὸν Ζαρπχανᾶ (=Βασίλ. θησαυροφυλάκιον) αἱ δὲ 180000 ἐγένοντο χαβαλὲ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον· ἐκ τῶν χρεῶν τούτων ἡ Μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἔλαβε δι' ὁμολογιῶν χρέη 2000 καὶ ὁ ἡγουμένως Αὐτῆς Δαμασκηνὸς 1372 (Κῶδιξ Πατρ. ΧΛΗ (638) σελ. 50 καὶ ΧΜ (640) σελ. 85).

(46) Κῶδιξ 14 σελ. 75 76.

Ἴδιον ἀπαράλλακτον τοῦ πρωτοτύπου

« Αἱ κατὰ καιροὺς διαιτήσεις, καὶ ὅσα συνθήκαις, καὶ ὄροις ἐμπεριείληπται, καὶ μόνον ἀγράφους, καὶ φιλοῖς λόγοις, εἰς ἀέρα χεομένοις συμφωνηθῆ, μὴ τὴν διὰ γραμμάτων σύστασιν προσλαβόντα, τάχιςτ' ἂν ἀπερρῦη τῆς μνήμης, καὶ διόλωλεν· ἦτε γὰρ τοῦ χρόνου μεσολαβοῦσα παράτασις, λήθην ἐπιφέρειν οἶδε τοῖς γενομένοις, καὶ ἡ τῶν προσώπων καὶ περιστάσεων παλίντροπος ἐξαλλοίωσις, καὶ μεταβολὴ ζημίαν ἐπάγει πολλάκις· ὄθεν ἀνάγκη γράμμασιν ἀσφαλίζεσθαι, καὶ κυροῦσθαι ἐκάστου τὰ δίκαια, ὃν τρόπον εὐγνωμόνως τούτ' αὐτὸ γίνεται καὶ περὶ τῶν ἐξῆς δικαίων τοῦ ἤδη εὐκλεῶς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον, διέποντος Παναγιωτάτου καὶ Σεβασμιωτάτου ἡμῶν Αὐθέντου καὶ Δεσπότου, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρίου κυρίου Χρυσάνθου. Τὸ γὰρ ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ ἐκ παλαιῶν ἤδη ἐτῶν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἐπὶ τὰ δεξιὰ, τῷ ἐντεῦθεν ἐκεῖ καταπλέοντι λόφου, ἰδρυμένον μονίδριον, τὸ ἐπ' ὀνόματι κλειζόμενον τῆς ζωαρχικῆς Τριάδος διαφόροις περιπεσὸν μετοβολαῖς, καὶ ὑπὸ διαφόρων προσώπων διοίκησιν περιελθὸν, διαφόρους ὑπέστη καὶ τὰς ζημίας καὶ ἀτυχίας. Κτήμασι γὰρ καὶ ἀφιερῶμασι κλητοῖς καὶ ἀκινήτοις συνεκροτεῖτο, καὶ οὐ μόνον χρέους ἀνώτερον, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὔξησιν τῶν προσόντων αὐτῷ ἱκανὸν ἦν· ἡ δὲ συνεχῆς παλίντροπος διαλλαγὴ καὶ παρείσφρησις, νῦν μὲν τῶν κέρδους ἀφορμὴν τιθεμένων τὰ ἱερὰ, καὶ ὡς ἔρμαιον αὐτὰ ἡγουμένων, νῦν δὲ τῶν φιλαδικῶ πάθει, καὶ ἰδιορρυθμίᾳ κεκρατημένων, ὅσα μὲν

αὐτῷ λόγου ἄξια καὶ ἱκανὰ ἐπὶ χορηγία ἐτησίων προσό-
δων γενναίων, τούτων ἃ μὲν ἀφείλετο, ἃ δὲ ἀντικατη-
λάξατο καὶ μετέβαλε, μήτε ἀνάγκης τιὸς προκειμένης,
μήτε ὠφελείας ἐκ τῆς ἀπαλλοτριώσεως καὶ μεταβολῆς
γυνομένης. Ὅσα δὲ **κινητὰ**, καὶ πρὸς εὐπρέπειαν ἡκονια
ταῦτα πάντα σχεδὸν ἱεροσύλων χειρῶν κατέστησαν διαρ-
πάγματα. Ἐσχάτως δὲ κατὰ τὸ εἰκοστὸν ἔτος, ἡ
πάσας ἀπολιποῦσα κατόπιν **μοχθηρία τοῦ Παλαμναί-
ου ἐκείνου**, καὶ **μηδὲ μέχρι μηνῆος ἀξίου ἀντάρτου**
ἐπιτεθεῖσα, παρέλυσε διόλου τὰ τῆς σφριζομένης αὐτοῦ
καταστάσεως, ὅτε καὶ τὸ κάλλιστον τῆς οἰκοδομῆς αὐτοῦ
μέρος, **πυρὸς ἐγένετο παρανάλωμα**. οὐχ ἦττον καὶ μετὰ
τὴν ἐξίλειαν ἐκείνου συνέβαινε ἀνωμάλως φέρεσθαι,
καὶ μηδεμίαν σῶσειν τάξιν, καὶ χαρακτηῖρα ἱερῷ κατα-
γωγίῳ ἐμπλίπτοντα, καὶ ἐντεῦθεν καὶ οὐδεμία ὕψους τοῦ
πρὸ χρόνων αὐτῷ ἐπιτεθέντος χρέους, ἀλλ' ὅσον καὶ μέ-
χρι τοῦ νῦν δῆλον καὶ ἀναντίρρητον, καὶ μετὰ τὴν δῆ-
μευσιν τῆς περιουσίας τοῦ μ: Γ. ἀφεντούλη περιελθὼν
κατ' εὐθείαν εἰς τὸν δαιψιλῆ βασιλικὸν Ζαρπχανὲν καὶ
ἤδη ἀνευδότην ἀπαιτούμενον βία προάγεται εἰς εἴκοσι χι-
λιάδας γρόσια. Ταῦτα τοίνυν καθερῶντες ἡμεῖς τε, ἡ ἐν-
δημοῦσα ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱερὰ ἀδελφότης, ὅτε εὐ-
αγῆς κληρὸς, οἱ τὴν ἐπιτρολίαν τοῦ κοινῶ τῆς τοῦ Χρι-
στοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας διὰ χειρὸς ἔχοντες, καὶ σύμπαν-
τες οἱ λοιποὶ, οἷς λόγος καὶ μέριμνα καὶ ζῆλος κατὰ χρέ-
ος ἐνέστακται χριστιανικόν, καὶ περιαλγεῖς μὲν ὄντες ἐπὶ
τῇ οὕτως ἐλεεινῶς ὑπορρεοῦση, καὶ εἰς φθορὰν ἐκβιαζο-
μένη τε καὶ χωρούση καταστάσει τοῦ ἱεροῦ μονιδρίου, μὴ
ἔχοντες δὲ τῇ προαιρέσει τὴν δύναμιν σύνδρομον διὰ τὰς

γνωστὰς τῶν καιρικῶν πραγμάτων τραχύτητας καὶ περι-
πετείας, μηδὲ πόρου τινὸς ποθεν ὑποφαινομένου ἀπεί-
δμεν τελευταῖον πρὸς τὸν Παναγιώτατον καὶ σεβασμι-
ώτατον ἡμῶν αὐθέντην, καὶ δεσπότην, τὸν Οἰκουμενι-
κὸν Πατριάρχην κύριον κύριον Χρῦσανθον, ἔμελλε γὰρ
καὶ τοῦτο ὑπὸ τῆς διεξαγαγούσης πανσόφως τὰ ἡμέτερα
φιλαγάθου Προνοίας ἀποταμειυθὲν, τῆς ἀναγκαίας τυ-
χεῖν θεραπείας, ἤδη νῦν ἐν καιρῷ εὐθέτῳ, καὶ ἀρμοδίῳ
ἐπὶ τῆς αὐτοῦ σεβασμιωτάτης Παναγιότητος, ἀσύγκριτον
καὶ ἀπαράβλητον διατρέφοντος ζῆλον περὶ τὰ θεῖα σκη-
νώματα, ὑπέρομαχον δὲ ἐν ἡθελι μεγαλοπρεπεῖ καὶ γενναίῳ
προβαλλομένου τὴν προστασίαν περὶ πάντα τὰ πρὸς κοι-
νὴν ὠφέλειαν τῆς Ἐκκλησίας ἀφορῶντα σπουδάσματος,
καὶ ἐξαιρέτῳ κηδεμονίᾳ, παντοίας ἐξιούντα περιθάλ-
ψεως τὰ ἐν τοῖς προλαβοῦσι καιροῖς, εὐδεῖα προμηθεί-
ας ἀναλόγου, καὶ ἐπισκέψεως κακωθέντα, καὶ τῆς οἰ-
κείας ἐκστάντα δυνάμεως, καὶ δὴ προελθόντες ὁμοθυ-
μαδὸν τῇ αὐτοῦ σεβασμιωτάτῃ Παναγιότητι, καὶ τὴν οὕ-
τως ἀθλίως ἔχουσαν καὶ εἰς ἐρήμωσιν παντελῆ ρύθην
φερομένην κατάστασιν τοῦ ἱεροῦ μονιδρίου καὶ τῶν κατ'
αὐτὸ ἀναπτύξαντες, καὶ μόνης τῆς γενναίας αὐτοῦ καὶ
εὐεργετικῆς χειρὸς καὶ φιλοτίμου ἀντιλήψεως ἔργον τὴν
διάσωσιν καὶ ἀνάκλησιν ἀποδείξαντες κοινὴν δεητικὴν
αἴτησιν, καὶ σύμφωνον μετ' ἐπιμονῆς παράκλησιν προ-
σηνέγαμεν, ὅπως καταβαλὼν ἐξ ἰδίων αὐτοῦ τὰς εἰρη-
μένας εἴκοσι χιλιάδας γρόσια τὰς ἀποδοθησομένας πρὸς
τὸν δαιψιλῆ Ζαρπχανὲν διὰ τὴν ἐπιφερομένην, ὅσ' ὥρας
βίαν, γένηται ἐγκρατῆς, καὶ μετὰ πάσης πληρεξουσιό-
τητος κύριος τοῦ μονιδρίου τούτου καὶ πάντων τῶν συγ-

κροτούντων αὐτῷ κτημάτων τε καὶ πριυμάτων, καὶ διοικῆ νῦν τε καὶ μετέπειτα, ὡς ἄρεστον τῇ θειοτάτῃ Παναγιότητι, μηδεμιᾶς ἐτέρας ἐπιμιξίας, καὶ δυνάμεως ἔξουσιαστικῆς ἕμέχρι λόγον ψιλοῦ ἐν οὐδενὶ καιρῷ χώραν ἐχούσης, ἢ λαβεῖν δυνάμενης τὸ σύνολον. Θεωρεῖται δε κατὰ πρᾶσιν τελείαν, τὰ τῆς διαιτήσεως μόνον τῆς σταυροπηγιακῆς κλήσεως σωζομένης ὑπ' αὐτῷ, καὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ ὀνόματος διαμνημονευομένου. Καὶ δὴ τὸ κοινὸν ἡμῶν τοῦτο δεητικὸν πρόβλημα, ὡς ὕλην αὐτῷ πρόσφορον φιλοκαλίας εὐμενῶς προσηκαμένη ἢ αὐτοῦ Σεβασμιωτάτη Παναγιότης, καὶ συγκατατεθεισα ἐπιεικῶς, κατεμέτρησεν ἐπὶ λεπτοῦ εἰς χεῖρας τῶν τιμιωνάτων τοῦ Κοινοῦ ἐπιτρόπων τὰ τῆς διατιμήσεως εἰρημένα εἴκοσι χιλιάδες γροῖσια ἔξαγοράσασα τὸ διαληφθὲν ἱερὸν μονιδριον ὀλοτελῶς, καὶ ἀπεδόθη ἢ τῆς διατιμήσεως αὕτη ποσότης διὰ τῶν τιμιωτάτων ἐπιτρόπων τοῦ Κοινοῦ εἰς τὸν δαψιλῆ Ζαρχανὲν, καὶ ἐπομένως ἀπήλλακται τὸ κοινὸν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ βάρους, ὅπερ ἀνεδέξατο διὰ κοινῆς ἐνσφραγίστου ὁμολογίας, καθὰ τοῖς πᾶσιν γνωστόν. Ὅτι μὲν οὖν ἢ θειοτάτη αὐτοῦ Παναγιότης οὐπιωδῶς τὰ συντείνοντα τῷ μονιδρίῳ διαπράξεται, καὶ μέρος ἔξαιρέτου φροντίδος ποιήσεται εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον τὴν εὐστάθειαν αὐτοῦ, καὶ ἔπανάκλησιν τῆς ἀρχαίας λαμπρότητος εἰς δόξαν Θεοῦ, οὐδεὶς ἀντερεῖ λόγος, καὶ οὐδεὶς τῶν εὐφρονούντων, καὶ ἐν πείρᾳ γενομένων τῆς φιλοτίμου αὐτοῦ προαιρέσεως περὶ τούτου ἀμφισβητήσσει. Κατασφαλίζοντες δὲ κοινῶς σύμπαντες τὴν γνησίαν κυριότητα τῆς αὐτοῦ Σεβασμιωτάτης Παναγιότητος, καὶ πᾶσαν ἐνδεχομένην ἀπορραπίζοντες ἔνστασιν, καὶ ἐνόχλησιν καὶ ζημίαν

ἐπὶ τοῖς νομίμοις δικαίοις αὐτοῦ, ἐμπεδοῦμεν, καὶ διαβιβαιούμεθα, καὶ συνομολογοῦμεν καὶ συναποφασίζόμεθα συνοδικῶς τε καὶ γενικῶς, ἵνα τὸ εἰρημένον Ἱερὸν καὶ Σεβάσιμον Μοναστήριον τὸ ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ κείμενον καὶ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ζωαρχικῆς Τριάδος κλειζόμενον μετὰ πάντων τῶν αὐτόθι, καὶ ἀλλαχοῦ τε κειμένων κτημάτων αὐτοῦ καὶ πραγμάτων, κινήτων καὶ ἀκινήτων, οἰκοδομῶν, τόπων τε καὶ γαιῶν, ἀμπελώνων, κήπων, ἀγρῶν, βουνῶν, μετοχίων, ἐργαστηρίων, καὶ ἄλλων παντοδαπῶν, ἐντὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκτὸς σωζομένων, ὑπάρχη ἀπὸ τοῦ νῦν, καὶ εἰς ἔξῃς ἅπαντα χρόνον ὑπὸ τὴν ἐλευθέραν διακατοχὴν καὶ κυριότητα τῆς αὐτοῦ Σεβασμιωτάτης Παναγιότητος ὧν μετὰ πάντων αὐτῶν ἀγορασθὲν, ἐπὶ τῇ καταμετρήσει τῆς ἀποφανθείσης καὶ προσδιορισθείσης διατιμήσεως τῶν εἴκοσι χιλιάδων γροσίων, καὶ λέγεται, καὶ παρὰ πάντων γινώσκεται, ἴδιον τῆς αὐτοῦ Σεβασμιωτάτης Παναγιότητος, κτήμα ἀναφαίρετον, καὶ ἀναπόσπαστον, ἐπιφημιζόμενον τῷ κῶ ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ κατ' ἐπωνυμίαν τῷ Πατριαρχικῷ, ὅσον πρὸς δήλωσιν τῆς σταυροπηγιακῆς χάριτος, μηδεμιᾶς ἐτέρας πρὸς αὐτὸ σχέσεως, καὶ ἀναφορᾶς καὶ δυνάμεως κυριαρχικῆς, καὶ Πατριαρχικῆς ἐπεκτεινομένης, εἰ μὴ μόνου τοῦ μνημοσύνου τοῦ κατὰ καιρὸν διέποντος τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον. Ἐξη δὲ ἐν πάσῃ πληρεξουσιότητι ἢ αὐτοῦ Σεβασμιωτάτη Παναγιότης διευνθύνειν τὰ ἐν αὐτῷ καὶ περὶ αὐτὸ πράγματα, κρίνειν καὶ ἀνακρίνειν ἐλευθέρως, ἐνοικίοις τε ἐκδιδόναι, καὶ ἐμφυτεύσει, καὶ πάκτοις καὶ ἐναλλαγαῖς ἐπ' ὠφελείᾳ, καὶ διοικεῖν ὡς αὐτῷ ἄρεστον, καὶ γνωρίζειν αὐτῷ τε καὶ κατ' αὐτὸ κτήματα παντὸς παλαιοῦ καὶ νέου χρῆ-

ους μέχρι τῆς σήμερον, ἐλεύθερα, καὶ ἀπηλλαγμένα, μηδενὸς ἐπιμιγνυομένου ταῖς διατιήσεσιν αὐτοῦ, καὶ ταῖς ἐν αὐτῷ γιγνομέναις παρὰ τῆς αὐτοῦ Σεβασμιωτάτης Παναγιότητος συμφωνίαις τε καὶ συνθήκαις διορίζειν καὶ ἡγουμένους ἐν αὐτῷ καὶ οἰκονόμους ἐπὶ τοῖς κτήμασιν αὐτοῦ, καὶ πάσας τὰ πρυσόδους καὶ τὰ ἐτήσια, καὶ εἴ τι ἄλλο ἀποφερόμενον κατὰ καιροῦς, καὶ παραλαμβάνειν δεσποτικῶς τοὺς λογαριασμοὺς αὐτοῦ καὶ ὀροθετεῖν τὰ δοκοῦντα, καὶ πάντα τὰ δι' εὐπρέπειαν τείνοντα τοῦ ἐν αὐτῷ ἱεροῦ ναοῦ, μηδένα ἔχων τὸν ἀντιλέγοντα καὶ ἐναντιούμενον ἐν οὐδενὶ καιρῷ, καὶ ἐπ' οὐδεμιᾷ αἰτία καὶ περιστάσει. Καίτοι οἱ μηδεμιᾶς ὑπονοουμένης ἐξαλλοιώσεως, ἢ ἐνοχλήσεως κακοβούλου, ἐπὶ τοῖς αὐτῷ διευθετηθεῖσι, καὶ ὀρισθεῖσιν ἄριστα, καὶ κατὰ θεοφιλῆ σκοπὸν, ὅμως μέντοι πρὸς ἀσφάλειαν μείζονα καὶ τελειωτέραν τῆς αὐτοῦ Σεβασμιωτάτης Παναγιότητος, συνυπισχνούμεθα κοινῶς καὶ ὁμοφώνως, ὡς ἐάν ποτε (ὅπερ τοῦ λόγου) ἢ παρὰ τινος τῶν διαδόχων Πατριαρχῶν, ἢ παρὰ τινος τῶν ἐκ τοῦ ἀρχιερατικοῦ καταλόγου, τοῦ συστήματος τῶν ἐπιτρόπων τοῦ κοινοῦ, καὶ κοσμικῶν ἄλλων προσώπων ἀναφανῆ κατὰ καινοτομίαν, καὶ ἰδιορρυθμίαν παρεκτροπῆς τῶν οὕτω πραχθέντων, καὶ ἀθέτησις τῶν κατὰ κοινὴν ἡμῶν αἴτησιν καὶ εὐχάριστον θέλησιν γενομένων, ἢ ἐνόχλησις καὶ ἐπήρεια τῷ δικαιώματι τῆς κατὰ πρᾶσιν καὶ ἀγορὰν τελείας κυριότητος καὶ δεσποτείας, ἢ δυσαρέσκεια καὶ γογγυσμὸς ἢ βλάβη τις καὶ ζημία μέχρι τοῦ λεπτοῦ τῆ αὐτοῦ Σεβασμιωτάτη Παναγιότητι, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ διοριζόμενοις ἐπιστάταις, καὶ ἐπιτρόποις, καὶ διοικηταῖς ἱερωμένοις καὶ λαϊκοῖς, ἔχομεν προῖστασθαι πάντες ἡμεῖς

γενικῶς, καὶ διὰ κοινῆς φεραλλήλου ἐνώσεως διαλύειν τὴν λανθάνουσαν ἢ φανερὰν ἐπιζήμιον ἐπίθεσιν καὶ τελευταῖον ὑπόχρεων ποιεῖν τὸ Κοινὸν τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς συμβάσης ζημίας καὶ τὴν αὐτοῦ Σεβασμιωτάτην Παναγιότητα, κατὰ πάντα τρόπον ἀζήμιον ἀποκαθιστᾶν· ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ χρέους ἀναφανησομένου (εἰ τύχοι) εἴτε ἐν ὁμολογίαις τῶν χρηματισάντων ἡγουμένων, εἴτε ἐν γράμμασιν ἐνσφραγίστοις μοναστηριακοῖς, εἴτε χωρὶς ὁμολογιῶν καὶ ἐγγράφων τοιούτων, ἀνωτέρα ἔσται τῆς ἀπαιτήσεως τούτου, πολλοῦ ἢ ὀλίγου καὶ ἀκαταζήτητος ἢ αὐτοῦ Σεβασμιωτάτη Παναγιότης, ὡς ἐξοφλήσασα μετὰ τοῦ Κοινοῦ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους, διὰ τῆς τῶν εἴκοσι χιλιάδων γροσιῶν καταμετρήσεως, καὶ γενομένης περὶ πάντων. **Ἰπρᾶ θε ἰσκατ ἀμμέγι δαβαδᾶν βε κιαφρεϊ μουταλαπατδὲν** τουρκικώτερον εἰπεῖν. Τὸ δὲ ἀναφανησόμενον τυχὸν ἐκεῖνο χρέος ἔχη γνωρίζεσθαι εἰς βᾶρος τοῦ κοινοῦ, καὶ διόλου ἀμέριμνος καὶ ἀνενόχλητος περὶ τούτου ἢ θειοτάτη αὐτοῦ Παναγιότης, καὶ οἱ παρ' αὐτοῦ διοριζόμενοι κατὰ καιρὸν ἡγούμενός τε καὶ ἐπίτροπος.

Ἀποδέχεσθαι δὲ προσέτι συνυπισχνούμεθα, καὶ συνιστᾶν καὶ κρατύνειν, ὅσα ἂν ἐπὶ ζωῆς αὐτοῦ διατάξῃ ἢ Σεβασμιωτάτη Αὐτοῦ Παναγιότης, περὶ τοῦ μονιδρίου καὶ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ, γενέσθαι μετὰ τὴν πρὸς Κύριον αὐτοῦ ἐκδημίαν, ἴν' ἔχῃ τὸ κύρος, καὶ τὴν ἰσχὺν ἀμετάσρεπτον μέχρι κεραίας καὶ ἀπαραποίητον, εἴτε ἐν γράμμασι διατακτηρίοις, εἴτε ἐν διαθήκῃ αὐθαιρέτῳ ὀρισθῶσι καὶ ἀποφανθῶσι τῷ νομίμῳ λόγῳ τῆς ἐν πληρεξουσιότητι κυριότητος. Τῦτα ἀλληλεγγύως ὑπισχνούμεθα, τὸ κατὰ πάντα

ἀσφαλές, καὶ ἀνύποπτον τῇ αὐτοῦ Θειοτάτῃ Παναγιότητι παρεχόμενοι, καὶ ἐξαρθώμενοι θεόθεν ὑγείαν ἄκραν, καὶ στερέωσιν ἐπὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ αὐτοῦ θρόνου ἀστεμφῆ, καὶ ἀδιακλόνητον μέχρις ἐρμάτων ἐπιμηκίστου ζωῆς πρὸς εὐτυχίαν καὶ αἰσίαν ἔκβασιν, τῶν θεοφιλῶν, καὶ ἀξιαγάστων προθέσεων περὶ τοῦ μονιδρίου αὐτοῦ, καὶ περὶ πάντων τῶν λοιπῶν, τῶν ἰδίᾳ τε καὶ κοινῇ συντεινόντων τῇ κοινῇ ἡμῶν μητρί, καὶ εὐεργέτιδι ἀγίᾳ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ. Ὅς δ' ἂν καὶ ὁποῖος ἐξ ὑμῶν ἢ ἄλλων μεθ' ἡμᾶς ἐτέρως πως διανοηθῆ περὶ τῶν οὕτω συντεθειμένων, καὶ συμπεφωνημένων καὶ τάναντία βουλήσῃται, καὶ ἀνατρέψῃ βουληθῆ, ἢ παρρησίᾳ, ἢ ἐξ ἀφανοῦς, ἢ τῷ καιρῷ συναρπαγείς, ἢ πράγμασι συνδιατεθείς ἀντιξόις, καὶ ζημίας ἄξιος γένηται, καὶ ἐνοχλήσεως σμικροτάτης τῇ Αὐτοῦ Σεβασμιωτάτῃ Παναγιότητι, ὁ τοιοῦτος ὡς ἀλαζών, καὶ ἰδιόρρυθμος, καὶ δόλιος καὶ παλίμβουλος, μὴ ἀνέγκλητος γένοιτο τῷ Θεῷ, ἐχέτω δὲ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ παρὰ πάντα τὸν βίον τὴν ἀρὰν τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότης, καὶ πάσας τὰς οὐρανίους καὶ ἀσωμάτους δυνάμεις πολεμίους αὐτῷ, καὶ τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ ἀνεξάλειπτον καὶ προκοπὴν μηδέποτε ἴδοι. Διὸ εἰς τὴν περὶ τούτου ἔνδειξιν, καὶ διηνεκὴ τὴν ἀσφάλειαν, ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμῶν συνοδικόν, καὶ κοινὸν ἀποδεικτικὸν καὶ κυρωτικὸν γράμμα, κατασφαλισθὲν ταῖς τε ἀρχιερατικαῖς ὑπογραφαῖς, τῇ τετραμερεῖ συνοδικῇ σφραγίδι τοῦ κοινοῦ, καὶ ταῖς ἀπαξᾶπάντων ὑπογραφαῖς βεβαιωθὲν, κἂν τῷ ἱερῷ Κώδικι τῆς Ἐκκλησίας καταστρωθὲν, ἐδόθη τῇ αὐτοῦ Σεβασμιωτάτῃ Παναγιότητι. (ἔπονται αἱ ὑπογραφαί)

αὐκῆς Μαρτίου 18

Καὶ ἐσώθη μὲν τότε ἡ Μογὴ ἐκ τῆς ἀπεμπολήσεως ἀλλ' ὁ πατριάρχης Χρῦσανθος δὲν ἐχρησιμοποίησεν αὐτὴν ὡς ἐσκόπει· διατὶ ἄρα γε ; τὸν λόγον μᾶς τὸν δίδει ἕτερον ἐγγραφον κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος συνταχθὲν. « Ἐπειδὴ, λέγει, τὰ τῆς ἀγορᾶς τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου τῆς Ἀγίας Τριάδος, καὶ καταβολῆς τῆς εἰρημένης ποσότητος ἐπράχθησαν μὲν διὰ τὴν βελτίωσιν καὶ εὐστάθειαν αὐτοῦ οὐχ' ἤττον δὲ καὶ διὰ τὴν ἐν καιρῷ θεοφιλίᾳ ἡσυχίαν τῆς Αὐτοῦ Σεβασμιωτάτης Παναγιότητος, καθορᾶται δὲ τοῦναντίον ἀνῆσυχον ὡς ἐκ τῶν πραγμάτων ἐναγχος ἐδείχθη καὶ ὡς πλησίον τῆς χώρας κείμενον φωναῖς χωρिकाῖς καὶ ταραχαῖς συνεχέσιν ὑποκείμενον, τούτων ἕνεκα ταῦτα πάντα καθορῶσα ἡ Αὐτοῦ Σεβασμιωτάτη Παναγιότης ἐναντία ὄντα οὐπερ προεἰλετο ἡσυχίου καὶ ἀταράχου βίου, καὶ διανοησαμένην ἐμφρόνως τὸ συμφέρον τῆς ἡσυχίας προὔβαλε πάσῃ τῇ περὶ ἡμᾶς ἐνδημούσῃ ἀδελφότητι τῇ τε ἐντίμῳ ἐπιτροπῇ τοῦ Κοινοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ πᾶσι τοῖς λόγου ἀξίοις ἐκ τοῦ ἡμετέρου Γένους κρίνασα συμφέρον αὐτῇ κατ' οἰκίαν βούλησιν, ἵνα ἀντικαταλλάξῃται τὸ ἱερὸν τοῦτο μοναστήριον τῆς Ἀγίας Τριάδος πρὸς τὸ ἐν τῇ Πριγκήπῳ τῆς θείας Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ . . . ὡς ἡσυχαστικώτερον καὶ ἀναπαυτικώτερον καὶ ἀπωκισμένον τῆς χώρας καὶ ταραχῆς καὶ συγχύσεως ἀπηλλαγμένον». (47)

§ 3.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1826 Νοεμβρίου κ'. παρουσιά-

(47) Κώδιξ Πατριαρχ. Χμ. (640) σελ. 184.

σθη ὁ Διδάσκαλος καὶ ἱεροκῆρυξ Σαμουὴλ θέλων νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἡγουμενίαν τῆς Μονῆς, ἐγένετο μάλιστα καὶ τὸ σχετικὸν ἡγουμενικὸν γράμμα δι' οὗ ὑπισχνεῖτο νὰ πληρῶσθαι διὰ μίαν πενταετίαν 15 χιλιάδας γροσίων, (48) ἀλλ' ὁ Σαμουὴλ μετέγνω ἀμέσως, ἀντ' αὐτοῦ δὲ τὴν ἡγουμενίαν ἀνέλαβεν ὁ ἱερομόναχος Ἰάκωβος ὁ ἐξ Ἄνδρου ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὄρους, ὡς δείκνυται ἐκ τοῦ ἡγουμενικοῦ αὐτοῦ γράμματος.

Ἄγαθάγγελος . . . (49)

Διὰ τοῦ παρόντος ἡμετέρου ἐκκλησιαστικοῦ καὶ ἀποδεικτικοῦ γράμματος γίνεται δῆλον ὁ ὡς ἐπειδήδοσιώτατος ἐν ἱερομόναχοις κύρ Ἰάκωβος παραστὰς ἐνώπιον ἡμῶν ἐξητήσατο αὐθαιρέτως τὸ ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ κείμενον ἱερὸν καὶ σεβάσιμον ἡμέτερον Πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν μοναστήριον τὸ τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς ζωαρχικῆς Τριάδος, δοθῆναι τῇ αὐτοῦ ὀσιότητι ἐπὶ πενταετίαν παρέχων ἕνεκα τούτου εἰς τὸ κοινὸν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας δεκαπέντε χιλιάδες γροσία, ἢ μετριότης ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν ἱερωτάτων συναδελφῶν ἐπικρίνασα συνοδικῶς καὶ διασκεψαμένη ἀπεδέξατο τὸ πρόβλημα τῆς αὐτοῦ ὀσιότητος, ἐλπίδας χρηστὰς λαβοῦσα περὶ τῆς ἐπωφελοῦς διοικήσεως καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω αὐξήσεως τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου, προσδοκωμένης ἐκ τῆς ἰκανότητος καὶ

(48) Ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 209,

(49) Κῶδιξ χμ 214

τοῦ ζήλου αὐτοῦ καὶ τῆς ἐμπειρίας εἰς διοικήσιν μοναστηριακῆν. Καὶ δὴ παρεδόθησαν αὐτῷ διὰ καθαροῦ καταστίχου πάντα τὰ ἐν τῷ Ἱερῷ Μοναστηρίῳ διαφόρου εἶδους πράγματα τε καὶ κτήματα καὶ ἀφιερῶματα, κατεμετρήθησαν δὲ πρὸς τὸ κοινὸν καὶ τὰ ἄσπρα τῆς συμφωνηθείσης ποσότητος τῶν δεκαπέντε χιλιάδων γροσίων, τὰ μὲν ἡμίση ἀμέσως ἤδη ἐκ τοῦ παραυτίκα, τὰ δὲ λοιπὰ ὑπέσχετο ἡ Ὄσιότης αὐτοῦ ἀποδοῦναι καὶ καταμετρήσαι ἐκ διαλειμμάτων ἐν τῷ μεταξὺ διαστήματι ἐνὸς χρόνου, ὥστε ἔχῃν ἐξωφλημένην ἅπασαν τὴν ποσότητα ἐντὸς τοῦ ἐνὸς χρόνου. Καὶ οὕτω διωρισάμεθα καὶ ἀποκατεστήσαμεν κανονικῶς τὴν αὐτοῦ Ὄσιότητα ἡγούμενον τοῦ εἰρημένου Ἱεροῦ μοναστηρίου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ καὶ περὶ αὐτὸ κτημάτων καὶ πραγμάτων αὐτοῦ κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων διὰ χρόνους πέντε ἀπὸ τῆς σήμερον διὸ καὶ γράφοντες ἀποφάσει συνοδικῇ μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ὁ διαληφθεὶς Ὄσιώτατος κύρ Ἰάκωβος ὑπάρχῃ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ γνωρίζηται κανονικῶς ἡγούμενος τοῦ εἰρημένου ἱεροῦ ἐν Χάλκῃ ἡμετέρου σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου τῆς Ἀγίας Τριάδος, καὶ ἔχῃ τὴν διοικήσιν καὶ οἰκονομίαν αὐτοῦ, καὶ τῶν κτημάτων καὶ πραγμάτων καὶ ἀφιερωμάτων αὐτοῦ, κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, ἀγρῶν δηλαδή, ἀμπελώνων, ἐλαιώνων καὶ ἄλλων, καρπούμενος αὐτὰ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐν διαστήματι χρόνων πέντε, καὶ νεμόμενος τὰς προσόδους καὶ ἐπικαρπίας αὐτοῦ, καὶ πᾶν ἄλλο κύριον καὶ τυχηρὸν ἐσόδημα, μετὰ τὴν ἐξ ἰδίων καταβολὴν τῶν εἰς καλλιέργειαν καὶ ἐπισκευὴν καὶ περιποίησιν ἀπαιτουμένων ἐξόδων καὶ ἄλλων

συνήθων δαπανημάτων, μηδὸς περὶ αὐτῶν ὑποχρεομένου τοῦ Κοινοῦ τῆς Ἐκκλησίας. Ὀφείλει δὲ ἀνυστάκτως ἐπαγρυπνεῖν καὶ διατηρεῖν ἀπαραχάρακτα μέχρι κεραίας τὰ ἐπικεχορηγημένα τῷ Ἱερῷ τούτῳ μοναστηρίῳ σταυροπηγιακὰ προνόμια, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν αὐτῷ τάξιν τῶν Ἱερῶν ἀκολουθιῶν, καὶ τὴν εὐπρέπειαν τοῦ ἱεροῦ ναοῦ, καὶ τὴν σεμνότητα τῶν ὑπ' αὐτὸν διατελούντων ἱερωμένων καὶ ἄλλων ὑπουργῶν, ἀναγγέλλειν τε πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλην Ἐκκλησίαν πᾶν εἴτι φανῆ χρῆζον προστασίας καὶ ὑπερασπίσεως ἐκκλησιαστικῆς, φροντίζειν δὲ καὶ ἐπιμελεῖσθαι περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν πραγμάτων αὐτοῦ, ἵνα μηδὲν ἐξ αὐτῶν ἐξίτηλον γένηται καὶ ἔργον ἔχειν τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω αὔξησιν τῶν κτημάτων αὐτοῦ κατὰ τὸν πιστὸν καὶ φρόνιμον οἰκονόμον· πρὸ πάντων δὲ ὀφείλει ἔχειν ἐλεύθερον παντὸς χρέους τὸ ἱερὸν μοναστήριον, καθὼς αὐτὸ παρέλαβεν ἤδη καὶ εἴτε ἐν τῷ μεταξὺ θανάτου μεσολαβήσαντος, ἀναφανῆ χρέος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς ἡγουμενείας αὐτοῦ ἐπιφορτισθέν, ἔχει λογίζεσθαι ἴδιον αὐτοῦ, καὶ ἐξοφλεῖσθαι ἐκ τῆς περιουσίας αὐτοῦ, μηδὸς γνωριζούσης τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κοινοῦ χρέους τοιοῦτο πολὺ, ἢ ὀλίγον. Ὄθεν εἰς ἔνδειξιν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἐκκλησιαστικὸν ἀποκαταστατικὸν γράμμα ἐνσημιανθὲν τῇ τοῦ κώδικος τοῦ Κοινοῦ σφραγίδι καὶ ἐδόθη τῷ ρηθέντι Ὀσιωτάτῳ ἡγουμένῳ κὺρ Ἰακώβῳ.

Ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ, Ἰνδικτιῶνος ΙΕ αὐακς'.

Ὁ Ἐφέσου **Μακάριος**

Ὁ Ἡρακλείας **Ἰγνάτιος**

Ὁ Χαλκηδόνος **Ζαχαρίας**

Ὁ Δέρκων **Νικηφόρος**

Ὁ Διδυμοτείχου **Καλλίνικος** Ὁ Νέων Πατρῶν **Δοσίθεος**
Ὁ Νικομηδείας **Πανάρετος** Ὁ Ἰωαννίνων **Βενέδικτος**

§ 4.

Ἐν τούτοις δὲν παρήλθε τριετία καὶ λόγῳ μὲν ὅτι ὁ ἡγούμενος Ἰακώβος δὲν ἐξεπλήρωσε τοὺς ὄρους τοῦ Συμβολαίου κυρίως ὅμως διότι παρουσιάσθη ἄλλος ἐραστής τῶν καλλωνῶν καὶ πλεονεκτημάτων τῆς Μονῆς ἰσχυρότερος αὐτός, ὁ Ἄρχων Χάτμαγος Στέφανος Βογορίδης ἠκυρώθη ἢ προτέρα συμφωνία καὶ παρεδόθη ἢ Μονῇ εἰς τὸν Ἄρχοντα Χάτμανον ἐνοικιάσαντα αὐτὴν διὰ μίαν πενταετίαν μέχρι Δεκεμβρίου τοῦ 1834 ἔτους. Τότε δὲ συνετάχθη καὶ ἐπίσημον ἔγγραφο ἀπαράλλακτον τοῦ πρωτοτύπου καὶ κατεχωρήθη εἰς τὸν οἰκεῖον Κώδικα (50) ἔχον ὡς ἐξῆς:

Ἄγαθάγγελος . . .

Ἀείποτε ἢ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησία, ὡς κοινὴ μήτηρ καὶ κεφαλὴ πάντων, ἔργον ἔχουσα τὴν διηνεκῆ σύστασιν καὶ ἐπὶ τὰ κρείττω μεταβολὴν καὶ βελτίωσιν τῶν ἱερῶν σκηνομάτων, ἐπειδὴν κατίδη αὐτὰ ἀτάκτως καὶ μὴ καλῶς διακυβερνώμενα δι' ἀμέλειαν, ἢ ἀνικανότητα τῶν ἐπιτραπέντων τὴν οἰκονομίαν καὶ διοίκησιν αὐτῶν μεθαρμόζουσα κρέττοσιν οἰκονόμοις καὶ ἀξι-

ωτέροις ἐπιστάταις, ἐπιτρέπει τὴν διοίκησιν αὐτῶν, καὶ πρὸς τὸ συμφέρον κατασφαλίζουσα, πάσης ἐπικειμένης ἀπαλλάττουσα βλάβης καὶ προσβολῆς. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ τὸ κατὰ τὴν νῆσον Χάλκην ἱερὸν καὶ σεβάσιμον ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν μοναστήριον, τὸ τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς ὁμοουσίου καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος, πρὸ χρόνων ἤδη τριῶν ἐδέδοτο τῷ ὀσιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχοις κυρ' Ἰακώβῳ, μετὰ πάντων τῶν πραγμάτων καὶ κτημάτων αὐτοῦ, κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, ἐν καταστίχῳ ἀκριβῶς καταγεγραμμένων ἐπὶ πενταετία, διὰ συνοδικοῦ πατριαρχικοῦ γράμματος, γεγραμμένου κατὰ τὸ αὐκτ' κατὰ μῆνα Δεκέμβριον, ἐπὶ συμφωνίᾳ ὅπως ἔχων τὴν διοίκησιν αὐτοῦ καὶ νεμόμενος χρόνους πέντε τὰς προσόδους καὶ ἐλικαρπίας αὐτοῦ, ἀποδῶ εἰς τὸ κοινὸν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, λόγῳ πακτώσεως ἐπὶ μετρητοῖς γροσίοις δεκαπέντε χιλιάδων, τὰ μὲν ἡμίση γρόσια = 7,500 ἐπὶ προθεσμίᾳ χρόνου ἐνός, ὧν τὴν ἀπόδοσιν ὀφείλων ποιῆσαι κατὰ τὴν συμφωνίαν ἢ αὐτοῦ ὀσιότης, διὰ τὸ ἀνώμαλον ὁμως τῶν περιστάσεων, καὶ τὴν προβαλλομένην παρ' αὐτοῦ δυστυχῆ κατάστασιν τῶν πραγμάτων καὶ ἀφορίαν, καὶ ἀνέχειαν, μέχρι νῦν οὐκ ἠδυνήθη ποιῆσθαι, τούτου ἕνεκα ἀφαιρεθείσης ἀπ' αὐτοῦ κατὰ λόγον δίκαιον τῆς ἐπιστασίας, καὶ πάσης πληρεξουσίου διοικήσεως τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου καὶ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ, ἢ μετριότης ἡμῶν, καὶ ἢ περὶ ἡμᾶς ἱερὰ ἀδελφότης, τῇ ὁμοφώνῳ συγκαταθέσει καὶ τῶν τιμιωτάτων τοῦ κοινοῦ ἐπιτρόπων μετενεγκόντες δεδώκαμεν αὐτὸ ἐπὶ ταῖς ἀνωτέρω συμφωνίαις, μετὰ προσθήκης ἔτι τριῶν πρὸς τοῖς πέντε καὶ ἐπὶ ἐπιμετρήσει τῶν ὀφειλομένων γροσίων 7500, τῷ εὐγενεστάτῳ Ἀρχοντι Χατμάνῳ, ἡμετέρῳ κατὰ

πνεῦμα υἱῷ ἀγαπητῷ καὶ περιποθήτῳ, κυρίῳ Στεφάνῳ Βογορίδῃ, ἀξίωσιν ἡμῖν περὶ τούτου προσενεγκόντι καὶ κατὰ θεοφιλή σκοπὸν τῆς βελτιώσεως αὐτοῦ αἰτησαμένῳ καὶ ἀνεθέμεθα τὴν διοίκησιν καὶ οἰκονομίαν αὐτοῦ, ὑπὸ τὴν πληρεξούσιον ἐπιστασίαν τῆς αὐτοῦ Εὐγενείας, ὑπισχνουμένῳ ἐν προσφόρῳ καιρῷ τὴν ἀπόδοσιν καὶ τῶν ὀφειλομένων γροσ. 7,500. Ἐπὶ τούτῳ γὰρ τῷ λόγῳ ἐγένετο καὶ ἡ προσθήκη τῶν τριῶν ἐξῶν, ὥστε ἔχειν τὴν προστασίαν καὶ διοίκησιν τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου μετὰ πάντων τῶν πραγμάτων αὐτοῦ, καὶ κτημάτων καὶ μετὰ πάσης τῆς καρποφορίας τῶν προσόδων αὐτοῦ. ἐφ' ᾧ καὶ γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τὸ εἰρημένον ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ ἱερὸν καὶ Σεβάσιμον ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν μοναστήριον τῆς ἀγίας καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος, μετὰ πάντων τῶν πραγμάτων καὶ κτημάτων καὶ ἀφιερωμάτων, κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, ἀγρῶν δηλονότι καὶ ἀμπελώνων, ἐλαιῶνων καὶ ἄλλων, ἅτινα διὰ καθαροῦ καταστίχου παρεδόθησαν τῇ αὐτοῦ Εὐγενείᾳ, ὑπάρχη καὶ γνωρίζηται ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν, διοίκησιν καὶ οἰκονομίαν τοῦ διαληφθέντος κατὰ πνεῦμα ἡμῖν υἱοῦ ἀγαπητοῦ εὐγενεστάτου Ἀρχοντος Χατμάνου κυρίου Στεφάνου Βογορίδου, ἐπὶ χρόνους πέντε, ἀρχομένης τῆς προθεσμίας ἀπὸ τοῦ ἤδη τρέχοντος χιλιστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ εἰκοστοῦ ἐνάτου σωτηρίου ἔτους, κατὰ Δεκέμβριον μέχρι τοῦ ἐλευσομένου 1834 ἔτους κατὰ Δεκέμβριον, καθ' ὃ ἔτος τελευτᾷ ἢ πεν-

ταετία τῆς συμφωνηθείσης προθεσμίας καὶ ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ ἢ αὐτοῦ Εὐγένεια καρπῶται αὐτὰ καὶ νέμονται καὶ ἀπολαμβάνη πάσας τὰς προσόδους καὶ ἐπικρατίας αὐτοῦ, καὶ πᾶν ἄλλο κύριον καὶ τυχηρὸν εἰσόδημα μετὰ τῆς ἐξ ἰδίων καταβολῆς τῶν εἰς περιποίησιν καὶ ἐπισκευὴν καὶ καλλιέργειαν ἀπαιτουμένων ἐξόδων καὶ ἄλλων σηνήθων δαπανημάτων, μηδόλως ἐνεχομένου ἐν τούτοις τοῦ κοινοῦ, προνοῶν ἐμφρόνως καὶ ἐφορῶν περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν σφῆζομένων ἐν αὐτῷ πραγμάτων καὶ ἀφιερωμάτων, ἵνα μηδὲν ἐξ αὐτῶν ἐξίτηλον γένηται, καὶ ἀξίους ἀποκαθιστῶν οἰκονόμους καὶ ἐπιστάτας ἐπιμελουμένους εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων, καὶ ἔργον ἔχοντας τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω αὐξήσιν καὶ βελτίωσιν αὐτῶν, ἐλευθέρου φιλαττομένου παντὸς χρέους τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου, ὡσπερ καὶ παρεδόθη τῇ αὐτοῦ Εὐγενείᾳ, εἰ δὲ ἐν τῷ διαστήματι τῆς συμπεφωνημένης προθεσμίας φανῇ χρέος πολὺ ἢ ὀλίγον, ἔχει λογίζεσθαι ἴδιον, καὶ οὐχὶ τοῦ μοναστηρίου. Συμπληρωθείσης δὲ τῆς πενταετοῦς προθεσμίας ἔχει παραχωρεῖν καὶ ἐπιστρέφειν αὐτὸ εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ πάντων τῶν εἰρημένων πραγμάτων καὶ κτημάτων αὐτοῦ κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων διὰ τοῦ εἰρημένου καταστίχου, ὡσπερ καὶ παρέλαβεν. Ἐπιτοιαύταις οὗ συμφωνίαις καὶ ἀμοιβαίαις ὑποσχέσεσιν, ἔχει διοικεῖσθαι ὑπὸ τῆς ἐνθέσμου ἐπιστασίας τῆς αὐτοῦ Εὐγενείας τὸ εἰρημένον ἱερὸν μοναστήριον, ὑπὸ κανονικοῦ ἡγουμένου, ὅστις ἂν ἄξιος ἐκλεγείας ἀποκατασταθῇ ἐν αὐτῇ τῇ κυριαρχικῇ ἡμῶν ἀδείᾳ καὶ κανονικῇ ἐπικυρώσει τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτοῦ, ὅστις ὀφείλει ἀνυστά-

κτως διατηρεῖν ἀπαραχάρακτα μέχρι κεραίας τὰ ἐπιεχορηγημένα τῷ ἱερῷ τούτῳ μοναστηρίῳ προνόμια τῆς Σταυροπηγιακῆς ἀξίας, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν αὐτῷ τάξιν τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν, καὶ τὴν εὐπρέπειαν τοῦ ἐν αὐτῷ ἱεροῦ ναοῦ, καὶ τὴν σεμνότητα καὶ κοσμιότητα τῶν ἡθῶν τῶν ὑπ' αὐτῷ διατελούντων ἱερωμένων καὶ ἄλλων ὑπουργῶν. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν ἐκκλησιαστικὸν καὶ Συνοδικὸν γράμμα καταστρωθὲν ἐν τῷ τοῦ κοινοῦ κώδικι καὶ τῇ σφραγίδι αὐτοῦ ἐπισημανθέν.

Ἐν μηνὶ Ὀκτωβρίῳ Ἰνδικτιῶνος αὐκθ'

Ὁ Χαλκηδόνος Ζαχαρίας Ὁ Δέρκων Νικηφόρος.

Μεθ' ὅλα ταῦτα, ὡς συμπαιραίνει ἕκαστος, ἢ κατάστασις τῆς μονῆς ἡμῶν δὲν ἦτο ποσῶς εὐχάριστος· εἰς ἐπίμετρον ὁ ἐπελθὼν σφοδρὸς σεισμὸς κατηδάφισε καὶ κατέστρωσε πᾶν τὸ ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς περισθῆν, μὴ φεισθεῖς οὐδὲ τῆς ἱεῶς Ἐκκλησίας. Καὶ ἔκειτο πάλιν διὰ πολλοστήν φορὰν ἡ Μονὴ οἰκτρὸν ἐρείπιον καὶ ἄμορφος μᾶζα λίθων καὶ ξύλων καὶ πλίνθων προκαλοῦσα τὸ ἄλγος καὶ τὴν συμπάθειαν τῶν θεωμένων αὐτῇ.

Τί ἐγένετο τότε;

ΜΕΡΟΣ Ζ΄.

ΝΕΟΣ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΤΗΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ
Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ Ο Δ΄.

§ I.

«Νῦν δ' αὐτὴν τὸ τρίτον πατριάρχης κύδιμος αὐτὶς
τῆς Τριάδος λάτρης Γερμανὸς ἰδρύσατο·
'Ἀμφὶ δὲ δώματ' ἔτευξεν, ἀνάκτορα ἔμμεναι ἐσθλὰ
τῆς θείης σοφίης, πᾶσι διδασκομένοις».

Δὲν ἦτο θέλημα Θεοῦ νὰ ἐκλείψῃ ὀλοτελῶς τὸ
ἀθάνατον τοῦτο καθίδρυμα τοῦ ἀθανάτου Πατριάρ-
χου Φωτίου· ἡ θεία Πρόνοια, προορίζουσα αὐτὸ εἰς αἰ-
ῶνιον δόξαν καὶ ἐγκαλῶπισμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλη-
σίας, ἠυδόκησε ν' ἀναδείξῃ νέον κτῆτορα καὶ ἀνακαϊν-
στὴν αὐτῆς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ φιλομούσου καὶ φιλο-
εθνοῦς Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Δ΄. ὅστις παλαίον
ἐν μέσῳ ποικίλων ἀντιδράσεων, ἀπὸ μέρους μισοκάλων
ψευδαδέλφων, ἔμπλεως ἀγίου πυρὸς καὶ ἱεροῦ ἐνθουσι-
ασμοῦ, μὲ μόχθους ἀπείρους καὶ θυσίας ὑπερανθρώπους
οὐ μόνον ἀνεκαίνισε καὶ εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς περιω-
πὴν ἀπεκατέστησεν, ἀλλὰ καὶ τὸ μέγιστον ἠδυνήθη νὰ

πραγματοποιήσῃ ὄνειρον προσφιλές, τὸ ὁποῖον ὅλοι ὠνει-
ροπόλησαν, καθιδρύσας ἐν αὐτῇ τὴν πρῶτην Σχολὴν
τῆς Θεολογίας ἀνὰ τὸ κλίμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου,
ὅπως ἐν αὐτῇ σφυρηλατηθῶσιν οἱ θρησκευτικοί, ἠθικοὶ
καὶ ἐθνικοὶ διδάσκαλοι καὶ καθηγεμόνες, καὶ ἐκ τῆς
ὁποίας «πλειὰς ὄλη ἱεραρχῶν καὶ ἀνωτέρων κληρικῶν διὰ
τῆς θερμῆς καὶ πεφωτισμένης αὐτῶν φιλοπατρίας καὶ τῆς
ἀτρομήτου ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν ἐθελουσίας ἀνεδεί-
χθησαν γενναῖοι φρουροὶ καὶ ἀμύντορες τῶν ἐθνικῶν
δικαίων καὶ τοῦ ἀληθοῦς ποιμένος τὰ φωτεινὰ ὑπο-
δείγματα».

Ἴδου πῶς ὁ ἀοίδιμος πατριάρχης ἐξίστορεῖ τὰ τῆς
ἀνοικοδομῆς τῆς μονῆς καὶ τῆς συστάσεως Θεολογικῆς
Σχολῆς ἐν αὐτῇ εἰς τὸ κατὰ τὸ 1843 ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθὲν
ὑπὲρ τῆς μονῆς σιγίλλιδες γράμμα:

«Τοῖς τὰ κοινὰ πράττουσι καὶ μάλιστα τοῖς ἀνεξω-
σμένοις τὴν ἀνωτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν, ὀφειλὴ κα-
θέστηκεν ἀπαραίτητος ἡ διηνεκῆς μέριμνα ἐπὶ τοῖς κα-
λῶς ἀρξαμένοις, ὅπως τε αὐτοῖς τὸ ἀνάλογον τέλος τη-
ράσιμον γένηται καὶ κατὰ σκοποῦ χωρήσῃ τοῦ γχείρημα καὶ
πάσης περιτετείας ἀμιγῆς καὶ ἀνώτερον... Καὶ γὰρ τὸ
ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ ἐκ παλαιοῦ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἐπὶ
τὰ δεξιὰ τῷ ἐννεῦθεν ἐκεῖ καταπλέοντι λόφου ἰδρυμέ-
νον ἱερὸν μοναστήριον, τὸ τιμώμενον ἐπ' ἐνόματι τῆς
ζωαρχικῆς Τριάδος, διαφόροις περιπεσὸν περιπετείας
καὶ ὑπὸ διαφόρων περιελθόντων προσώπων διοίκησιν, καὶ δι-
αφόρους ὑποστὰν ζημίας καὶ ἀτυχίας, τῶν τε κινήτων
καὶ ἀκινήτων κτημάτων καὶ ἀφιερωμάτων, ἀφ' ὧν οὐ-
σιώδης τις πρόσοδος ἐγένετο αὐτῷ στερηθὲν καὶ ἐσχά

τως κατὰ μέρος μὲν πυρίκαυστον γενόμενον, κατὰ μέρος δὲ καταστρωθὲν καὶ κατακριμνησθὲν, τέλος κατέστη ἑρείπιον, διαρραγείσης ἐκ τοῦ σεισμοῦ τῆς ἐν αὐτῷ ἱερᾶς ἐκκλησίας.

Ἡ μετριότης οὖν ἡμῶν, ἡ ἐλέφ Θεοῦ ἀναλαβοῦσα τοὺς πνευματικούς οἴακας τοῦ παγκοίνου σκάφους τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν μέριμναν τῶν ἀπανταχοῦ ἱερῶν ἐκκλησιῶν καὶ θείων σκηνομάτων, ἅτε δὴ καὶ πρότερον γινώσκουσα καλῶς καὶ ἤδη ἀπελθούσα ἐπίτηδες ἐκεῖ μετὰ τινῶν τῶν περιποθῆτων συναδέλφων καὶ ἰδίοις ὀφθαλμοῖς ἰδοῦσα τὴν τοιαύτην ἐλεινήν τούτου κατάστασιν καὶ περιαλγήσασα, ὡς εἰκὸς, κατ' ὀφειλετικὴν αὐτῆς πρόνοιαν καὶ φροντίδα ἔγνω ἀναλαβεῖν τὴν ἀνακοδομὴν τούτου ἐπὶ θεοφιλῆ σκοπῷ τοῦ ἀναδειχθῆναι **σχολὴν θεολογικὴν**, ἐν εὐθέτῳ καιρῷ, ὅτε δηλονότι ἡ θεία εὐσπλαγχνία καὶ φιλανθρωπία ἐπιχορηγήσῃ τοὺς ἀναγκαίους πόρους πρὸς τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ τοιούτου θεοφιλοῦς σκοποῦ. Καὶ δὴ οἴκοθεν καταβαλοῦσα εἰκοσιπέντε χιλιάδας γροσίων καὶ τὸν παναγιώτατον καὶ σεβασμιώτατον προκάτοχον ἡμῶν κύριον Κωνστάντιον τὸν Α', τὸν μακαριώτατον καὶ ἀγιώτατον πατριάρχην τῶν Ἱεροσολύμων κ. Ἀθανάσιον καὶ πάντας τοὺς λοιποὺς ἁγίους ἀρχιερεῖς συμπαραλαβοῦσα προθύμους συνδρομητάς, καθὼς καὶ τὰ ἀπανταχοῦ κείμενα σταυροπηγιακὰ καὶ ἐνοριακὰ ἱερὰ μοναστήρια, ἐπραγματοποιήσατο τὰ τῆς ἀνοικοδομῆς καὶ ἀνεγέρσεως τοῦ ἱεροῦ ναοῦ καὶ τῶν πέριξ αὐτοῦ οἰκημάτων καὶ ἀνεκαλέσατο τὸ ἱερὸν σκῆνωμα εἰς τὴν ἀρχαίαν μοναστηριακὴν μορφήν.

«Ἄλλ' ἵνα διαμένῃ τοῦ λοιποῦ τοῦτο ἀνώτερον οἴ-

ασοῦν καταχρήσεως καὶ ἰδιοτελοῦς γνώμης καὶ ἵνα ἐν εὐθέτῳ καιρῷ ἀναδειχθῆ **Σχολεῖον Θεολογικόν**, ἀναγκαιότατον ἡγήσατο τὴν ἀνανέωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ σταυροπηγιακῆς ἀξίας καὶ χάριτος., ὅπως ὑπάρχη καὶ λέγηται καὶ παρὰ πάντων γινώσκηται ἡμέτερον Πατριαρχικόν καὶ σταυροπηγιακόν, ἐλεύθερον, ἀδούλωτον, ἀκαταπάτητον καὶ ἀκαταζήτητόν καὶ μηδενὶ ἄλλῳ ὑποκείμενον εἰμὴ τῷ καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτῳ Πατριαρχικῷ Ἀποστολικῷ καὶ Οἰκουμενικῷ Θρόνῳ καὶ ὑπ' αὐτοῦ μόνον διοικούμενον καὶ διεξαγόμενον μνημονευμένου ἐν αὐτῷ ἀενάως καὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ ὀνόματος καὶ ὡς ἀνοικοδομηθὲν ἐπὶ θεοφιλεῖ σκοπῷ σχολεῖου θεολογικοῦ, οἰκῆται παρὰ διδασκάλων θεολόγων καὶ μαθητῶν ἱερωμένων καὶ μελλόντων ἱερωθῆναι, καὶ οὐχὶ παρ' οἰκογενειῶν μετὰ γυναικῶν καὶ παιδῶν».

Παραστατικώτερον ὅμως ὁ ἀείμνηστος Πατριάρχης ἐκτίθησι τὰ τῆς οἰκοδομῆς εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ, τὰ ὅποια ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ πρυτάνεως τῶν καθ' ἡμᾶς δημοσιογράφων, τοῦ θαλεροῦ καὶ ἀκαταποίητου γέροντος κ. Στ. Βουτηρᾶ ἐν τῷ ἡμερολογίῳ «Χρόνος» κατὰ τὸ 1869 καὶ τὰ ὅποια διὰ τὸ δυσεύρετον τοῦ ἡμερολογίου θὰ ἐπεθύμουν νὰ περιλάβω ἐν τῇ παρούσῃ Μελέτῃ μου, ἐὰν μὴ αἱ ἐκδοτικαὶ δυσχέρειαι μὲ ἀπέτρεπον τούτου(*)

(*) Ὁ Πατριάρχης Γερμανὸς Συνοδικῆ ἀπαφάσει ἐπέβαλε συνδρομὴν ἀνά 12 καὶ 20 γρόσια παρ' ἐκάστου τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Βασιλευούσης ἱερωμένως, ἐγκυκλίους δὲ ἐπιστολάς ἀπέστειλεν εἰς ὅλους τοὺς Ἀρχιερεῖς τοῦ Οἴκου. Θρόνου καὶ τὰς Ἀυτοκεφά-

Τοῦτο μόνον θὰ ἀναφέρω, ὅτι ὁ ἱερός πατριάρχης τῆ 13ῃ Σεπτεμβρίου 1844 ἐπετέλεσε τὰ ἐγκαίνια τῆς μονῆς καὶ εἶτα ἐν τῷ Μ. Συνοδικῷ αὐτῆς ἀπεξεδύθη τὴν πατριαρχικὴν σιολὴν, ἐπέιπε μετὰ τὸ «Δι' εὐχῶν» τοὺς ἀξιοσημειώτους τούτους λόγους: «Δόξα σοι ὁ Θεός· ἐτελείωσε τὸ ἔργον τοῦτο τὸ θεάρεστον, δὲν ἔγεινα Πατριάρχ-

λους ἐκκλησίας, καθὼς καὶ εἰς τὰς Μητροπόλεις καὶ Ἐπισκοπὰς τῆς Μολδοβλαχίας, καὶ τὸ ἅγιον Ὅρος. Αἱ δύο πρὸς τοὺς τελευταίους ἐπιστολαὶ ἔχουσιν ὡς ἑξῆς: (*)

Ὅσιώτατοι ἡγούμενοι καὶ λοιποὶ πατέρες τῶν ἐν τῷ ἁγιονύμῳ ὄρει τοῦ Ἁθῶνος κειμένων Ἱερῶν καὶ σεβασμίων ἡμετέρων πατριαρχικῶν καὶ σταυροπηγιακῶν εἴκοσι μοναστηρίων, τέκνα ἀγαπητὰ κτλ. Διὰ τῶν ἐνταῦθα ὀσιωτάτων Ἐπιτρόπων ἐλάβομεν τὰς προσερχθείσας κοινῶς δέκα χιλιάδας γρόσια ὑπὲρ συνδρομῆς εἰς τὴν ἀνοικοδομὴν ἐν Χάλκῃ ἱεροῦ μοναστηρίου τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἀποδεξάμενοι οὖν εὐμενῶς τὴν τοιαύτην θεάρεστον προσφορὰν σας, κατεστέψαμεν ἅπαντας ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἡμῶν εὐχαῖς καὶ εὐλογίαις, τὰς ὁποίας ἀποδίδοντες ἡμῖν καὶ διὰ τῆς παρουσίας ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ἐπιστολῆς, καὶ ἐξαιτούμενοι ἄνωθεν ὑπὲρ ὑμῶν ἀντάξιον τὴν ἀντίδοσιν τῆς τοιαύτης ἀγαθοεργίας, δὲν λείπομεν ἅμα νὰ δηλοποιήσωμεν, ὅτι διὰ τὰ ἀδρότατα ἔξοδα τῆς ἀνοικοδομῆς τῶν οἰκημάτων, καὶ τὰ ἐναπολειφθέντα χρέη μετὰ τὴν κοινὴν συνδρομὴν, ἔμεινεν ἀνοικοδόμητος ἡ Ἱερὰ Ἐκκλησία, ἅμα δὲ καὶ νὰ προτρέψωμεν τὴν Ἱερότητα σας, ὅπως, ἐπειδὴ χρεῖα τῆς ἀνοικοδομῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησίας, καὶ ἐξητήθη καὶ παρ' ἄλλων μερῶν προαιρετικῆ ὑπὲρ αὐτῆς συνδρομῆς, φιλοτιμηθῆτε καὶ ὑμεῖς νὰ προσενέγκητε προαιρετικῶς καὶ περὶ τῆς οἰκοδομῆς ταύτης, καταγράφοντες τὸ πραιρικόν σας ἔλεος ἐν τῷ πρὸς τὴν Κοινότητα οτελομένῳ ἐκκλησιαστικῷ καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ σας καταστίχῳ τὰ ἀτομικά σας ὀνόματα, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν γονέων καὶ συγγενῶν σας καὶ

(*) Κῶδιξ 21 σελ. 343

χῆς διὰ κέρδος ἢ διὰ δόξαν. Τώρα ἄς πάρουν τὴν Πατριαρχεῖαν νὰ ἡσυχάσουν»!

Πόσας ἄρὰ γε πικρίας θὰ ἔδοκίμασεν ὁ αἰοίδιμος, πόσα πικρὰ πατήρια θὰ ἐποτίσθη παρ' ἐκείνων, οἵτινες λόγῳ τῆς κλήσεως καὶ τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν θέσεως ἔπρεπε νὰ τῷ εἶναι ὄχι ἐνάντιοι, ἀλλ' ἐν παντὶ συνεργάται πρόθυμοι, ὥστε νὰ ἐκφέρῃ μὲ τόσην ὀδύνην τὸ ἐγκάρδιον

ἐχειρίζοντες ἅπαντα πρὸς τὴν κοινότητα μετὰ τῆς προαιρετικῆς σας συνδρομῆς εὐσεβάστως, ὅτι ἐκτὸς ὁποῦ θέλετε ἔχη αἰώνιον τὸ μνημόσυνον ἐν τῇ οἰκοδομηθησομένῃ ἱερᾷ ἐκκλησίᾳ καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ καθοισίῳσιν τῆς ἐκτελέσαντες πατριαρχικὸν συλλεΐτουργον, θέλει μνημονεύσωμεν τῶν ἐν τῷ καταστίχῳ σας, ὡς εἴρηται, ὀνομάτων ὑμῶν καὶ τῶν γονέων καὶ συγγενῶν σας. Οὕτω προτρεπόμεθα ὑμᾶς καὶ ἤδη ἐκκλησιαστικῶς καὶ περιμένομεν τὸ ἀποτελεσμα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν προτροπῶν.

Ἡ δὲ τοῦ Κυρίου χάρις κτλ. αἰμιδ' Ἰουνίος.

Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χριστῷ εὐχέτης.

Καισαρείας **Παΐσιος**, Ηρακλείας **Διονύσος**, Κυζίκου **Μελέτιος**, Νικομηδείας **Διονύσιος**, Χαλκηδόνος **Ἱερόθεος**, Δέρκων **Νεόφυτος**, Ἰωαννίνων **Ἰωακείμ**, Διδυμοτείχου **Βησσαρίων**.

Κατὰ τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ ἐγένετο ὁμοία Συνοδικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Κοινότητα τοῦ Ὅρους.

Θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι, οἳ τε ὑποκείμενοι τῇ ἁγιωτάτῃ μητροπόλει Μολδαβίας, καὶ οἱ λοιποὶ ἐντὸς τῆς θεοσωστού ταύτης Ἐπαρχίας τιτουλάριοι ἀρχιερεῖς, ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀγαπητοὶ καὶ περιπόθητοι ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοί. Ὅσιώτατοι Ἠγούμενοι τῶν Ἱερῶν μοναστηρίων, Ἀρχιμανδριταὶ καὶ ἄλλοι ἐμπρέποντες ἐν ἱε-

παράπονον «τώρα ἄς πάρουν τὴν πατριαρχεῖαν νὰ ἡσυχάσουν!» Μακάριε Πατριάρχα Γερμανὲ Δ, ἀναπαύου ἐν εἰρήνῃ. Τὸ ἔργον τὸ σὸν ἐπετεύχθη, ἡ δόξα σου ἀπεκρυσταλλώθη καὶ ἡ πρὸς σὲ εὐγνωμοσύνη τοῦ Γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας παραμένει ἀναλλοίωτος. Ἄν, ὡς μὴ ὄφειλε, καὶ τινες ἐκ τῶν συναδέλφων σου, τῶν προκατόχων ἢ διαδόχων σου ἀπεδείχθησαν ἀνάξιοι τῆς κλήσεως καὶ τοῦ

ρατικοῖς βαθμοῖς, πανευγενέστατοι ἄρχοντες, τιμιώτατοι πραγματευταὶ καὶ πάντες οἱ ἐνοικοῦντες φιλόκαλοι καὶ φιλελεήμονες εὐσεβεῖς υἱοὶ ἡμῶν ἐν πνεύματι περισπούδαστοι κτλ. — Ἡ κοινὴ μήτηρ, ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, ἀκριβεῖς ἔχουσα πληροφορίας τῶν φιλοκάλων καὶ φιλελεημόνων αἰσθημάτων ὑμῶν, οὐ διαλείπει καταστέφουσα ὑμᾶς μὲ τοὺς ἀνήκοντας ἐπαίνους, καὶ τὰς ἐγκαρδίους μητρικὰς αὐτῆς εὐχὰς καὶ εὐλογίας. Ἐφ' ᾧ καὶ προαγομένη ἤδη ἀπὸ τῆς πολυδαπάνου ἀνοικοδομῆς τοῦ ἐνταῦθα κατὰ νῆσον Χάλκην ἱεροῦ τῆς ζωαρχικῆς Τριάδος μοναστηρίου ἔγνω ἐπὶ χρησταῖς ταῖς ἐλπίσι νὰ διεγείρῃ τὸν φιλόκαλον καὶ φιλελεήμονα ὑμῶν ζῆλον, καὶ νὰ προσκαλέσῃ ὑμᾶς ἅπαντας εἰς τὴν μετὰ τῆς γενναιότητος συνδρομῆν καὶ βοήθειαν τοῦ ἱεροῦ τούτου καταστήματος, ὅπερ καθυπεβλήθη εἰς ὑπέρογκαν χρῆν, καὶ ἐν ᾧ πρόκειται θεοφιλῆς σκοπὸς τοῦ νὰ συγκροτηθῇ θεολογικὸν σχολεῖον, ἀναγκαιότατον ὄν ὡς πρὸς τοὺς παρόντας καιροὺς, καθ' οὓς πολλὰ ἀναφαίνονται ἐπιβουλαὶ κατὰ τοῦ Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἀνατολικοῦ Δόγματος, ἀναθεμένη τὴν ἐπιστάσιαν τῆς συλλογῆς τῆς συνδρομῆς καὶ βοηθείας ὑμῶν πρὸς τὸν πανευγενέστατον καὶ ὑμέτερον ἐν πνεύματι περισπούδαστον υἱὸν ἄρχοντα Μέγαν Βόρνηκον, καὶ Μέγαν ρήτορα κύριον Θεόδωρον Γκίκαν, ὡς ἐπίσης διακαῆ ζῆλον φιλοκαλίας τρέφοντα, καὶ ἐνδευκνύμενον περὶ τὰς τοιαύτας ἀγαθοεργίας. Ὄθεν γράφοντες διὰ τῆς παρουσίας ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν

προορισμοῦ των, μόνον πρὸς κενὴν δόξαν καὶ κέρδος ἰδιὸν ἀναρριχηθέντες ἐπὶ τοῦ ἐνδόξου, ἀλλὰ πολυπαθοῦς θρόνου σου, ὑπάρχουσιν ὁμῶς καὶ τινες ὡς σὺ ἄξιοι καὶ ἀνεπαίσχυντοι ἐργάται ἐν τῷ ἀμπελῶνι τοῦ Κυρίου, γενναῖοι καὶ ἀκλόνητοι πρόμαχοι τῶν παραδόσεων, ἀληθῆ ἀγλαίσματα καὶ ἐγκαλλωπίσματα τοῦ Γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν.

ἐπιστολῆς καὶ ἀποδιδόντες ὑμῖν τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφικοὺς ἀσπασμοὺς καὶ τὰς πατρικὰς ἡμῶν εὐχὰς καὶ εὐλογίας, προτρεπόμεθα πατρικῶς, ὅπως πληροφορούμενοι τὰ κατὰ τὸ μνησθὲν ἱερὸν μοναστήριον, ἀναλάβητε τὸν φιλόκαλον καὶ φιλελεήμονον ὑμῶν ζῆλον καὶ ἐξ οἰκειᾶς προαιρέσεως μετὰ γενναιότητος συνδράμητε καὶ βοηθήσητε τῷ κοινωφελεῖ τούτῳ Καταστήματι, καταγράφοντες τὸ τοιοῦτον ἔλεος ὑμῶν καὶ τὰ ὀνόματα ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ἐπιβεβαιωθέντι καὶ ἐπιδοθέντι τῇ αὐτοῦ πανευγενεῖᾳ καταλόγῳ, καὶ ἐγχειρίζοντες τὸ προσφερόμενον ποσόν, ἵνα τὸ μὲν ἱερὸν τοῦτο μοναστήριον ἀνακουφισθῇ τῶν ἐπιτεθέντων χρεῶν, ὑμεῖς δὲ οἱ ἐλήσοντες καὶ βοηθήσοντες, ὡς ἐργάται μιᾶς τοιαύτης ἀγαθοεργίας, λογιζόμενοι κτήτορες, πρὸς ταῖς δαφιλεστέρας εὐφημίαις καὶ ἐγκαρδιωτέραις ἐκκλησιαστικαῖς ἡμῶν εὐχαῖς καὶ εὐλογίαις μνημονεύσθε ἀεννάως ἐν αὐτῷ προσαπολαύοντες ἀναξίων τῆς ἀγαθοεργίας ὑμῶν καὶ τῶν οὐρανίων ἀντιδόσεων παρὰ τοῦ δικαιοδότη Θεοῦ, οὐ ἢ χάρις κτλ.

αωμγ' Ὁκτωβρίου ια'

Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς
καὶ διάπυρος εὐχέτης(*)

(*) Κῶδιξ 21 σελ. 301

Σύντομος περιγραφή τοῦ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου
Γερμανοῦ τοῦ Δ' ἐγερόθεντος κτιρίου τῆς Μονῆς.

Πρὸς ἀνάμνησιν τῶν ἐπιζώντων μαθητῶν τῶν ἀρ-
χαιοτέρων χρόνων καὶ πρὸς πληροφoρίαν τῶν νεωτέρων
δὲν ἐθεώρησα ἄσκοπον νὰ δημοσιεύσω σύντομον περιγρα-
φὴν τῆς Μονῆς ἡμῶν ὑπὸ τίνος τῶν μαθητῶν τῆς θεο-
λογίας, γραφείσαν κατὰ τὸ ἔτος 1858 καὶ περιέχουσαν
ἀμυδρὰν εἰκόνα τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου
Γερμανοῦ τοῦ Δ' ἀναγερόθεντος κτιρίου αὐτῆς, ὅπερ ὑπε-
λείπτετο μὲν κατὰ τὸ μεγλειὸν τοῦ σημερινοῦ ἐνεῖχεν ὁμως
τι τὸ ἐπιβάλλον καὶ συγκινοῦν.

«. . . Καὶ ἐν πρώτοις ἄρχομαι ἀπὸ τῆς ἔξωθεν τῆς
Μονῆς πλατείας, ἣτις κατέχει τὸ δυτ. μέρος αὐτῆς, κατά-
φυτος καὶ εὐφρόσυνος ἀείποτε οὔσα διὰ τὸ ζωογόνον καὶ
καθαρὸν τοῦ ἀέρος: Ἐν τῇ πλατείᾳ ὑπάρχουσι ποικίλα
δένδρα, οἷον κυπάρισσοι, ἔλαται, πίτυες, δρυς, φιλύραι
καὶ λοιπά. Εἰς ἀπόστασιν 15 βημάτων ἀπὸ τῆς δυτικῆς πύλης
ὑπάρχει δεξιαμενὴ, ὑποδεχομένη διὰ σωλήνων τὸ ἐκ τῆς
στέγης τῆς Μονῆς διαρρέον βρόχινον ὕδωρ, γλυκύτα-
τον ὄν καὶ πρὸς πέψιν λίαν ἐπιτήδειον· ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ στο-
μίου λαξευτὸς λίθος ἔστι μαρμάρινος καὶ στρογγύλος· ἐπὶ
τούτου στηρίζονται ὀρθῶς τρεῖς σιδηραὶ ράβδοι, ἐφ' ὧν
περιστρέφεται στροφεῖον, δι' οὗ ραδίως ἐκ τῆς δεξιαμενῆς
τὸ ὕδωρ ἀντλῶσι. Πέριξ τοῦ λίθου τούτου καθ' ὅλην τὴν
περιφέρειαν ὑπάρχουσι γράμματα μεγάλα λαξευτά, καὶ
σταυρὸς πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος· ἔχουσι δὲ οὕτως :

- » ὕδωρ ἀρύσασθε γλυκύ, πίετε δροσισθῆτε,
- » τὸν Σαμουὴλ ἠγούμενον, ἅπαντες εὐχρηθῆτε,
- » καὶ τοῦ φιλελεήμονος, κτήτορος συγχωρεῖτε,
- » οὗ ἔργον τὸ ψυχοφελές, δέομαι, μιμηθεῖτε».

Ἐξ ὧν πᾶς τις εὐκόλως ἐννοεῖ, ὅτι ἐνταῦθα ἐτέθη
ὄτε ἐπὶ Σαμουὴλ ἀνεκαινίσθη. Ἀπὸ τῆς δεξιαμενῆς μέ-
χρι τῆς πύλης τῆς Μονῆς τὸ μέρος ἦτο λιθόστρωτον· ὁ δὲ
βουλόμενος ἐν τῇ Μονῇ εἰσελθεῖν ἅμα πλησιάσας τῇ
θύρᾳ θεωρεῖ ἐν πρώτοις τέσσαρας λευκοὺς κίονας ξυλί-
νους, ἐφ' ὧν στηρίζεται μέρος θαλάμου ἐξέχοντος τῶν ἄλ-
λων τῆς μονῆς πλευρῶν, ἐκατέρωθεν δὲ τῆς πύλης ὑπάρ-
χει μικρὰ ἀχηβάς, ἀναπληροῦσα θέσιν καθίσματος. Ἐνω-
θεν τῆς θύρας εἶναι ἐναποτεθειμένον λεπτότατον μάρμα-
ρον, διακατέχον ἅπαν τὸ τῆς θύρας πλάτος, ἐφ' ἧς ὁ Σο-
φώτατος ἐν διδασκάλοις Κωνσταντίνος ὁ Οἰκονόμος ἔχει
ἀναγεγραμμένον θαυμαστὸν ὄντως ἐπίγραμμα, ὡς καὶ ἕτε-
τερον ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς (τὰ «γαῖρέ μοι ἀνθεμόεσσα»
καὶ «Ἴομεν εἰς Χάλκης νήσου Βυζαντίδος, ἄκρην», (περὶ
ὧν κατωτέρω).

Εἰσελθὼν διὰ τῆς μεγάλης σιδηρᾶς Πύλης θεωρεῖ
ἀμφοτέρωθεν θυρίδας, καὶ παρὰ τοὺς τοίχους ὑπεράνω τοῦ
ἀριστεροῦ καθίσματος κρέμαται μεγάλη εἰκὼν, γεγραμμένη
ἐπὶ χονδροῦ πανίου καὶ ἐξιστοροῦσα τὴν δευτέραν καὶ φρι-
κτὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν, καίτοι δὲ παλαιά, ζωηροτά-
τη ὁμως πᾶσι τοῖς εἰσελευσομένοις καὶ ἐξελευσομένοις δια-
δηλοῖ, ὅτι οἱ μὲν δίκαιοι κληρονομήσουσι ζωὴν αἰώνιον, οἱ
δὲ ἁμαρτωλοὶ κόλασιν ἀτελεύτητον. Πρὸς δὲ τὸ δεξιὸν
μέρος συνημμένως τῇ Πύλῃ ἐξήρηται ἑτέρα εἰκὼν, παρι-

σιτώσα μορφήν Γέροντος, σεμνοπρεπή και χαρίεσσαν, έχοντος τὸν μὲν πώγωνα λευκώτατον, τὴν δὲ ὄψιν γλυκεῖαν και ζωηροτάτην. Εἶναι δὲ οὗτος ὁ δεύτερος τῆς ἱεράς μονῆς ἀνακαινιστῆς, Σαμουὴλ καλούμενος, γεννηθεὶς και ἀσκήσας ἐν Χάλκῃ· ὀλίγους δὲ πόδας προβαίνων ἀπαντὰ ξυλίνας κιγκλίδας, δι' ὧν περὶ τὸ μέσον και θύρα μεγάλη ἦν ἐσχηματισμένη. Πρὶν ὅμως φθάσῃ ἐν τῷ μέσῳ τεσσάρων διαλεύκων στηλῶν, ἀμφοτέρωθεν αὐτοῦ θεωρεῖ θύραν, δι' ἧς εἰσελθὼν ἀναβαίνει εἰς μεγάλην αἴθουσαν, ἐκτεταμένην καθ' ὅλην τὴν περίμετρον τῆς Μονῆς. Διευθυνόμενος δὲ που ἐνθεν μὲν θεωρεῖ πλεῖστα δωμάτια τῆς ἀρετῆς και σοφίας, ἐνθεν δὲ πλευρὰν ἀποτελουμένην δι' ἀπειραρίθμων θυρίδων, δι' ὧν αἱ ζωογόνοι αὔραι εἰσπνεύουσαι και αἱ φεγγοβόλοι ἀκτῖνες ἀντανακλῶσαι καθιστῶσι τὴν αἴθουσαν ταύτην νέον τῷ ὄντι παράδεισον· ἀριθμοῦνται δ' ἐνταῦθα ὑπὲρ τὰ 35 δωμάτια ἐκτὸς ἄλλων τινῶν κάτωθεν τούτων. Ἐν ἐκείνοις τοῖς δωματίοις διατελοῦσιν οἰκοῦντες ἀπαντες οἱ σεβαστοὶ τῆς Σχολῆς Καθηγηταὶ και ἐπέκεινα τῶν 50 φοιτητῶν, ἐκπαιδευομένων και μουμένων τὴν οὐρανίαν τοῦ Σωτῆρος διδασκαλίαν.

Ἄμα λοιπὸν τὰς ἀνωτέρω ρηθείσας στήλας παρέλθῃ τις εὐρίσκειται ἔμπροσθεν τοῦ Πανσέπτου ναοῦ τῆς Ὑπερουσίου Τριάδος, οὐτινος ἡ δυτικὴ πλευρὰ ἐφελκύει τὴν προσοχὴν τοῦ ἐλευσομένου, διότι προχωρῶν πρόσω ἐν πρώτοις θεωρεῖ τὴν μεγάλην Πύλην τοῦ ναοῦ, ἀνωθεν τῆς ὁποίας ἐπὶ ἐξέχοντος μικροῦ και λευκοῦ μαρμάρου διακρίνονται οἱ ἀκόλουθοι στίχοι :

- Ἄθανάτου Τριάδος περικαλλ' ἀοιδίμου ἀεὶ
- Θεῶν τόνδε Νεών, πρὶν γε δαμέντα χρόνῳ

- Ἄθανάτα φρονέων ἀγακλυτὸς ἐξ Πατριάρχης
- Γερμανὸς ἐκ βάρων κένισεν αὐτε νέον
- ἧς τὸ πλεόν διαπίνης ἐδ' ἀγαθῶν Ἀρχιερέων,
- Βουλαῖς οἱ ἀγαθαῖς ἐπιπομένην προφρόνως.
- Τῶν δ' ἱεραῶν μέμνησθε λιταῖς Τριάδος λάτραις ἱεροῖ,
- ὄφρα κεν ὑψιμέδων ἐσθλὰ διδοίῃ ἀναξ.

Ἄνωθεν τῆς πύλης και ἐντὸς λευκοτάτου μαρμάρου, συναντῶντες εἰκόνα παριστῶσαν τὴν φιλοξενίαν τοῦ Ἀβραὰμ διακαστανοῦ χρώματος· δεξιόθεν ταύτης ἕτερον μικρὸν μάρμαρον φέρον λελαξευμένον ἐπιτηδείως τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἐφ' οὗ τὸ Ἅγιον Ποιήριον και ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Ἐκ τούτων δ' ἐξέρχονται διαυγεῖς ἀκτῖνες, ἀριστερόθεν δὲ ἐπὶ ἀπαρallάκτου μαρμάρου τὸ βιβλίον τοῦ Νόμου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου, διακρίνεται ὁ Τίμιος Σταυρὸς μετὰ τοῦ ἀνυψωθέντος ὄφραος ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ἄνωθεν δὲ ἀπάντων τούτων τρεῖς θυρίδας κιγκλίσι πεφραγμένας και σχηματιζούσας ἡμισφαίριον, ἔχον τὴν περιφέρειαν ἐπὶ τῶν στεγῶν. Ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς τῆς γωνίας ὑψοῦται μέγας σιδηροῦς Σταυρὸς, ἕτερος περὶ τὸ μέσον τῆς στέγης και ἕτερος ἐπὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ μέρους τοῦ ἀετώματος·

Δὲν θὰ προχωρήσῃ ἀναγράφων τὴν περιγραφὴν τοῦ ναοῦ διότι εὐτυχῶς σώζεται οἷος ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ ἐκτίσθη. Ἀντιγράφω μόνον ὀλίγας γραμμὰς σχετικὰς πρὸς τὴν βιβλιοθήκην. «Ἐξωθεν τοῦ Ναοῦ ὁ περιβόλος λιθόστρωτος ὧν, περιέχει και τινὰ δένδρα κοσμοῦντα ἀρκούντως αὐτὸν, ἐντὸς τούτου ὑπάρχουσιν ἕτεραι τρεῖς δεξαμεναί. Πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ναοῦ κεῖται, ἢ Βιβλιοθήκη τῆς Σχολῆς, κτίσμα τοῦ ἀοιδίμου Γερμανοῦ τοῦ και ἀνακαινιστοῦ τῆς Μονῆς ἀναδειχθέντος, ἔσωθεν

καὶ ἔξωθεν λαμπρῶς φκοδομημένη καὶ ἔχουσα ἑναποτεταμιευμένα πλεῖστα πολύτιμα βιβλία καὶ πρὸς βορρᾶν ταύτης ὑπάρχει ξύλινον κωδωνοστάσιον, ἐφ' οὗ κρέμανται τέσσαρες μικροὶ κώδωνες».

ΜΕΡΟΣ Η'.

ΟΙ ΓΝΩΣΤΟΙ ΗΓΟΥΜΕΝΟΙ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ

§ I.

Πρὶν ἢ καταθέσωμεν τὸν κάλαμον, τὸν ἀτέχνως καὶ ἀδεξιῶς ιστορήσαντα τὸν ὑπερχιλιετῆ βίον τῆς μονῆς τῆς ἁγίας Τριάδος, ὁμολογοῦμεν, ὅτι ἐλάχιστα μόνον περὶ αὐτῆς ἐγράψαμεν, διότι ἐλαχίστας πληροφορίας, μεθ' ὅλας τὰς συντόνους ἡμῶν προσπαθείας, ἠδυνήθημεν νὰ περισυλλέξωμεν. Μάτην ἀνεδιφήσαμεν τὰ ἀρχεῖα τῆς Μονῆς, ἀλλὰ συγγνώμην, κατὰ παραδρομὴν εἶπον ἀρχεῖα, διότι, ἐκτὸς τῶν χειρογράφων, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἱερῶν σκευῶν καὶ τινων εἰκόνων, ἐκτὸς τοῦ πολυτίμου ἀληθῶς σιγιλλιώδους γράμματος τοῦ Πατριάρχου Γαβριήλ, ἀντ' ὧς οὐδὲν ἕτερον περιεσώθη, καὶ ἂν ὑφίσταται ἔτι, Κύριος οἶδε ὑπὸ πόσα στρώματα κόνεως θὰ ἀναπαύεται. Εὐτυχῆς ὄθεν ἐκεῖνος, ὅστις θὰ δυνηθῆ, ἀποτινάσσων τὸν κονιορτόν, νὰ φέρῃ εἰς φῶς καὶ διαλύσῃ τὴν πυκνὴν ἀχλὺν, τὴν περικαλύπτουσαν ἔτι τὴν ἱστορίαν τῆς Μονῆς

καὶ συμπληρώσῃ τὰ οὐκ' ὀλίγα χάσματα, τὰ ὅποια εἰς ἡμᾶς, μεθ' ὄλην τὴν καλὴν μας θέλησιν καὶ τὰς τόσας προσπαθείας μας, ἐστάθη ἀδύνατον νὰ κατορθώσωμεν,

Ὡς μικρὰν δὲ συμβολὴν διὰ τὸ ἔργον τοῦ μέλλοντος ἱστορικοῦ τῆς μονῆς παραθέτομεν ἀτυχῶς ἑλλιπῆ κατάλογον εὐαρίθμων Ἡγουμένων αὐτῆς, ἐκ τῶν ἀπειρῶν τοιούτων, ὅσοι ἐπὶ ὅλους αἰῶνας προέστησαν τῆς παιφάτου ταύτης Μονῆς, ἧς τόσον ἔνδοξον ὑπῆρξε τὸ παρελθὸν καὶ, ὡς ἐλπίζομεν ἔνδοξότερον θὰ ἀποβῆ τὸ μέλλον.

Πρῶτος γνωστὸς ἡγούμενος τῆς Μονῆς τῆς Χαλκίδου κατὰ τὰ ἔτη 809-811, ἦτο ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου τὸν αἰφνίδιον θάτατον ἀναφέρει Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ἐν τῇ ΙΓ'. Κατηχήσει αὐτοῦ, τὴν ἀποσταλείσαν, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν Χάλκῃ ἐξορίας του, πρὸς τὰ πνευματικὰ του τέκνα τῆς μονῆς τοῦ Στουδίου « Ἀδελφοί καὶ Πατέρες, λέγει, ἢ μὲν ἡμέρα ἀναστάσιμος· ἐμοὶ δὲ περὶ θανάτου διαλεκτέον. Ἴστε γὰρ ὅπως συχνότερον ἄλλος ἐπ' ἄλλου τῶν τε ἀδελφῶν καὶ πατέρων ἔξεισι τοῦ βίου. Τοῦτο οὐδὲν ἐστὶν ἄλλο ἢ μήνυμα, ὅτι καὶ ἡμεῖς θάπττον μεταβαίνομεν ἐντεῦθεν μεταβαίνομεν δὲ οὐκ εἰς ἐπικήρους καὶ γεώδεις τόπους καὶ χώρας, ἀλλ' εἰς ἀύλους καὶ αἰδίους μονάς, ἀφ' ὧν οὐκ ἔστιν ἐπιστρέφειν τὸν ἀπαξ ἐξοδεύσαντα. Καὶ φοβερὸς μὲν ὁ θάνατος ἀκοντιζόμενος, φοβερότερος δὲ ἐστὶν ὀπηνίκα ὀφθαλμοῖς ὑπολαμβάνεται, ὅπερ ἡμεῖς πρὸ ἕξ ἡμερῶν ἐν τῷ τῆς Χαλκίδου Καθηγουμένῳ ἱστορήσαμεν. Ἐπειδὴ γὰρ κατελάβομεν αὐτὸν τὰ τελευταῖα πνέοντα, συνεξέστημεν ἐπὶ τῷ γεγονότι, πῶς ἐν μιᾷ καιροῦ ροπῇ μεθ' ἡμῶν ἦν καὶ ἀφ' ἡμῶν ἀπέστη παραδο-

θεις τῷ τάφῳ. Καὶ ὄντως φρικτὸν τὸ ἄκουσμα, καὶ ἐξαισιον τὸ ὄραμα. Εἶρηκεν οὖν ἔτι ἐμπνέων ὁ μακάριος τοιάνδε φωνήν «ἐξῆθάσθην μικρὸν» ὁμοῦ τῷ λόγῳ ἐπισπάσας καὶ τὴν κεφαλὴν σὺν τῇ χειρί, καὶ τὸν μὲν τρόπον οὐκ ἐξεκάλυπεν ἡμεῖς δὲ ἤσθημεν οὐτινος χάριν τὸ ἀπορούμενον. Καὶ ταῦτα εἶρηκα οὐκ ἐκείνου καθιπτόμενος μὴ γένωικο, ἀλλ' ἐμαυτὸν φοβῶν καὶ ὑμᾶς συνασφαλιζόμενος».

Διάδοχος τούτου ὑπῆρξεν ὁ Ἰωάννης, ὅστις δι' αὐτῶν κόπων καὶ μόχθων τὴν τέως μικρὰν Μονὴν τῆς Χαλκίτου ἀνακαινίσας κατέστησε περιβλεπτον, ὑπερλάμπουσαν τῶν εἰς τὰς πέριξ νήσους μονῶν. Ὁ Ἰωάννης οὗτος μετὰ τοῦ κλεινοῦ Ἀθανασίου ἡγουμένου τοῦ Παυλοπετρίου καὶ ἄλλων πολλῶν ἐγκρίτων μοναχῶν ταχθεὶς μετὰ τοῦ μεγάλου προασπιστοῦ τῆς Ὀρθοδοξίας Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου διέμεινε πιστὸς συναγωνισθεὶς μετ' αὐτοῦ μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, τὸ ὅποιον ὁ ἱερός Θεόδωρος μετὰ εἰλικρινοῦς λύπης καὶ ἐγκωμίων ἀναγγέλλει πρὸς ἕτερον συναγωνιστὴν τὸν ἐπίσκοπον Ἀντώνιον(51) «Γινώσκεις δέ σε βουλόμεθα ὅτι εἰς τῶν λαμπτήρων ἀπέστη πρὸς Κύριον, οὗτος δὲ ὁ ἀγιώτατος Μητροπολίτης Συνάδων ἐπεὶ πρότερον οἱ κλεινοὶ ἀδελφοὶ καὶ πατέρες Ἀθανάσιος ὁ Παυλοπετρίου καὶ Ἰωάννης ὁ τῆς Χαλκίτου Καθηγητής, Ἀλλὰ πότε ἄρα γε συνέβη ὁ θάνατος αὐτῶν; τοῦ μὲν Ἀθανασίου μετὰ τὸ ἔτος 817

(51) Ὁ Ἀντώνιος οὗτος ἦν ἐπίσκοπος Δυρραχίου καὶ εἶτα Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, ὡς τοιοῦτος ἀποβιώσας τῇ 2α Νοεμ. 843 (Echo d'Orient ἔτος 1900 σελ. 217).

καὶ δὴ τὸ 826, 22 Φεβρ. (καθότι τὸ ἔτος τοῦτο συνυπογράφει μετὰ τοῦ Θεοδώρου τὴν εἰς τὸν Πάπαν Πασχάλην ἐπιστολήν, τοῦ δὲ Ἰωάννου ἢ κατὰ τὸ ἔτος 826 ἢ καὶ ὀλίγον πρότερον(52). Εἰς τὸν Ἰωάννην τοῦτον ὁ ἱερός Θεόδωρος ἔγραψε καὶ ἄλλὰς ἐπιστολάς ἀπακειμένας εἰς τὴν Κοϊσλενιανὴν Βιβλιοθήκην(53), α' ἣς ἡ ἀρχὴ «ἐβουλόμην διακόνῳ χρῆσασθαι τοῦ παρόντος γραμματείου». Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη κατὰ τὴν τρίτην ἔξορίαν τοῦ Θεοδώρου. β) ἣς ἡ ἀρχὴ «Καὶ πάλιν ἐπιστέλλω τῇ ἀγιωσύνῃ σου καὶ ἐπιστέλλω», γ) ἣς ἡ ἀρχὴ «Δύο ἐπιστολῶν τῆς ἀγιωσύνῃ σου » δ) ἣς ἡ ἀρχὴ «Παρὰ τὸ ἀρθῆναι τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν τὸν θεοφιλέστατον» ε) ἣς ἡ ἀρχὴ «Αὐτὸς εἰ οὐκ ἐπιστέλλω οἶδ' ὅτι οὐκ ὀκνεῖα ἀλλ' ἀπορία τόπου» στ) ἑτέρα, ἣς ἡ ἀρχὴ «Ἡδέως ἐδεξάμην τὴν ἀγίαν ἐπιστολήν».

Εὐτυχῶς γινώσκουμεν καὶ τὸν διάδοχον τοῦ Ἰωάννου οὗτος δὲ εἶνε:

3) Κλήμης ὁ α'. ὁ εὐλαβέστατος Καθηγούμενος, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Θεοδώρου ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἐπιστολήν αὐτοῦ πρὸς τὴν αὐτοκράτειραν Θεοδοσίαν, καὶ ὅστις σὺν ὅλῃ τῇ ἀδελφότητι ἐξεώσθη τῆς πάλαι οἰκείας Μονῆς συνεπεία τῆς ἐν αὐτῇ ἐγκαταστάσεως τῆς Αὐτοκρατείας.

4) Λέων ὁ ἡγούμενος πιθανῶς ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Τσιμισκῆ. Τὴν σφραγίδα τοῦ ἡγου-

(52) Echo d'Orient ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 355.

(53) Coisliniana Parisiis M. DCC. XV σελ. 314, 317, 318, 320.

μένου τούτου, φέρουσαν τὴν προτομὴν τοῦ Χριστοῦ μετὰ φωτιστεφάνου cracigère καὶ τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς [+ΚΕ-
ΒΟΗ]ΘΕΙ [ΤΩ ΔΟΥΛΩ] [+ΛΕΩ] ΝΤΗ
[ΗΓ]ΟΥΜ(ΕΝΩ) ΜΟΝΗΣ Τ(ης) ΛΓ(αε) ΤΡΙ-
ΛΔ(ος) ἐξέδωκεν ὁ πολὺς Βυζαντινολόγος Γουσταῦος
Σλούμπερτς ἐν τῇ Σιγίλλιογραφίᾳ αὐτοῦ(54).

Μετὰ τὸν Λέοντα μέχρι τοῦ 1540 ἀγνοοῦμεν τὰ ὀνό-
ματα τῶν εὐλαβῶν μοναχῶν, ὅσοι προέστησαν τῆς μον-
ῆς ἡμῶν.

5) Ὁ Ἱερομόναχος Μητροφάνης ὁ πρῶτος μετὰ τὴν
ἄλωσιν ἡγούμενος καὶ ἀνακαινιστὴς τῆς Μονῆς καὶ ἰδρυ-
τῆς τῆς θαυμαστῆς Βιβλιοθήκης αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 1540-
1545 τὸ πρῶτον, καὶ ἔπειτα ὡς Μητροπολίτης Καισα-
ρείας ἐπὶ ὀλόκληρον δεκαπενταετίαν ἀπὸ τοῦ 1551 μέ-
χρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1565, ὁπότε, κηθαιριθέντος τοῦ πα-
τριάρχου Ἰωάσαφ τοῦ Μεγαλοπρεποῦς, ἀνυψώθη ἐπὶ
τοῦ Οἴκουμενικοῦ ἑθρόνου.

6) Ὁ Ἰωσήφ ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Γαβριὴλ τοῦ Α΄.
(1609 16) ἀναφερόμενος ἐν τῷ γνωστῷ Σιγίλλῳ τοῦ
Πατριάρχου τούτου περὶ τῶν ὀρίων τῶν Μονῶν Παναγίας
καὶ Ἀγίας Τριάδος.

7 Μάξιμος μνημονευόμενος ἐν τῷ 67ῳ χειρογράφῳ
τῆς Μονῆς.

8) Διονύσιος ὁ Δ΄. κατὰ τὸ ἔτος 1691 ὁ ἀποστείλας
τὴν γνωστὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Κνιέζην τῆς Κραταιᾶς
Μοσχοβίας καὶ ἐκ τῆς ὁποίας μανθάνομεν τὸ πρῶτον,
ὅτι ἡ Μονὴ ἡμῶν κατὰ τὸν Μεσαιῶνα διετέλει «Στουδίον
σοφίας καὶ μαθημάτων, οὐ μόνον τῶν μοναζόντων, ἀλ-
λὰ καὶ βασιλέων καὶ ἀρχόντων».

9) Κλήμης ὁ Β΄. τῷ 1714 ἐπὶ τοῦ ὁποίου κατεσκευ-
άσθη ὁ ἀρχαιότερος ἐπιτάφιος τῆς Μονῆς, τὸν ὁποῖον
εἰς ἀποσύνθεσιν ὑπάρχοντα ἀνεκαίνισε κατὰ τὴν Α΄. αὐτοῦ
Πατριαρχεῖαν ὁ φιλόκαλος καὶ φιλάρχαιος Πατριάρχης,
ὁ ἀείμνηστος Ἰωακείμ ὁ Γ΄. ἀποστείλας εἰς Βιέννην.

10) Ἀρσένειος ὁ εὐεργετικώτατος ἡγούμενος κατὰ
τὸ ἔτος 1732 ὡς δηλοῦται ἐκ τοῦ 100 χειρογράφου τῆς
Μονῆς ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναγινώσκειται ἡ ἐξῆς σημείωσις
«ἔτει αχλβ ἡγουμενεύοντος τοῦ εὐεργετικωτάτου Κυρίου
Ἀρσενίου ἐνταῦθα φίκτω (οὔτω) Γρηγόριος Ἱερομόνα-
χος ὁ εὐτελής καὶ ἀμαρτωλὸς θύτης ἐκ τῆς ἐπταπύλου
Θήβας ἔλκων τὸ γένος».

11) Διονύσιος ὁ Β΄. τῷ 1770 τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα
εὔρον ἐν τῷ 97ῳ χειρογράφῳ τῆς Μονῆς, ὅπερ ἐσταχ-
θη τῇ συνδρομῇ καὶ παρακλήσει αὐτοῦ.

12) Ἰάκωβος ὁ Α΄. ἀναφερόμενος ἐν τῷ αὐτῷ χει-
ρογράφῳ.

13) Ὁ Ἰωσήφ, μνεῖαν, τοῦ ὁποίου εὐρίσκω, ἐν τῷ
58ῳ χειρογράφῳ, ἐν ᾧ λέγεται μὲν πνευματικὸς τῆς Μο-
νῆς, ἀλλ' ἡ ὀνομασία αὐτῆς, ὡς ἐξηκρίβωσα καὶ ἐξ ἄλ-
λων χειρογράφων προσιδιάζει εἰς μόνους τοὺς ἡγου-
μένους.

14) Ὁ αἰίδιμος Σαμουὴλ ὁ Κωφός, ὁ ἐκ Χάλκης
ἀπὸ τοῦ 1775, ὁ ξηλωτὴς καὶ ἔνθεος ἀνακαινιστὴς τῆς
Μονῆς, ὁ τοσοῦτον εὐεργετικῶς ὑπὲρ αὐτῆς ἐργασθεὶς
ἀλλ' ὡς δείκνυται ἐκ τῶν σημειώσεων τοῦ πατριάρχου
Γερμανοῦ Δ΄. καὶ ἐκ τινος Κώδικος τῆς Μονῆς τοῦ Ἀ-
γίου Γεωργίου ἐνθα ὀνομάζεται προηγούμενος, περὶ τὰ
τέλη τοῦ βίου του ἐξεώσθη τῆς Μονῆς ὑπὲρ ἧς τοσοῦ-

τον ειργάσθη· καὶ τότε πλήρης ὀδύνης ἀποχωρήσας τῆς Μονῆς του ἐνεγράφη εἰς τὸν κατάλογον τῶν Ἁγιοταφίτων, ὅλην δὲ τὴν περιουσίαν του ἀφιέρωσεν εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ Μονὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὡς δείκνυται ἐκ τινος σημειώσεως ἐτέρου Κώδικος τῆς Μονῆς, τῆς ἐξῆς: «Τὸ ἔτος 1814 εἰσεπράχθησαν τὰ ἀπὸ ὁμολογιῶν τοῦ μακαρίτου Σαμουὴλ τοῦ Ἁγιοταφίτου γενομένου, γρῶσια 1048.

15) Ἄνθιμος, κατὰ τὸ 1814 ἐκ τοῦ αὐτοῦ Κώδικος γνωριζόμενος.

16) Ὁ Δαμασκηνὸς κατὰ τὸ 1825 ἦν ἡγούμενος, ἀγνοῶ ὅμως πότε ἀνέλαβε τὴν ἡγουμένην· οὗτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀφεντούλη ἀνέλαβε μέρος τοῦ χρέους ἐκ γρῶσιων 1372(56). Ἄρα γε αὐτὸς εἶνε ὁ ἐκ Πελοποννήσου ἡγούμενος ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ὁποίου «οἱ ἑταιρισταὶ συνεσκέπτοντο κατὰ τὸ 1820 κατὰ τὰ λεγόμενα τοῦ Ν. Δραγούμη.

17) Ὁ Ἀθανάσιος κατὰ τὸ 1826 καθὼς δείκνυται ἐκ τοῦ ΥΨΔ Κώδικος, ἐνθα ἀναγινώσκομεν τὰ ἐξῆς. «Τῷ Ἀθανασίῳ Καθηγουμένῳ τῆς Ἁγίας Τριάδος δι' ὅσα ἔχει λαμβάνειν ἀπὸ τῆς περιουσίας Βοδενῶν κατὰ κοινήν ἀπόφασιν».

Καὶ 18 ὁ ἐξ Ἄνδρου Ἰάκωβος ὁ Β'. κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1826 διορισθεὶς καὶ διατελέσας τοιοῦτος ἐπιτριετιάν. Ὅτε δὲ ὁ Στέφανος Βογορίδης ἐνοικίασε τὴν Μονὴν διὰ μίαν πενταετίαν μέχρι τοῦ 1834 πιθανῶς παρέλαβεν ὡς ἐπιστάτην τῆς Μονῆς καὶ πάλιν τὸν Ἰάκω-

(56) Βλέπε Κεφ. στ', παρόντος βιβλίου §. 2. σημείωσιν 45,

βον, ὡς δείκνυται ἐκ τινος δίσκου ἀργυροῦ τῆς Μονῆς φέροντος τὴν σημείωσιν «Τοῦτος ὁ δίσκος ἀνεκαινίσθη ἐπὶ Ἰακώβου τοῦ Ἀνδριώτου 1831». Ἐκ τῆς Μονῆς ὁ Ἰάκωβος κατήλθεν εἰς τὸ χωριὸν, τῆς ἐνοριακῆς τοῦ ὁποίου Ἐκκλησίας διορίσθη προϊστάμενος καὶ ὡς τοιοῦτον ἐπέζησε μέχρι τοῦ 1875, ἑκατοντούτης πλέον, καταλιπὼν φήμην εὐσεβοῦς καὶ ρέκτου κληρικοῦ.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἡγουμένων, ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐπιθέσω τὴν λέξιν Τέλος εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην κρίνω ἐπίναγκες νὰ προσθέσω ἔτι ὀλίγας λέξεις ἀπὸ ἓνα περίπατόν μου ἀνά τὰς Μονὰς τῆς Χάλκης. γενόμενον ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκουσίαν ἐξορίαν μου! εἰς τὴν γλυκεῖαν νῆσον κατὰ Μάϊον τοῦ 1914.

ΜΕΡΟΣ Θ'.

ΑΠΟ ἘΝΑ ΕΥΛΑΒΗ Εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα ΠΕΡΙΠΑΤΟΝ

... Τὸ προσκύνηιά μας εἰς τὴν μονὴν τῆς Παναγίας εἶχε πλέον λήξει· πλήρεις ἱερῶν καὶ μεγάλων ἀναμνήσεων ἀνεχωρήσαμεν ἐκ τῆς ἱστορικῆς μονῆς, σπεύδοντες νὰ ἐ-

πισκεφθῶμεν καὶ τὴν κατὰ πάντα ἐφάμιλλον αὐτῆς μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Ἦκολουθήσαμεν τὸν ὠραῖον δρόμον, τὸν «δρόμον τῆς Παναγίας», τὸν ὁποῖον κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην καθίστων γραφικώτερον οἱ εὐσταλεῖς καὶ ροδοκόκκινοι μαθηταὶ τῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς, τελοῦντες τὸν τακτικὸν ἐσπερινὸν περίπατον αὐτῶν· μόλις ἐπροχωρήσαμεν ὀλίγα βήματα, βλέπομεν σπεύδοντα πρὸς ἡμᾶς ἓνα ἐκ τῶν φοιτητῶν, ζωηρὸν καὶ ἀνοικτόκαρδον, ὅστις μετὰ ὑποχρεωτικῆς περιποιήσεως καὶ τῆς χαριεστάτης ὁμιλίας του, τῆς αὐτόχρομα ἀνδρικής καὶ εὐφρεστάτης, μᾶς μετέδωκεν ἀπὸ τὴν πλημμυροῦσαν αὐτὸν ζωηρότητα καὶ μᾶς ἀπέσπασεν ἀπὸ τὰς μελαγχολικὰς σκέψεις μας. ἄλλ' εἶχομεν ἤδη φθάσει πρὸ τοῦ ἐκπάγλου ξενοδοχείου Halki Palace ὅποτε ὁ μικρὸς μας φίλος μὲ πολλὴν λύπην μᾶς ἀπεχαιρέτησε, μὴ δυνάμενος νὰ διέλθῃ τὰ διαγεγραμμένα διὰ τοὺς μαθητὰς ὅρια τοῦ περιπάτου.

Καὶ ἡμεῖς, ἀφοῦ περιειργάσθημεν μακρόθεν τὸ ὠραῖον οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον ἀπὸ εἰκοσιπέντε ἐτῶν κατέχει ὁ κάλλιστος ἄνθρωπος, ὁ ἀλτρουϊστής, ὁ χορτασμένος ξενοδόχος καὶ πολίτιμος φίλος κ. Πολυδεύκης, ἐπροχωρήσαμεν, ἀφίνοντες ἀριστερὰ τὰ εὐμορφα καὶ ὑγιεινὰ γειτονικά οἰκήματα, καὶ ἐφθάσαμεν μετ' ὀλίγα βήματα πρὸ τοῦ ἐπιβλητικῆς καὶ ἀρχοντικῆς οἴκου Βορῖδου 58) ὁ μικρὸς, ἀλλὰ χαριέστατος τοῦ ὁποῖου κῆπος μᾶς ἐφιλοξένη-

σεν ἐπὶ τινὰς στιγμὰς καὶ ἔπειτα διελθόντες πρὸ τοῦ μεγάρου Ἀμπᾶς πασᾶ, ἠκολουθήσαμεν τὸν ἀνωφερῆ δρόμον, τὸν ἀπαφιλωθέντα ἀτυχῶς ἀπὸ τὰ ὠραῖα πεῦκα καὶ τὰ ποικίλα ἄλλα δενδρύλλια, μὲ τὰ ὁποῖα ἄλλοτε τόσον ποιητικῶς ἐστολίζετο.

Συχνὰ διεκόπτομεν τὴν ἀνάβασιν, ὅτε μὲν διὰ τὰ ἀναπνεύσωμεν ἐλευθερώτερον τὸ ἔντονον ἄρωμα τοῦ τόπου, ὅτε δὲ διὰ τὰ θαυμάσωμεν τὸν ἀνοικτὸν ὀρίζοντα, ὅστις μὲ τόσον μεγαλεῖον ἠνοίγετο ἐνώπιόν μας, ἢ τὰ ὠραῖα τοπεῖα, τὰ ὁποῖα μὲ τόσην χάριν ἐξετυλίσσοντο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας, ἢ καὶ διὰ τὰ ἀτενίσωμεν πρὸς τὴν γαλανὴν θάλασσαν, τὴν ἡσυχον καὶ ὠρεῖαν, τὴν ὁποίαν μόλις ἐρρυτίδου ἢ αὔρα καὶ αἰκῶπαι ἀμερίμων ἀλιέων, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τὰ παρακολουθήσωμεν τοὺς ἱεροσπουδαστὰς, σπεύδοντας κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην εἰς τὸν τακτικὸν ἐσπερινὸν ἀνὰ τὸ δάσος περίπατον αὐτῶν.

— Ἴδέ τους, λέγω εἰς τὸν φίλον μου,

ἰδέ τους, εὐθυμοὶ θεολογοῦνε
 δύο τρεῖς ἢ τέσσαρες ἢ συζητοῦνε
 μιὰ ἀπορία μὲ μιὰ χαρά·
 ἐκεῖ τῆς φύσεως βλέπουν τὰ κάλλη
 καὶ μεγαλύνουν τὸν Πλάστη οἱ ἄλλοι
 πάνω στὰ χόρτα τὰ δροσερά.
 Παρέχει μόνος του, σὰν παραταῖρι,
 ἔχει στὸ μέτωπον ἓνας τὸ χέρι·
 βλέπει τὸ κῆμα τὸ γαλανό,
 καὶ σὲ στραβόπευκο ἀκουμβημένος,
 θαυμάζει ἄφωνος καὶ ξεχασμένος
 τὸν ἀτελείωτο ὠκεανό(*)

(57) Ἐν τῷ οἴκῳ τούτῳ ἀπὸ τοῦ 1916 ἐπὶ τριετίαν διαμεῖνας ἐπανέβηρον τὴν ὑγείαν μου.

(*) Ὁ ἓνας αὐτὸς εἶναι ὁ ποιητὴς Βιζυηνὸς, ὅστις, μαθητῆς ὢν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ἔγραψε τὸ θαυμάσιον τοῦτο ποίημά του.

Μοιάζουν μαυρένδυτοι και σκουφοφόροι,
 τὰ ἀειτόπουλα, ποῦ μέσ' στὰ ὄρη
 πετοῦνε ἴλογρα στὴ φωλιὰ·
 τ' ἀψηλοπέταμα κείνα μαθαίνουν,
 αὐτοὶ διδάσκονται πῶς ἀναβαίνουν
 στὴς θεωρίας τὴν ἀγκαλιά.

Ἡ θεὰ τῶν ἱεροσπουδαστῶν μὲ συνεκίνησε· μοῦ ὑ-
 πενθύμισε χρόνους περασμένους, τοὺς καλλιτέρους και
 ὠραιότερους τῆς ζωῆς μου, ὅταν και ἐγὼ, ἀμέριμνος
 και πάντοτε φαιδρὸς, διέσχίζον καθ' ἑκάστην τοὺς ἱερούς
 αὐτοὺς τόπους, μὲ τόσους πόθους και τόσας ἐλπίδας!

Ἄλλ' ἰδοὺ, ἐφθάσαμεν εἰς τὸν ἱεροδέοντα λόφον,
 ἐπὶ τοῦ ὁποίου μεγαλοπρεπῆς ἐγείρεται ἡ γεραρὰ Θεολο-
 γικὴ Σχολή,

Πρὸ αὐτῆς πέντε κυλάρισσοι μὲ τὸ βαθύ και ἀειθα-
 λές φύλλωμά των ὑψοῦνται στερεά, εὐθυτενεῖς και ὑπε-
 ρύψηλοι· ἴστανται ἀκλόνητοι ὡς νὰ λέγωσιν εἰς τοὺς σπου-
 δαστάς: «Μιμηθῆτε ἡμᾶς· ἐνῶ πάντοτε εἰς τὰ ὑψώματα
 ξεσποῦν αἱ θύελλαι και οἱ κεραυνοὶ, ἐν τούτοις εἴμεθα
 ἀειθαλεῖς και ἀκατάβλητοι· οὐδεμία τρικυμία μᾶς πτοεῖ.
 ἀσάλευτοι και στερεωμένοι διὰ τῶν βαθυτάτων ριζῶν
 μας εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς, νικῶμεν πάντα· ἐδῶ θὰ
 μείνωμεν φρουροὶ και παράδειγμά σας· μιμηθῆτε μας και
 σεῖς· ἡ ἐρημία, τὸ πένθος και ἡ καταταγις σᾶς προσμέ-
 νει, ἀλλ' ὡς ἡμεῖς, παλαίετε πάντοτε και ὅσον σαλεύεσθε,
 τόσον βυθίζετε εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς τὰς στερεὰς ρίζας σας.»

Ἰστάμεθα ἐπὶ τοῦ ὄροπεδίου· περίξ αὐτοῦ ἀμίμητος
 ὄριζων μᾶς ταρυσιάζει πολυποικίλων και πάντερον πα-

νόραμα τῶν ὠραιωτέρων και χαριεστέρων σκηνῶν τῆς
 φύσεως.

— Τί λέγεις, φίλε μου; ἐρωτῶ τὸν σύντοφόν μου,
 ὅστις, ἔκθαμβος πρὸ τοῦ ἀπείρου μεγαλείου. Ἰστατο ὡς
 ἐν ἐκστάσει διατελῶν· δὲν εἶναι θέσις μοναδική, ἔξοχος,
 κατάλληλος διὰ τὰς εἰς ἄνω νοσταλγούσας ψυχάς; Ἐδῶ
 ἐκπνέει ἡ βοή τοῦ κόσμου και λείπει κατὰ τὸν ποιητὴν

. . . ὁ θόρυβος και ἡ μαύρη λύπη,
 λείπουν ἡ ζάλη κ' οἱ στεναγμοί!
 και ἐλαφρότερον πετᾷ ἡ ψυχὴ σου
 εἰς κόσμον ἄλλον και οἱ ὀφθαλμοὶ σου
 καθαροβλέπουν γιὰ μιὰ στιγμή

και ἐδῶ εἰς τὴν σιωπὴν και τὴν γαλήνην τῆς φύσεως τὸ
 πνεῦμα ἀσκεῖται εἰς τὴν σκέψιν και διέρχεται ὥρας γλυ-
 κείας, ὥρας συναισθήσεως και πρσιυλλογῆς, ἡ δὲ ψυχὴ
 ἀπλώνει μεγάλη μεγαλωστὶ τὰς πτέρυγας της και αισθά-
 νεται ἑαυτὴν πλησιέστερον πρὸς τὸ γαλανόμορφον στερέ-
 ωμα, πρὸς τὸν ἄπειρον Θεόν. Γι' αὐτὸ ἴσα-ἴσα

ἐδῶ παράμερα θεολογίας
 τέμενος ἔστησε σπουδῆς ἀγίας
 ὁ πατριάρχης ὁ Γερμανός.

— Πάντες ὅσοι ἀπὸ πολὺ μεμακρυσμένην ἐποχὴν
 ἐπεσκέφθησαν τὴν μονὴν πρότερον, εἴην Σχολὴν ἔπειτα,
 δὲν εὖρον λέξεις διὰ νὰ παραστήσουν τὴν βαθυτάτην ἐν-
 τύπωσιν, τὴν ὁποῖαν ἠσθάνθησαν· μιὰ ἀπὸ τὰς ὠραιο-

τέρας περιγραφὰς εἶναι καὶ τοῦ ἐνθουσιώδους διὰ τὰ ἡμέ-
τερα Γαλάτιου Σλούμπερζερ(58)

ΑΠΟ ΤΟΝ ΛΟΦΟΝ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

«Εἶναι ἐξαίσιον νὰ ἔλθῃ τις καὶ νὰ καθήσῃ κατὰ τὴν
δύσιν τοῦ ἡλίου ἐπὶ τοῦ μεγάλου τούτου ὄροπέδιου ὑπὸ
τὰ γηραιὰ αἰωνόβια δένδρα. Ὅλη ἡ παραλία τῆς Ἀνατο-
λῆς, αἱ δύο ὄχθαι τῆς Νικομηδείας, ὅλαι αἱ κατωφύρεαι
τῶν ὑψηλῶν λοφοβουνῶν τῆς Βιθυνίας φωτίζονται ὑπὸ
ἀποχρώσεων λαμπρότητος τοιαύτης, ὥστε οὐδεὶς κάλα-
μος θὰ ἠδύνατο νὰ περιγράψῃ τὰς βαθείας κοιλότητας
καὶ τὰς θαμβωτικὰς προεξοχὰς τῶν. Αἱ τουρκικαὶ οἰκίαι,
ἐρυθραὶ καὶ κεραμόχροοι. αἱ ὁποῖαι φαίνονται ὡς νὰ
λούωνται ἐντὸς τῆς θαλάσσης, αἱ ξύψηλαὶ δέσμαι πευ-
κῶν, πλατάνων καὶ συκομωρεῶν, αἱ ὁποῖαι τὰς ἐπισκιά-
ζουν μεγαλοπρεπῶς, προβάλλουν ἐντὸς ναμάτων θερμοῦ
φωτός· ἡ στρογγυλωμένη ράχιν τοῦ ἀρχαίου βουνοῦ τοῦ
Ἁγίου Αὐξεντίου δεσπόζει τῶν ἀπομεμακρυσμένων ὄρι-
ζόντων, εἰς τοὺς ὁποίους προσδίδουν ζωὴν πρὸς τὰ ἀ-
ριστερὰ οἱ μιναρέδες τοῦ Καδήκιοῦ καὶ τοῦ Σκουτάρεως
ἀριστερόθεν ἀκόμῃ ἡ Κωνσταντινουπόλις ἐκλείπει ἐντὸς
χρυσῆς ἀγλύος. Εἰς τοὺς πόδας τοῦ θεατοῦ αἱ νῆσοι
Πρώτη καὶ Ἀντιγόνη εἶναι ὀλόσπαρτοι ἀπὸ λευκὰ οἴκο-

δομήματα. Ἡ Πρίγκηπος ἀπλώνει τὰ δασύλλιά της, τοὺς
κρεμαστοὺς της κήπους, τὰ ὠραῖα ἐξοχικά της περίπτε-
ρα, τὰ κατεσπαρμένα ἀπὸ ἀνθισμένα δενδρύλλια. Ἄλλ'
ὁ Ὀλυμπος πρὸ κέντων, τὸ γηραιὸν ὄρος τοῦ ἀσιατικοῦ
πολυθεισμοῦ, ἀποτελεῖ τὸ μᾶλλον ἐκπληκτικὸν τῆς εἰκό-
νος· αἱ ἀπέραντοι ἐκ χιόνος σινδόνες λαπρᾶς λευκότη-
τος, τὰς ὁποίας ροδίζουν αἱ τελευταῖαι ἀναλαμπαὶ τῆς ἡ-
μέρας, σχηματίζουν ὡσεὶ φραγμὸν ἀκτινοβόλον μεταξὺ
τοῦ ἀπὸ ξανθὰς ζώνας ἐστιγμένου γαλανοῦ οὐρανοῦ
καὶ τῶν χαμηλοτέρων κατωφρευῶν, τῶν χλοερῶν καὶ
δασωδῶν, εἰς τοὺς πόδας τῶν ὁποίων κρύπτονται εἰς
σκότος βαθὺ αἱ πόλεις τῆς Βιθυνίας καὶ ἀναρίθμητα
χωρία. Μακρὰν, πέραν τῆς Κωνσταντινουπόλεως χάνον-
ται αἱ γθαμαλαὶ ἀκταὶ τῆς Θράκης. Ἡ θάλασσα, λευκὴ
ἀπὸ ἀφρόν, εἶναι κατάσπαρτος ἀπὸ ἄπειρα μεγάλα καὶ
λευκὰ ἰστία· ἀπὸ παντοῦ μεγάλα πλοῖα βαρεῖται φορη-
γίδες μὲ σχήματα ἀρχαῖκά, ἀτμόπλοια μὲ ἀτελευτήτους
τολύπας λευκοῦ καπνοῦ συμβάλλουν εἰς πολυθόρυβον
συνάντησιν πρὸς τὸ Χρυσοῦν Κέρας. Τὰ σχεδὸν ἀδιό-
ρατα πλοιάρια, ὅμοια, μακρόθεν, πρὸς θαλασσίους μύρ-
μηκας ὀλισθαίνουν ταχέως ἀπὸ μιᾶς νήσου εἰς ἄλλην,
σιωπηλὰ καὶ πλήρη μιστηρίου· ἕκαστος ὀρμίσκος ἔχει
καὶ τὸν λιμενίσκον του, τὴν ἐν μικρογραφίᾳ ἀποβάθρον
του, τὰ ἀλιετικά του πλοιάρια, τὰ γραφικῶς εἰς αὐτὰς
προσδεδεμένα, τοὺς καταπρασίνους τάπητας, κατερχομέ-
νους μέγρι τῆς ἀκροθαλασσιᾶς.

Οὐδέποτε τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου ἠδυνήθη νὰ
ὄνειρευθῆ μόνωσιν ὠραιωτέραν καὶ καταλληλοτέραν νὰ
ἀνυψώσῃ τὴν ψυχὴν. Ἄν οἱ νεαροὶ λευταὶ τῶν ὁποίων

(58) Gustave chlumberger «Les iles des Princes»

τὰ ἔτη διαρρέουσιν ἐν τῷ εὐλογημένῳ τούτῳ τόπῳ, τῶν ὁποίων αἱ ὄραι μοιράζονται μετοξὺ τῆς αὐστηρᾶς μελέτης τῶν παλαιῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἀποβαίνουνσι τέλειοι ἱερεῖς, σημαίνει, ὅτι ἡ ψυχὴ των εἶναι κενὴ ἰδανικῶν καὶ ἀνίκανος πρὸς ἕξαρσιν.

Ἄλλὰ καὶ ὁ ἡμέτερος Σκαρλᾶτος περιέγραψε ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει του τὴν ἀπαράμιλλον καλλονὴν τῆς Μονῆς μας, ὅπως ἐπίσης ὁ Σενὸρ Μομάς εἰς τὴν Βοσπορομαχίαν του. (59)

Εἶναι ἐπάνω εἰς βουνό, τερπνό, μικρὸ ὠραῖον,
μ' ἀμπέλι στὴν ὄροποδιά, ποῦν κάλλος ἀναγκαῖον.
Δένδρα μεγάλ' ἀειθαλλῆ, τὴν περιτρογυρίζουν,
Οἱ κύριοι οἱ ἄνεμοι τοὺς τείχους (sic ἀντικρύζουν.
Ἐχ' ἡ τοποθεσία της, ὅτ' εἶν' ψηλὰ εἰς ὄρος,
κοντὰ εἰς τὰ ἐπίλοιπα, περίβλεπτον τὸ θῶρος.
Ὅριζοντ' ἀξιοθέατον, βλέπει τὸ Μοναστήρι,
εἶν' εὐφροσύνη ὀφθαλμῶν, τὸ κάθε παραθύρι.
Γιατὶ καὶ εἰς τὰ τέσσαρα τὰ μέρη, θεωροῦσι,
μὲ θεωρίας περισσὰς ν' ἀρέσουν ἡμποροῦσι.
Πλατεῖαν βλέπουν θάλασσαν, λαμπρὰν σὰν τὸ κρυστάλι,
ὡσὰν κοιμάται ἡρμεῖ, στ' ἀντίκρου περιγιάλι.

(59) Βοσπορομαχία ἦγον φιλονεικία Ἀσίας καὶ Εὐρώπης εἰς τὸ κατάστενον τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ποίημα συντεθὲν κατὰ τὸ ἀφνβ' Σωτήριον ἔτος ὑπὸ τοῦ ποτὲ Ἐνδοξοτάτου καὶ Ἀξιοπρεπεστάτου Κυρίου Σενιὸρ Μομάς πρώτου Δραγουμάνου, τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρέσβεως τοῦ Αὐστριακοῦ Κράτους, νῦν δὲ τύποις ἐνδοθὲν μετὰ καὶ δύο ἄλλων πονηματίων Ἡθικῶν.

Ἐν Λειψία τῆς Σαξονίας

Ἐν τῇ Τυπογραφίᾳ τοῦ Βρεϊτκοπφ ἔτει 1766 (122 σελ.)

Καὶ ἡ Νοτιὰ σὰν τὴν ξυπνᾶ, πῶς ἄγρια κυματίζει
Μὲ τοὺς ἀφρούς της ἄπαιστα, ὀλόκληρον ἀσπρίζει.
Ταῖς Σακολέβαις δίπτεραις, π' ἀσχόλαστα πετοῦσι,
μὲ καθ' ἄερα ποῦ φυσᾶ, πᾶν' κ' ἔρχονται, περνοῦσι.
Κι' ὡσὰν μυρμύγκι' ἀκούραστα, γρήγορο περιστέρι,
στὴν Πόλιν πᾶν' φαγησερά, χαιμῶν' καὶ Καλοκαίρι
θωροῦν Βουνὰ εἰς τὰ μακρὰν, πῶς χάνονται στὰ νέφη,
καὶ ὁ αἶρ ὁ καθαρὸς, στὴν ὄρασιν τὰ στρέφει.
Καὶ ἄλλα ἀνοικτόκαρδα, Βουνὰ χρωματισμένα,
μὲ πράσιν' ἀμπελόβλαστα καὶ δένδρα σκορπισμένα.
Θωροῦν ἀντίκρου Μάλτεπε μπροστάνια, περιγιάλι,
τὸ εὐδένδρο Φενὲρ μπαχιζέ, τὴν Πόλιν τὴν Μεγάλῃ.
Βουνὰ τῆς Χάλκης ἡμερα, χωριὸ στὴν πεδιάδα,
τὰ δύο μοναστήρια, πάντοθεν νοστιμάδα.
Κοντὰ τοὺς ταῖς κουκουναριαῖς, ποῦ πάντα πρασινίζουν,
κι' ἔλαιαις ταῖς πολύκαρπαις, ποῦ κάμπους ὠραίζουν.
Τὸ κάθε μέρος ἔχ' ἐκεῖ, ὠραῖαν θεωρίαν,
καὶ ὅλα σχηματίζουνσι καλὴν τοποθεσίαν.
Τὸ κτίριο ἔναι τετράγωνο, μὲ μιὰν αὐλὴν στὴ μέσην,
τριγυρισμένη μὲ κελλιά, κ' ἕνα ὄνδ' αὖ π' ἀρέσει.
Δυὸ στέρναις ἔχει καὶ μπαχιζέ, δένδρα καὶ κυπαρίσσια
κ' ἔξω δυὸ κισκία καλά, διὰ τὰ μετζιλίσια.
Εἶναι στὴν μέσην τῆς αὐλῆς μετρία ἔκκλησία,
μ' ὠραῖα εἰκονίσματα, καὶ πλήθια τὰ χρυσία.

Ἄλλ' ἐπίσης ζωηρῶς ἠσθάνθη τὰς χάριτας τῆς θέσεως ταύτης καὶ καλλιτεχνικῶς τὰς ἐξωγράφησεν ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος Μέγας Οἰκονόμος Κωνσταντῖνος διὰ δύο θαυμασιῶν ἐπιγραμμάτων.

Χαιρέ μοι ἀνθεμόεσσα Προποντίδος ἄφθιτε κούρη,
Χαλιῖτις νῆσος, πᾶσιν ἀειδομένη.

Ἡ καλὴν στεφάνην περὶ κρήδεμν' ἔστεφάνωσαι
τὴν δὲ μονὴν ἱερὰν τῆς Μεγάλῃς Τριάδος

Φώτιος ἦν πρῶτος πατριάρχης κείνος ὁ θεῖος
 δεῖματο καὶ ἐΝέην ἐξωνόμησε Σιών.
 Ὡς δ' ἐμόγησε χρόνῳ, πατριάρχης καίνισε ἄλλος,
 καὶ μιν ἔσοπτρον εὖς κλήϊσε Μητροφάνης.
 Νῦν δ' αὐτὴν τὸ τρίτον πατριάρχης κύδιμος αὐτῆς
 τῆς Τριάδος λάτρεις Γερμανὸς ἰδρύσατο.
 Ἀμφὶ δὲ δώματα ἔτευξεν, ἀνάκτορα ἔμμενα ἔσθλα
 τῆς θεῆς σοφίης, πᾶσι διδασκομένης.
 Ἀμβαιν ἠϊθέων σεμνὸς χορὸς, ἠρέμα ταρσῶ
 τὸν δ' ἀκμητι βιβὰς ἡμερόνεντα λόφον·
 κ' ἦν μέτωπον ἰδίη, γέρας ἔξεις· οἶσθα γὰρ δτι
 τῆς ἀρετῆς ἰδρῶ πρόσθεν ἔθηκε Θεός.

Τὸ δεύτερον ἐρίγραμμα.

«Ἴομεν ἐς Χάλκης νήσου Βυζαντίδος ἄκραν
 Κεῖνον ὑπερτέλλοντ' οἶκον ἐποψόμενοι.
 Μέσος ὄδε Τριάδος θεῖος νεὸς· ἀμφὶ δὲ πολλὰ
 Δώματα, τῆς ἀρετῆς καὶ σοφίης θάλαμοι,
 Οἷον ἀγλαίην στίλβει δόμος! Ὡς δὲ οἱ ὕψος
 ἴεται ἑπταπόρων ἐγγύθι Πλυτιάδων!
 Πάντη μὲν θυρίδεσσι κεκαυμένος ἐκπεπέτασται
 Ζειδώροις αὔραις εὐαέρων ἀνέμων.
 Πάντες δὲ προτιδέρεται ἥλιος, οὐδ' ὑπὸ γαῖαν
 Γηθόσυνος τρέπεται, θαῦμα τίονδε λιπών.
 Του τέν Πηγασίδος κασιγνήτη καλλιρρέεθρος
 Ἀμβλύζει κρήνη νάματα νεκτάρεα.
 Κεῖθι τέθηλε νάπη· ψαίρει πίτυς ἀμφ' ἐλάτῃσι·
 Γαῖα δὲ παντοίοις ἀνθεσιν ἀμφιγελαῖ·
 Τῆλε δ' ἀποθρῶσκει κάμης καπνός· ἢ δ' ἐπίκειται
 Ἀλλη δία Μονὴ τῆς σοφίης Τέμενος·
 Ἀλλη δ' ἄλλος ἀνὴρ· ποιμὴν ὄδε τοῖς δ' ἐν ἀρούραις
 Ἀθροῖς· ὁ δὲ λίνους πόντον ἐπ' ἰχθυάα.
 Αὐγάζου τὸν Ὀλυμπον, ἴδ' ἀγλαὰ ἔργα Βιθυνῶν

Καὶ Θρήκης ἐτέρωσ' οὔρεα καὶ πεδία,
 Δένδρα, δόμους, νήσους, ἄλωνα πόλιν εὐρύνασσαν.
 Δέρκεο Εὐρώπην, δέρκεο Ἄσιαν».

Τὸ δεύτερον τῶν ἐπιγραμμάτων τούτων εἰς τὸ πα-
 λαιὸν οἰκοδόμημα τῆς Σχολῆς ἦτο ἐντετειχισμένον εἰς τὴν
 Βορειοδυτικὴν πλευρὰν αὐτῆς· τὸ δὲ πρῶτον ἐπὶ τῆς
 μετώπης ἀνωθεν τῆς πύλης τῆς Μονῆς, ἀλλ' ἤδη ἐ-
 κεῖνο μὲν ἀγνοῶ ποῦ σήμερον κεῖται, τοῦτο δὲ ἐντετει-
 χίσθη ἀνωθεν τῆς πύλης τῆς βλεπούσης πρὸς τὸν ναὸν
 τῆς ἁγίας Τριάδος, εἰς τὴν θέσιν δ' αὐτοῦ κατὰ τὴν οἰ-
 κοδομήν τοῦ νέου κτηρίου ἀνεγεροθέντος δαπάναις τοῦ
 Παύλου Στεφάνου· ἐχαράχθη τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα ποι-
 ηθὲν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Σχολῆς Ἰορδάνου Κα-
 ρολίδου:

«Ἰδοσύνη χαρίενθ' ὄν εἰδέματο πρόσθεν ὄμιλος
 ἀρχιθυτῶν διὸς νηὸν ἐπουρονίη,
 γὰς ἐλελυζομένας, ἐριπόντ' αὐ ἐννεσίησιν
 ἠὲς ἀρείον' εὖς εἶσσι· ἀνὴρ κράδης,
 Παῦλος Ζάννεω θαλλὸς ἐπὶ κλησιν Στεφάνου βικ
 μητρὶ φέρον ἱερᾷ τῆς θάλας ἔσκε, χάριν,
 Κύμμες, ἐπουρανίης ὄσσοι τάδε δώματα Μούσης
 ναίετ' ἴσον κείνῳ φερβετ' ἔργον σοφίης».

Ἀφοῦ ἐπὶ ἀρχετὸν ἀνεπνεύσαμεν τὰς ζωογόνους καὶ
 μυριπνόους αὔρας, τὰς ἀποπνεούσας ὁσμὴν θείου λιβα-
 νωτοῦ, εἰσῆλθομεν διὰ τῆς μεγαλοπρεποῦς καὶ αὐτόχρομα
 ἀνακτορικῆς εἰσόδου εἰς τὴν ἐσωτερικὴν αὐλὴν τῆς Σχο-
 λῆς, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας «κάθεται ναὸς Ὑψίστου
 γιὰ τῶν ἀκοίμητου προσευχῆ». Ὁ ναὸς δὲν εἶναι ἀρ-

χατος, μόλις ἀριθμητὶ ἑβδομήκοντα ἐτῶν βίον· ἀλλ' εἶναι ἐκτισμένος εἰς τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ ἐκείνου, τὸν ὅποιον κατὰ τὸν ἡ' αἰῶνα ἔκτισε τὸ πρῶτον ὁ κλεινὸς τῆς Χαλκίδου καθηγοόμενος Ἰωάννης καὶ ἀνεκαίνισεν ἔπειτα, μετὰ ἓνα αἰῶνα ὁ μέγας πατριάρχης Φώτιος καὶ ἔκτισε πάλιν μετὰ τὴν ἄλωσιν, τὸ 1545, ἕτερος πατριάρχης, ὁ Μητροφάνης καὶ ἀνεκαίνισε βραδύτερον, κατὰ τὰ τέλη τοῦ 15' αἰῶνος ὁ κλεινὸς ἐπίσης ἡγούμενος Σαμουήλ ὁ Κωφὸς καὶ μετ' ὀλίγας δεκάδας ἐτῶν, καταστραφέντα ὑπὸ πυρκαϊᾶς, ἀνήγειρε κατὰ τὸ 1844 ὁ ἀείμνηστος πατριάρχης Γερμανὸς ὁ Δ'.

Ἔραϊον, τρίχορον καλοκτισμένον
σὲ στύλους δώδεκα ἀκουμβισμένον.

— Ἰσως, λέγω εἰς τὸν φίλον μου, ἀναγινώσκοντα τὸ ἄνωθι τῆς πύλης ἐπίγραμμα τοῦ Μ. Οἰκονόμου, ὁ ναὸς οὗτος εἰς σὲ καὶ εἰς ἄλλους ἐπισκέπτας νὰ μὴ προξενῇ μεγάλην ἐντύπωσιν, ἂν καὶ εἶναι ὠραῖος καὶ εὐθὺς συναρπάζει καὶ ἐμπνέει σεβασμὸν, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς, τοὺς μαθητὰς τῆς Σχολῆς, «**τοὺς ἀδελφοὺς τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης**». ἔχει τόσην σημασίαν! διότι, ἂν τὸ κτίριον τῆς Σχολῆς ἠλλαξε πολλάκις μορφήν, καμφθὲν ὑπὸ τοῦ χρόνου ἢ τοῦ σεισμοῦ, ἀλλ' ὁ πάνσεπτος οὗτος ναὸς παρέμεινεν ὁ αὐτὸς ὡς καθηγιασθῆ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ· πόσαι ἔξ αὐτοῦ ἀναμνήσεις ἱεραὶ παρέμειναν βαθυτάτα χαραγμέναι εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν μου! πόσους στεγμοὺς ἀλαλήτους δὲν ἀφῆκα μέσα εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο τέμενος! καὶ ποσάκις ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ τὸν τρισάγιον τοῦτον χῶρον δὲν ἤνοιξε μεγάλως, μεγαλωτοὶ τὰς

πτέρυγας τῆς, διὰ νὰ ὑψωθῆ εἰς σφαῖρας ὑπερκοσμίους! Μακάριοι χρόνοι, ἀλησμόνητοι στιγμαί!

Ὁ ἱερός οὗτος ναὸς, ὡς εἶπον, εἶναι ἐκτισμένος ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἐκείνου, τὸν ὅποιον κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα ἔκτισεν ὁ ἡγούμενος Ἰωάννης· ἀλλὰ πολλάκις μοῦ ἐπῆλθεν ἡ σκέψις: μήπως καὶ πολὺ πρότερον ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου χώρου ναὸς εἰδωλικός.

Ἄτυχῶς, τὰ περὶ τῶν νήσων εἶναι πολὺ σκοτεινὰ, τόσον κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν, ὅσον καὶ προηγουμένως. Οὐδεὶς ποτε ἔγραψε περὶ αὐτῶν, ἐκτὸς ὀλίγων γεωγράφων, οἱ ὅποιοι καὶ πάλιν ἐλάχιστα, καὶ αὐτὰ συγκεχυμένα ἀναφέρουσιν, ὥστε ὁ θέλων σήμερον νὰ γράψῃ περὶ αὐτῶν, εὐρίσκεται εἰς δύσκολον θέσιν, ἐλλείπει πληροφοριῶν. Τοῦ ναοῦ τούτου καὶ τῆς ἐπωνύμου μονῆς τῆς ἁγίας Τριάδος δύναμαι νὰ καυχηθῶ, ὅτι ἐγὼ πρῶτος ἐπεχείρησα νὰ καταρτίσω ὁποσδήποτε τὴν ἱστορίαν. Ὅταν δημοσιευθῇ ἡ μελέτη μου, θὰ εὖρη ἴσως πολλοὺς τοὺς αὐστηροὺς κριτὰς, ἀλλ' ἐγὼ εἶμαι ἱκανοποιημένος, διότι θὰ δοθῇ ἀφορμὴ νὰ μελετηθῇ ἡ ἀρχαιοτέρα ἱστορία τῆς μονῆς. **Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι εἰ ἐτι δὲν ἐγράφη ἡ ἔθνικὴ μας ἱστορία, διὰ τοῦτο ἀνάγκη ἕκαστος κατὰ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεών του ὀφείλει νὰ δανεισθῆ καὶ ἐν πετράδιον καὶ ἓνα λίθον διὰ τὸ μέγα τοῦτο οἰκοδόμημα.** Ἄλλ' ἄς ἔλθωμεν εἰς τὸ προκείμενον. Ἐγὼ ὑποθέτω, ὅτι, ὅπως αἱ ἄλλαι νῆσοι, οὕτω καὶ ἡ Χάλκη, ὄχι μόνον ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς καὶ ἔτι πρότερον, ἦτο **κατοικημένη** καὶ εἶχε μάλιστα καὶ ναοὺς ἀκριβῶς ἐπὶ

τοῦ τότου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καὶ σήμερον ἐγείρονται τοιοῦτοι.

— Καὶ ποῦ στηρίζετε, παρακαλῶ, τὴν ὑπόθεσίν σας;

— Ἐπὶ δύο ἀναγλύφων, τῶν ὁποίων τὸ ἐν εὐρέθει κατὰ τὸ 1857 εἰς τὰ θεμέλια τοῦ ἀρχαιοτέρου ναοῦ τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐν τῷ χωρίῳ καὶ τὸ ὁποῖον ἐνετειχίσθη ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ ναοῦ, καὶ τὸ ἕτερον ἀνεσκάφη ἐνταῦθα κατὰ τὸ 1844 καὶ διεσώθη παρὰ τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου Κωνσταντίου τοῦ Τυπάλδου καὶ τὸ ὁποῖον ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴν.

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΑΓΑΛΛΕΩΣ ΧΑΙΡΕ

Διατὶ λοιπὸν νὰ μὴ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ περικαλοῦς τούτου λόφου, τοῦ ὁποίου ἀπὸ αἰῶνων ἐγείρεται ὁ ναὸς οὗτος τῆς Τρισηλίου Θεότητος, τότε, πρὶν ἢ ἐπιλάμψη ἔτι ἐπὶ τοῦ κόσμου τὸ φῶς τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας, εὐρίσκετο βωμὸς ἢ ἱερὸν τοῦ Ἁπόλλωνος λ. γ. ἢ τοῦ Ἁλίου;

— Ἡ ὑπόθεσίς σας μοῦ φαίνεται τολμηρά.

— Μάλιστα, φίλε μου· ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ἀπλῶς μόνον ἄς ὑπόθεσιν τὴν θέτω. Ἄλλ' ἄς ἀφήσωμεν τὰς ὑποθέσεις καὶ τὰς εἰκασίας, καὶ ἄς εἰσέλθωμεν εἰς τὸν ναόν.

Ἴδου ὁ νάρθηξ· τὸ παρεκλήσιον, τὸ ὁποῖον βλέπετε ἐκεῖ πρὸς τὰ δεξιὰ, τιμᾶται ἐπ' ὄνοματι τοῦ Εὐαγγελιστοῦ καὶ Θεολόγου Ἰωάννου καὶ τοῦ ἐν ἁγίοις Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ ὁμολογητοῦ. Ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ φυλάσσονται πολλαὶ εἰκόνες, ἄχρηστοι πλέον, ἂν καὶ τινες εἶναι ἀρχαῖαι· μία μάλιστα, ἢ τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἀριθμῆ ἴσως ἡλικίαν 800 καὶ πλέον ἐτῶν.

Ἴδου καὶ ὁ κυρίως ναὸς μὲ τὸ εἰς τὰ δεξιὰ παρεκλήσιον ἐπ' ὄνοματι τοῦ προφήτου Ἁλίου ; αὐτὸ ἐπ' ἀριστερά, εἰς μνήμην Παναγίας τῆς Πανσιλύπου. Βλέπετε τὰς δεσποτικὰς εἰκόνας ἐπὶ τοῦ τέμπλου, τὰς τόσον σοβαρὰς καὶ ἐκφραστικὰς : εἶναι αἱ αὐταί, τὰς ὁποίας ὁ Πατριάρχης Μητροφάνης ἐδώρησεν εἰς τὴν Μονήν, ὅτε μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀνήγειρεν αὐτήν. Ἐὰν δὲ ἐξαιρέσωμεν τὰς ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ θησαυριζόμενας δύο εἰκόνας, τὴν πολυῦμητον τῆς Παμμακαρίστου καὶ τὴν κηρόχυτον τοῦ Τιμίου Προδρόμου, καθὼς καὶ τὴν ἐν Ξυλοπόρτῃ Παναγίαν τῶν Βλαχερνῶν, πᾶσαι αἱ λοιπαὶ καθ' ἅπαντας τοὺς ναοὺς τῆς ἀρχιεπισκοπῆς εἶναι πολὺ νεώτεραι τῶν ἱερῶν τούτων σεβασμάτων τῆς μονῆς μας. Ἄλλὰ πρόσελθε νὰ ἴδῃς τὴν εἰκόνα τοῦ Νυμφίου, θαυμάσιον ἔργον τῆς νεωτέρας πορ' ἡμῖν τέχνης, τὴν ὁποίαν ἐκαλλιτέχνησεν ὁ ὄνομαστός ζωγράφος Μαγκλῆς ἢ Σακελλαρίδης. Παρατήρησον καὶ τὸν ἀρχαῖον αὐτὸν Ἐπιτάφιον· ἦτο εἰς ἀποσύνθεσιν, ὅτε ὁ φιλόκαλος Πατριάρχης Ἰωακείμ ὁ Γ', κατὰ τὴν πρώτην του πατριαρχίαν, τῷ 1878, ἀποστείλας εἰς Βιέννην, ἀνεκαίνισεν δι' ἰδίον ἐξόδων καὶ περιέσωσεν ἀπὸ τοὺς ὀδόντας τοὺς πανδαμάτορος χρόνου. Βλέπετε μὲ πόσῃ λεπτότητι εἶναι ἐπεξεργασμένος. Εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτέρους καὶ ὠραιότερους ἐπιταφίους, ὅσοι σῴζονται εἰς τοὺς ναοὺς τῆς πόλεως καὶ ἐγένετο ἐπὶ τῆς ἡγουμενίας τοῦ Κλήμεντος κατὰ τὸ 1714, πόνῳ μὲν Ἀλεξάνδρας, ἐπιστοσίᾳ δὲ Δεσποίνης Ἀργυρσίας.

Ἀτένισον τώρα καὶ εἰς τὸν ἱερὸν ἐπάνω ἄμβωνα. Εἰς σὲ δὲν λέγει ἴσως τίποτε, δι' ἐμὲ ὅμως καὶ τοὺς συνα-

δέλφους μου είναι πολὺ εὐγλωττος καὶ ἀπειρώως ἀξιοσέ-
 βαστος, διότι ὑπῆρξεν ἡ ἱερὰ κολυμβήθρα, ἐν τῇ ὁποίᾳ
 ἐλάβομεν τὸ πρῶτον βάπτισμα τοῦ κήρυκος καὶ διδασκά-
 λου τῆς μιᾶς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλη-
 σίας. Ὁ γλυκύτετος ποιητὴς Ἠλίας ὁ Τανταλίδης
 ἔγραψε δι' αὐτὸν τῷ 1849 τὸ ἔξης ὠραῖον ἐπίγραμμα:

Χαῖρέ μοι, ἱψιθρόνου Τριάδος πολυήρατε ἄμβων,
 Βῆμα λόγων ἱερῶν, ρητορικῆς ὀριβαν.
 Σείο γὰρ ἐκ λαγόνος γεγάνητο ἀριστοτόκοιο
 Ρήτορες ἀρτιεπεῖς θεσπεσίων λογίων·
 Ὡς δ' ἄμφ' οἰωνῶν κρατερῇ Βασιλῆϊ πέτονται
 Οὔρεος ἐκ κορυφῆς ἀετιδεῖς πολέες,
 Τὼς σέθεν ὄρνυμένφ ἐφ' ἀμίλλοι ἀμφὶ Τυπάλδφ
 Ἔσσουνται προθέειν κήρυκες ἠδύλαλοι·
 Τοῖσι ἐφίδρυσται δῆτοι τανυσίπτερος ὄρνις
 Χρῦσος ὑψιπόρου σύμβολον ἐργασίης.

— Καὶ τώρα ἄς ἀναβῶμεν εἰς τὸν γυναικωνίτην· ἔχω
 νὰ σοῦ ἐπιδειξῶ ἀκόμη καὶ τὸ σκευοφυλάκιον τῆς μονῆς,
 εἶναι πολὺ μικρὸν, ὡς βλέπεις, ἀλλ' ἀσφαλές. Ἐδῶ φυλάσ-
 σονται τὰ ἱερὰ σκεύη, τὰ ἄμφια καὶ τὰ χειρόγραφα τῆς μο-
 νῆς, πολλὰ τῶν ὁποίων εἶναι πολύτιμα, περισωθέντα ἐκ
 τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Πατριάρχου Μητροφάνους.

Ἀφοῦ ἐπροσκυνήσαμεν τὸ τίμιον τοῦ Σταυροῦ ξύλον,
 τὸ ὁποῖον ἀπὸ ἀμνημονεῦτων χρόνων θησαυρίζει ἡ μονὴ
 καὶ ἐφυλολογήσαμεν προχείρως ἱκανὰ χειρόγραφα, τινὰ
 τῶν ὁποίων εἶναι παλίμψηστα.

— Ἐλα, λέγω εἰς τὸν φίλον μου, νὰ προσκυνήσωμεν
 καὶ ἄλλο ἱερὸν κειμήλιον: τὸ «σχοινὶ τοῦ Πατριάρχου Γρη-
 γορίου».

— Τὸ σχοινὶ τοῦ Πατριάρχου;

— Μάλιστα· ἀπορεῖς πῶς εὑρίσκεται ἐδῶ. Ὁ ἀείμνη-
 στος Ἰωακεῖμ ὁ Γ', ὁ φιλοεθνῆς πατριάρχης, κατὰ τὴν
 πρώτην αὐτοῦ πατριαρχεῖαν περισυλλέξας τὰ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ
 εὑρισκόμενα τεμάχια τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἐθνικοῦ τούτου
 λειψάνου, περιέκλεισεν εἰς τὸ κοινὸ αὐτὸ κρυστάλλινον
 δοχεῖον καὶ, ἀφοῦ ἔθηκεν ἐντὸς αὐτοῦ τὸ ἐπίσημον ἔγγρα-
 φον τῆς γνησιότητός του, ἐσφράγισε διὰ τῆς ἐπισήμου πα-
 τριαρχικῆς σφραγίδος καὶ ἀπέστειλεν ἐδῶ εἰς τὴν Θεολογι-
 κὴν Σχολὴν πρὸς διαφύλαξιν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸς διδα-
 σκαλίαν τῶν μαθητῶν, ὡς νὰ λέγη εἰς τοὺς μέλλοντας
 ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀρχηγούς τοῦ ὑποδοῦλου Γέ-
 νους: «Παιδιά, μὴ λησμονεῖτε τὸ σχοινὶ ποτὲ τοῦ Πατριάρχου!

Τῶν ἀοιδίμων μεγάλων πατριαρχῶν Γρηγορίου(60)
 τοῦ Ε' καὶ Ἰωακεῖμ τοῦ Γ' εἴη αἰωνία ἡ μνήμη!

Ἐξήλθομεν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ἐκκλησίας, μὴ ἔχοντες
 τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον, ἵνα περιέλθωμεν τὴν σχολὴν.
 ἤρκεσθημεν μόνον νὰ ἐπισκεφθῶμεν τοὺς ὀπισθεν τοῦ ἁγίου
 βήματος τάφους.

Ὁ πατριάρχης Κύριλλος ὁ Ζ', ὁ σεμνὸς καὶ λόγιος
 πατριάρχης Κωνσταντῖνος ὁ Ε', ὁ ἀλησμόνητος διδάσκαλος
 Λέανδρος Ἀρβανιτάκης, ὁ ἀείμνηστος σχολάρχης Γερμανὸς
 ὁ Γρηγορῆς, ὁ γλυκύλαλος ποιητὴς Ἠλίας ὁ Τανταλίδης,
 ὁ ἐκ τῶν πρώτων καθηγητῶν τῆς Σχολῆς Ἰωάννης Τάξης
 καὶ ὁ πολὺς Νικομηδεῖας Φιλόθεος ἐδῶ, φίλε μου, ἀνα-
 παύονται τὸν γλυκὺν τῆς προσδοκίας ὕπνον. Ἄλλὰ καὶ ἄλ-
 λαι συμπαθεῖς φυσιογνωμίαι κεῖνται ἔξω εἰς τὸ μικρὸν

(60) Ἐκτὸς τοῦ σχοινοῦ θησαυρίζονται ἐπίσης εἰς τὸ σκευο-
 φυλάκιον καὶ τὰ ἱερὰ Γρηγορίου τοῦ Ε' ἄμφια.

νεκροταφείον τῆς Σχολῆς: ὁ πατριάρχης Νεόφυτος ὁ Η', ὁ Πελαγονίας Ἰωακείμ Φορόπουλος, ὁ πρόφην Μογλενῶν Καλλίνικος, ὁ Καστορίας Ἰωακείμ ὁ Βαξεβανίδης, ὁ Γάνου καὶ Χώρας Σεραφεῖμ, ὁ Μυριοφύτου Φιλόθεος, ὁ πολύκλαυτος καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ Περικλῆς ὁ Γρηγοριάδης, ὁ Ἀριστείδης Κομιλῆς, Χριστοφόρος Σαματζίδης, Χρῦσανθος ὁ Βατοπεδινός, ὁ καθηγητὴς Εὐάγγελος Ἀμαξόπουλος, ὁ πολυφίλιτος διδάσκαλός μου Εὐστράτιος Γεωργιάδης, Θαλῆς ὁ Ἀντωνιάδης, Θεόδωρος Βασματζίδης, ὁ σχολάρχης τῆς Π. Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς Σάρδεων Μιχαὴλ καὶ ὁ Ἡγούμενος Ἰάκωβος ὁ Ἀνδρειώτης.

Εἰς πάντα τούτους ἄς εἶναι ἐλαφρὸν τὸ χῶμα καὶ ἡ μνήμη των εὐλογημένη!

Ἀφοῦ ἐπὶ μικρὸν περιειργάσθημεν τὸ Γυμναστήριον τῆς Σχολῆς, τὸ ὁποῖον πρό τινων ἐτῶν ιδρύθη πρὸς ἄσκησιν τῶν ἱεροσπουδαστῶν, ὠδήγησα τὸν φίλον μου εἰς τὴν ταράτσαν, τὴν πρὸς ἄνατολὰς ἐστραμμένην ἵνα καὶ ἐκ τῆς μοναδικῆς ταύτης θέσεως ἀποθαυμάσωμεν τὰ ἐγγύς καὶ τὰ μακρὰν ἐκτυλισσόμενά ἀφανιάστου μεγαλοπρεπείας θεάματα.

— Μὰ εἶνε ἀπόλαυσις, εἶναι μαγεία! μοὶ λέγει ἐκπληκτικὸς ὁ φίλος μου.

— Εἶναι ὅ,τι θέλεις ὑψηλόν, ὠραῖον καὶ θαυμαστόν, τῷ ἀπήνησα. Τὴν ἐπισκέπτομαι συχνὰ καὶ ποτὲ δὲν λησμονῶ μίαν συγκινητικὴν σκηνήν, ἡ ὁποία ἔλαβε χώραν ἐδῶ ἐπάνω καὶ τὴν ὁποίαν μετὰ τόσης συγκινήσεως μοὶ περιέγραψεν ὁ διαπρεπὴς Σχολάρχης Σελευκείας κ. Γερμανός: θὰ σοῦ τὴν διηγηθῶ:

Πρό τινων ἐτῶν, λέγει, Σουηδοὶ καθηγηταί, φοιτηταὶ καὶ φοιτήτριαι, μέλη τοῦ Διεθνοῦς Συνδέσμου τῶν Χριστιανικῶν Σωματείων, ἐπισκεφθέντες τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ νὰ παραστῶσιν εἰς τὸ ἐν τῇ Ροβερτεῖῳ συνελθόν συνέδριον τοῦ συνδέσμου τούτου, δὲν ἔλλειψαν, ὑπὸ τὴν φιλόφρονα ὀδηγίαν τοῦ τέως ἐπόπτου τῶν Σχολῶν καὶ νῦν μητροπολίτου Μυριοφύτου κ. Σωφρονίου Σταμούλη νὰ ἐπισκεφθῶσι καὶ τὰς νήσους καὶ κυρίας τὰς Μονὰς ἡμῶν. Ἀφοῦ περιῆλθον εἰς διάφορα τμήματα τῆς Σχολῆς καὶ ἀπεθαύμασαν τὴν πρὸς πάντα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος θέαν αὐτῆς, ἀνῆλθον τελευταῖον καὶ εἰς τὸν εὐρύχωρον ταύτης ἐξώστην. Ἦτο μία ἀπὸ τὰς ἡλιολούστους ἐκείνας ἡμέρας τοῦ Ἀπριλίου, καθ' ἃς ἡ φύσις, σπαργῶσα ὑπὸ τὰς θωπευτικὰς καὶ ζωογόνους ἡλιακὰς ἀκτῖνας, ἀρχίζει νὰ ἀναδίδῃ τὰ πρῶτα αὐτῆς πρὸς τὴν ζωὴν σκιρτήματα: ἡ ἀπέναντι Προίγκηπος, μεγαλοπρεπῆς καὶ ἐπιβάλλουσα, καὶ θαλερά, μὲ τὰς ὠραίας καὶ λευκαζούσας οἰκίας της, εἰς τὰ βάθη ὁ κόλπος τῆς Νικομηδείας μὲ τὴν γοητητικὴν του ἄποψιν, ἀριστερὰ αἱ γραφικαὶ τῆς Βιθυνίας ἀκταὶ μὲ τὰ ποιητικὰ καὶ θελκτικὰ ἱεροστυαίων καὶ ἄνωθεν αὐτῶν αἱ ἀποψιλωμένα, ἀλλ' ἐπιβλητικὰ κορυφαὶ τῶν ἱστορικῶν βουνῶν των, παρέστησαν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των θέαμα μεγαλοπρεπὲς καὶ συναρπάζον: ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐνεθουσίασεν αὐτοὺς εἰς τὸ ἔπακρον, ἦτο ὅτε, στρέψαντες δεξιὰ — διὰ μέσου τοῦ κενοῦ, ὅπερ σχηματίζουσι, χωριζόμεναι ἀπ' ἀλλήλων ἡ Χάλκη καὶ ἡ Προίγκηπος — προσητένισαν τὰς χιονοσκεπεῖς κορυφὰς τοῦ Βιθυνικοῦ Ὀλύμπου, αἵτινες ὑπὸ τὴν ἀνταύγειαν τοῦ μεσουρανοῦντος ἡλίου παρουσίαζαν

θέαμα ἀφαντάσιου μεγαλείου. Τὸ πνεῦμα αὐτῶν ἀνυψώθη πρὸς τὸν Πλάστην τοῦ Παντός καὶ τὸ πλημμυρησαν τὰς καρδίας αὐτῶν αἴσθημα τοῦ θαυμασμοῦ ἐξέσπασεν εἰς γλυκύφθογον ὕμνον, τὸν ὁποῖον ἐν ἱερᾷ κατανόησι ἀνέμελψαν ἐν χορῶ πρὸς τὸν Θεόν. Τὸ ἔσμα τοῦτο, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸν ψαλμὸν τοῦ Δαυὶδ, εἶχεν ὡς ἐπὶ τὸν τό :

« Ὡς ἐμεγαλύνθη τὸ ἔργα σου, Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας ». (61)

Κατευχαριστημένοι ἀνεχωρήσαμεν ἐκ τῆς Μονῆς· μόλις ἐξήλθομεν τῆς αὐλῆς συνηντήσαμεν καὶ πάλιν τοὺς ἱεροσπουδαστὰς ἐπιστρέφοντας ἐκ τοῦ περιλάτου διὰ νὰ ἐπαναρχίσωσι τὰς προσφιλεῖς μελέτας των. Συμπαθεῖς, συνεσταλμένοι καὶ ἀξιοπρεπεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥτιον ὠχροὶ καὶ ἀναιμικοὶ προὔξενησαν ὀδυνηρὰν ἐντύπωσιν εἰς τὸν φίλον μου μὴ δυνάμενον νὰ ἐννοήσῃ: πῶς μαθηταὶ ζῶντες ἐν τῷ μέτρῳ τῆς ὥραις καὶ ζωογόνου ταύτης θέσεως νὰ φαίνωνται τόσον ἀσθενικοί.

— Ἐχεις δίκαιον νὰ ἀπορῆς, τῷ εἶπον· καὶ θὰ ἀπορήσῃς ἀκόμη περισσότερον ἂν μάθῃς, ὅτι κατὰ τὸν Κανονισμόν οὐδεὶς μαθητῆς προσλαμβάνεται ὡς τρόφιμος τῆς Σχολῆς, ἂν μὴ πρότερον ὑποβληθῇ εἰς αὐστηρὰν ἰατρικὴν ἐξέτασιν καὶ ὅτι οἱ μαθηταὶ μας ἐρχόμενοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὰς ἐπαρχιακὰς πόλεις καὶ τὰ

(61) Περίληψιν τῆς ἐκτεταμένης ταύτης μελέτης ἀνέγνωσα εἰς τὴν συνεδρίαν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ τμήματος τοῦ Ἑλλην. Φιλολογ. Συλλόγου τῆ 31 Ἀυγούστου καὶ τῆ 17 Δεκεμβρίου 1917.

χωρία, κατ' ἀρχὰς εἶνε ζωηρότατοι, ὑγιέστατοι καὶ ροδοκόκκινοι· καὶ ὁμοῦς μόλις παρέλθουν δύο ἢ τρία ἔτη τὴν πρώτην ζωηρότητα διαδέχεται ἡ κατάπτωση τῶν σωματικῶν των δυνάμεων, τὰ δὲ ἐπὶ τῶν νεαρῶν προσώπων αὐτῶν ἐπανθούντα κατ' ἀρχὰς χρώματα τῆς ὑγείας ἐξαλείφονται μικρὸν κατὰ μικρὸν καὶ ὅταν μετὰ ἐπτὰ ὄλα ἔτη ἀποφοιτήσωσιν — ὅσοι πλέον προφθάσουν νὰ ἀποφοιτήσωσιν — εἶνε οἰκτρὰ νοῦα τῆς ὑγείας. Ἴσως σοῦ φαίνομαι ὑπερβολικὸς· ἐν τούτοις ἂν ρίψῃς ἐν βλέμμα εἰς τὸν ἀνώτερον κλῆρον μας, πιστεύω νὰ μὲ δικαιολογήσῃς. Ὁ κλῆρος μας, ὅστις ἄλλοτε εἶχε τὸ προνόμιον τῆς μακροβιότητος, ἐσχάτως κατήντησεν ὁ πλέον βραχύβιος· πόσοι ἐκ τῶν ἀποφοιτῶν τῆς Θεολ. Σχολῆς ἔφθασαν εἰς γῆρας βαθύ; Ἄν ἐξαιρέσωμεν Γερμανὸν τὸν Ε', Κύριλλον τὸν Ἀδριανουπόλεως, Καλλίνικον τὸν Δέρκων Δωρόθεον τὸν Σωζουπόλεως καὶ δύο ἢ τρεῖς ἄλλους τῆς αὐτῆς φύσεως, πόσοι ἐκ τῶν Ἱεραρχῶν μας ἐξῆσαν ὄχι πλέον 80 ἢ 70 ἀλλὰ καὶ ἐξήκοντα ἀκόμη ἔτη; Νὰ σοῦ ἀριθμήσω πόσους νέους ἀρχιερεῖς κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαπενταετίαν, ἀσπλάχνως ἐθέρισεν τὸ δρέπανον τοῦ θανάτου ἐν ὅλῃ τῇ ἀκμῇ τῆς δράσεώς των; Ὁ Κυζίκου Κωνσταντῖνος ὁ Ἀλεξανδριδῆς καὶ ὁ διάδοχός του Ἀθανάσιος ὁ Μεγακλῆς, ὁ Τραπεζοῦντος Κωνσταντῖνος ὁ Καρατζόπουλος, ὁ Νευροκοπίου Θεοδώρητος, ὁ Πελαγονείας Ἰωακείμ ὁ Φορόπουλος, ὁ Καστορίας Ἰωακείμ ὁ Βαξεβανίδης, ὁ Σερρών Ἀθανάσιος ὁ Πιπέρας, ὁ Καλλιουπόλεως Καλλίνικος, ὁ Θεσσαλονίκης Ἰωακείμ ὁ Σγουρὸς, ὁ Ἀρδαμερίου Δωρόθεος, ὁ Πισιδείας Κωνσταντῖνος, ὁ Γάβνου καὶ Χώρας Σεραφεῖμ, ὁ Μυριοφύτου Φιλόθεος, ὁ

Ἰωαννίνων Γερβίσις, ὁ Σεργῶν Ἀπόστολος, ὁ Ἐλασσῶνος Νεόφυτος, (ὁ Σισανίου Ἱερόθεος ὁ Ἀνθουλίδης) δὲν ἔπεσον πρὶν ἢ φθάσωσι τὸ 5 ἔτος τῆς ἡλικίας των; (62) διατί; διότι ἀτυχῶς ὅλοι ἀποφοιτήσαντες τῆς Σχολῆς συναπεκόμισαν καὶ τὰ σπέρματα τῆς ἀσθενείας καὶ τοῦ μαρασμοῦ. Ἐγὼ, ὁ Ἀρχιεπιγραμματεὺς, ὁ Θεσσαλονίκης, ὁ Ἰωαννίνων καὶ τόσοι ἄλλοι δὲν ἡμεῖθα καταδεδικασμένοι σήμερον ἢ αὔριον νὰ ταξειδεύσωμεν τὸ αἰώνιον ταξίδιον, ἀφοῦ μεθ' ὄλην τὴν δίαιταν καὶ τὰς τόσας προσπαθείας μόλις κατορθοῦμεν νὰ συγκρατήσωμεν τὸ σεσαθρωμένον σαρκίον μας;

Ἄλλὰ θὰ μὲ ἐρωτήσητε διατί ἢ τόση πρόωρος θνησιμότης; εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην δὲν θὰ ἀπαντήσω, ἀφοῦ ἄλλως τε ἐτοιμάζω ἰδιαιτέρον μελέτην περὶ τούτου τὴν ὁποίαν θὰ δημοσιεύσω ὅταν φθάσῃ ἢ κατάλληλος ὥρα.

Ὁ περίπατός μας εἶχε πλέον λήξει· ὑπὸ τὸ κράτος δὲ ἱερῶν ἐντυπώσεων ἐπανήλθομεν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Κρημουῦ ὅπου εἶχον πῆξει τότε (1914) τὴν μονήρη φωλεάν μου.

«Ταῦτα κατὰ τὴν ἐμὴν δύναμιν εἰ δέ τις ἔχει κρείττονα καὶ καλλίονα λέγειν, λεγέτω· καὶ εἴη ἂν (ὦ δέσποτα καὶ δημιουργέ, ὁ σταυρωθεὶς δ' ἄφατον φιλανθρωπίαν ὑπὲρ ἡμῶν) καὶ φίλων ὁ πανάριστος καὶ διδασκάλων

(62) Ὡς ἔμαθον παρὰ τοῦ Καθηγητοῦ κ. Β. Ἀντωνιάδου κατὰ τὸ ἔτος 1869-70 ἢ φυματίωσις ἐν τῇ Θεολ. Σχολῇ ἔκαμε μεγάλην θραυσιν. Τότε ὁ Γ. Βιζιηνὸς ἔκαμε τὸ ποίημά του εἰς φθισιῶντα Ἱεροσπουδαστήν».

οὔτος ὁ σεπτότιτος ἐμοί. Καὶ τὰ μὲν ἐμὰ ἔστωσαν Ἠφαίστου τροφή, τὰ δ' ἐκείνου ἔσαι ψυχῆς φιλοκάλου καὶ θεοειδεσιάτης ἐντροφήμα(63)

ΤΕΛΟΣ

Ἐγγραφον ἐν Χάλκῃ καὶ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις

+ Ὁ Μ. Πρωτοσύγκελος ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

(63) Εὐστράτιος Νικαίας. Ἀθήναιον Τόμ. δ'. τεῦχος δ'. σελ. 226.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1890

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

UNIVERSITY OF CHICAGO LIBRARY

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
Ο ΤΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΞΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ
ΤΟΥ
ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΦΩΤΙΟΥ

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὀλίγον διαφέρει τὴν ἱστορίαν ἢ ἐξακρίβωσις τοῦ τόπου ἔνθα ἐξωρίσθη, ἀπέθανε καὶ ἐτάφη εἰς Βασιλεὺς ἢ εἰς Πατριάρχης. Προκειμένου ὁμως περὶ προσωπικότητος ἐξόχου, οἷα ἡ τοῦ μεγάλου Πατριάρχου Φωτίου, ὅστις ὑπάρχει τὸ σέμνωμα τῆς ὀρθο-δοξίας, τὸ ἀγλάνισμα καὶ ὁ σωτὴρ τοῦ ἔθνους μας, εἶνε καθῆκον ἐπιβεβλημένον εἰς πάντα ὀρθόδοξον Ἕλληνα νὰ γνωρίζῃ καὶ αὐτὰς τὰς μικροτέρας λεπτομερείας τοῦ βίου του, πολὺ δὲ περισσότερον τὴν ἔνδοξον γωνίαν τῆς γῆς ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀναπαύεται ἡ μακαρία αὐτοῦ κόνις ἢ ποῦ τοῦλάχιστον κεῖται ὁ τελευταῖος τόπος τῆς ἐξορίας του(1).

(1) «Οἱ σχισματικοὶ Γραικοί,» λέγει ὁ Ἀββᾶς Ἰάγειρος (βίος τοῦ Φωτίου πατρὸς τοῦ σχίσματος) μᾶς ἔκλεψαν καὶ ἔκρυψαν αὐτὸ τὸ μέρος τῆς ἱστορίας, τῶν τελευταίων ἐτῶν του, ἐπειδὴ αἰσχυρόμενοι νὰ ἔχουν δι' ἀρχηγὸν ἕνα τοιοῦτον θεμελιωτὴν ἐφρόντισαν νὰ ἀφανίσωσιν ὅσον τὸ δυνατόν ὅλα τὰ ὑπομνήματα, ὅσα ἠδύνατο νὰ εἶνε ἀσύμφορα εἰς αὐτούς»!!!

Εὐτυχῶς γνωρίζομεν τὴν Μονὴν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐτάφη τὸ ἱερὸν σκῆνος τοῦ Μ. Πατριάρχου· ἐκαλεῖτο τῆς «ἡρεμίας» ἢ «εἰρημίας ἢ «Ἱερουμίου» καὶ ἔκειτο ἐν τῇ Μερδοσαγάρῃ ἐν τινι συνοικίᾳ τοῦ Βυζαντιοῦ καλουμένην σήμερον Τσιρτσιρ πρὸς τὸ Ἄτ-παζάρ. Λέων ὁ Γραμματικὸς «Μετὰ ταῦτα» λέγει, «ἐν ἔξορίᾳ τελευτήσαντος Φωτίου Πατριάρχου, ἀπετέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τῇ Μονῇ τῇ λεγομένην τῆς Ἱερουμίας ἐν τῇ Μερδοσαγάρῃ, οὔσης πρότερον Καθολικῆς Ἐκκλησίας, αὐτὸς δὲ ὁ Φώτιος ἐποίησεν αὐτὴν μονὴν γυναικείαν».(2)

Ἐπίσης γνωρίζομεν καὶ τὸ ὄνομα τῆς Μονῆς ἐν τῇ ὁποίᾳ διέμεινεν ἔξοριστος ἀπὸ τοῦ 886 μέχρι τῆς 6 Φεβρουαρίου 897, ὁπότε καὶ ἀπέθανε. Συμεὼν ὁ Μάγιστρος τὴν ὀνομάζει μονὴν τῶν «Ἀρμενιῶν» ἢ τοῦ «Γόρδωνος»(3), Λέων ὁ Γραμματικὸς «τῶν Ἀρμενιανῶν» ἢ τοῦ «Βόρδου»(4) Γεώργιος ὁ Ἀμαρτωλὸς καὶ Γεώργιος ὁ μοναχὸς «τοῦ Βόρδωνος»(5) καὶ ἄλλοι τῶν «Ἀρμενιανῶν» ἢ «Ἀρμενίων»(6) Ἄλλ' ἀγνωστοῦμεν δυστυχῶς ποῦ ἀκριβῶς ἔκειτο ἢ ποικιλώνυμος αὕτη Μονή.

Ἄλλ' ἀγνωστοῦμεν δυστυχῶς ποῦ ἀκριβῶς ἔκειτο ἢ ποικιλώνυμος αὕτη Μονή.

(2) Λέωντος Γραμματικοῦ Βίος Λέοντος Νικοδήμου Συναξαριστοῦ 6 Φεβρουαρίου.

(3) Βίος Λέοντος Συμεὼν Μαγίστρον.

(4) Βίος Λέοντος Λέοντος Γραμματικοῦ.

(5) Βίος Λέοντος Γ, Ἀμαρτωλοῦ καὶ Γ. Μοναχοῦ.

(6) Ἐγκύκλιος τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας ἔτος 1863, σελ. 115. Ἰ. Βαλέτα Φωτίου ἐπιστολὴ σελ. 81. Π. Α. Ζάνου Φώτιος ὁ Οἰκουμενικὸς Πῆχης σελ. 55.

λικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὁ ἀείμνηστος Ἀλέξανδρος Πασπάτης καθὼς καὶ ἡ Α. Ε. ὁ Ἄρχων Μ. Λογοθέτης κ, Σ. Ἀριστάρχης τὴν θέλουσιν ἐντὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως(7).

Οἱ σοφοὶ καὶ ἀείμνηστοι ἐκδύται τῶν Ἀμφικλιῶν καὶ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἱεροῦ Φωτίου Σοφοκλῆς Κ. Οἰκονόμου καὶ Ἰωάννης Βαλέτας ἀπλῶς ἀναφέροντες τὴν Μονὴν τῶν Ἀρμενιανῶν ἢ Ἀρμονιανῶν εἰς τὴν ὁποίαν ἐξωρίσθη καὶ ἀπέθανεν ὁ Πατριάρχης οὐδὲν λέγουσι περὶ τοῦ μέρους ἐν ᾧ αὕτη ἔκειτο· εὐρέθησαν δὲ καὶ τινες τῶν ξένων (μεταξὺ τῶν ὁποίων λεξικογράφος Buillet) οὔτινες θέλουσι τὴν Μονὴν οὐχὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀλλ' ἐν Ἀρμενίᾳ.

Ὁ ἱστορικὸς καὶ ἀρχαιολόγος Σπυρίδων Λάμπρος «ὁ Φώτιος» λέγει, «μετὰ τὴν καθαίρεσίν του ἔζησεν ἐπὶ τέσσαρα καὶ ἡμισυ (γράφει δάδεκα) ἔτη ἐν τινι μονῇ καὶ ἐτάφη ἐν ἄλλῃ. Μυστήριον καλύπτει τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ἐκπτώτου Ἡγεμόνος τῆς Ὀρθοδοξίας. Ὁ κλονήσας τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ἐπὶ 30 ὅλα ἔτη, ὁ δοξάσας τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον καὶ περιβαλὼν αὐτὸν δ' αὖ τῆς αἰγλῆς τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Γρηγορίου ἐγκατελείπετο καὶ ἐλησμονεῖτο ὑπ' αὐτῶν αὐτοῦ τῶν πρῶτην φίλων καὶ οἱ πιστοὶ βλέποντες τὴν συνένωσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Θρόνου ἐν τῷ οἴκῳ τῶν βλαστῶν Βασι-

(7) Ducange Constantinopolis christiana. Ἐγκύκλιος κτλ. ἐνθ' ἀν.- Ἀλεξάνδρου Πασπάτη Βυζαντινὰ Μελέται σελ. 293 καὶ Π. Α. Ζάνου ἐνθ' ἀνωτέρω

λείου τοῦ Μακεδόνο, οὐδ' αὐτὰς τὰς τελευταίας τύχας τοῦ μεγάλου Πατριάρχου ἐφρόντισαν νὰ παρακολουθήσωσι μετὰ τῆς στοργῆς ἐκείνης, ἧς ἀντάξιον ἦτο τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἐκπτώτου. Αὐτὸς δὲ ὁ Φώτιος φαίνεται σιγήσας καὶ συντρίψας τὸν κάλαμον ὁ συντετριμμένος! Ἐντεῦθεν συγκεχυμένα καὶ ἀσαφῆ εἶνε τὰ ὑπὸ τῶν ἀυλοκολάκων ἱστορικῶν τοῦ Βυζαντίου παραδοθέντα περὶ τῶν τελευταίων τοῦ Φωτίου ἡμερῶν. Λέγεται θανὼν μὲν ἐν τινι μονῇ τῶν Ἀρμενιανῶν ἢ Ἀρμονιανῶν, ταφεὶς δὲ ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἐρημίας ἢ κατ' ἄλλους Ἱερεμίου ἐν τῇ Μαρδοσαγάρῃ. Ἀλλὰ ποῖον τὸ ἀληθὲς ὄνομα τῶν μονῶν καὶ ποῦ ἔκειντο, ἂν ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει ἢ τοῖς περιχώροις αὐτῆς ἢ μακρὰν ποῦ τῆς Βασιλευούσης, ἢ ἱστορικῇ ἔρευνα δὲν ἠδυνήθη νὰ διελευκάνη» 8 .

Ὁ τοσαῦτα γράψας περὶ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου Ἀθανάσιος Π. Κεραμεὺς «ὁ τοῦ Φωτίου θάνατος» λέγει «ἐπῆλθεν ἐν τῷ τόπῳ τῆς ἐξορίας του ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἀρμενιανῶν ἢ Ἀρμονιανῶν ἐπανομαζομένη συγχρόνως τοῦ Βόρδου ἢ Βόρδωνος, ἧς ἡ θέσις εἶνε σήμερον ἄγνωστος»(9).

Ὁ μακαρίτης Π. Α. Ζάνος γράψας καὶ αὐτὸς κατὰ τὸ ἔτος 1863 καλλίστην μονογραφίαν περὶ τοῦ Πατριάρχου Φωτίου «ἐξητήσαμεν», λέγει, πανταχόθεν νὰ ἀνιχνεύσωμεν εἰς ποίαν ἀρὰ γε τῆς πόλεως ταύτης γωνίαν ἀνα-

παύεται ἢ μακαρία αὐτοῦ κόνις ἢ ποῦ τοῦλάχιστον κεῖται ὁ τελευταῖος τόπος τῆς ἐξορίας του· ἀλλ' ἡ ἀπορία ἡμῶν ἔμεινεν ἄλυτος», μὴ ἀρκεσθεὶς ὁμοῦς ὁ σοφὸς ἀνὴρ εἰς τὰς ἰδίας ἐρεῦνας, ἀπηύθυνεν ἐπιστολὴν εἰς τὸν καθηγητὴν τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολ. Σχολῆς Ἡλίαν τὸν Τανταλίδην προκαλῶν τὴν γνώμην του περὶ τοῦ τόπου ἐνθα ἐκοιμήθη καὶ ἐτάφη ὁ ἱερὸς Πατριάρχης.

Καὶ ὁ ἀοίδιμος Τανταλίδης ἀπαντῶν διὰ μακρῶν καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα: ὅτι ἀμφότεραι αἱ εὐαγεῖς μοναὶ «ἦσαν πάντως ἐν τῷ ἡμετέρῳ ὀρίζοντι ἐντὸς ἢ πέριξ τῆς Κωνσταντινουπόλεως». Ἀλλ' ὡς ἦν ἐπόμενον, αἱ γνώμαι καὶ αἱ πληροφορίαι τῶν ἄλλως σοφῶν ἀνδρῶν, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὲ εὐχαριστήσωσι· πολὺ δὲ περισσότερον ἢ ἕτερα εἶδησις τοῦ ἀειμνήστου Ἡλία Τανταλίδου, ἦν παιδιὰς χάριν, ὡς λέγει, καὶ πρὸς ὑπέκκαυμα τῆς κρίσεως τοῦ φίλου του ἀνέφερον ἐν ὑστερογράφῳ τῆς προμνησθείσης ἐπιστολῆς του, ὅτι δηλαδὴ «μεταξὺ Χάλκης καὶ τὸ τοῦ Βρύαντος (τοῦ νῦν Μάλ-τεπέ) εὐρίσκεται μεγάλη τις καὶ εὐρύχωρος ὑφαλος, ἔχουσα ἐπ' αὐτῆς ἕχνη εἶδουν κρηπίδα ἀρχαίου οἰκοδομήματος, πυργίσκου, τυχόν, ἢ ἀσκητηρίου· ἢ ὑφαλος αὕτη κατὰ περίεργον συγκυρίαν ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν περιόικων νησιωτῶν καὶ ἠπειρωτῶν «ἢ Βορδόνη»· ἔχει ἀρὰ γε τινὰ σχέσιν τὸ πελάγιον τοῦτο ἀσκητήριον πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Βόρδωνος, μοναχοῦ τινος, τυχόν ἐξ ἐκείνης ἐνθάδε παραγενομένου χάριν ἀσκήσεως; Οὐ γὰρ ἂν τολμήσαιμι εἰπεῖν ὅτι ἐπὶ τῆς ὑφάλου ταύτης ἔκειτο αὕτη τῶν Ἀρμενιανῶν ἢ Μονῆ, φειδοῖ τῆς γαληνιαίας ἡσυχίας τοῦ εὐκλεοῦς ἐξορίστου. Ἐὰν ὁμοῦς ἐλάβανόν ποθεν μικρὰν νύξιν, ὅτι ὁ λόφος τῆς ἡμετέρας νήσου, ὀπόθεν ὑμῖν γράφω,

(8) Σπυρίδωνος Λάμπρου ἱστορία τῆς Ἑλ. Τόμ. Δ'. τεῦχος 77.

(9) Α. Παπαδοπούλου Κεραμεῶς ὁ Πατριάρχης Φώτιος ὡς πατὴρ ἅγιος τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας σελ. 657.

καὶ ἐφ' οὗ ὑψοῦται ἡ Μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἦν κατὰ ἀρχαίαν παράδοσιν αὐτὸς πρῶτος ἐκτίσεν ὁ θειότατος Φώτιος, ὅτι λέγω ὁ λόφος οὗτος ἔσχε ποτὲ ὀνομασίαν ὀπωσδήποτε παρεμφερῆ τῇ Μερδοσαγάρη, καὶ μεθ' ὄρκου ἠθελον διῦσχυρισθῆ, ὅτι ὁ Φώτιος ἐτελεύτησεν εἰς τοὺς Βορδώνους καὶ ἐτάφη ἐνταῦθα Καὶ τοῦτο μὲν εἰρήσθω παιδιᾶς χάριν...» (Π. Ζάνου ἐνθ' ἀνωτέρω) Ὡστε ἡ ἀπορία μου ἔμεινεν ἄλυτος· ἀλλὰ τὸ τὸ ζητούμενον ἀλωτὸν, ἐκφεύγει δὲ τ' ἀμελούμενον.»

Πρὸ τίνος μελετῶν τὸν βίον τοῦ Ἁγιασμένου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Εὐθυμίου (901-911) γραφέντα μὲν ὑπὸ τίνος τῶν μαθητῶν ἢ συνασκητῶν αὐτοῦ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ψαμαθίου(10) ἢ τοῦ Ἀγαθοῦ(11) ἐκδοθέντα δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1888 ἐν Βερολίῳ ὑπὸ τοῦ de Boor, ἐδοκίμασα οὐ μικρὰν ἐκκληξιν ὅταν ἀνέγνωσα τὰ ἐξῆς: «Στυλιανὸς δὲ ὁ καὶ Ζαοῦτις... αὐτὸν τὸν Φώτιον παρενθὺς τοῦ θρόνου κατεάξας καὶ ἀτίμως ὑπερορίσας **παραίτησιν** καὶ μὴ βουλόμενον ἀπήτει, ἦν καὶ βεβιασμένως πεποίηκεν, **πέραν δὲ τοῦ ἄστεως ἐν τοῖς καλυμένοις ἱερείοις** τοῦτον ὑπερορίσας ἀπρόοπτον καθέζεσθαι προσέταξεν»(12) ἠσθάνθη, λέγω, ἰκανὴν ἐκκληξιν διότι αἱ γραμ-

(10, 11). Ἀμφοτέρων τῶν Μονῶν κτήτωρ ὑπῆρξεν ὁ ἱερός Πατριάρχης Εὐθύμιος καὶ ἡ μὲν πρώτη ἐκεῖτο ἐν ὑψωμαθείοις πλησίον τῆς Μονῆς τῶν Στουδίων *vita Euthymii C. de Boor IV, 21. V, 1, VI, 11* καὶ ἐξῆς ἡ δὲ τοῦ Ἀγαθοῦ ἐν τῷ Στειῶ· αὐτῶ Κεφ. 5, 9 καὶ ἐξῆς).

(12) Αὐτόθι Κεφ. 2. 22.

μαὶ αὐταὶ εἶνε μεγάλης ἱστορικῆς σημασίας καὶ διὰ τὴν ρητὴν διαβεβαίωσιν τοῦ συγγραφέως ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ Λέων ὁ σοφὸς (διὰ Στυλιανοῦ Ζασίτη τοῦ πανισχύρου πατρὸς τῆς δευτέρας συζύγου του Ζωῆς) ἠνάγκασε τὸν Πατριάρχην νὰ **ὑπογράψῃ παραίτησιν**, ἀφοῦ, ὡς γνωστὸν, τὸ ζήτημα ἐὰν τοιοῦτον ἔγγραφον ὑπῆρξεν ἢ ὄχι ἔπαιξε τότε σπουδαῖον ρόλον εἰς τὰς διαπραγματεύσεις μεταξὺ Ρώμης καὶ Βυζαντίου πρὸς ἄρσιν τοῦ μεταξὺ αὐτῶν σχίσματος(13)· ἐν τούτοις ἀναβάλλων δι' ἄλλην περίστασιν τὴν μελέτην τῆς πολυτίμου ταύτης ἱστορικῆς μαρτυρίας ἐπέστησε τὴν προσοχὴν μου εἰς ἄλλην ἐπίσης σπουδαίαν εἶδησιν τοῦ αὐτοῦ χωρίου.

Πρώτην φορὰν ἔβλεπον νὰ ὀρίζηται καὶ μάλιστα μετὰ τίνος λεπτομερείας «πέραν τοῦ ἄστεως» καὶ δὴ «ἐν τοῖς ἱερείοις ὁ τόπος τῆς ἐξορίας τοῦ μεγάλου πατριάρχου» θέλων δὲ νὰ φωτισθῶ προσέτρεξα εἰς τὰ ἐπιλεγόμενα τοῦ Boor ὅπου καὶ ἀνέγνων τὰ ἐξῆς «εἰς ποίαν σχέσιν πρὸς τὸν τόπον τοῦτον (τῆς ἱερείας) εὐρίσκειται ἢ ὑπὸ τῶν χρονογράφων ὀνομαζομένη μονὴ τοῦ Γόρδωνος ἢ Βόρδου ἢ Ἀρμενιανῶν ἢ Ἀρμενικῶν δὲν εἶνε φανερὸν· ἴσως ἐκεῖτο ἡ μονὴ αὕτη ἐν τῇ Ἱερείᾳ· ἴσως προσωρινῶς ὁ Φάτιος, μέχρι περατώσεως τῆς δίκης του, περιορίσθη εἰς ἐκείνην τὴν Μονὴν (τοῦ Γόρδωνος) ὡς καὶ ὁ Σανταβαρηνὸς εἰς τὴν μονὴν τῶν Δαλμάτων, καὶ κατόπιν, ὡς ὀριστικὸς τό-

(13) Φωτίου Λόγοι καὶ Ὁμιλίαι Σ. Ἀριστάρχου Μ. Λογοθέτου Εἰσαγωγή ρηθ' καὶ Βαλέτα Φωτίου ἐπιστολαί. Προλεγόμενα σελ. 80 σημείωσις 2.

πος διαμονῆς, ὠρίσθη δι' αὐτὸν ἡ 'Ιερεία», ἀλλὰ καὶ τὰ ἴσως τοῦ σοφοῦ ἐκδότου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὲ εὐχαριστήσωσιν· ἔχων ὅμως ἐνώπιόν μου ἀρκετὰ σαφῆ πληροφορίαν προέβην εἰς εὐρεσιν τοῦ ζητουμένου, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἠθέλησα νὰ τοποθετήσω τὴν Μονὴν μακρὰν τοῦ ἄστεος κατὰ τὸ θέμα τοῦ 'Οψικίου(14), ἔνθα ἐγνώριζον Μονὴν φέρουσαν τὴν ὀνομασίαν τῶν Βορδῶν «ἢ κατὰ τὸ 'Οψικιον μονὴ τῶν Βορδῶν»(15) καθ' ὅσον μάλιστα ἐν τῷ αὐτῷ θεματι τοῦ 'Οψικίου μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ρινδακοῦ καὶ τῆς ἀρχαίας πόλεως Κυζίκου ἐγνώριζον τόπους καλουμένους «ιερεῖα» ἢ «ιέρεια», ἀλλ' ὁ προσδιορισμὸς «πέραν τοῦ ἄστεος» μὲ συνεκράτησε, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ἡ φράσις αὕτη, ὡσάκις ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων τίθεται μόνον πρὸς ὀρισμὸν μέρους κειμένου πλησίον τῆς πόλεως, πέραν τοῦ πορθμοῦ, εἴτε ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἢ ἀσιατικῆς ὄχθης τοῦ Βοσπόρου εἴτε καὶ ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ἀσιατικῆς παραλίας τῆς Χαλκηδόνος, ὡς λ. χ. πέραν ἐν τῷ 'Ανάπλω, πέραν εἰς τὸν Ἅγιον Μάμαντα, πέραν ἐν Χάλδαις κτλ. διὰ τοῦτο ἐζήτησα τόπον κείμενον πλησίον τοῦ ἄστεος καὶ φέροντα τὴν ἐπωνυμίαν τῆς ἱερείας, ἢ ἱερεῖον καλούμενον. Ἐσκέφθην λοιπὸν ὅτι ἐδῶ ποῦ πρέπει

(14) Τὸ θέμα τοῦτο κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον περιελάμβανε τὰς σημερινὰς Μητροπόλεις: Κυζίκου, Νικαίας, Προύσης, Ἄγκυρας, ἔχον πόλεις τὸ Κοτύαιον, Δορύλαιον, Μύρλειον, Λάμψακον, Ἄβνδον, Πάριν, Κύζικον.

(15) Τυπικὸν Μ. Παντοκράτορος ἐν χειρογράφῳ τῆς Θεολ. Σχολῆς.

ν' ἀναζητήσωμεν τὴν Μονὴν μας. Τότε ἐνεθυμήθην τὰ ὄσα, παιδιᾶς χάριν, περὶ τοῦ ὑφάλου Βορδῶνης ἢ Βορδῶνα ἔγραφεν ὁ ἀοίδιμος Τανταλίδης εἰς τὸν φίλον του, τὸν Ζᾶνον καὶ μετὰ ὄριμον σκέψιν δὲν ἐβράδυνα νὰ καταλήξω εἰς τὸ συμπέρασμα: Καὶ πράγματι, τόποι 'Ιερείας ἢ «'Ιερεῖον» ἐκαλοῦντο τότε τὰ παρὰ τὸ σημερινὸν Φενέρ-Μπαχτσὲ μέρη, ὡς ἐκ τῆς γειτνιασεως αὐτῶν πρὸς τὸ μικρὸν ἀκρωτήριον τὸ Ἡραιον ἢ Ἡραία ἢ τῆς 'Ιερείας, 'Ιερεῖον καλούμενα(16)

Γνωστοῦ ὄντος ὅτι ὁ ἱερὸς Φώτιος ἐξωρίσθη ἐν τοῖς «'Ιερεῖοις» εἰς τόπον δηλονότι κείμενον πλησίον τῆς 'Ιερείας, εἶναι πασίδηλον ὅτι ἡ μονὴ τῶν Ἀρμενιανῶν ἢ Ἀρμενιακῶν ἢ ἐπιλεγομένη τοῦ Γόρδωνος ἢ Βόρδωνος ἢ Βόρδου, εἶνε πράγματι αὐτὸ τοῦτο τὸ πελάγιον ἀκρωτήριον τὸ οὐ μακρὰν τῆς 'Ιερείας, καὶ σήμερον ἔτι ἐν καιρῷ νηνεμίας κάλλιστα ἀναγνωριζόμενον ἐπὶ τῆς καταχωσθείσης μικρᾶς νησίδος τῆς Βορδῶνης, τὸ ὅποιον ὁ ἀείμνηστος ποιητῆς «φειδοῖ τῆς γαληνιαίας ἡσυχίας τοῦ εὐκλεοῦς ἐξορίστου,» ἐδίστασε νὰ παραδεχθῆ ὡς τὴν μονὴν ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπέθανεν ὁ κλεινὸς πατριάρχης καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἄθλιος Ζαούτσης «ἀτίμως ὑπερορίσας ἀπρόοπτον καθέξοσθαι προσέταξεν» τὸν πατριάρχην, προτιμήσας αὐτὴν, ὡς ἐρημικὴν καὶ ἀπόκεντρον, πάσης ἄλλης ἀπὸ τὰς τόσας μεγάλας καὶ ὠραίας μονὰς τὰς ὁποίας ἢ ἐκ βάρθρων ἀνί-

(16) Βλέπε I. Pargoire Hieria 1899. Κωνσταντινούπολις Σ. Βυζαντίου ἐν τομ. Β. σελ. 275.

δρυσεν ἢ καὶ ἀνεκαίνισεν ὁ φιλομόναχος πρωθιεράχης(17),

Καθ' ἐκάστην ἑσπέραν, πέραν ἐν τῇ θαλάσῃ, οὐ μακρὰν τῆς Ἱερείας, μικρὸν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, οἱ κάτοικοι τῶν νήσων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπέναντι βιθυνικῆς παραλίας, ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν βλέπousι νὰ χάνωνται καὶ πάλιν ν' ἀναφαίνωνται δύο φῶτα· μεταξὺ τῶν δύο τούτων φανῶν κεῖται ἡ Μονὴ ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐπὶ δώδεκα ὄλα ἔτη ἔρημος φίλων, ἔρημος συγγενῶν, ἔζησε «βίον θανάτου πικρότερον» καὶ ὅπου ἑκατοντούτης πλέον ἐκοιμήθη τὸν ὕπνον τῶν δικαίων ὁ ἔνδοξος ἔκπτωτος, ὁ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀσπονδοτέρου ἐχθροῦ του Νικολάου Πάπα Ρώμης(18) «μυρίαὶς ἀρεταῖς ἐξανθήσας καὶ πάση γνώσει διαλάμπας,» ὁ φωτεινὸς στύλος τῆς ὀρθοδοξίας, ὁ μεγαλοφρέστατος διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁμολογητὴς καὶ ἰσαπόστολος Φώτιος.

Ἡ μελέτη αὕτη ἀπηγγέλθη μὲν εἰς τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον, ἐδημοσιεύθη δὲ (ἐν περιλήψει) εἰς τὸ 380 φύλλον τοῦ «Ἀπ' ὄλα» τοῦ Η' ἔτους κατὰ 7βριον τοῦ 1917. Ἐξ αὐτῆς, ἀφορμὴν λαβὼν ὁ φίλος Ἅγιος Σελευκείας Διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογ. Σχολῆς, εἰς τὸ ἐπόμενον φύλλον τοῦ «Ἀπ' ὄλα» ἐδημοσίευσε τὰ ἑξῆς:

(17) Τοιαῦται μοναὶ ἐκτὸς ἄλλων εἶνε ἡ ἐν Χάλκῃ τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ ἡ τῆς Ἡρεμίας.

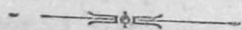
(18) Ἐπιστολὴ Πάπα Νικολάου πρὸς τοὺς Μητροπολίτας τῆς Ἀνατολῆς.

Ὁ Τόπος τῆς ἐξορίας καὶ τοῦ θανάτου ΤΟΥ ΠΗΧΟΥ ΦΩΤΙΟΥ

«Λίαν ἐνδιαφέροντος ζητήματος διὰ τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὴν μεσήλικα τοῦ Γένους ἱστορίαν ἦψατο ἐν τῇ πρότερον γενομένη διαλέξει αὐτοῦ ἐν τῷ Ἑλλ. Φιλολογικῷ Συλλόγῳ ὁ πανοσιολ. π. Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Ἀθηναγόρας. Πρόκειται περὶ τοῦ ἀκριβοῦς καθορισμοῦ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἔκειτο ἡ Μονὴ τῶν Ἀρμενιανῶν ἢ Ἀρμονιανῶν ἢ Ἀρμενίων ἢ τοῦ Γόρδωνος ἢ τοῦ Βόρδου ἢ τοῦ Βόρδωνος, εἰς ἣν ἐξωρίσθη καὶ ἀπέθανεν ὁ Μέγας Πατριάρχης Φώτιος. Ὁρμηθεὶς ἕξ ἐνὸς χωρίου τοῦ βίου τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Εὐθυμίου, ἐν ᾧ λέγεται ὅτι «ὁ Στυλιανὸς... πέραν τοῦ ἄστεος, ἐν τοῖς καλουμένοις Ἱερείοις τοῦτον (τὸν Φώτιον) ὑπερορίσας ἀπρόοπτον καθέζεσθαι προσέταξε» καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῶν λέξεων «πέραν τοῦ ἄστεος ἐν τοῖς καλουμένοις Ἱερείοις», ὥρισε ταῦτα ὡς κείμενα ἐν τῷ σημερινῷ Φαναρακίῳ (Φενερ-Μπακτσέ), ὀνομασθέντα οὕτως ἐκ τοῦ μικροῦ αὐτόθι ἀκρωτηρίου, τοῦ καλουμένου «τὸ Ἡραῖον» ἢ Ἡρεία ἢ τῆς Ἱερείας ἢ Ἱερίᾳ. Ἐως ἐδῶ οὐδὲν ἔχει τις νὰ ἀντεῖπῃ κατὰ τῶν ἐπιχειρημάτων καὶ τοῦ συλλογισμοῦ τοῦ πανοσ. π. Μ. Πρωτοσυγκέλλου. Ἄς μοι ἐπιτρέψῃ ὅμως νὰ ὀνομάσω τολμηρὰν τὴν ἐφεξῆς γινομένην ὑπ' αὐτοῦ ταύτισιν τοῦ τόπου τούτου πρὸς τοὺς Βορδῶνους ἢ Βορδῶνας, τὴν γνωστὴν ὕφαλον ἀπέναντι τοῦ σημερινοῦ Βοσταντζήκ· πρῶτον, διότι οὐδεμία περὶ τούτου νύξις ὑπάρχει ἐν τῷ μνημονευθέντι χωρίῳ, ἀσφαλῶς μαρτυροῦντι τοῦτο μόνον ὅτι ἡ ἐν λόγῳ μονὴ ἔκειτο ἐν τοῖς Ἱερείοις, τ. ἔ. ἐν τοῖς τοῖς πέριξ τοῦ σημερινοῦ Φενερ-Μπακτσέ καὶ, δεύτερον,

διότι δὲν ἐξηκριβώθη ἔτι — ἀγνοῶ δὲ καὶ ἂν δύνηται νὰ ἐξακριβωθῇ — ἂν ἡ ὕφαλος ἔχη τόσην ἔκτασιν, ὥστε νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἐπ' αὐτῆς ἦτο ἐκτισμένη μονή, οὐδὲ μεμονωμένον τι κτίσμα, κελλίον ἢ πύργος. Πλὴν δὲ τούτου ἐξεταστέον, κατ' ἐμὲ, καὶ τοῦτο: μήπως τὸ ὄνομα τῆς ὑφάλου, ὅπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν εὐφυᾶ συνδυασμὸν, δὲν εἶναι διόλου ἀνάγκη νὰ ἐξηγηθῇ ἐκ τῆς ἐπ' αὐτῆς ὑπαρξιάσης ποτὲ Μονῆς τοῦ Βορδῶνος, διότι βορδόνι ἢ βορδῶνα, ἂν μὴ ἀπατῶμαι, σημαίνει ἐνιαχοῦ καὶ τὸν βράχον ἢ ἀκατέργαστον ὄγκον καθόλου, ὅποτε ἄριστα ἐξηγεῖται ἡ λαϊκὴ ὀνομασία τῆς ὑφάλου. — Ὅπως ὁμως καὶ ἂν ἔχη, εἶναι ἀξία παντὸς ἐπαίνου καὶ ἐνθαρρύνσεως ἡ φιλόμαχος τοῦ Πανοσιολογιωτάτου π. Πρωτοσυγκέλλου σπουδῆ καὶ εὐχόμεθα, ὅπως μετ' εὐσταθείας καὶ ἐπιτυχίας βαδίσῃ τὴν ὁδὸν, τὴν ὁποίαν εἰς ἑαυτὸν αὐτὸς διήνοιξεν.

(ὕπογρα.) † Ὁ Σελευκεῖας Γερμανός.

Ὡς ἦν ἐπόμενον ἀμέσως ἔσπευσα νὰ ἀπαντήσω εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 382 φύλλον τοῦ αὐτοῦ περιοδικοῦ τὰ ἐξῆς, ὅτε καὶ ἐθεώρησα λήξαν πλέον τὸ ζήτημα.

«Ὁ φίλος ἅγιος Σελευκεῖας κ. Γερμανὸς Στρηνόπουλος, ἐν τῇ κρίσει, τὴν ὁποίαν ἠγαθύνθη νὰ γράψῃ ἐπὶ τῆς μελέτης μου περὶ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἐξωρίσθη καὶ ἀπέθανεν ὁ ἱερός Φώτιος, ἐπιδοκιμάζει μὲν τὰ ἐπιχειρήματα καὶ τοὺς συλλογισμούς μου, ὅσον ἀρῶρᾶ τοὺς τόπους τῆς Ἱερείας, τοὺς ὁποίους θέτω παρὰ τῷ Φενέρ-Μπακτσέ, τὸ «σημερινὸν Φαναράκι», θεωρεῖ ὁμως τολμηρὰν τὴν ταύτι-

σιν τῶν τόπων τούτων πρὸς τὴν γνωστὴν ὕφαλον, τὴν καὶ σήμερον ἔτι φέρουσιν τὴν ὀνομασίαν τῆς Βορδῶνης ἢ Βορδῶνων, διότι περὶ τούτου οὐδεμία νύξις ὑπάρχει εἰς τὰ λεγόμενα τοῦ βιογράφου τοῦ πατριάρχου Εὐθυμίου, ἀσφαλῶς, ὡς λέγει, μαρτυροῦντα τοῦτο μόνον: ὅτι ἢ ἐν λόγῳ μονῆ ἔκειτο ἐν τοῖς Ἱερείοις, τ. ἔ. ἐν τοῖς πέριξ τοῦ σημερινοῦ Φενέρ-Μπακτσέ.

Ἄφοῦ εὐχαριστήσω τὸν σεβασμιώτατον ἅγιον Σελευκεῖας διὰ τοὺς καλοὺς του λόγους περὶ τῆς μελέτης μου καὶ τὰς εὐκρινεῖς εὐχὰς του εἰς τὴν μετ' εὐσταθείας καὶ ἐπιτυχίας ἐξακολούθησιν τῶν ἀρχαιολογικῶν μελετῶν μου, εὐσεβᾶστως θὰ τῷ παρατηρήσω τὰ ἐξῆς: Ἄν ἐν τῷ γνωστῷ χωρίῳ ὑπῆρχεν, ἔστω κτὶ ἡ ἐλαχίστη, νύξις περὶ Βορδῶνης τὸ ζήτημα θὰ ἦτο ἀφ' ἑαυτοῦ λελυμένον καὶ κατὰ συνέπειαν, οὐδ' ἐγὼ θὰ ἐπεχείρουν νὰ ἀποδείξω τὰ οὐδεμιᾶς χρήζοντα ἀποδείξεως· ἐπειδὴ ὁμως, ὡς καὶ ἡ Σεβασμιότης του ὁμολογεῖ, ἐκ τοῦ μνησθέντος χωρίου ἀσφαλῶς μαρτυρεῖται, ὅτι ἢ μονὴ τῶν Βορδῶνων ἢ Βορδου ἔκειτο πέριξ τοῦ Φενέρ-Μπακτσέ, πέριξ αὐτοῦ καὶ ἐγὼ τὴν ἀνεζήτησα καὶ εὔρον πράγματι, οὐχὶ μακρὰν αὐτοῦ μέρος καὶ σήμερον ἔτι, ὅχι μόνον ὑπὸ τῶν νησιωτῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν κατοίκων τοῦ Φενέρ-Μπακτσέ, ὀνομαζόμενον Βορδῶνη ἢ Βορδῶνες, ὀνομασία, τὴν ὁποίαν ἔφερε καὶ ἡ ζητουμένη μονὴ συνεπῶς, ἢ συνταύτισις δὲν εἶναι ποσῶς τολμηρὰ, ἀλλὰ ἀπλόυστατα, φυσικωτάτη.

Ἄλλ' ὁ ἅγιος Σελευκεῖας φρονεῖ, δεύτερον, «ὅτι δὲν ἐξηκριβώθη ἔτι — καὶ ἀγνοεῖ, ἂν δύνηται νὰ ἐξακριβωθῇ — ἂν ἡ ὕφαλος ἔχη τόσην ἔκτασιν ὥστε νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ἐπ' αὐτῆς ἦτο ἐκτισμένη μονή, οὐχὶ δὲ μεμονωμένον τι κτίριον, κελλίον ἢ πύργος».

Χάριν τῆς Σεβασμιότητός του, πλεύσας δι' ἀκατίου καὶ δευτέραν φορὰν πρὸς τὰς ὑφάλους τῆς Βορδώνης, καὶ ἐπακριβῶς ἐξετάσας τὰ κατ' αὐτὰς εὐρίσκομαι εἰς τὴν θέσιν νὰ τὴν διαβεβαιώσω, ὅτι, ὄχι μόνον «κελλίον ἢ πύργον», ἀλλὰ καὶ μονὴν μετὰ κελλίων καὶ ναῖσκου ἠδύνατο κάλλιστα νὰ περιλάβῃ ἢ καταχωσθεῖσα μικρὰ νησίς. Ἄλλως τε, δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ, ὅτι ὁ Στυλιανὸς, ὁ ἐνεργῶν ἀπὸ μέρους τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος, ἐλίτηδες θέλων νὰ ἔχῃ τὸν ἱερὸν πατριάρχην μακρὰν πάσης ἐπικοινωνίας, ἐξελέξατο τὴν μικρὰν τὴν παρερριμμένην, τὴν ἀπρόσιτον αὐτὴν νησίδα, καὶ εἰς αὐτὴν ἀτίμως ὑπερορίσας ἀπρόοπτον καθέζεσθαι προσέταξεν. Ἐπειτα, πρὸς τί νὰ ἀπορῶμεν, ἂν ἐπὶ τῆς μεγάλης ταύτης ὑφάλου ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ ἰδιαιτέρα μονή, ἀφοῦ ὀλίγα λεπτὰ μακρὰν αὐτῆς, ἐν τῇ θαλάσῃ ἐπὶ χώρου, σχετικῶς, πολὺ μικροτέρου, εὐρίσκομεν κτίριον οὐχὶ καὶ τόσον μικροσκοπικὸν, τὸ κοινῶς λεγόμενον «Πύργος τοῦ Λεάνδρου», διὰ νὰ μὴ ἀναβῶμεν μέχρι τοῦ Βοσπόρου, ὅπου εὐκόλως θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εὐρωμεν ἐν τῇ ἀρχαιότητι, καὶ σήμερον ἴσως, ἐπὶ μικροτάτων νησίδων εὐρύχωρα οἰκήματα, ἂν μὴ ὄχι καὶ ἰδιαιτέρας μονάς;

Ἄλλ' ἢ Σεβασμιότης του, πλὴν τούτου, θεωρεῖ ἐξεταστέον καὶ τὸ ἐξῆς: Μήπως τὸ ὄνομα τῆς ὑφάλου, ὅπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν εὐφυᾶ συνδυασμὸν, δὲν εἶναι διόλου ἀνάγκη νὰ ἐξηγηθῇ ἐκ τῆς ἐπ' αὐτῆς ὑπαρξάσης ποτὲ Μονῆς τοῦ Βόρδωνος, διότι, βορδῶνι ἢ βορδῶνα, ἂν μὴ ἀπατάται, λέγει, σημαίνει ἐνιαχοῦ καὶ τὸν βράχον ἢ ἀκατέργαστον ὄγκον καθόλου, ὅποτε ἄριστα ἐξηγεῖται ἢ λαϊκὴ ὀνομασία τῆς ὑφάλου.

Καὶ περὶ τούτου ἐξετάσας ἐπισταμένως, εὔρον, ὅτι ἡ λέξις βόρδων, ἐκ τοῦ λατινικοῦ burdo προελθοῦσα, σημαίνει τὸν ἡμίονον, βόρδον, βορδόνιν. μουλον, μούλαν, ἤγουν τὸ ἐξ ἵππου καὶ θηλείας ὄνου γεννηθὲν (βλέπε du Cange Glossarium) καὶ ἐκ τούτου ὁ Βορδουνάριος, ὁ τὰ βορδόνια φυλάσσων ἄνθρωπος, δηλ., εὐτελής καὶ χυδαῖος, καθὼς καὶ ἡ λέξις βορδόνη, μέρος προωρισμένον διὰ τοὺς βόρδους, μέρος, δηλονότι, ἀπερριμμένον καὶ ἀξιοκαταφρόνητον, εἶδος βρωμερᾶς φυλακῆς, ὅπου, κατὰ τὴν γνωστὴν στάσιν τοῦ Νίκα, παρεπονοῦντο, ὅτι περιωρίζοντο οἱ εἰς τὸ μέρος τῶ Πρασίνων ἀνήκοντες· «μίαν εἰς τὴν πόλιν προέρχομαι ὅταν εἰς βορδόνην καθέζωμαι». Ἄλλ' οὐδαμοῦ εὔρον νὰ καλῆται οὕτως ὁ βράχος ἢ ἀκατέργαστος ὄγκος.

Δι' ὧν τούτων ἐπιμένω νὰ θεωρῶ ὡς τὸν τόπον ἐν ᾧ ἀτίμως ἐξωρίσθη καὶ ἀπέθανεν ὁ Φώτιος, τὴν περίξ τῆς Ἱερείας, παρὰ τὸ σημερινὸν Φαναράκι, καταχωσθεῖσαν μικρὰν καὶ ἀχρεῖαν νησίδα, παρ' ὅλην, ὁμολογῶ, τὴν λύπην, τὴν ὁποῖαν αἰσθάνομαι, ἀναλογιζόμενος τὰ ἀνήκεστα δεινὰ, τὰ ὁποῖα ἐπὶ δωδεκαετίαν ὅλην ὑπέμεινεν ἐπ' αὐτῆς, μετὰ γενναιοψυχίας ὄντως καὶ καρτερίας ἀξιοθαυμάστου, ὁ πολύτλας καὶ ἐνδοξος πατριάρχης Φώτιος ὁ Μέγας».

† Ὁ Μ. Πρωτοσύγκελλος ΑΘΗΝΑΓΩΡΑΣ

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ

Ἐν σελίδι 2 ἀντὶ προτεύουσας Γράφε προτεύουσας

Ἐν τῇ ὑποσμειώσει τῆς αὐτῆς σελίδος ἀντὶ Βουτηρᾶ Γράφη Βου-
τυρᾶ.

Ἐν σελ. 5 ἀντὶ ἄγλων γράφε ἄλλων

» » 6 »	δύσεως	»	Δύσεως
» » 11	μετὰ τὸ ἐν τῇ Πρώτῃ νήσῳ	γράφε	εἰσαγωγικά».
» » 13	ἀντὶ οὐ	γράφε	οὐ
» » 14	μετὰ τὸ 831-825	Γράφε	ἄνω στιγμὴν
» » 18	ἀντὶ καθίθρουμα	»	καθίδρουμα
» » 20	» τρουχαντήρι	»	τροχαντήρι
» » 20	» ἠδυνήθησαν	»	ἠδυνήθησαν
» » 21	» βλάχος	»	Βλάχος
» » 21	» Σιών	»	Σιών
» » 21	» Φώτιος ἦν ὁ Πρῶτος	»	Φώτιος ἦν πρῶτος
» » 21	» καὶ ἔ	»	καὶ ἔ
» » 22	» gertach	»	Gerlach
» » 22	» ἔν τῷ ἔργῳ	»	ἐν τῷ ἔργῳ
» » 28	» ἄρκετὰ	»	ἀρκετικά
» » 33	» κατόχου	»	προκατόχου
» » 24	» ἰὸ	»	ὶ
» » 36	» Ἄκριβῶς	»	ἀκριβῶς
» » »	» princensse	»	princesse
» » 37	» αὐτοκρασορικοὺς	»	αὐτοκρατορικοὺς
» » »	» μορτυρίον	»	μαρτυρίαν
» » »	» ἀσχέτων	»	ἀσχέτων
» » 38	» Ἰωάννην	»	Ἰωάννην
» » 40	» Μεσαρέτου	»	Μεσαρήτου

ἐν σελίδι 148 τὰ δύο ποιήματα εἶναι πλήρη τῶσων λαθῶν, ὥστε
δεόν γὰρ λογισθῶσιν ὡς μὴ ὑπάρχοντα ἐν τῷ βιβλίῳ.

ἐν σελίδι 150 ἀντὶ καθηγοέμενος	γράφει	κοιτηγούμενος
» » 150 » στεγμοῦς	»	στεναγμοῦς
» » 150 » μεγάλαςμεγαλωτοί	»	μεγάλας μεγαλωστὶ
» « 152 » περικαλοῦς	»	περικαλλοῦς
» » 153 » Παισιλύπου	»	Παισιλύπης
» » 153 » Ἀλεξένδρας	»	Ἀλεξάνδρας
» » 154 » ἐφυλλολογήσαμεν	»	ἐφυλλολογήσαμεν
» » 155 μετὰ τὸ εὗρίσκειται ἐδῶ	»	;
» » 157 ἀντὶ εἰς διάφορα	»	εἰς τὰ διάφορα
» » 157 » γοητηντικὴν	»	γοητευτικὴν
» » 160 » 5	»	50

Ταῦτα ἐκ τῶν τῶσων ἄλλων παροραμάτων, ἅτινα πλη-
ροῦσι τὸ βιβλίον καὶ καθιστῶσιν αὐτὸ ἐκτρομα, εἰς τρό-
πον ὥστε ἐδίστασα ἂν πρέπη νὰ τὸ θέσω εἰς κυκλοφορίαν,
ἀλλ' ἐτόλμησα θαρρῶν εἰς τὴν ἐπιείκειαν τῶν φίλων μου,
ἀφοῦ ἄλλως τε ἢ τοιαύτη ἐκτροματικὴ κατάστασις του δὲν
ὀφείλεται εἰς τὸν συγγραφέα ὄντα τῶσον ἀπησυχολημένον.

